

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

ПЕТРОВСЬКА СВІТЛАНА АНАТОЛІЇВНА

УДК [332.142.6+332.146]:330.322.55(043.3)

**УРАХУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ
ПРИ ОЦІНЮВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ**

Спеціальність 08.00.06 – економіка природокористування
та охорони навколишнього середовища

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник
Сабадаш Віктор Володимирович,
кандидат економічних наук, доцент

Суми – 2014

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ	13
1.1 Інвестиційна привабливість регіону: дефініції, передумови і фактори її формування, сучасні науково-методичні підходи до оцінювання.....	13
1.2 Еволюція наукових поглядів на оцінювання інвестиційної привабливості регіону	24
1.3 Обґрунтування необхідності урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону	37
Висновки до розділу 1	47
РОЗДІЛ 2 УДОСКОНАЛЕННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО УРАХУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ПРИ ОЦІНЮВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ	49
2.1 Формування системи показників для оцінювання інвестиційної привабливості регіону з урахуванням екологічної складової	49
2.2 Аналіз науково-методичних підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіону	68
2.3 Розроблення методики оцінювання інвестиційної привабливості регіону з урахуванням екологічної складової.....	100
Висновки до розділу 2	116
РОЗДІЛ 3 ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УРАХУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ В ОЦІНКАХ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПРИ ПОБУДОВІ РЕЙТИНГІВ РЕГІОНІВ	118
3.1 Розроблення економічного інструментарію та програмного забезпечення для оцінювання інвестиційної привабливості регіону	118

3.2 Оцінювання інвестиційної привабливості території з урахуванням екологічної складової: регіональний розріз	125
3.3 Економіко-організаційний інструментарій підвищення рівня інвестиційної привабливості Сумської області	156
Висновки до розділу 3	178
ВИСНОВКИ.....	180
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	184
ДОДАТКИ.....	211

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- ВНЗ – вищий навчальний заклад;
ВВП – валовий внутрішній продукт;
ВРП – валовий регіональний продукт;
КІ – капітальні інвестиції;
НПС – навколишнє природне середовище;
ОНПС – охорона навколишнього природного середовища;
ТПВ – тверді побутові відходи.

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах трансформації національної економіки основним завданням є імплементація засад і принципів екологічно збалансованого соціально-економічного розвитку не тільки у нормативно-правові документи, а й у практику природокористування та господарську діяльність економічних суб'єктів. У ринковій економіці екологічний імператив уже давно є вирішальним у прийнятті й реалізації економічних рішень, але в українській економіці екологічні аспекти поки що не є визначальними і в оцінках інвестиційної привабливості територій не посіли гідного місця і адекватного відображення.

Одним із ключових елементів при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону має стати екологічна складова, яка включає комплекс показників оцінки природно-ресурсного потенціалу, екосистемних функцій, забруднення території, екологічної освіти та інфраструктури, розвитку екологічно спрямованої діяльності суб'єктів господарювання та ін., оскільки саме природно-ресурсний потенціал регіону є важливим елементом у процедурах розроблення й реалізації екологічно орієнтованих інвестиційних рішень.

Сучасні науково-практичні підходи до вирішення економіко-екологічних протиріч та узгодження інтересів суб'єктів господарювання в інвестиційній сфері набули розвитку у дослідженнях Андрєєвої Н. М., Балацького О. Ф., Бана О., Буркинського Б. В., Гордієнко В. П., Гудзя П. В., Данилишина Б. М., Дергачової В. В., Ілляшенка С. М., Мельника Л. Г., Муровека Н., Прокопенко О. В., Сабадаша В. В., Теліженка О. М., Харічкова С. К., Хвесик Ю. М. та ін.

Питання інвестиційної привабливості територій і проблеми розроблення методик оцінювання інвестиційної привабливості регіонів досліджуються у наукових працях таких українських та зарубіжних учених, як І. В. Андел, О. М. Асаул, М. Баллотта, І. О. Бланк, Т. А. Васильєва,

Н. М. Ветрова, С. С. Герасименко, В. В. Гомольська, К. В. Гурова, Г. О. Доленко, В. Б. Захожай, С. О. Іщук, Н. О. Коренєва, А. В. Крушинська, Т. В. Кулініч, Г. І. Купалова, П. В. Матвієнко, А. Мемпель-Шнежик, О. В. Носова, Л. О. Петкова, Л. А. Семіна, І. В. Сидоренко, Д. М. Стеченко, І. Ю. Страхова, Т. В. Уманець, В. Г. Федоренко, Г. О. Харламова, І. В. Хмарська, В. Є. Ходаков, Г. А. Штофер та ін.

Відзначаючи істотні науково-практичні напрацювання у досліджуваній галузі, необхідно зауважити, що до цього часу в Україні недостатньо дослідженими і опрацьованими залишаються питання, пов'язані з оцінюванням інвестиційної привабливості регіонів, аналізом факторів, особливо природно-ресурсного характеру, та резервів її підвищення. Зокрема, не розроблена методика оцінювання інвестиційної привабливості регіону, яка б враховувала саме екологічну складову та сприяла виробленню, обґрунтуванню й реалізації екологічно орієнтованих інвестиційних рішень.

Актуальність зазначених питань, їх теоретична важливість і практична значущість обумовили вибір теми дисертаційного дослідження, його головну мету та окреслили коло завдань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тематика дисертаційного дослідження відповідає основним науковим напрямам та найважливішим проблемам фундаментальних досліджень на 2009–2013 рр., затвердженим Постановою Президії Національної академії наук України від 25.02.2009 р. № 55, зокрема: п. 4.1.7 «Економіка природокористування й охорони навколишнього середовища»; п. 4.1.15 «Проблеми раціонального природокористування», та на 2014–2018 рр., затвердженим Постановою Президії Національної академії наук України від 20.12.2013 р. № 179, зокрема: п. 3.1.16 «Економіка природокористування й охорони навколишнього середовища»; п. 3.1.25 «Природозбереження та раціональне природокористування» і Переліком пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і розробок вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації та наукових установ Міністерства освіти і науки, молоді та

спорту України на 2012–2015 рр., затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 07.06.2011 р. № 535.

Дисертація виконана відповідно до наукового напрямку кафедри економіки та бізнес-адміністрування Сумського державного університету, реалізованого в рамках науково-дослідних тем: «Фундаментальні основи забезпечення стійкого розвитку при переході до інформаційного суспільства» (№ д/р 0108U000670), де автором досліджено концептуальні аспекти необхідності й доцільності врахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону; «Фундаментальні основи формування екологічно орієнтованих механізмів реалізації соціально-економічного потенціалу в умовах інформаційного суспільства» (№ д/р 0111U002149), де автором запропоновано методичний підхід до формування й реалізації методики врахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в удосконаленні науково-методичних підходів до врахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону.

Реалізація мети обумовила необхідність вирішення таких основних завдань:

– дослідити вплив господарської діяльності на навколишнє природне середовище (НПС) та інвестиційне забезпечення охорони навколишнього природного середовища (ОНПС);

– узагальнити вітчизняні й зарубіжні розробки та напрацювання щодо визначення поняття «інвестиційна привабливість регіону»;

– дослідити і критично проаналізувати основні положення існуючих підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіону;

– сформувати комплексну систему показників для оцінювання інвестиційної привабливості регіону з урахуванням показників екологічної складової;

– розробити методичний підхід до врахування екологічної складової

при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону;

– дослідити стан і динаміку інтегральних показників синтетичних категорій інвестиційної привабливості областей з урахуванням екологічної складової;

– розвинути науково-методичні засади формування організаційно-економічного механізму регулювання залучення інвестицій у регіон з урахуванням організаційно-економічних інструментів екологічного спрямування.

Об’єктом дослідження є вплив екологічних факторів на інвестиційну привабливість регіону.

Предметом дослідження є система еколого-економічних відносин, що виникають між суб’єктами господарювання та органами державного управління в процесах забезпечення інвестиційної привабливості регіону.

Методи дослідження. Теоретичною основою дисертаційного дослідження є фундаментальні положення сучасної економічної теорії, економіки природокористування та охорони навколишнього природного середовища.

Для вирішення завдань дослідження використовувалися такі методи: логічного узагальнення та наукової абстракції – при уточненні категорії «інвестиційна привабливість регіону»; еколого-економічного і статистичного аналізу – при дослідженні впливу господарської діяльності на НПС; системно-структурний аналіз – при дослідженні сутності та змісту процедури оцінювання інвестиційної привабливості регіону з урахуванням екологічної складової; економіко-математичного моделювання та програмування – при розробленні методики оцінювання інвестиційної привабливості регіону з урахуванням екологічної складової; економіко-статистичні й графічні – при оцінюванні стану й тенденцій динаміки показників інвестиційної привабливості областей з урахуванням екологічної складової, а також візуального подання отриманих результатів дисертаційного дослідження. Для проведення комплексного аналізу застосовувалися методи комп’ютерної

обробки інформації за допомогою програмного пакета Maple та програми Microsoft Excel.

Інформаційну базу дослідження склали: законодавчі й нормативно-правові акти України, Державної служби статистики України, Міністерства екології та природних ресурсів України, матеріали міжнародних рейтингових агентств, обласних управлінь статистики, обласних управлінь охорони навколишнього природного середовища, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, матеріали науково-практичних конференцій та семінарів, результати проведених автором наукових досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні теоретико-методичних підходів до урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону. Найбільш вагомими результатами, що мають наукову новизну, є такі:

вперше:

– розроблено науково-методичний підхід до урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону, який передбачає визначення інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону на основі формування інтегральних показників взаємопов'язаних між собою синтетичних категорій, таких як інвестиційний потенціал, інвестиційний клімат, інвестиційна активність, інвестиційні ризики та екологічна складова, визначення яких, у свою чергу, базується на відповідній системі часткових екологічних і економічних показників, що дозволяє провести ранжування регіонів за рівнем інвестиційної привабливості, проаналізувати динаміку інвестиційних потоків та розробити ефективні заходи з підвищення інвестиційної привабливості регіону;

удосконалено:

– систему економічних показників, що використовується для розрахунку інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону, яка доповнена комплексом еколого-економічних показників, що характеризують: рівень забруднення довкілля регіону, природно-ресурсний

потенціал регіону, витрати на охорону навколишнього природного середовища, рівень екологічної освіти, розвиток екологічної інфраструктури регіону та екологічно спрямовану діяльність суб'єктів господарювання;

– науково-методичний підхід до формування організаційно-економічного механізму регулювання залучення інвестицій у регіон, який на відміну від існуючих доповнений комплексом організаційно-економічних інструментів екологічного спрямування, згрупованих у функціональні блоки: екологічні податки, платежі за використання природних ресурсів, субсидії на реалізацію екологічних програм і планів, державні пільги й державна підтримка екологобезпечних виробництв, державні гарантії на залучення екологічних інвестицій, екологічні норми й нормативи при сертифікації продукції, використання яких дозволяє підвищити ефективність реалізації регіональної інвестиційної політики з урахуванням екологічних вимог;

дістало подальший розвиток:

– концепція комплексного оцінювання інвестиційної привабливості регіону, яка на відміну від існуючих уточнює характер і ступінь впливу комплексу еколого-економічних факторів на обґрунтування й реалізацію суб'єктами господарювання екологічно орієнтованих інвестиційних рішень;

– змістовна і структурно-логічна сутність поняття «інвестиційна привабливість регіону», під яким розуміється інтегральна оціночна характеристика певного регіону з позицій інвестиційного клімату, інвестиційної активності, інвестиційного потенціалу, екологічного стану та інвестиційних ризиків, що впливають на ефективність інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, яке на відміну від існуючих тлумачень доповнюється у ньому екологічних факторів.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що її теоретичні й методичні положення доведені до рівня конкретних методик і рекомендацій щодо формування й реалізації підходу до оцінювання інвестиційної привабливості регіону з урахуванням екологічної складової.

Розроблені автором науково-методичні підходи та рекомендації використані у роботі Департаменту економічного розвитку і торгівлі Сумської обласної державної адміністрації (довідка № 02-01/741 від 15.05.2014 р.) та ТОВ «Авіс-Україна» (довідка № 262 від 20.05.2014 р.). Результати дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Сумського державного університету при викладанні дисциплін: «Економіка інвестиційної діяльності», «Економіка доквілля», «Організаційно-економічний механізм екологізації виробництва», «Регіональний розвиток соціально-економічних систем» (акт від 18.04.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею. Наукові положення, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, одержані здобувачем самостійно. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використані лише ті ідеї, положення й матеріали, які є результатом власних досліджень автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи були представлені, обговорені й одержали схвальну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях та семінарах різних рівнів, зокрема: «Актуальні проблеми економічного розвитку» (м. Белгород, РФ, 2010 р.), «Актуальні проблеми економіки та менеджменту: теоретичні і практичні аспекти» (м. Хмельницький, 2010 р.), «Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку країни» (м. Макіївка, 2012 рр.), «Проблеми глобалізації та моделі стійкого розвитку економіки» (м. Луганськ, 2011 р.), «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (м. Луцьк, 2011 р.), «Економічні проблеми сталого розвитку» (м. Суми, 2012 р.), «Молодь та наука: реальність та майбутнє» (м. Кемерово, РФ, 2012 р.), «Глобальні проблеми модернізації національної економіки» (м. Тамбов, РФ, 2013 р.), «Культура та екологія – основи сталого розвитку Росії з інтеграцією досвіду європейських країн» (м. Єкатеринбург, РФ, 2013 р.), «Актуальні проблеми розвитку соціально-економічних систем:

теорія та практика» (м. Курськ, РФ, 2013 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано у 20 друкованих працях (12 із них належать особисто автору), у тому числі 10 статтях у наукових фахових виданнях (із них 3 статті у фахових виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз, у т. ч. одна стаття у фаховому виданні, яке індексується базою даних SciVerse SCOPUS), 1 розділі у колективній монографії, 9 публікаціях у збірниках матеріалів конференцій. Загальний обсяг публікацій із теми дисертації становить 7,64 друк. арк., із них особисто дисертанту належать 6,31 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 241 сторінку, у т. ч. основного тексту 168 сторінок. Дисертація містить 34 таблиці на 17 сторінках, 18 рисунків на 14 сторінках, список використаних джерел із 222 найменувань на 27 сторінках, 2 додатки на 31 сторінці.

РОЗДІЛ 1

ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ

1.1 Інвестиційна привабливість регіону: дефініції, передумови і фактори її формування, сучасні науково-методичні підходи до оцінювання

На сучасному етапі розвитку економіки України зростає значення інвестиційної діяльності на всіх рівнях управління: держави, галузі, регіону, підприємства. Від ефективності здійснення інвестиційної діяльності залежить успіх розвитку економічного, політичного та соціального життя. Саме тому сьогодні необхідно приділяти особливу увагу питанням, пов'язаним з інвестуванням, способами і методами його активізації, вивченням умов створення сприятливої інвестиційної привабливості, залученням інвестицій та їх ефективним використанням.

Інвестиції являють собою один із найважливіших чинників економічного зростання, що забезпечує збільшення валового внутрішнього продукту (ВВП) держави. Проте в Україні інвестиційна діяльність у перехідний період зазнала значної деградації. І сьогодні стан цієї сфери є досить складним унаслідок світової фінансової кризи, рецесії виробництва й зниження ділової активності більшості суб'єктів господарювання, дефіциту інвестиційних ресурсів та можливостей бюджетів усіх рівнів.

Важливим фактором залучення іноземних інвестицій у державу є імідж країни на міжнародній арені, її позиція у провідних рейтингових ранжуваннях.

Серед міжнародних методик оцінювання інвестиційної привабливості країн можна виділити такі: The World Bank Group, World Economic Forum, The Heritage Foundation та Wall Street Journal, Transparency International, Standard&Poor's, Європейської бізнес асоціації та інші [1].

The World Bank Group здійснює рейтингову оцінку Doing Business (легкість ведення бізнесу) у 189 країнах світу. У 2013 р., за підсумками цього рейтингу, Україна посіла 112-те місце, тоді як у 2012 р. наша держава займала 140-ве місце [2].

Експерти World Economic Forum розраховують The Global Competitiveness Index – індекс глобальної конкурентоспроможності. У 2013 р. за цим показником Україна зайняла 84-те місце (2012 р. – 73-тє місце) серед 148 країн у щорічному рейтингу конкурентоспроможності [3].

За даними спільного дослідження The Heritage Foundation та Wall Street Journal Україна у 2013 р. посіла 155-те місце в рейтингу економічних свобод серед 178 країн світу і є останньою серед 43 європейських держав. У 2012 р. Україна займала 161-шу сходинку, а в 2011 р. – 163-тю [4].

За Corruption Perceptions Index – Індексом сприйняття корупції, – що розраховується Transparency International, глобальною антикорупційною неурядовою організацією, у 2013 р., так само як і у 2012 р., Україна посіла 144-те місце серед 177 держав [5].

Міжнародне рейтингове агентство Standard&Poor's проводить розрахунок Sovereign Credit Rating (суверенного кредитного рейтингу), за яким станом на кінець 2013 р. суверенний кредитний рейтинг України понижений до рівня B-. У кінці 2012 р. цей рейтинг був установлений на рівні B. Прогноз рейтингів визначається як «негативний» [6].

Індекс інвестиційної привабливості України, за оцінками «Європейської бізнес асоціації», у III кварталі 2014 р. становив 2,65 бала (за 5-бальною шкалою) і незначно знизився порівняно з II кварталом (його значення було 2,74 бала) [7]. У IV кварталі 2013 р. після відмови влади України від євроінтеграції індекс інвестиційної привабливості України набув найнижчого рівня за всю історію його вимірювання – 1,81 бала [7, 8]. Хоча у III кварталі 2013 р. він незначно зріс і становив – 2,39 бала після зниження у I кварталі 2013 р. до значення 2,12 бала, що було найгіршим за останні 4 роки [9].

Зниження індексу інвестиційної привабливості України почалося з III кварталу 2011 р. коли він набув кризового рівня 2009 р. і становив 2,56 бала, тоді як у II кварталі 2011 р. становив 3,39 бала [7, 10].

На рис. 1.1 наведено поквартальні значення індексу інвестиційної привабливості України за 2010–2014 рр., розраховані «Європейською бізнес асоціацією».

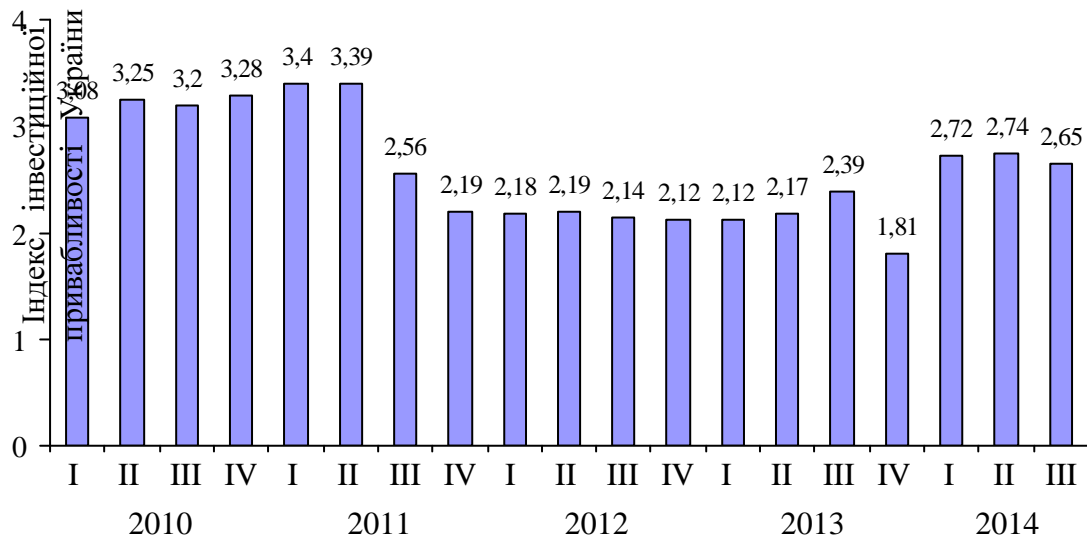


Рис. 1.1. Індекс інвестиційної привабливості України за 2010–2014 рр.
(побудовано автором за [7–10])

Таким чином, ми бачимо, що останнім часом імідж України на міжнародній арені та її позиції у рейтингових ранжуваннях знижуються. Тому все це стримує структурну перебудову та перешкоджає розв'язанню нагальних соціально-економічних проблем суспільства.

При ухваленні рішення про здійснення капітальних вкладень у певну галузь економіки того чи іншого регіону інвестори враховують низку його параметрів та характеристик, наприклад інтегральний потенціал регіону.

Інтегральний потенціал регіону (території) – поняття, що поєднує всі ресурси території (природні, трудові, виробничі, фінансові, наукові, інтелектуальні, інформаційні тощо), які можуть бути залучені до господарської діяльності, і саму територію як поле взаємодії суспільних і

природних компонентів, включаючи її транспортно-географічне положення [11, с. 77–78; 12–14].

Та найчастіше під час ухвалення інвестиційних рішень ураховується, наскільки сприятливий на території інвестиційний клімат.

Інвестиційний клімат – сукупність економічних, правових, регуляторних, політичних та інших факторів, які у кінцевому рахунку визначають ступінь ризику капіталовкладень та можливість їх ефективного використання [15].

Інвестиційний клімат регіону розглядають як набір певних умов для довгострокового вкладення капіталу в підприємства та проекти на певній території. Він визначається спільним впливом ряду факторів, серед яких найчастіше відзначають такі:

- геополітичне положення території (близькість до розвинених територіальних утворень і країн, близькість до моря й наявність портів; проходження через територію важливих транспортних магістралей та ін.);
- природно-ресурсний потенціал та сировинна база;
- виробничий і фінансовий потенціал території й стан територіального товарного ринку;
- рівень розвитку ринкової інфраструктури (кількісний та якісний склад банків, інвестиційних компаній і фондів, страхових та лізингових компаній, бірж тощо);
- податкову політику;
- позаекономічні ризики (міжнаціональні відносини, соціально-політична ситуація, екологічна обстановка та ін.) [16–19].

На цей час серед науковців існують певні розбіжності щодо визначення понять «інвестиційна привабливість» та «інвестиційний клімат», їх взаємозв'язку та розмежування.

Одні науковці визначають інвестиційний клімат як характеристику, що є результатом впливу двох інших оцінок – інвестиційного потенціалу та інвестиційного ризику.

Під інвестиційним потенціалом території розуміють сукупність наявних коштів і можливостей для ефективного інвестування в неї. Похідним від «інвестиційного потенціалу» є рівень інвестиційної привабливості, тобто більш високий потенціал території обумовлює його більш високу привабливість для цілей інвестування, ніж інші території, що мають більш низькі позиції у рейтингу.

Інвестиційний ризик – якісні політичні, екологічні, економічні й соціальні характеристики щодо ймовірності втрати інвестицій або доходу від них [16].

І. В. Сидоренко розглядає інвестиційну привабливість регіону (галузі) як систему, що складається з елементів інвестиційного клімату, інвестиційного потенціалу та інвестиційного ризику [20].

Ряд російських вчених розглядають інвестиційну привабливість як основну складову інвестиційного клімату регіону поряд з інвестиційною активністю в регіоні. У свою чергу, інвестиційна привабливість складається із 2 компонентів – інвестиційного потенціалу та регіональних інвестиційних ризиків [21].

М. Баллотта стверджує, що інвестиційна привабливість регіону є важливою компонентою конкурентоспроможності даної території. Інвестиційна привабливість пов'язана з конкурентоспроможністю за допомогою належного використання місцевих/регіональних активів [22].

Ефективність інвестиційної діяльності значною мірою визначається рівнем інвестиційної привабливості, реалізованої в рамках інвестиційної стратегії, тому дослідження сутності поняття інвестиційна привабливість набуває сьогодні особливої важливості.

На сьогоднішній день в Україні відсутнє загальноприйняте визначення дефініції «інвестиційна привабливість регіону». Це й призвело до того, що також не існує єдиного методичного підходу щодо її оцінювання.

Дослідженню питань інвестиційної привабливості присвячені науково-практичні праці О. М. Асаула [23], І. О. Бланка [24], А. Ф. Гойко,

В. В. Гомольської [25], К. В. Гурової [26], Г. О. Доленко [27], Л. Е. Дяченко, М. М. Єрмошенка [28], В. Б. Захожай [29], С. О. Іщук [30], І. В. Кадеєвої, В. Г. Кайшева, Г. В. Козаченко, А. В. Крушинської [31], Т. В. Кулініч [30], Н. А. Лісової, Т. В. Майорової, П. В. Матвієнка, А. Мемпель-Шнежик [32], О. В. Моліної, Т. В. Момот, М. М. Недашківського, О. В. Носової [33, 34], А. А. Пабат, Л. О. Петкової [35], А. М. Поддєрьогіна, Н. А. Русак, Л. А. Семіної [36], І. В. Сидоренко [20], Д. М. Стеченка [37], І. Ю. Страхової [38], В. Г. Федоренка [39], Г. О. Харламової [40], І. В. Хмарської [41], В. Є. Швець, В. Н. Шевцової та ін.

Разом із тим аналіз зазначених джерел свідчить про те, що низка питань, пов'язаних з оцінюванням інвестиційної привабливості регіонів, вивченням факторів та резервів її підвищення, їх моделюванням і прогнозуванням, залишаються невирішеними. Тому існує потреба в подальших теоретико-методичних та практичних дослідженнях щодо цього напрямку.

Важливою складовою вивчення інвестиційної привабливості регіону є визначення основних факторів, що детермінують її рівень. Але спочатку необхідно визначити, що розуміють під поняттям «інвестиційна привабливість регіону».

В економічній літературі відсутнє єдине загальновизнане визначення цього поняття. Науковці по-різному підходять до формулювання дефініції «інвестиційна привабливість». Наведемо деякі з них.

Д. М. Стеченко розуміє під інвестиційною привабливістю надійне і своєчасне досягнення цілей інвестора на основі економічних результатів діяльності виробництва, у яке здійснюються інвестиції. Інвестиційна привабливість визначається комплексом різноманітних чинників, перелік і вплив яких можуть розрізнятися і змінюватися залежно як від складу інвесторів, які переслідують різні цілі, так і від виробничо-технічних особливостей виробництва, що інвестується [37].

Г. О. Харламова розглядає інвестиційний клімат об'єкта інвестування

(країни, регіону, галузі) як його певний стан, а інвестиційну привабливість – як так звану «міміку» об'єкта інвестування, сигнал до інвестора, запрошення до інвестиційної діяльності [40].

Л. О. Петкова під інвестиційною привабливістю розуміє сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування національної економіки на макро-, мезо- і мікрорівнях [35].

Російський вчений Асаул О. М. вважає, що інвестиційна привабливість регіону – становище регіону в той чи інший момент часу, тенденції його розвитку, що відображаються в інвестиційній активності [23].

Подібного визначення дотримується і Страхова І. Ю., розуміючи під інвестиційною привабливістю регіону сукупність певних ознак (умов, обмежень), що визначають приплив капіталу в регіон і оцінюються інвестиційною активністю. У свою чергу, інвестиційна активність у регіоні може розглядатися як інтенсивність припливу капіталу [38].

Згідно з Методикою розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку інвестиційна привабливість регіону – відповідність регіону основним цілям інвесторів, що полягають у прибутковості, безризиковості й ліквідності інвестицій [42].

Л. А. Семіна інвестиційну привабливість розглядає як систему або поєднання різних об'єктивних ознак, засобів, можливостей, що обумовлюють в сукупності потенційний платоспроможний попит на інвестиції в даній країні, регіоні, галузі [36].

В. Захожай розуміє під інвестиційною привабливістю регіонів інтегральну характеристику окремих регіонів країни з позицій ефективності здійснення в них інвестиційної діяльності [29].

С. О. Іщук і Т. В. Кулініч вважають, що інвестиційна привабливість регіону – це сукупність певних параметрів та характеристик, притаманних цьому регіону, які дозволяють йому залучати необхідний обсяг капіталу на взаємовигідних з інвесторами умовах [30].

А. В. Крушинська розглядає інвестиційну привабливість регіону як

комплекс політичних, соціальних, інноваційних, інфраструктурних елементів, які наявні на певній території та сумарним проявом яких є синергічний ефект [31].

На думку Федоренка В. Г., інвестиційна привабливість регіонів – інтегральна характеристика окремих регіонів країни з позиції інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливостей залучення інвестиційних ресурсів та інших факторів, що істотно впливають на формування дохідності інвестицій та інвестиційних ризиків. Інвестиційна привабливість окремих регіонів оцінюється під час розроблення інвестиційної стратегії компанії (фірми) і регіональної диверсифікації її інвестиційного портфеля [39].

Польський науковець Мемпель-Шнежик А. вважає, що інвестиційна привабливість регіону обумовлює потенціал регіону та визначається чинниками наукової, економічної та політичної сфер: наявністю транспортних, трудових, освітніх ресурсів, місткістю ринку, економічною та соціальною інфраструктурою, інвестиційною активністю, державною підтримкою місцевого самоврядування та бізнесу, економічною політикою регіону [32, с. 106].

Численні визначення інвестиційної привабливості регіону, що зустрічаються в економічній літературі, містять такі загальні ознаки.

Інвестиційна привабливість розглядається як інтегральний показник:

- доцільності вкладання коштів;
- рівня задоволення вимог або інтересів інвестора;
- фінансово-майнового стану регіону та перспектив його розвитку;
- сукупності об'єктивних та суб'єктивних (зовнішніх і внутрішніх) умов [43–45].

Необхідно відзначити, що існують різноманітні визначення категорії «інвестиційна привабливість». У подальших дослідженнях ми будемо спиратися на таке визначення: інвестиційна привабливість регіону – інтегральна характеристика окремого регіону країни з позиції інвестиційного

клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливостей залучення інвестиційних ресурсів та інших факторів, що істотно впливають на формування дохідності інвестицій та інвестиційних ризиків. Але, на нашу думку, це визначення необхідно розширити шляхом додавання до нього екологічної складової інвестиційної привабливості регіону, тобто врахування ще й екологічного стану території [46].

Здійснення інвестиційної діяльності в країні є фактором її інвестиційної та економічної безпеки.

Інвестиційна привабливість країни в цілому визначається рівнем інвестиційної привабливості окремих галузей, регіонів, підприємств. На рис. 1.2 наведена методика оцінювання інвестиційної привабливості на різних рівнях економіки, запропонована Пилипенко О. І.

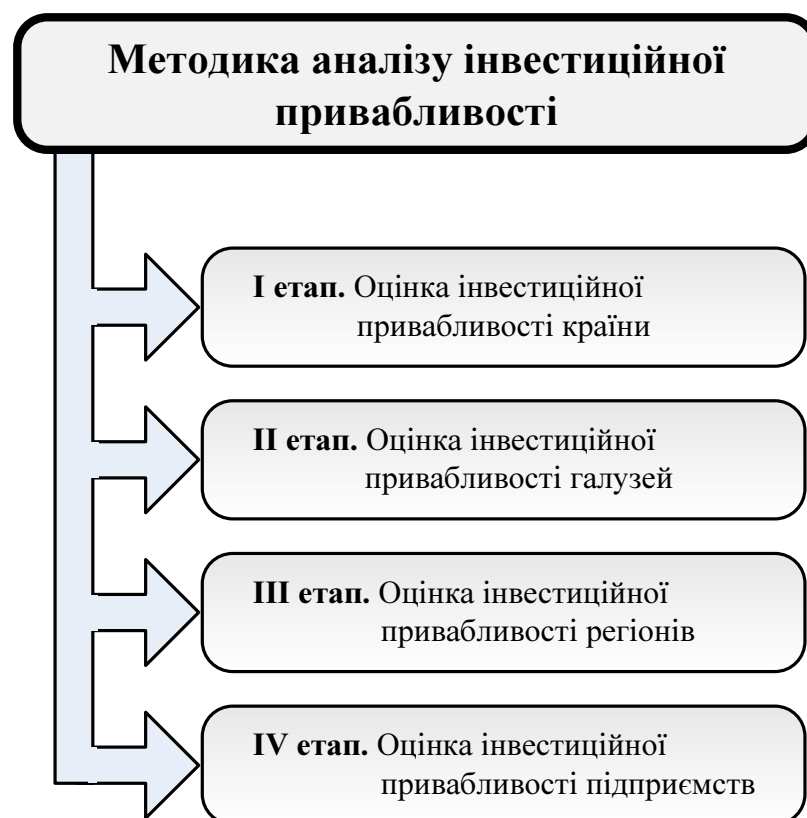


Рис. 1.2. Методика аналізу інвестиційної привабливості на різних рівнях економіки [47]

На першому етапі проводиться аналіз інвестиційної привабливості

країни. Необхідність проведення оцінювання інвестиційної привабливості країни зумовлена потребою виявлення загроз для здійснення інвестиційної діяльності та з'ясування їх впливу на капіталовкладення.

Систему показників оцінювання інвестиційної привабливості країни поділяють на 3 групи: загальні, макроекономічні та оцінювання інвестиційного ринку.

До загальних показників належать ті, які стосуються конкурентоспроможності країни та її рейтингу на міжнародному інвестиційному ринку. Оцінювання інвестиційної привабливості країни проводять шляхом розрахунку інтегрального показника на основі аналізу факторів політичного, економічного, соціально-культурного, інституціонального середовища, ресурсів та інфраструктури.

До групи макроекономічних показників входять: дефіцит державного бюджету, обслуговування та погашення державного боргу, обсяг ВВП, обсяги експорту та імпорту товарів і послуг.

До показників оцінювання інвестиційного ринку належать такі: норма інвестицій (обсяг інвестицій у відсотках до ВВП), загальний обсяг інвестицій у вартісному вираженні, рівень приватних інвестицій, рівень заощаджень населення, динаміка чистих інвестицій, співвідношення валових інвестицій та амортизаційних відрахувань, темпи зростання доходів і заощаджень населення, динаміка частки інвестицій в основний капітал, перевищення темпів зростання доходів над інвестиціями в економіку.

На другому етапі проводять оцінювання інвестиційної привабливості на мезоекономічному рівні, тобто оцінювання перспектив і можливостей галузей промисловості та регіонів, що полягає в забезпеченні найбільш високої ефективності використання інвестицій.

Інвестиційна привабливість на мезоекономічному рівні є інтегральною характеристикою окремих галузей і регіонів країни в цілому з позиції інвестиційного клімату, розвитку продуктивних сил, інвестиційної структури, можливості залучення інвестиційних ресурсів та інших факторів,

що істотно впливають на формування дохідності інвестицій і зменшення інвестиційних ризиків.

Для оцінювання інвестиційної привабливості галузі використовують систему з трьох груп показників, які відображають рівень прибутковості діяльності галузі, перспективності її розвитку та інвестиційних ризиків.

Рівень прибутковості враховує всі власні активи та активи, що використовуються, реалізацію продукції й витрати на її виробництво.

Рівень перспективності відображає значення галузі в економіці, стійкість галузі до спаду виробництва, забезпеченість перспектив зростання власних фінансових ресурсів і ступінь державної підтримки розвитку галузі.

Рівень інвестиційних ризиків враховує рівень конкуренції, інфляційної стійкості продукції галузі та рівень соціальної напруженості.

Інтегральний показник розраховують на основі трьох груп синтетичних показників з урахуванням їх пропорційності: рентабельності діяльності – 65 %; перспектив розвитку – 20 %; інвестиційних ризиків – 15 %.

Важливу роль у процесі обґрунтування стратегії інвестиційної діяльності відіграють оцінювання та прогнозування інвестиційної привабливості регіонів, що проводяться на третьому етапі.

Дослідження економічного розвитку окремих регіонів проводяться у багатьох країнах світу. В Україні різні вчені, науковці, різноманітні установи та організації для визначення інвестиційної привабливості регіону застосовують власні методики, які більш детально будуть розглянуті у підрозділі 1.2. При висвітленні результатів розрахунків привабливості регіонів не завжди наводиться методика розрахунку, тому досить часто неможливо визначити переваги та недоліки того чи іншого оцінювання [47–49].

1.2 Еволюція наукових поглядів на оцінювання інвестиційної привабливості регіону

Економічний розвиток держави пов'язаний із підвищенням інвестиційної привабливості її регіонів. Багато праць вітчизняних вчених присвячено дослідженню питань інвестиційної привабливості. Але ряд питань все ще залишається невирішеним, зокрема питання покращання інвестиційної привабливості як країни в цілому, так і окремих її регіонів.

Під час ухвалення інвестиційних рішень про розміщення виробництва у тому чи іншому регіоні інвестори передусім оцінюють його потенційний інвестиційний ринок. Оцінювання інвестиційної привабливості регіону є складним завданням, вирішення якого базується на застосуванні різних підходів.

Проведений аналіз існуючих методик оцінювання інвестиційної привабливості регіонів свідчить про існування багатьох підходів, що використовують різні способи статистичного збору інформації та критерії економічного аналізу.

Для оцінювання інвестиційної привабливості регіону існують різноманітні підходи та методи. Усі сучасні методики можна класифікувати за двома ознаками: 1) методами обробки даних; 2) системою показників.

За методами обробки даних можна виділити два підходи: описовий та рейтинговий.

Описовий підхід полягає в описі абсолютних показників, структури та динаміки показників розвитку регіону. Експерт самостійно обирає найбільш значущі показники та формує на їх основі висновки щодо інвестклімату в регіоні [50, с. 168]. Здебільшого такий аналіз базується на дослідженні показників соціально-економічного розвитку регіону [51]: до такого аналізу вдавалися Н. М. Гапак [52], І. М. Школа, М. І. Маниліч, С. С. Слава та Г. Грін, С. Максименко.

Деякі науковці дають рекомендації щодо груп та складу показників, які

визначають інвестиційну привабливість регіону, але не пропонують методики їх оцінювання. Зокрема, комплекс показників можна знайти у працях В. В. Гомольської [25], Г. О. Доленко [27], І. В. Хмарської [41], О. М. Асаула [23].

Рейтинговий підхід полягає в аналізі різних аспектів розвитку регіону, формуванні на їх основі аналітичних і синтетичних показників за групами та інтегрального показника. За цим показником або системою синтетичних показників визначають рейтинг інвестиційної привабливості регіону [50, с. 168; 51].

На рейтинговому підході базуються методики, запропоновані І. О. Бланком [24], К. Д. Гуровою [26], Д. М. Стеченком [37], С. П. Сонько, В. В. Кулішовим та В. І. Мустафіним [53], Інститутом Реформ, «SOCIS Gallup International», а також зарубіжні методики, що застосовуються для аналізу інвестиційної привабливості країн і територій (World Bank [54], Institutional Investor [55], Euromoney [56], Business Environment Risk Index (BERI), Індекс сприйняття корупції інституції Transparency International [57], Moody's Investor Service [58]).

Розглянемо детальніше результати найбільш відомих рейтингів регіонів, проведених в Україні як вітчизняними, так і зарубіжними аналітичними центрами, фондами, державними й недержавними організаціями.

Методика, запропонована Бланком І. О., є основоположною. Інвестиційну привабливість регіону розраховують як інтегральний показник на основі п'яти груп синтетичних показників:

- 1) рівня загальноекономічного розвитку регіону (питома вага регіону у ВВП і ВНП; обсяг виробленої промислової продукції на душу населення; рівень самозабезпеченості основними продуктами харчування; середній рівень заробітної плати; обсяг і динаміка капітальних вкладень із розрахунку на одного жителя; кількість підприємств усіх форм власності; питома вага збиткових підприємств у загальній кількості функціонуючих);

2) рівня розвитку інвестиційної інфраструктури регіону (кількість підрядних будівельних компаній усіх форм власності; обсяги місцевого виробництва основних видів будівельних матеріалів; виробництво енергетичних ресурсів на душу населення; щільність залізничних шляхів сполучення та автомобільних доріг із твердим покриттям із розрахунку на 100 км території);

3) демографічної характеристики регіону (питома вага населення території в загальній кількості жителів країни; співвідношення міських і сільських жителів; питома вага населення, зайнятого в суспільному виробництві на підприємствах усіх форм власності; рівень кваліфікації працівників, зайнятих у суспільному виробництві);

4) рівня розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури регіону (питома вага приватизованих підприємств у загальній кількості підприємств комунальної власності; питома вага підприємств недержавних форм власності в загальній кількості виробничих підприємств території; кількість спільних компаній із зарубіжними партнерами; кількість банківських установ (включаючи філіали); кількість страхових компаній (та їх представництв); кількість товарних бірж на території);

5) рівня криміногенних, екологічних та інших ризиків (рівень економічних злочинів із розрахунку на 100 тис. жителів; питома вага підприємств із шкідливими викидами, що перевищують гранично допустимі норми; середній радіаційний фон у містах; питома вага незавершених будівельних об'єктів за останні 3 роки) [24].

Згідно з цією методикою регіони за рівнем інвестиційної привабливості можна поділити на 4 групи: пріоритетної інвестиційної привабливості, достатньо високої інвестиційної привабливості, середньої інвестиційної привабливості та низької інвестиційної привабливості.

За статистичними даними 1992–1993 рр. в Україні було проведене перше рейтингове оцінювання інвестиційної привабливості регіонів. Відповідно до неї всі регіони України були поділені на чотири групи. До

першої групи пріоритетної інвестиційної привабливості (ефективність інвестицій на 35–40 % вища, ніж по країні в цілому) увійшли: м. Київ, АР Крим, Київська, Дніпропетровська, Донецька, Харківська та Запорізька області. До другої групи достатньо високої інвестиційної привабливості (ефективність інвестицій на 15–20 % вища, ніж по країні в цілому) увійшли Луганська, Львівська, Одеська і Полтавська області. До третьої групи середньої інвестиційної привабливості (ефективність інвестицій на рівні середніх показників по країні) увійшли Вінницька, Житомирська, Закарпатська, Сумська, Миколаївська, Черкаська та Чернігівська області. І до четвертої групи низької інвестиційної привабливості (ефективність інвестицій на 20–30% нижча, ніж у середньому по Україні) увійшли Волинська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька та Чернівецька області [59].

Аналіз інвестиційної привабливості регіонів України, що був проведений за методикою І. О. Бланка у 2003 р., дав такі результати. До групи найбільш інвестиційно-привабливих регіонів увійшли Київська, Дніпропетровська, Одеська, Запорізька, Харківська, Полтавська, Донецька, Львівська і Миколаївська області та АР Крим. До групи інвестиційно-привабливих регіонів увійшли Закарпатська, Івано-Франківська та Сумська області. До групи мало інвестиційно-привабливих регіонів увійшли такі області: Волинська, Черкаська, Рівненська, Хмельницька, Чернігівська, Херсонська та Луганська. До групи інвестиційно-непривабливих регіонів увійшли Кіровоградська, Чернівецька, Тернопільська, Вінницька та Житомирська області [60].

Д. М. Стеченко наслідує методику О. І. Бланка: інвестиційну привабливість регіону розраховує на основі тих самих п'яти груп синтетичних показників, але з урахуванням ступеня важливості (у відсотках) кожної групи. Вони становлять: рівень загальноекономічного розвитку – 35 %; рівень розвитку інвестиційної інфраструктури – 15 %; демографічна характеристика – 15 %; рівень розвитку ринкових відносин і комерційної

інфраструктури – 25 %; рівень криміногенних, екологічних та інших ризиків – 10 % [37].

К. Д. Гурова запропонувала доповнити процедуру ранжування регіонів з урахуванням використання їх потенціалу залежно від критеріїв ефективності та ризику. У методиці використано по одному найбільш узагальнюючому вагомому аналітичному показнику, додавши йому роль групової характеристики, замість синтетичних показників. Для оцінювання стану майна виробничого призначення було залучено показник оновлення основних виробничих фондів; для рентабельності виробництва і продукції, що випускається, – коефіцієнт прибутковості реалізованої продукції; для оборотності капіталу – показник кількості оборотів вартості всіх активів; для оцінювання ринкової активності регіонів – обсяг ринкового товарообігу, що припадає на душу населення; фінансової стійкості регіонів – співвідношення позикових і власних засобів; ліквідності – показник ліквідності балансу [26].

У рейтингу інвестиційної привабливості регіонів, у якому застосовувалися математична модель і методика обробки статистичного матеріалу «Інституту Реформ», як найважливіші фактори використовують такі: економічний розвиток регіону, ринкову інфраструктуру, фінансову інфраструктуру, стан людських ресурсів, діяльність органів місцевої влади у сфері приватного підприємництва (ця група враховувалася до 2000 р.). На відміну від методики І. О. Бланка не враховується група ризиків. Розрахунок загального рейтингу інвестиційної привабливості областей України вміщував розрахунок стандартизованих значень (балів) кожного з показників за регіонами. На основі формули середнього арифметичного стандартизованих значень здійснювався розрахунок часткового рейтингу регіону за групами показників. Потім визначався загальний рейтинг регіону як середньозважена часткових рейтингів за групами (вага кожної групи визначалася експертним шляхом).

С. Слава та Г. Грін пропонують аналізувати групи показників та їх динаміку і формувати на їх основі висновки. Групи показників у даній

методиці є такими, як і в методиці «Інституту Реформ», але з додаванням ще двох груп: інтеграція у світову економіку та наука і технологія.

Оцінювання інвестиційної привабливості регіону, запропоноване CAIB Securities, істотно відрізняється від оцінювання «Інституту Реформ» і вміщує такі фактори: інвестиційний потенціал регіону й ризик для інвесторів, які працюють у цьому регіоні ризику. Інвестиційний потенціал визначається такою групою факторів: трудовими ресурсами, виробництвом, інституціональним потенціалом, рівнем розвитку інфраструктури та фінансовим потенціалом. Показники, що характеризують рівень ризику інвестування в регіони, поділені на такі групи: фінансові, політичні, законодавчі й економічні ризики.

Методика авторів Сонька С. П., Кулішова В. В. та Мустафіна В. І. для формування інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону використовує набір із 10 показників: кількості приватизованих підприємств; кредиторської заборгованості; доходів місцевих бюджетів; валових інвестицій на підприємствах усіх форм власності; обсягу промислової продукції; заборгованості із заробітної плати; номінальної зарплати; кількості безробітних; кількості населення і статутного капіталу комерційних банків. Для консолідації різновимірні показники стандартизуються відносно властивості їх сукупності – середньоквадратичного відхилення.

За цією методикою регіони поділяють на зони високої, середньої та низької інвестиційної привабливості за значенням зведеного показника [53].

Російський вчений Асаул О. М. систематизував показники для визначення інвестиційної привабливості регіону у 3 великі групи:

- 1) фактори, що впливають на рівень інвестиційного потенціалу регіону (природно-географічний, трудовий, виробничий, інноваційний, інституціональний, інфраструктурний, фінансовий, споживчий потенціали). Пізніше до факторів інвестиційного потенціалу були додані екологічний (автор – М. І. Маниліч) та інтелектуальний (автор – І. В. Хмарська) потенціали;

2) фактори, що визначають рівень некомерційних інвестиційних ризиків (законодавчі, політичні, соціальні, економічні, екологічні та кримінальні ризики);

3) інвестиційна активність (концентрація і розподіл інвестиційного капіталу, інвестиційна активність, активізація впровадження нових виробничих потужностей, інтеграція виробничої діяльності, розвиток прямих і портфельних інвестицій, інтеграційні фактори реалізації інвестиційних проектів) [23].

В. В. Гомольська розглядає інвестиційний клімат регіону як комплексну характеристику, що складається із 3 ключових підсистем: інвестиційного потенціалу, інвестиційного ризику та законодавчих умов. Показниками є критерії, для яких визначається певний ступінь досягнення [25].

Згідно з методикою, запропонованою Держкомстатом України, інвестиційну привабливість регіону пропонується оцінювати за такими показниками:

1) інвестиціями в основний капітал, з розрахунку на 1 особу середньорічної чисельності наявного населення (грн);

2) інвестиціями у житлове будівництво, з розрахунку на 1 особу середньорічної чисельності наявного населення (грн);

3) обсягом ВВП, з розрахунку на 1 особу середньорічної чисельності наявного населення (дол. США);

4) зміною обсягу ВВП, з розрахунку на 1 особу середньорічної чисельності наявного населення (дол. США);

5) густотою автомобільних шляхів загального користування з твердим покриттям (км на 1 тис. км² території);

6) обсягом експорту товарів, з розрахунку на 1 особу середньорічної чисельності наявного населення (дол. США) [42].

Г. І. Купалова та Н. О. Коренева пропонують визначати інвестиційну привабливість регіону на основі системи показників, що містить такі

складові: соціально-економічний стан, інфраструктурне забезпечення, розвиток ринкових відносин, інноваційну активність, якість людських ресурсів, інформаційне забезпечення та ступінь безпеки інвестиційної діяльності [61]. У свою чергу, соціально-економічний стан регіону визначається двома складовими: соціально-демографічною та економічною. Інфраструктурне забезпечення регіону визначається станом виробничої та соціальної інфраструктури. Ступінь безпеки інвестиційної діяльності містить екологічну й криміногенну складові.

До екологічної складової автори відносять такі статистичні показники:

- площу земель лісового фонду з розрахунку на один гектар (га);
- кількість випадків аварійних забруднень довкілля та надзвичайних екологічних ситуацій (од.);
- обсяг скидання забруднених зворотних вод у природні поверхневі водні об'єкти (млн м³);
- обсяг промислових і токсичних відходів у сховищах організованого складування та на території підприємств (тис. т);
- викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря з розрахунку на 1 км² (т).

За цією методикою регіони за рівнем інвестиційної привабливості можна поділити на 5 груп: регіони-чемпіони, регіони-лідери, регіони-середняки, відстаючі регіони та регіони-аутсайдери.

Розрахунки інвестиційної привабливості регіонів України, проведені у 2010 р., дали таке групування регіонів. До групи «чемпіони» ввійшла Дніпропетровська область. Рівень «лідерів» мають АР Крим, Київська, Донецька, Одеська, Харківська та Запорізька області. До групи «середняків» належать Львівська, Полтавська, Волинська та Закарпатська області. До групи «відстаючих» регіонів входять Вінницька, Івано-Франківська, Сумська, Хмельницька, Миколаївська, Чернігівська та Рівненська області. І до «аутсайдерів» відносять Кіровоградську, Луганську, Черкаську, Херсонську, Чернівецьку, Житомирську та Тернопільську області [62].

І. В. Андел пропонує оцінювати інвестиційну привабливість регіону на основі чотирьох груп показників: економічного розвитку регіону, економічного потенціалу регіону за галузями, фінансового розвитку регіону за галузями та рівня екологічної ефективності функціонування підприємств за галузями регіону.

Аналіз економічного розвитку регіону повинен охоплювати такі блоки:

1) рівень розвитку людських ресурсів та ринку праці у регіоні. Цей блок вміщує такі показники: населення на 1 км² території, народжуваність та смертність на 1 тис. населення, населення у працездатному віці, рівень безробіття, випускники вищих навчальних закладів (ВНЗ) на 1 тис. населення та розподіл населення за зайнятістю у сферах економіки;

2) рівень соціального розвитку регіону містить такі показники: доходи бюджету регіону на 1 мешканця, житловий фонд у середньому на 1 мешканця, кількість магазинів, комп'ютерів, кількість осіб, які користуються соціальною допомогою на 10 тис. населення, кількість злочинів, кількість лікарів, питома вага загальної житлової площі, обладнаної водопроводом, каналізацією, газом, центральним опаленням у міській та сільській місцевостях, кількість учнів у загальноосвітніх школах на 1 тис. населення та ін.;

3) рівень економічного розвитку регіону вміщує такі показники: валовий регіональний продукт (ВРП) на 1 мешканця, енергоємність ВРП, валова вартість основних засобів на 1 зайнятого, реалізована промислова продукція, капітальні інвестиції (КІ) на 1 тис. мешканців, валовий збір зернових, кількість великої рогатої худоби, частка підприємств недержавної форми власності та ін.;

4) рівень розвитку технічної інфраструктури регіону містить такі показники: щільність мережі залізниць, автомобільних шляхів, водогонів, газової мережі та ін.

До критеріїв економічного потенціалу регіону автор відносить: виробничий (потенціал основних засобів), трудовий (освіченість), природно-

ресурсний (баланси енергетики, земельних та природних ресурсів), інноваційний, природоохоронний потенціали та потенціал економічної, соціальної інфраструктури, транспортної доступності, місткості ринку, рівень економічного розвитку, загальної безпеки, стан довкілля, економічно-правове середовище та інвестиційну діяльність у регіоні.

До фінансових показників розвитку регіону належать: необігові та обігові активи підприємств, чистий грошовий потік підприємства, показники ліквідності та рентабельності.

Для визначення рівня екологічної ефективності функціонування підприємств Андел І. В. пропонує визначати екологічний аспект галузей регіону. До екологічних показників, що характеризують напрямки функціонування підприємств галузі, з метою захисту довкілля автор відносить такі: нараховані екологічні платежі за забруднення НПС окремо підприємствами сільського господарства, промисловості, будівництва, торгівлі і ремонту, транспорту та зв'язку; витрати на ОНПС; КІ на ОНПС, на капітальний ремонт засобів природоохоронного призначення; частку витрат на ОНПС за рахунок коштів держбюджету; вартість квот на емісію шкідливих речовин; викиди шкідливих речовин у атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення сільського господарства, промисловості, будівництва, транспорту та зв'язку; загальний обсяг витрат на впровадження природоохоронних заходів [63–65].

Оцінювання інвестиційної привабливості за міжнародними методиками, розробленими такими інститутами, як Institutional Investor [55], Euromoney [56], Business Environment Risk Index (BERI), Transparency International [57], Moody's Investor Service [58], здебільшого проводяться на макрорівні, але їх можна застосовувати і до мезорівня [1]. Їх основний інструмент – опитування суб'єктів економічної діяльності щодо перепон та умов діяльності на даній території. У цих оцінюваннях використовують такі групи показників:

- 1) політико-правове середовище;

- 2) економічне середовище;
- 3) ресурси та інфраструктуру, соціально-культурне середовище, екологію [51, 55–58].

Зокрема, рейтинг журналу «Institutional Investor» оцінює насамперед кредитоспроможність країни. Він складається кожні півроку експертами ста провідних міжнародних банків на основі комплексного показника, що враховує платоспроможність та інвестиційну привабливість [55].

Рейтинг Euromoney враховує ринкові (40 %), кредитні (20 %) та політико-економічні (40 %) показники [56].

Рейтинг BERI складається на основі таких показників: рівня політичної стабільності в країні, відношення до закордонних інвесторів, девальвації, платіжного балансу, рівня націоналізації та бюрократизації, можливості реалізації контрактів, рівня заробітної плати, продуктивності та умов праці, ступеня розвиненості інфраструктури [48].

Методика World Bank (Світового Банку) передбачає оцінювання інвестиційної привабливості регіону за допомогою опитування топ-менеджменту провідних підприємств у країні. Запитання спрямовані на визначення факторів, які є перепонами для ведення бізнесу в даному регіоні та наскільки вони впливові. Ця методика вміщує такі групи показників:

- 1) загальні показники;
- 2) інфраструктуру;
- 3) фінанси;
- 4) державну політику та послуги;
- 5) вирішення спорів та злочинність;
- 6) потенціал та інновації;
- 7) трудові відносини [54].

Друга класифікаційна ознака – система показників – забезпечує багато різноманітних підходів до її формування.

Усі показники, що входять до наведених вище методик, можна згрупувати таким чином:

- 1) показники загальноекономічного розвитку;
- 2) показники потенціалу регіону;
- 3) показники ризиків;
- 4) показники сприятливості (несприятливості) всіх вищезазначених факторів [51].

Таким чином, проаналізувавши різні підходи та методики до оцінювання інвестиційної привабливості регіону, можна зробити висновки.

Усі описові методики можуть дати відчутний результат. Це залежить від кваліфікації аналітика, який проводить оцінювання. Але ці методи не є уніфікованими і вимагають від фахівців збору великої кількості даних із різних аспектів діяльності, сортування їх за впливом на інвестиційну привабливість регіону. Результати аналізу є громіздкими і ними важко оперувати.

Рейтингові методики є більш наочними в отриманні результатів, а процес оцінювання є певним чином стандартизованим і варіюється лише за кількома ознаками. Проте результати таких оцінювань формують інтегральний показник інвестиційної привабливості регіону, який лише показує місце регіону серед інших і нічого не говорить про пріоритетні напрями інвестицій на даній території, тобто вони не містять галузевого аспекту.

Вітчизняні методики містять ті чи інші групи макроекономічних показників. Однак кожна з методик вміщує лише частину цих груп. Разом із тим робота з макроекономічною статистикою має велику перевагу над проведенням опитувань у тому, що вона потребує значно менших ресурсів та витрат.

Методики західних агенцій, зокрема Світового Банку, долають попередні недоліки. Вони базуються не на макроекономічній статистиці, а на опитуванні суб'єктів економічної діяльності даного регіону, які визначають ступінь та напрям впливу тих чи інших факторів на їх функціонування. Результати таких опитувань наочні й можуть бути згруповані за видами

діяльності. Проте такі опитування вимагають значних ресурсів. Крім того, постає питання репрезентативності такого опитування у зв'язку з вибором підприємств і неврахуванням збанкрутілих підприємств, а також із надто довгими анкетами.

Як виявлено у ході дослідження, більшість існуючих на сьогодні методик не враховує екологічного стану регіону як окремої складової оцінювання інвестиційної привабливості. Деякі методики (Бланка І. О., Стеченка Д. М., Асаула О. М.) враховують лише окремі екологічні ризики інвестиційної діяльності, до яких автори відносять питому вагу підприємств з шкідливими викидами, що перевищують гранично допустимі норми та середній радіаційний фон у містах. Є методики, зокрема Купалової Г. І. та Кореневої Н. О., Андела І. В., що виділяють екологічну складову при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону. Але ці оцінювання базуються лише на обробці статистичних показників, а не на розробленні конкретних еколого-економічних показників [66, с. 237–238; 67].

Ми переконані, що цього замало, оскільки відповідно до концепції сталого розвитку під час здійснення інвестиційної діяльності як інвестори, так і суб'єкти господарювання повинні орієнтуватися не лише на досягнення високих економічних показників, а й ураховувати вплив інвестиційного проекту на довкілля, що є одним із найважливіших факторів ухвалення господарських рішень. У зв'язку з цим важливого значення набувають урахування та оцінка екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону. При цьому особлива увага повинна приділятися виявленню екологічних проблем на початкових стадіях розгляду інвестиційного проекту, включенню в проекти заходів, націлених на поліпшення якості навколишнього середовища, запобігання, зменшення та/або компенсацію економічного збитку від екодеструктивної діяльності та еколого-економічних ризиків.

При прийнятті рішення про інвестування на даному етапі розвитку інвестора також цікавить інформація про екологічний стан регіону, в який

плануються вкладатися інвестиції: рівень забруднення території, наявність та доступність природних ресурсів у регіоні, витрати регіону на ОНПС, рівень екологічної освіти в регіоні, рівень розвитку екологічної інфраструктури регіону та екологічно спрямованої діяльності суб'єктів господарювання.

Тому, на нашу думку, доцільно включати екологічну складову до методики оцінювання інвестиційної привабливості регіону.

1.3 Обґрунтування необхідності урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону

Увесь довгий шлях, пройдений людством, супроводжувався пошуком оптимальних шляхів розвитку. Однак нинішній етап – найбільш драматичний: людство усвідомило, що воно стоїть перед вибором – глобальна катастрофа, самознищення у випадку збереження принципів і тенденцій традиційного шляху розвитку або розроблення й реалізація нової парадигми розвитку.

В умовах інтернаціоналізації світогосподарських зв'язків посилюється роль і зростає важливість пошуку оптимальних напрямів розвитку соціально-економічних систем. Глобалізація має не лише позитивні соціо-економічні ефекти, а й продукує нові екологічні виклики й протиріччя у системі відносин «економіка – довкілля – суспільство». Темпи економічного зростання і, як наслідок, значна деградація навколишнього середовища сьогодні становлять істотну загрозу існуванню людини як біологічного виду. Саме тому питання охорони навколишнього середовища стали розглядатися на міжнародному рівні, активізувалися пошуки нової парадигми розвитку – не економічної, не соціально-економічної або еколого-економічної, а соціо-еколого-економічної. Ця парадигма дістала назву «сталий розвиток». У 1992 р. на конференції в Ріо-де-Жанейро представники 179 держав прийняли програму всесвітнього співробітництва в інтересах сталого розвитку «Порядок денний на XXI століття» [68]. Основним принципом програми

було визначено принцип «сталого розвитку», який полягає у задоволенні потреб в даний момент часу, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [69, 70, с.149]. Щоб дотримуватися його в тому або іншому регіоні, необхідне розроблення обґрунтованої довгострокової стратегії дій з боку всіх учасників регіональної діяльності з урахуванням всієї складності взаємодій економічних, екологічних та соціальних факторів [71, с. 159; 72, с. 107].

Об'єктом сталого розвитку є соціо-еколого-економічна система (рис. 1.3).

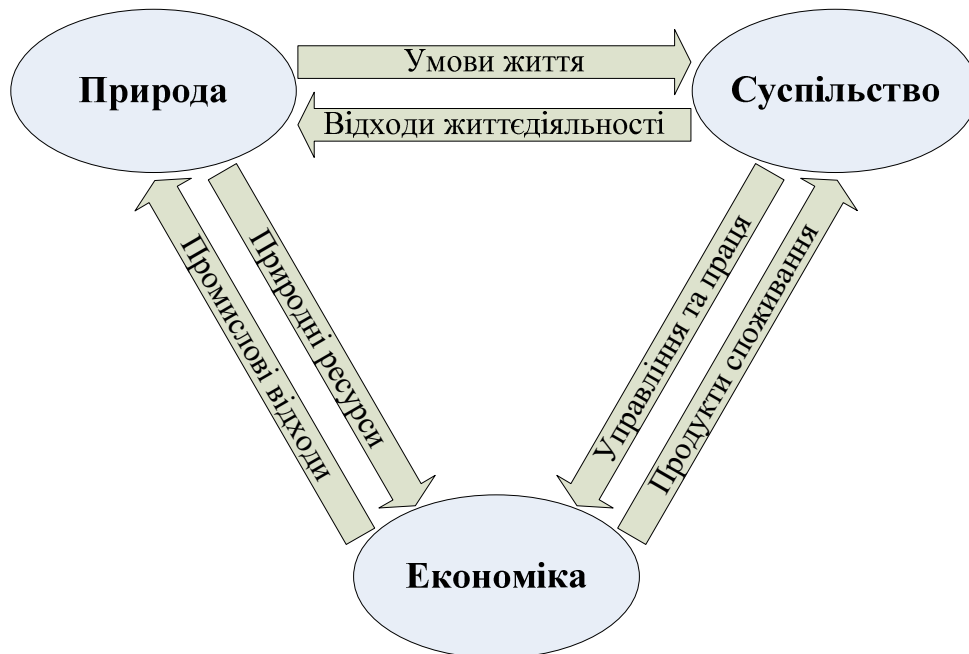


Рис. 1.3. Соціо-еколого-економічна система як об'єкт сталого розвитку

Вона складається із трьох підсистем: природи, суспільства та економіки, тісно взаємопов'язаних між собою. Кожна із трьох її підсистем виконує свої функції. Суспільство формує цілі розвитку економічної підсистеми і є споживачем її продукції. Економіка для досягнення економічних цілей залучає ресурси природної підсистеми, розміщуючи в ній відходи виробництва і споживання. Природне середовище під екодеструктивним впливом відходів соціальної й економічної підсистем змінює свої властивості як середовища існування людини та впливає на

суспільство. Коло замкнулося. Саме замикання цього «кола» й призвело до появи парадигми сталого розвитку як результату усвідомлення людством реальних загроз його існуванню [73, с. 456–457; 74, с. 136–137; 75].

На етапі прийняття рішення про вкладення інвестиційних коштів у певну територію важливу роль відіграє інформація про рівень її інвестиційної привабливості. Інвестиційна привабливість регіону, у свою чергу, залежить від раціонального використання наявних природних ресурсів та ефективності функціонування підприємств і організацій у сфері збереження та охорони довкілля.

Розвиток регіону залежить від еколого-економічної збалансованості господарської діяльності. Для того щоб не допустити кризового екологічного стану регіону, темпи екологізації господарської діяльності повинні дорівнювати (або випереджати) темпам соціально-економічного розвитку. Сьогодні в розвитку регіонів України, на жаль, наявні негативні тенденції, зокрема розвиток економіки відбувається за рахунок ресурсовитратних технологій, зростання показників енергоємності та ресурсомісткості національного продукту, збільшення потужностей сировинних, енергоємних і матеріаломістких галузей, екологічно шкідливих виробництв [76–78].

Передумовою виходу із ситуації, що склалася, є реструктуризація національного господарства. І одним із її етапів повинно бути вилучення застарілої техніко-технологічної бази та впровадження нових екологічно чистих технологій для зниження деструктивного тиску на довкілля.

Сьогодні в умовах посилення конкуренції за інвестиційні ресурси важливого значення набуває здатність країни створити сприятливий інвестиційний клімат на макрорівні та забезпечити високу інвестиційну привабливість на мезо- та мікрорівні. Для реалізації цього завдання потрібно наступне.

Необхідно здійснювати моніторинг екологічної ситуації в регіонах та проводити щорічне оцінювання інвестиційної привабливості. Отримані результати потрібно враховувати під час розроблення регіональних програм розвитку. Необхідно брати участь у міжнародних екологічних ініціативах.

Загострення екологічних проблем в Україні зумовлене рядом факторів: техніко-технологічного, економічного, соціального, організаційного та ін. характеру. Перехід до ринкових відносин в Україні супроводжувався диференціацією регіонів за рівнем соціального, економічного та екологічного станів. Невдала структурна регіональна політика спричинила зменшення обсягів виробництва, спад інвестиційної активності, погіршення фінансового стану великих, середніх і малих підприємств, погіршення екологічного стану, що в цілому знизило рівень життя громадян країни. Нині Україна значно відстає від країн Євросоюзу за рівнем ефективності використання ресурсів, захисту та збереження довкілля. Десятиліттями в країні розвивалися ресурсомісткі, енергоємні й екологічно небезпечні технології виробництва без урахування екологічних наслідків. За даними Міністерства екології та природних ресурсів України, у країні накопичено майже 35 млрд т відходів, або 58 тис. т з розрахунку на 1 км². Із цих 35 млрд т близько 2,6 млрд т є високотоксичними відходами [79–81]. Під відходами зайнято 160 тис. га земель. Усе це та ряд інших факторів екологічного характеру призвело до втрати конкурентних переваг українських компаній і територій.

На сьогодні щорічні економічні збитки національного господарства від неефективного природокористування та забруднення довкілля становлять близько 15–17% валового національного доходу [82–84]. Основні показники, що характеризують вплив господарської діяльності на НПС, наведені в табл. 1.1.

Проаналізувавши ці показники, потрібно відзначити, що екологічна ситуація в Україні є досить складною. Хоча у 2008–2009 рр. техногенне навантаження (зокрема, викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю у повітря, скидання забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти та утворення відходів I–IV класів небезпеки) трохи зменшилося. Але це більш за все було пов'язане з економічною кризою. Починаючи з 2010 р., ці показники знову почали збільшуватися.

Таблиця 1.1

Основні показники техногенного навантаження на навколишнє природне середовище в Україні у 2003–2013 рр.

(складено автором за даними [82–84, 85–92])

Показник	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Викиди забруднюючих речовин у повітря, млн т	6,191	6,326	6,616	7,028	7,380	7,210	6,443	6,678	6,877	6,821	6,720
Викиди діоксиду вуглецю, млн т ¹⁾	–	126,9	152,0	178,8	218,1	209,4	185,2	198,2	236,0	232,0	230,7
Скидання забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, млн м ³	2948	3326	3444	3891	3854	2728	1766	1744	1612	1521	1717
Їх частка у загальному водовідведенні, %	31,1	36,7	38,7	44	43,2	31,5	23,0	21,4	20,0	18,8	22,2
Утворення відходів I–IV класів небезпеки, млн т	–	–	–	–	–	–	–	419,192	447,641	450,727	448,118
У т. ч. I–III класів небезпеки, млн т	2,437	2,420	2,412	2,371	2,585	2,301	1,230	1,660	1,435	1,368	0,924
Частка відходів, розміщених у спеціально відведених місцях чи об'єктах, усього, %	–	–	–	–	–	–	–	80,6	61,9	64,3	64,5
У т. ч. I–III класів небезпеки, млн т	38,2	45,6	39,3	44,6	38,3	46,3	27,1	18,5	9,7	10,7	11,1
КІ та поточні витрати на ОНПС, млн грн	4508,9	5987,7	7089,2	7366,6	9691,0	12176,0	11073,5	13128,0	18490,7	20514,0	20377,8

¹⁾ У 2004–2005 рр. відображені викиди від стаціонарних джерел забруднення, у 2007–2012 рр. – від стаціонарних та пересувних джерел забруднення.

Вихід із ситуації, що склалася, ми вбачаємо у підвищенні інвестиційної привабливості країни в цілому та її регіонів, створенні умов, сприятливих для залучення інвестиційних ресурсів, та екологічному оновленні виробництва. Оскільки активна інвестиційна діяльність сприяє подоланню наслідків економічної та екологічної криз і являє собою один із найважливіших чинників економічного зростання країни. А ефективність інвестиційної діяльності значною мірою визначається рівнем інвестиційної привабливості регіонів. Саме тому при оцінюванні інвестиційної привабливості регіонів країни доцільно виділяти та окремо розраховувати екологічну складову.

Сьогодні в Україні інвестиційне забезпечення ОНПС перебуває на низькому рівні. У 2009–2010 рр. відбулося зменшення обсягів КІ на ОНПС. Дані про КІ на ОНПС наведені в табл. 1.2. Необхідно відзначити, що показник питомої ваги КІ на ОНПС у складі виробленого ВВП в Україні перебуває на дуже низькому рівні (максимальне значення було у 2004 р. – 0,532 % і мінімальне значення у 2010 р. – 0,255 %). Тоді як у розвинених країнах цей показник значно вищий, наприклад у Австрії – 3,6 %; Чехії – 1,7 %; Японії – 1,2 % [93].

Низькі темпи впровадження природоохоронних та ресурсощадних проектів, що мають важливе економічне, екологічне та соціальне значення для розвитку суспільного виробництва, на думку вчених, обумовлені відсутністю потужних вітчизняних та закордонних джерел інвестиційного забезпечення. Також українські суб'єкти господарювання ще не накопичили достатньо фінансових ресурсів для впровадження енергозбережних та природоохоронних технологій [94–97].

Сьогодні кошти, що спрямовуються на ОНПС та раціональне природокористування, інвестуються без розрахунків економічної ефективності, що, на думку Балацького О. Ф., є неприпустимим. Необхідним є розроблення комплексу економічних, соціальних та організаційних умов, за яких можна було б реалізувати розвиток виробництва, зберігаючи довкілля та навіть покращуючи його стан [98, 99].

Таблиця 1.2

Капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища в Україні за 2003–2013 рр.

(складено автором за даними [82–84, 85–92])

Показник	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
КІ на ОНПС, млн грн	1146,9	1835,5	1775,6	2194,2	3080,7	3731,4	3040,7	2761,5	6451,0	6589,3	6038,8
Темп зростання КІ на ОНПС, % до попереднього року	150,9	160,0	96,7	123,6	140,4	121,1	81,5	90,8	233,6	102,1	91,6
Обсяг ВВП, млн грн	267344	345113	441452	544153	720731	948056	913345	1082569	1302079	1408889	1444000
Питома вага КІ на ОНПС, % до загального обсягу ВВП	0,429	0,532	0,402	0,403	0,427	0,394	0,333	0,255	0,495	0,468	0,418

Основними причинами недостатнього інвестиційного забезпечення ОНПС є:

- недосконала законодавчо-нормативна база України у сфері природокористування;
- податкова система країни, що має недостатню екологічну спрямованість;
- неефективна робота органів контролю у сфері природокористування;
- недостатнє фінансування природоохоронних заходів;
- моральний та фізичний знос основних фондів природоохоронного призначення;
- низький рівень вітчизняних технологій, високі матеріаломісткість та енергоємність національних продуктів;
- низький рівень використання вітчизняними виробниками світових досягнень у сфері ОНПС.

Відповіддю на ситуацію, що склалася в Україні, повинні стати напрацювання у галузі природоохоронного інвестування [100–103].

Важливим аспектом у вирішенні існуючих еколого-економічних проблем та забезпеченні сталого розвитку України мають стати процеси екологізації економіки, що повинно призвести до підвищення інвестиційної привабливості країни та її регіонів [104–107].

Аналіз різних підходів до трактування поняття «інвестиційна привабливість», проведений у підрозділі 1.1, дозволив узагальнити наукові здобутки вітчизняних та зарубіжних вчених, що подано автором у табл. 1.3. Проведений аналіз засвідчив, що у наукових дослідженнях і практичній діяльності науковцями й фахівцями використовується декілька науково-методичних підходів до розуміння цієї категорії і відповідно досить широкий спектр трактувань даного поняття. Дослідивши й підсумувавши згадані підходи й особливості, ми пропонуємо таке авторське визначення: інвестиційна привабливість регіону – це інтегральна оціночна характеристика певного регіону з позицій інвестиційного клімату, інвестиційної активності, інвестиційного потенціалу, екологічного стану та

інвестиційних ризиків, що впливають на ефективність інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання [108, с. 250].

Таблиця 1.3

Аналіз визначень поняття «інвестиційна привабливість»
(складено автором за даними [23, 29–32, 35–38, 40, 42, 108])

Поняття	Трактування поняття, джерело інформації	Особливості	Автор
1	2	3	4
Інвестиційна привабливість	– надійне і своєчасне досягнення цілей інвестора на основі економічних результатів діяльності виробництва, у яке здійснюються інвестиції [37]	В явному вигляді екологічні фактори не враховуються	Стеченко Д. М.
Інвестиційна привабливість регіону	– система, яка складається з елементів інвестиційного клімату, інвестиційного потенціалу та інвестиційного ризику [20]		Сидоренко І. В.
Інвестиційна привабливість	– сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування національної економіки на макро-, мезо- і мікрорівнях [35]		Петкова Л. О.
Інвестиційна привабливість регіону	– становище регіону в той чи інший момент часу, тенденції його розвитку, що відображаються в інвестиційній активності [23]		Асаул О. М.
Інвестиційна привабливість регіону	– сукупність певних ознак (умов, обмежень), що визначають приплив капіталу в регіон і оцінюються інвестиційною активністю [38]		Страхова І. Ю.
Інвестиційна привабливість регіону	– відповідність регіону основним цілям інвесторів, що полягають у прибутковості, безризиковості й ліквідності інвестицій [42]		Держкомстат України
Інвестиційна привабливість	– система або поєднання різних об'єктивних ознак, засобів, можливостей, що обумовлюють в сукупності потенційний платоспроможний попит на інвестиції в даній країні, регіоні, галузі [36]		Семіна Л. А.
Інвестиційна привабливість регіонів	– інтегральна характеристика окремих регіонів країни з позицій ефективності здійснення в них інвестиційної діяльності [29]		Захожай В. Б.
Інвестиційна привабливість регіону	– сукупність певних параметрів та характеристик, притаманних цьому регіону, які дозволяють йому залучати необхідний обсяг капіталу на взаємовигідних з інвесторами умовах [30]		Іщук С. О., Кулініч Т. В.
Інвестиційна привабливість регіону	– комплекс політичних, соціальних, інноваційних, інфраструктурних елементів, які наявні на певній території та сумарним проявом яких є синергійний ефект [31]		Крушинська А. В.

Продовження табл. 1.3

1	2	3	4
Інвестиційна привабливість регіону	визначається чинниками наукової, економічної та політичної сфер: наявністю транспортних, трудових, освітніх ресурсів, місткістю ринку, економічною та соціальною інфраструктурою, інвестиційною активністю, державною підтримкою місцевого самоврядування та бізнесу, економічною політикою регіону [32]	В явному вигляді екологічні фактори не враховуються	Мемпель-Шнежик А.
Інвестиційна привабливість регіону	– інтегральна оціночна характеристика певного регіону з позицій інвестиційного клімату, інвестиційної активності, інвестиційного потенціалу, екологічного стану та інвестиційних ризиків, що впливають на ефективність інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання [108]	Враховуються екологічні фактори	Авторський підхід

Таким чином, у подальшому дослідженні ми будемо трактувати «інвестиційну привабливість регіону» саме із таких науково-методичних та економіко-організаційних позицій і розглядати як систему із п'яти складових: інвестиційного потенціалу регіону, інвестиційного клімату регіону, інвестиційної активності в регіоні, інвестиційних ризиків регіону та екологічної складової (див. рис. 1.4) [66, с. 235].



Рис. 1.4. Система інвестиційної привабливості регіону*

----- – запропонована автором складова

* Розроблено автором.

Висновки до розділу 1

Матеріали першого розділу присвячені дослідженню основних, широко використовуваних науково-методичних підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіонів та аналізу їх методичної бази. Проведені дослідження дозволяють зробити такі висновки.

1. Вивчення й аналіз напрямів, характеру й організаційно-економічних особливостей господарської діяльності економічних суб'єктів засвідчив її значний екодеструктивний вплив на НПС та показав, що екологічна ситуація в Україні є досить складною. Окрім того, такий важливий показник екологізації національної економіки, як рівень інвестиційного забезпечення ОНПС, залишається критично низьким: питома вага КІ на ОНПС у складі виробленого ВВП в Україні знаходиться на рівні 0,255–0,532 %, тоді як у розвинених країнах – на рівні 1,2–3,6 %. Вихід із даної ситуації потрібно шукати у покращанні інвестиційної привабливості країни в цілому та її регіонів зокрема, створенні умов, сприятливих для залучення інвестиційних ресурсів, та подальшому еколого-економічному удосконаленні моделей виробництва і споживання. У зв'язку з цим актуальним є дослідження організаційно-економічних засад оцінювання інвестиційної привабливості регіону.

2. Установлено, що більшість існуючих на сьогодні методик оцінювання інвестиційної привабливості регіону не враховують екологічний стан території як окрему складову таких оцінок. На нашу ж думку, її залучення до методик оцінювання інвестиційної привабливості регіону є доцільним, оскільки процедури прийняття інвестиційних рішень мають базуватися у тому числі й на інформації про екологічний стан регіону, в який плануються вкладатися інвестиційні ресурси: рівень забруднення території, обсяги та доступність природних ресурсів у регіоні, витрати на ОНПС, рівень екологічної освіти в регіоні, рівень розвитку екологічної інфраструктури регіону та екологічно спрямованої діяльності суб'єктів господарювання.

3. Критичний аналіз використовуваних у сучасній інвестиційній практиці науково-методичних підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіонів дозволив визначити їх окремі недоліки й недосконалість апаратного забезпечення та довів, що в Україні поки що не розроблені методики оцінювання інвестиційної привабливості регіону, які б адекватно враховували екологічну складову та сприяли виробленню, обґрунтуванню й реалізації екологічно орієнтованих інвестиційних рішень. Така ситуація підтверджує необхідність і доцільність удосконалення організаційно-економічних засад урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів.

4. На основі аналізу й узагальнення різних підходів до трактування поняття «інвестиційна привабливість регіону» у роботі запропоноване авторське визначення, яке на відміну від існуючих ураховує екологічну складову: інвестиційна привабливість регіону – це інтегральна оціночна характеристика певного регіону з позицій інвестиційного клімату, інвестиційної активності, інвестиційного потенціалу, екологічного стану та інвестиційних ризиків, що впливають на ефективність інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

Основні результати досліджень розділу 1 опубліковані у працях [18, 46, 50, 66, 71–75, 108].

РОЗДІЛ 2

УДОСКОНАЛЕННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО УРАХУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ПРИ ОЦІНЮВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ

2.1 Формування системи показників для оцінювання інвестиційної привабливості регіону з урахуванням екологічної складової

Активізація процедур залучення інвестицій в економіку через створення сприятливої інвестиційної привабливості регіону має важливе практичне значення. Обсяги залучених інвестицій та напрями їх освоєння є критеріями визначення рівня економічного розвитку регіонів, їх конкурентоспроможності та можливостей забезпечення регіонального добробуту. Залучення інвестицій на регіональному рівні, крім суто економічних завдань підвищення ефективності розвитку місцевого виробництва, дає можливість вирішувати також соціальні та екологічні завдання.

Сьогодні існує значна кількість підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіону, що враховують точки зору різних авторів. Проте питання розроблення комплексного науково обґрунтованого методичного підходу до оцінювання інвестиційних параметрів регіону залишається відкритим [109, 110], оскільки на сьогодні не існує загальновизнаної методики оцінювання інвестиційної привабливості та єдиної думки щодо набору показників для здійснення такого оцінювання.

Розроблення методики оцінювання інвестиційної привабливості регіону з урахуванням екологічної складової, на нашу думку, доцільно розпочинати з уточнення термінології. Аналіз наукових праць [20, 23, 29–31, 35–39, 42] засвідчив, що в Україні відсутнє коректне визначення поняття «інвестиційна привабливість регіону», яке доцільно було б використовувати в сучасних умовах. У науковців різний підхід до його формулювання. У

зв'язку з цим ми запропонували авторське визначення: інвестиційна привабливість регіону – це інтегральна оціночна характеристика певного регіону з позицій інвестиційного клімату, інвестиційної активності, інвестиційного потенціалу, екологічного стану та інвестиційних ризиків, що впливають на ефективність інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання [111, 112].

Наступний крок розроблення методики – формування системи показників для оцінювання інвестиційної привабливості регіону.

Різні автори використовують для оцінювання інвестиційної привабливості регіону різну кількість показників: від 6–10 показників у працях [42, 53] до більше 100 показників у працях [31, 113] та навіть 224 показники у праці [63]. На нашу думку, потрібно обрати оптимальну кількість таких показників, оскільки як при врахуванні занадто великої кількості показників, так і при врахуванні недостатньої кількості показників можуть виникати труднощі.

Багато авторів намагаються врахувати якомога більше показників. Але це не завжди доцільно робити, адже зі збільшенням кількості показників істотно зростає й кількість різноманітних ускладнень, які можуть уповільнювати дослідження й негативно впливати на точність результатів. Інколи це може призвести навіть до викривлення кінцевого результату. У зв'язку з цим питання вибору показників, на базі яких здійснюється оцінювання інвестиційної привабливості регіонів, на нашу думку, є ключовим.

З іншого боку, при врахуванні недостатньої кількості показників також можуть з'являтися ускладнення. Оскільки за допомогою незначної кількості показників неможливо охарактеризувати всі сфери інвестиційної діяльності регіону, тобто оцінювання буде некомплексним.

Розроблення методики оцінювання інвестиційної привабливості, яка б відповідала сучасним тенденціям регіонального розвитку, можливе лише на основі ґрунтовного підбору показників. Складність полягає у розробленні узагальнюючого (інтегрального) показника, за допомогою якого можна

здійснювати оцінювання. При цьому найбільш відповідальним етапом є формування системи аналітичних показників. Від їх правильного вибору залежать об'єктивність і точність інтегрального оцінювання інвестиційної привабливості. Важливим аспектом формування системи показників має бути визначення сукупності ознак, які є найбільш істотними для досліджуваних об'єктів і визначають загальну тенденцію їх розвитку, та відмежування другорядних показників.

Показники, що обираються для проведення оцінювання, на нашу думку, повинні відповідати таким вимогам:

- бути актуальними;
- бути достовірними;
- мати чітке кількісне вираження та бути порівнянними;
- бути доступними для проведення оцінювання, тобто простими у залученні їх із відкритого доступу [40, с. 76].

Перейдемо до формування системи показників, за допомогою якої можна оцінювати інвестиційну привабливість регіону.

Серед показників системи будемо виділяти «стимулятори» та «дестимулятори». Показники-«стимулятори» свідчать про покращання рівня *i*-го показника при його зростанні, а показники-«дестимулятори» – при його зменшенні.

Основна вимога, яку ми ставимо до показників, – це доступність їх залучення із відкритого доступу.

Як зазначалося вище, оцінювання інвестиційної привабливості регіону ми будемо проводити за 5 складовими: інвестиційним потенціалом регіону, інвестиційним кліматом регіону, інвестиційною активністю у регіоні, інвестиційними ризиками регіону та екологічним станом регіону [114]. Розглянемо більш детально кожен із зазначених складових.

Під інвестиційним потенціалом регіону науковці розуміють сукупність інвестиційних ресурсів суб'єктів господарської діяльності, що формують комплексну базу відтворення господарської і соціальної сфер

життєдіяльності регіону на інноваційній основі з метою забезпечення стійкого економічного зростання [115–118].

На нашу думку, інвестиційний потенціал регіону – це сукупність наявних у регіоні факторів виробництва, які можуть бути використані суб'єктами господарювання для забезпечення ефективної інвестиційної діяльності та соціально-економічного розвитку регіону.

Інвестиційний потенціал складається із системи локальних потенціалів, кожний з яких, у свою чергу, характеризується відповідним набором показників. Набір локальних складових у різних авторів може дещо відрізнятися один від одного. Ми пропонуємо віднести до інвестиційного потенціалу регіону такі локальні блоки: трудовий, освітній, фінансовий, фондовий, виробничий, інноваційний та інфраструктурний потенціали. Деякі автори відносять до інвестиційного потенціалу регіону також і ресурсний потенціал. Ми ж пропонуємо відносити цей блок до складу екологічної складової. Оскільки показники цього блоку більш повно характеризують екологічний стан регіону, ніж інвестиційний потенціал [111; 119, с. 206].

Система показників для оцінювання інвестиційного потенціалу регіону подана нижче у табл. 2.1.

Трудовий потенціал регіону характеризується рівнем економічної активності населення, кількістю найманих працівників, зайнятістю працездатного населення та навантаженням на одне вільне робоче місце.

Освітній потенціал регіону визначається рівнем освіти населення та коефіцієнтом демографічного навантаження.

Блок фінансового потенціалу регіону визначається доходами місцевого бюджету, фінансовими результатами та рентабельністю підприємств, вартістю оборотних активів, обсягом банківського кредитування економіки регіону, дебіторською та кредиторською заборгованістю.

Фондовий потенціал регіону характеризується обсягом уведених у дію основних засобів та коефіцієнтами оновлення і зносу основних засобів промисловості регіону.

Таблиця 2.1

Показники оцінювання інвестиційного потенціалу регіону*

Блок	Показник
1	2
Трудовий потенціал	рівень економічної активності населення, %
	рівень зайнятості працездатного населення, % до населення віком 15–70 років у регіоні
	середньорічна кількість найманих працівників (за всіма видами економічної діяльності регіону), тис. осіб
	навантаження на одне вільне робоче місце, осіб
Освітній потенціал	загальний коефіцієнт демографічного навантаження у регіоні, проміле («дестимулятор»)
	кількість підготовлених кваліфікованих робітників у професійно-технічних закладах регіону, тис. осіб
	кількість студентів, які здобули освіту у вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації, тис. осіб
	кількість студентів, які здобули освіту у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації, тис. осіб
	кількість підготовлених аспірантів, осіб
	кількість підготовлених докторантів, осіб
Фінансовий потенціал	доходи місцевого бюджету регіону, млн грн
	фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування підприємств, млн грн
	сумарна вартість оборотних активів підприємств і організацій регіону, млн грн
	рентабельність операційної діяльності, %
	обсяги банківського кредитування економіки регіону, млн грн
	дебіторська заборгованість регіону, млн грн («дестимулятор»)
	кредиторська заборгованість регіону, млн грн («дестимулятор»)
Фондовий потенціал	обсяг уведених у дію основних засобів регіону, млн грн
	коефіцієнт оновлення основних засобів промисловості регіону, %
	коефіцієнт зносу основних засобів промисловості регіону, % («дестимулятор»)
Виробничий потенціал	обсяг випуску товарів та послуг на 1 особу, грн на 1 особу
	обсяг реалізованої продукції промислових підприємств регіону, млн грн
	кількість суб'єктів ЄДРПОУ у регіоні, шт.
	експорт товарів і послуг з розрахунку на 1 особу, дол. на 1 особу
	коефіцієнт покриття експортом імпорту в регіоні, %
Інноваційний потенціал	кількість інноваційно-активних промислових підприємств, шт.
	кількість упроваджених нових технологічних процесів на промислових підприємствах, шт.

Продовження табл. 2.1

1	2
	кількість освоєних нових видів продукції на промислових підприємствах, шт.
	обсяг реалізованої інноваційної продукції, тис. грн
	обсяг наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними силами організацій (підприємств), тис. грн
	кількість фахівців вищої кваліфікації, осіб
Інфраструктурний потенціал	кількість товарних бірж у регіоні, шт.
	кількість підприємств та організацій, що займаються фінансовою діяльністю у регіоні, шт.
	кількість підприємств та організацій, що займаються будівництвом у регіоні, шт.
	введення в експлуатацію житла, тис. м ²
	щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям, км на 1 тис. км ² території
	експлуатаційна довжина залізничних колій загального користування, км на 1 тис. км ² території

* Складено автором.

Виробничий потенціал характеризує сукупний результат господарської діяльності в регіоні. Він визначається обсягом випуску товарів та послуг, обсягом реалізованої продукції, експортом товарів і послуг, кількістю суб'єктів ЄДРПОУ.

Блок інноваційного потенціалу регіону визначається кількістю підприємств, що впроваджували інновації; кількістю впроваджених нових технологічних процесів, освоєних нових видів продукції; обсягом реалізованої інноваційної продукції; обсягом наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними силами підприємств, та кількістю фахівців вищої кваліфікації.

Інфраструктурний потенціал оцінюється інфраструктурною насиченістю регіону: кількістю банків, товарних бірж, страхових компаній, лізингових організацій, будівельних компаній, обсягом уведеного в експлуатацію житла, довжиною автомобільних доріг із твердим покриттям та залізничних колій.

Для розрахунку інвестиційного потенціалу регіону значення показників, наведених у табл. 2.1, беруться із статистичних джерел. Лише деякі показники розраховуються на основі статистичних даних. Наведемо показники, які розраховуються.

Рівень зайнятості працездатного населення ($P_{зайн.нас}$) розраховується за формулою

$$P_{зайн.нас} = \frac{\text{Зайняте населення}}{\text{Економічно активне населення}} \cdot 100 (\%). \quad (2.1)$$

Обсяг випуску товарів та послуг на одну особу ($\text{Випуск}_{1\text{ особу}}$) розраховується за такою формулою:

$$\text{Випуск}_{1\text{ особу}} = \frac{\text{Випуск товарів та послуг}}{\text{Кількість наявного населення}} \text{ (грн/особу)}. \quad (2.2)$$

Експорт товарів і послуг з розрахунку на одну особу розраховується за формулою

$$\text{Експорт}_{1\text{ особу}} = \frac{\text{Експорт товарів і послуг}}{\text{Кількість наявного населення}} \text{ (дол./особу)}. \quad (2.3)$$

Коефіцієнт покриття експортом імпорту ($I_{e/i}$) визначається за формулою

$$I_{e/i} = \frac{\text{Експорт}}{\text{Імпорт}} \cdot 100 (\%). \quad (2.4)$$

Наступна складова, що впливає на інвестиційну привабливість регіону, – інвестиційний клімат.

О. В. Носова визначає інвестиційний клімат регіону як ступінь сприятливості ситуації, що складається в тому чи іншому регіоні, стосовно інвестицій, які могли бути зроблені в нього [120].

Ми будемо використовувати таке визначення: інвестиційний клімат

регіону – це сукупність політичних, економічних, комерційних, організаційних та соціальних умов, які визначають привабливість і доцільність інвестування в економіку регіону [111; 119, с. 206].

Показники, що входять до складової інвестиційного клімату регіону, наведені у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Показники оцінювання інвестиційного клімату регіону*

Блок	Показник
Інвестиційний клімат	ВРП, млн грн
	індекс фізичного обсягу випуску товарів та послуг, %
	питома вага прибуткових підприємств регіону, %
	експорт товарів та послуг, млн дол. США
	кількість малих підприємств на 10 тис. населення, од.
	частка реалізованої продукції малими підприємствами, % до загального обсягу реалізованої продукції по області
	питома вага податку на прибуток підприємств у загальному обсязі доходів регіону, %
	питома вага податку з доходів фізичних осіб у загальному обсязі доходів регіону, %
	торгова площа магазинів, м ² на 10 тис. населення
	кількість об'єктів роздрібної торгівлі, шт. на 10 тис. населення
	кількість об'єктів ресторанного господарства, шт. на 10 тис. населення
	доходи підприємств від надання послуг пошти та зв'язку, млн грн
	рівень довіри до обласних органів влади, %
	індекс сприйняття корупції
	рівень політичної стабільності в регіоні
	коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталів підприємств регіону, %

* Складено автором.

Деякі автори визначають інвестиційний клімат регіону на основі інвестиційних ризиків, але, на нашу думку, доцільніше ризики інвестування виділити в окрему складову інвестиційної привабливості.

Питома вага прибуткових підприємств ($ПВ_{\text{приб.нідпр}}$) регіону визначається за формулою

$$ПВ_{приб.підпр} = 100 - ПВ_{збитк.підпр} , \quad (2.5)$$

де $ПВ_{збитк.підпр}$ – питома вага збиткових підприємств регіону, %.

Питома вага податку на прибуток підприємств у загальному обсязі доходів регіону ($ПВ_{под.приб.підпр}$) розраховується так:

$$ПВ_{под.приб.підпр} = \frac{\text{Податок на прибуток підприємств}}{\text{Доходи регіону}} \cdot 100 (\%). \quad (2.6)$$

Питома вага податку з доходів фізичних осіб у загальному обсязі доходів регіону ($ПВ_{дох.фіз.осіб}$) розраховується аналогічним чином:

$$ПВ_{дох.фіз.осіб} = \frac{\text{Податок із доходів фізичних осіб}}{\text{Доходи регіону}} \cdot 100 (\%). \quad (2.7)$$

Коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталів ($K_{пк/вк}$) підприємств регіону визначається за формулою

$$K_{пк/вк} = \frac{\text{Позиковий капітал}}{\text{Власний капітал}} . \quad (2.8)$$

До позикового капіталу підприємств відносять поточні та довгострокові зобов'язання, а до власного – власний капітал та забезпечення подальших витрат і платежів.

Далі розглянемо складову інвестиційної активності регіону. Ми пропонуємо визначати інвестиційну активність регіону за сукупністю показників, які характеризують грошові надходження до регіону та їх

відплив, структуру зазначених грошових потоків, приплив іноземних інвестицій до регіону та інвестиції, здійснені самим регіоном [111; 119, с. 206–207].

Показники, що характеризують складову інвестиційної активності регіону, наведені у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Показники оцінювання інвестиційної активності регіону*

Блок	Показник
Інвестиційна активність	КІ з розрахунку на 1 особу, грн на 1 особу
	інвестиції в основний капітал з розрахунку на 1 особу, грн на 1 особу
	інвестиції в будівництво у регіоні, млн грн
	питома вага інвестицій в основний капітал за рахунок власних коштів підприємств та організацій, %
	питома вага інвестицій в основний капітал промисловості регіону, %
	питома вага інвестицій в основний капітал сільського господарства регіону, %
	темп інвестицій в основний капітал, % до попереднього року
	прямі іноземні інвестиції в регіон, тис. дол. США
	сальдо торговельного балансу, тис. дол. США

* Складено автором.

Показник КІ з розрахунку на одну особу ($KI_{1\text{ особу}}$) визначається за формулою

$$KI_{1\text{ особу}} = \frac{\text{Капітальні інвестиції}}{\text{Кількість наявного населення}} \text{ (грн/особу)}. \quad (2.9)$$

Питома вага інвестицій в основний капітал промисловості регіону ($ПВІ_{\text{промисл}}$) розраховується таким чином:

$$ПВІ_{\text{промисл}} = \frac{\text{Інвестиції в основний капітал промисловості}}{\text{Загальний обсяг інвестицій в основний капітал}} \cdot 100 (\%). \quad (2.10)$$

Питома вага інвестицій в основний капітал сільського господарства регіону ($PVI_{c.g}$) розраховується аналогічним чином:

$$PVI_{c.g} = \frac{\text{Інвестиції в основний капітал } c/g}{\text{Загальний обсяг інвестицій в основний капітал}} \cdot 100 (\%). \quad (2.11)$$

Сальдо торговельного балансу розраховується за формулою

$$C_{т.б} = \text{Експорт} - \text{Імпорт (дол.)}. \quad (2.12)$$

Наступна складова інвестиційної привабливості регіону – це інвестиційні ризики. Під інвестиційними ризиками ми розуміємо можливості або ймовірності повного або часткового недосягнення (неотримання) очікуваних інвесторами результатів здійснення інвестицій. У даній групі всі показники є «дестимуляторами» [111; 119, с. 207].

Показники оцінювання інвестиційних ризиків регіону наведені у табл. 2.4.

Частка населення, яке бере участь у страйках, розраховується за формулою

$$\text{ЧН}_{\text{страйк}} = \frac{\text{Населення, яке бере участь у страйках}}{\text{Кількість наявного населення}} \cdot 100 (\%). \quad (2.13)$$

У ході дослідження було виявлено, що більшість існуючих на сьогодні методик не враховують екологічного стану регіону при оцінюванні його інвестиційної привабливості.

На нашу ж думку, стан довкілля є одним із найбільш важливих критеріїв інвестиційної привабливості регіону. Оскільки привабливість та конкурентоспроможність регіону залежать від наявності природних ресурсів, екологічного стану довкілля, рівня соціально-економічного розвитку та екологічно спрямованої діяльності суб'єктів господарювання.

Таблиця 2.4

Показники оцінювання інвестиційних ризиків регіону
(всі показники є «дестимуляторами»)*

Блок	Показник
Інвестиційні ризики	частка населення, яке бере участь у страйках, % від загальної кількості працівників підприємств та організацій
	кількість страйків, випадків
	рівень безробіття (за методологією МОП), %
	індекс споживчих цін (інфляції), %
	частка малозабезпеченого населення, % від загальної кількості
	питома вага робітників, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, %
	частка збиткових підприємств, %
	збиток від звичайної діяльності до оподаткування збиткових підприємств, млн грн
	коефіцієнт злочинності, кількість злочинів на 100 тис. населення
	кількість незавершених житлових будівель у регіоні, од.

* Складено автором.

Відповідно до концепції сталого розвитку під час здійснення інвестиційної діяльності як інвестори, так і суб'єкти господарювання повинні орієнтуватися не лише на досягнення високих економічних показників, а й урахувати вплив інвестиційного проекту на довкілля, що є одним із найважливіших факторів ухвалення господарських рішень.

У зв'язку з цим важливого значення набуває урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону. Тому ми пропонуємо виділяти екологічний стан регіону як окрему складову інвестиційної привабливості регіону.

До складової «екологічного стану регіону» ми пропонуємо відносити такі блоки показників: рівень забруднення території, природно-ресурсний потенціал регіону, витрати на ОНПС, рівень соціально-економічного розвитку, рівень екологічної освіти, розвиток екологічної інфраструктури, розвиток екологічно спрямованої діяльності суб'єктів господарювання [111; 119, с. 207].

Показники оцінювання екологічного стану регіону подані у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Показники оцінювання екологічної складової регіону*

Блок	Показник
1	2
Рівень забруднення території (всі показники – «дестимулятори»)	скинуто забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти з розрахунку на 1 особу, м ³
	викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення з розрахунку на 1 особу, кг
	обсяг відходів I–III класів небезпеки у місцях видалення відходів та на території підприємств з розрахунку на 1 особу, кг
	рівень радіаційного забруднення, мкР/год
Природно-ресурсний потенціал регіону	земельні ресурси, тис. га
	землі сільськогосподарського призначення, % від загальної площі
	ліси та вкриті лісом площі, % від загальної площі
	видобуток нафти сирої, тис. т
	видобуток газу природного, млн м ³
	видобуток вугілля, тис. т
	видобуток торфу, тис. т
	спожито свіжої води, млн м ³
	заготівля ліквідної деревини, тис. м ³
	площа національних природних парків, га
	площа мисливських угідь, тис. га
	протяжність річок, км
	площа ставків і водосховищ, тис. га
вироблено валової доданої вартості на одиницю використаних енергоресурсів у економіці, грн / т	
Витрати на охорону навколишнього природного середовища	КІ на ОНПС, тис. грн
	поточні витрати на ОНПС, тис. грн
	питома вага КІ на ОНПС, % до ВРП
	індекс витрат на ОНПС, % до попереднього року
	збори, пред'явлені підприємствам та організаціям за забруднення НПС, тис. грн («дестимулятор»)
	частка фактично сплачених екологічних зборів у загальній сумі пред'явлених, %
	кількість аварійних ситуацій (у т. ч. аварій природно-техногенного характеру), що спричинили економічні збитки, од. («дестимулятор»)
Рівень соціально-економічного розвитку	доходи бюджету регіону, що припадають на 1 жителя, грн
	середньомісячна номінальна заробітна плата одного працюючого в регіоні, грн
	забезпеченість населення житлом, м ² на 1 особу
	забезпеченість населення власними легковими автомобілями, од. на 1 тис. населення
	забезпеченість населення телефонними апаратами загального користування, шт. на 100 сімей
	обсяг платних послуг для населення, грн на 1 особу

Продовження табл. 2.5

1	2
	обсяг роздрібного товарообороту підприємств з розрахунку на душу населення, грн на 1 особу
	коефіцієнт смертності в регіоні, осіб на 1 тис. населення («дестимулятор»)
	коефіцієнт народжуваності в регіоні, осіб на 1 тис. населення
Рівень екологічної освіти	кількість учнівських гуртків екологічного спрямування, од.
	кількість проведених відкритих лекцій, виховних годин та бесід екологічного спрямування, од.
	кількість проведених наукових конференцій та семінарів екологічного спрямування, од.
	кількість науково-дослідних робіт, фундаментальних та ініціативних досліджень екологічної проблематики, од.
	кількість екологічних спеціальностей у ВНЗ регіону, од.
	кількість виступів екологічного характеру на місцевому радіо та телебаченні, од.
	кількість статей екологічного характеру в місцевих засобах масової інформації, од.
Екологічна інфраструктура	кількість екологічних маршрутів та стежок, од.
	кількість садиб зеленого туризму, од.
	кількість проведених екологічних фестивалів та акцій, од.
	кількість громадських екологічних організацій, од.
Розвиток екологічно спрямованої діяльності суб'єктів господарювання	виконано природоохоронних заходів, шт.
	впроваджено повітроохоронних заходів, шт.
	впроваджено маловідхідних, ресурсозбережних та безвідхідних технологій, шт.
	потужність уведених у дію станцій для очищення стічних вод, тис. м ³ за 1 добу
	потужність уведених у дію установок для вловлювання та знешкодження шкідливих речовин із відхідних газів, тис. м ³ газу за 1 год
	відсоток економії свіжої води за рахунок оборотної, повторної та послідовно використаної води, %
утилізовано відходів, т.	

* Складено автором.

Оцінювання рівня забруднення території ми пропонуємо проводити на основі таких показників:

- обсягу скидання забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти з розрахунку на 1 особу;
- обсягу викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення з розрахунку на 1 особу;

- обсягу відходів I–III класів небезпеки у місцях видалення відходів та на території підприємств з розрахунку на 1 особу;

- рівня радіаційного забруднення.

Природно-ресурсний потенціал регіону визначається на основі таких показників:

- наявності земельних ресурсів;
- відсотка земель сільськогосподарського призначення від загальної площі земель регіону;

- відсотка земель, зайнятих лісами;

- видобутку нафти сирої;

- видобутку газу природного;

- видобутку вугілля;

- видобутку торфу;

- споживання свіжої води;

- заготівлі ліквідної деревини;

- площі національних природних парків у регіоні;

- площі мисливських угідь;

- протяжності річок;

- площі ставків і водосховищ;

- вироблено валової доданої вартості на одиницю використаних енергоресурсів у економіці.

Показник виробленої валової доданої вартості на одиницю використаних паливно-енергетичних ресурсів ($VДВ_{1n.-ен.рес}$) обчислюється за формулою

$$VДВ_{1n.-ен.рес} = \frac{ВДВ}{B_{n.-ен.рес}} \text{ (грн/т)}, \quad (2.14)$$

де $ВДВ$ – валова додана вартість, тис. грн;

$B_{n.-ен.рес}$ – використано паливно-енергетичних ресурсів на виробничо-експлуатаційні потреби, тис. т умовного палива.

Витрати на ОНПС визначаються такими показниками:

- КІ на ОНПС;
- поточними витратами на ОНПС;
- часткою КІ на ОНПС щодо ВРП;
- індексом витрат на ОНПС;
- зборами, пред'явленими підприємствам та організаціям за забруднення НПС;
- часткою фактично сплачених екологічних зборів;
- кількістю аварійних ситуацій (у т. ч. аварій природно-техногенного характеру), що спричинили економічні збитки.

Питома вага КІ на ОНПС у відсотках до ВРП ($ПВ_{КІнс}$) визначається за такою формулою:

$$ПВ_{КІнс} = \frac{КІ_{нс}}{ВРП} \cdot 100 (\%), \quad (2.15)$$

де $КІ_{нс}$ – капітальні інвестиції на ОНПС, тис. грн;

$ВРП$ – валовий регіональний продукт, тис. грн.

Блок рівня соціально-економічного розвитку визначається такими показниками:

- доходами бюджету регіону на 1 мешканця;
- середньомісячною номінальною заробітною платою одного працюючого в регіоні;
- забезпеченістю населення житлом;
- забезпеченістю населення власними легковими автомобілями;

- забезпеченістю населення телефонними апаратами загального користування;
- обсягом платних послуг для населення;
- обсягом роздрібного товарообороту підприємств з розрахунку на душу населення;
- коефіцієнтом смертності в регіоні;
- коефіцієнтом народжуваності в регіоні.

Доходи бюджету регіону, що припадають на одного мешканця, (D_{1oc}) розраховують за формулою

$$D_{1oc} = \frac{\text{Доходи регіону}}{\text{Кількість наявного населення}} \text{ (грн/особу)}. \quad (2.16)$$

Рівень екологічної освіти в регіоні визначається такими показниками:

- кількістю учнівських гуртків екологічного спрямування;
- кількістю проведених відкритих лекцій, виховних годин та бесід екологічного спрямування;
- кількістю проведених наукових конференцій та семінарів екологічного спрямування;
- кількістю науково-дослідних робіт, фундаментальних та ініціативних досліджень екологічної проблематики;
- кількістю екологічних спеціальностей у ВНЗ регіону;
- кількістю виступів на екологічну тематику на місцевому радіо та телебаченні;
- кількістю статей екологічної тематики в місцевих засобах масової інформації.

Розвиток екологічної інфраструктури регіону визначається такими показниками:

- кількістю екологічних маршрутів та стежок;

- кількістю садиб зеленого туризму;
- кількістю громадських екологічних організацій;
- кількістю проведених екологічних фестивалів та акцій.

Розвиток екологічно спрямованої діяльності суб'єктів господарювання визначається за такими показниками:

- кількістю виконаних природоохоронних заходів у регіоні;
- кількістю впроваджених повітроохоронних заходів;
- кількістю впроваджених маловідхідних, ресурсозбережних та безвідхідних технологій;
- потужністю введених у дію станцій для очищення стічних вод;
- потужністю введених у дію установок для вловлювання та знешкодження шкідливих речовин із відхідних газів;
- відсотком економії свіжої води за рахунок оборотної, повторної та послідовно використаної;
- обсягом утилізованих відходів.

Авторська схема структурних елементів інвестиційної привабливості регіону подана на рис. 2.1.

Таким чином, ми розробили комплексну систему показників для оцінювання інвестиційної привабливості регіону, що на відміну від існуючих ураховує показники екологічної складової.

Обрані групи показників, які використовуються для оцінювання, мають необхідну для проведення розрахунків статистичну базу. Результати цього оцінювання дають можливість отримати об'єктивне уявлення про рівень інвестиційної привабливості регіонів відповідно до визначених напрямів та пріоритетів розвитку.

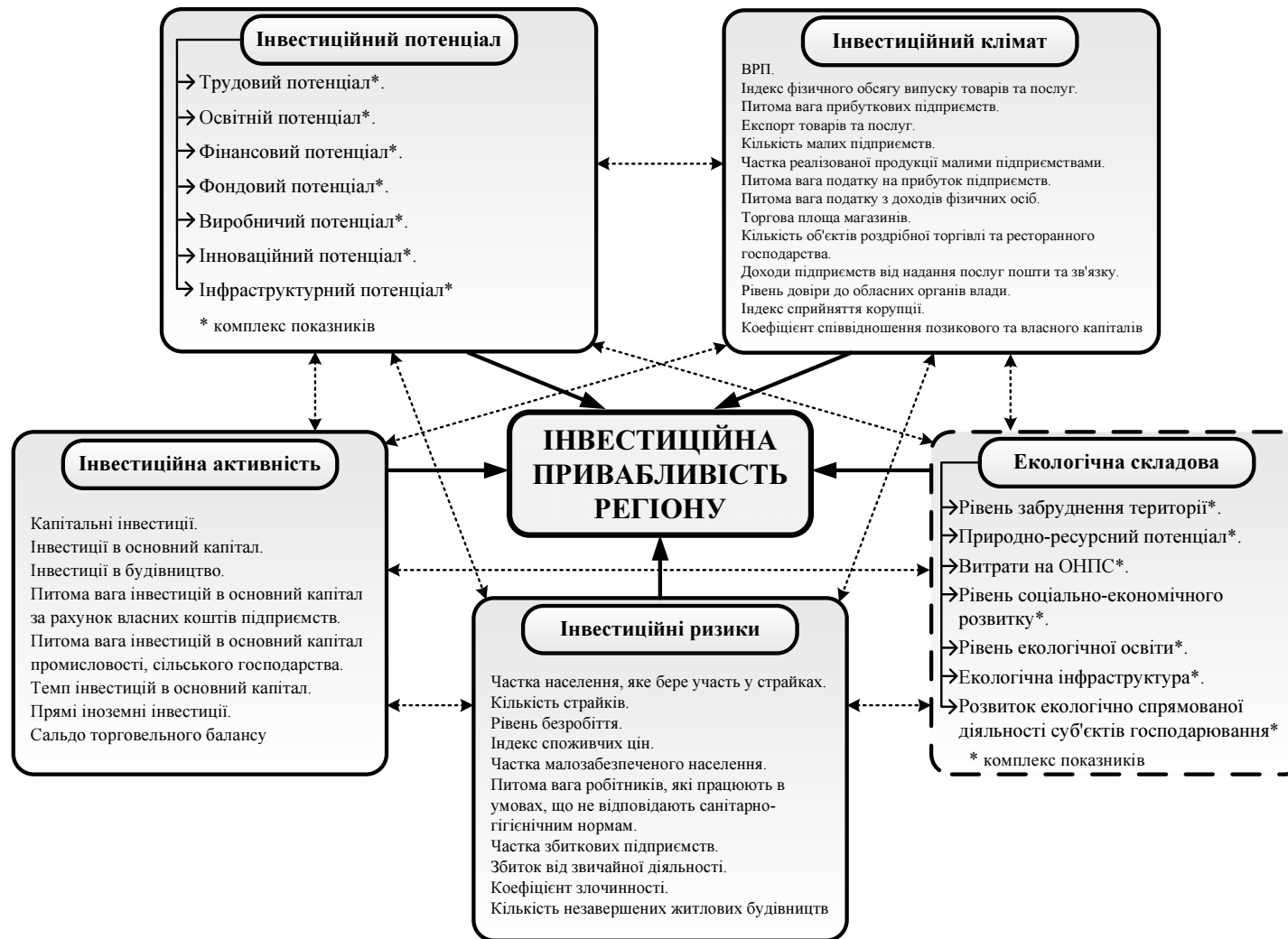


Рис. 2.1. Основні структурні елементи інвестиційної привабливості регіону*

— — — — запропонована автором складова

* Розроблено автором.

2.2 Аналіз науково-методичних підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіону

Проблема оцінювання інвестиційної привабливості регіонів на сьогоднішній день є досить актуальною, але в сучасних умовах розвитку в Україні відсутня єдина, загальновизнана та законодавчо затверджена методика оцінювання інвестиційної привабливості регіонів. Це є значною перешкодою для регіонального розвитку та припливу іноземних інвестицій. Останнім часом стали все частіше з'являтися різні методики розрахунку показників інвестиційної привабливості регіонів. Усі розроблені вітчизняні та світові методики умовно можна поділити на три групи: методики, що базуються на експертних оцінюваннях; методики, які базуються на статистичній інформації; методики, що базуються на експертно-статистичних розрахунках.

Однією з перших методик оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України була методика, розроблена І. О. Бланком у співробітництві з інвестиційною компанією «Омега-Інвест». Вона передбачає ранжування регіонів за п'ятьма узагальнювальними показниками: рівнем загальноекономічного розвитку; рівнем розвитку інвестиційної інфраструктури; демографічною ситуацією; рівнем розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури; рівнем криміногенних, екологічних та інших ризиків [24, 59, 121, 122]. У рамках цієї методики кількісне оцінювання синтетичних показників проводиться на основі визначення середнього рейтингу регіону за формулою середньої арифметичної:

$$\bar{X}_{ij} = \sum \frac{X_{ij}}{n}, \quad (2.17)$$

де \bar{X}_{ij} – середній рейтинг регіону за кожним синтетичним показником;

X_{ij} – рейтинг регіону за кожним аналітичним показником;

n – кількість аналітичних показників у синтетичних.

На основі кількісного оцінювання п'яти синтетичних показників розраховується інтегральний показник оцінювання інвестиційної привабливості регіону за такою формулою:

$$I = \frac{\sum \bar{X}_{ij} \cdot d_{ij}}{\sum d_{ij}}, \quad (2.18)$$

де d_{ij} – рівень значущості кожного синтетичного показника [24, 59].

Ця методика має недоліки, які полягають у необхідності залучення спеціалістів (експертів) та відсутності кількісного оцінювання ризиків інвестування в регіон, що особливо актуально в умовах перехідної економіки України.

А. Б.Колтинюк пропонує визначати інвестиційну привабливість регіону за такою методикою [47]:

$$M_i = \frac{\sum_{s=1}^r k_s \frac{P_{si}}{\bar{P}_s}}{\sum_{s=1}^r k_s}, \quad (2.19)$$

де M_i – інтегральний рівень інвестиційної привабливості i -го регіону, порівнянний із середнім рівнем, який взято за 1,0;

r – кількість показників;

k_s – вагомий коефіцієнт s -го показника;

P_{si} – числове значення s -го показника за i -м регіоном;

\bar{P}_s – числове значення s -го показника в середньому по країні [47].

На нашу думку, цю формулу можна використовувати при визначенні

рівня інвестиційної привабливості регіону, оскільки вона дає точні результати. Але має й певні недоліки: складний математичний розрахунок та необхідність залучення спеціалістів (експертів).

Інший підхід до оцінювання інвестиційної привабливості регіонів запропонований Оніщенко О. А. [123]. Ця методика використовує експертно-рейтингову систему оцінок на основі критерію «дистанції віддалення від еталону». Інтегральний експертний рейтинг інвестиційної привабливості регіону за цією методикою пропонується розраховувати за формулою

$$R = \sum_{i,j,n=1}^{I,J,N} a_{ijn} \cdot d_{in} \cdot K_{ij}^{mn} \cdot K_j^{nz} \cdot \alpha_j, \quad (2.20)$$

де R – інтегральний експертний рейтинг інвестиційної привабливості регіону;

a_{ijn} – рейтинг n -го регіону за i -м показником в j -й групі показників;

d_{in} – показник динаміки i -го показника в n -му регіоні, що визначається як середній темп збільшення відповідного показника за відповідний період за формулою:

$$d_{in} = \frac{1}{p} \sum_{t=1}^T \frac{S_t^i}{S_{t-1}^i}, \quad (2.21)$$

де p – кількість періодів;

S_{t-1}^i , S_t^i – значення n -го показника на початок і кінець періоду відповідно;

K_{ij}^{mn} – коефіцієнт пріоритетності i -го показника в j -й групі показників, що розраховується таким чином:

$$K_{ij}^{mn} = \frac{\sum_{e=1}^E F_{ije}}{E}, \quad (2.22)$$

де F_{ije} – оцінка експертом e -ї пріоритетності i -го показника в j -й групі показників;

E – кількість експертів;

K_j^{n2} – коефіцієнт пріоритетності j -ї групи показників у загальній оцінці інвестиційної привабливості території, що розраховується за формулою

$$K_j^{n2} = \frac{\sum_{e=1}^E L_{je}}{E}, \quad (2.23)$$

де L_{je} – оцінка експертом e -ї пріоритетності j -ї групи показників;

α_j – коефіцієнт, що враховує розбіжність щодо кількості показників у різних групах, визначається таким чином:

$$\alpha_j = \frac{V_{\max}}{V_j}, \quad (2.24)$$

де V_j – кількість показників в j -й групі;

V_{\max} – кількість показників у найбільш численній групі;

N – кількість регіонів;

J – кількість груп;

I – кількість показників у групі [123].

Ця методика також має свої недоліки: складний математичний розрахунок та високу ймовірність неправильного розрахунку, необхідність

залучення спеціалістів.

С. С. Герасименко та Л. О. Свистун-Золотаренко пропонують здійснювати статистичне оцінювання інвестиційної привабливості регіонів [124]. Автори відзначають, що під час дослідження інвестиційної привабливості окремого регіону застосовується певна система показників. Як правило, ці показники різні і кожен із них має самостійне значення. Для інтегрального оцінювання їх необхідно стандартизувати. При стандартизації за допомогою відносних величин базою порівняння може бути еталонне значення (норма, стандарт) або середнє значення показника за сукупністю:

$$p_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_i} \text{ або } p_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_{i,st}},$$

де x_{ij} – значення i -го показника у j -го елемента сукупності;

$x_{i,st}$ – еталонне значення цього показника;

x_i – середнє за сукупністю.

Серед показників системи виділяють стимулятори та дестимулятори. Щоб звести показники обох груп до однозначної характеристики, для дестимуляторів p_{ij} обчислюється та використовується в розрахунках обернена величина.

За цією методикою інтегральне оцінювання інвестиційної привабливості регіону (\bar{p}_j) розраховується як багатовимірна середня, що обчислюється за формулою

$$\bar{p}_j = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m p_{ij}, \quad (2.25)$$

де m – кількість показників.

Якщо показники системи є нерівновагомими, кожному з них надається певна вага d_i , а розрахунок багатовимірної середньої проводиться за формулою середньої арифметичної зваженої:

$$\bar{p}_j = \frac{\sum p_{ij} \cdot d_i}{\sum d_i}. \quad (2.26)$$

При $\bar{p}_j > 1$ рівень інвестиційної привабливості регіону вищий за середній у сукупності або за нормативний; при $\bar{p}_j < 1$, навпаки, – нижчий.

На думку авторів, важливе місце в оцінюванні інвестиційної привабливості регіонів мають аналіз їх інвестиційної активності та вивчення динаміки існуючих інвестицій і ефективності їх використання.

Для характеристики інвестиційної активності окремих регіонів автори застосовують такі групи показників: загальний обсяг реальних інвестицій, темп зміни обсягу інвестицій, обсяг інвестицій на душу населення, обсяг інвестицій на одиницю створеного валового продукту, співвідношення між вітчизняними та іноземними інвестиціями, капіталовіддачу. Для детального аналізу процесу інвестування в регіонах розраховують динаміку цих показників та порівнюють їх за окремими регіонами [124].

Т. В. Уманець у праці [125] пропонує методика визначення інвестиційних переваг у регіоні. Ця методика має ієрархічну структуру. На верхньому щаблі розраховують узагальнювальний інтегральний індекс інвестиційних переваг регіону, на другому – групові інтегральні індекси восьми аспектів життєдіяльності регіону, а на третьому – часткові інтегральні індекси, що характеризують інвестиційні переваги регіону.

Проведення оцінювання за цією методикою здійснюється за такою схемою.

1. Аналіз проблеми, її структуризація та подання у вигляді ієрархії.
2. Підбір показників (ознак) регіональної статистики, що

характеризують інвестиційні переваги регіону.

3. Визначення показників (ознак), що істотно не впливають на інвестиційний клімат регіону, за допомогою коефіцієнта варіації (V_j):

$$V_j = \frac{S_j}{\bar{X}_j}, \quad (2.27)$$

де S_j – середньоквадратичне відхилення j -ї ознаки;

\bar{X}_j – середньоарифметичне значення j -ї ознаки.

Після визначення за кожною j -ю ознакою коефіцієнта варіації V_j перевіряється нерівність $V_j < e$. Якщо V_j менше від величини e , що дорівнює 0,1, то ознаки вважаються квазіпостійними і виключаються з подальшого дослідження.

4. Визначення показників стимуляторів (+) та дестимуляторів (-).

5. Формування матриці вихідних даних $[X]$:

$$X = \begin{bmatrix} X_{11} & \dots & X_{1j} & \dots & X_{1m} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ X_{i1} & \dots & X_{ij} & \dots & X_{im} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ X_{n1} & \dots & X_{nj} & \dots & X_{nm} \end{bmatrix}, \quad (2.28)$$

де m – кількість ознак ($j = 1, 2, \dots, m$);

n – кількість блоків, за якими доцільно здійснювати дослідження інвестиційних переваг регіону ($i = 1, 2, \dots, n$);

X_{ij} – значення j -ї ознаки, що характеризує стан i -го блоку інвестиційних переваг регіону.

6. Ранжування показників у порядку збільшення для визначення

максимального і мінімального значень показників.

7. Вибір кращого значення для кожного показника, який характеризує i -й блок у побудові інтегрального індексу інвестиційних переваг регіону (максимального для показників-стимуляторів і мінімального для показників-дестимуляторів).

8. Розрахунок часткових індексів конкретного блоку, що характеризують рівень певного аспекту інвестиційних переваг регіону за формулами (2.29) та (2.30):

- для показників-стимуляторів

$$K_{\text{част.}i} = \frac{X_{ij}}{X_{ij \max}}; \quad (2.29)$$

- для показників-дестимуляторів

$$K_{\text{част.}i} = \frac{X_{ij \min}}{X_{ij}}. \quad (2.30)$$

9. Розрахунок групових інтегральних індексів, що характеризують певні аспекти інвестиційних переваг регіону за формулою середньої геометричної часткових коефіцієнтів, що входять до i -го блоку:

$$K_i = \sqrt[m]{K_{\text{част.}1} \cdot K_{\text{част.}2} \cdot \dots \cdot K_{\text{част.}m}}. \quad (2.31)$$

10. Розрахунок зведеного інтегрального індексу інвестиційних переваг регіону за формулою середньої геометричної групових інтегральних індексів, які характеризують його основні аспекти:

$$K = \sqrt[n]{K_1 \cdot K_2 \cdot \dots \cdot K_m}. \quad (2.32)$$

11. Ранжування регіонів за зведеним інтегральним індексом інвестиційних переваг [125].

Ця методика передбачає побудову групових і часткових інтегральних індексів інвестиційних переваг, які характеризують певні аспекти життєдіяльності регіонів України. Це дозволяє уникнути надмірного інформативного обтяження основного показника при забезпеченні достатньо комплексного підходу до характеристики регіональних особливостей інвестиційних переваг і мінімізації впливу випадкових обставин, крім того, дається можливість стратегічного управління кожним із аспектів інвестиційних переваг регіону.

Методика, запропонована Уманець Т. В., також має певні недоліки. При оцінюванні інвестиційних переваг регіону не враховується ваговий коефіцієнт ні показників, ні груп показників, що, на нашу думку, є недопустимим, оскільки різні показники по-різному впливають на інвестиційні переваги.

Недоліком формули (2.32) є неможливість її використання у тих випадках, коли хоча б один із групових інтегральних індексів дорівнює нулю, оскільки в такому разі зведений інтегральний індекс також матиме нульове значення. О. М. Стасюк та І. А. Бевз для усунення такого недоліку пропонують використовувати модифіковану формулу (2.33) [126, с. 78]:

$$K = \sqrt[n]{\prod (1 + K_m)} - 1. \quad (2.33)$$

Н. М. Вєтрова та Г. А. Штофер пропонують оцінювати інвестиційну привабливість регіону на основі показника ділової активності [127].

До елементів ділової активності регіону автори відносять: використання ресурсів регіону, активність у виробництві та сфері створення послуг у регіоні, інвестиційну активність регіону, інноваційну активність регіону, активність інфраструктури регіону, соціальну активність регіону, економічну активність населення регіону, активність фінансової сфери

регіону, підприємницьку активність регіону, екологічну безпеку регіону.

Кожний із наведених елементів ділової активності регіону характеризується системою показників, інформацію за якими аналізують у вигляді ланцюгових індексів показників [128].

При побудові узагальнювального показника ділової активності регіону ($P_{ДАР}$) значущість елементів ділової активності визначається за відповідними коефіцієнтами парної кореляції між показником валової доданої вартості на душу населення (ВДВ/1 особу) і показниками блоків ділової активності, що відображає ступінь впливу різних факторів функціонування регіону на рівень ділової активності регіону. При цьому до складу загальних показників, що характеризують елементи ділової активності регіону, за словами авторів, включаються характеристики (x_i), за якими коефіцієнт парної кореляції з показником ВДВ/1 особу – $r_{x_{ВДВ}x_i}$, за різними даними, становить $r_{x_{ВДВ}x_i} > |0,68|$ [128], $r_{x_{ВДВ}x_i} > |0,65|$ [127], $r_{x_{ВДВ}x_i} > |0,7|$ [129]. Якщо коефіцієнт кореляції має негативне значення, то в складі узагальнювального показника відповідна характеристика враховується як $\frac{1}{x_i}$.

Процедура проведення оцінювання інвестиційної привабливості регіону на основі показника ділової активності передбачає 9 етапів.

Етап 1 «Збір інформації, яка характеризує рівень соціально-економічного розвитку регіону».

Етап 2 «Формування системи показників, що характеризують кожен з обґрунтованих елементів соціально-економічної активності регіону».

Етап 3 «Математична обробка показників соціально-економічного розвитку регіону». Виконується розрахунок парних коефіцієнтів кореляції між показником ВДВ/1 особу та характеристиками кожного блоку соціально-економічної активності регіону.

Етап 4 «Розрахунок темпів зміни характеристик, що входять до складу блоків соціально-економічної активності регіону».

Етап 5 «Розрахунок узагальнювального показника за кожним елементом соціально-економічної активності регіону» (A_i) проводиться з урахуванням вищенаведених існуючих обмежень за формулою

$$A_i = a + \sum_{i=1}^{10} r_{x_{ВДВ}x_i} \cdot T_{P_{x_i}}^u, \quad (2.34)$$

де A_i – узагальнювальний показник i -го елемента соціально-економічної активності регіону;

i – кількість обґрунтованих елементів соціально-економічної активності регіону, $i = 1, \dots, 10$;

a – вільний член рівняння регресії;

$r_{x_{ВДВ}x_i}$ – коефіцієнт парної кореляції між ознаками;

$T_{P_{x_i}}^u$ – темп зміни рівня відповідної характеристики соціально-економічної активності регіону, що визначається за формулою

$$T_{P_{x_i}}^u = \frac{x_{i(n)}}{x_{i(n-1)}}, \quad (2.35)$$

де x_i – значення показників, які характеризують відповідний елемент ділової активності регіону;

n – кількість періодів часу.

Етап 6 «Визначення значущості елементів соціально-економічної активності регіону» здійснюється шляхом розрахунку коефіцієнтів кореляції ($w_{A_0A_j}$) між узагальнювальною характеристикою блоку, що містить показник ВДВ/1 особу, та узагальнювальними характеристиками за іншими блоками.

Етап 7 «Розрахунок узагальнювального показника ділової активності регіону» ($\Pi_{ДАР}$) з урахуванням отриманих значень коефіцієнтів кореляції

$w_{A_Q A_j}$ та елементів ділової активності A_i за формулою

$$\Pi_{ДАР} = a + \sum_{i=1}^{10} A_i \cdot w_{A_Q A_j}. \quad (2.36)$$

Етап 8 «Розрахунок коригувальних коефіцієнтів» $k_{ДАР}$ за формулою (2.37) та k_Q за формулою (2.38) проводиться для підвищення аналітичності узагальнювального показника ділової активності регіону $\Pi_{ДАР}$ та узагальнювального показника блоку, що містить ВДВ/1 особу A_Q :

$$k_{ДАР} = \frac{100}{\Pi_{ДАР_1}}, \quad (2.37)$$

де $k_{ДАР}$ – коригувальний коефіцієнт для узагальнювального показника ділової активності регіону;

$\Pi_{ДАР_1}$ – узагальнювальний показник соціально-економічної активності регіону, розрахований за початковий (базовий) період.

$$k_Q = \frac{100}{A_{Q_1}}, \quad (2.38)$$

де k_Q – коригувальний коефіцієнт для узагальнювального показника A_Q ;

A_{Q_1} – узагальнювальний показник блоку «Активність у виробництві та сфері створення послуг у регіоні», розрахований за базовий період.

Тоді узагальнювальний показник за блоком, що містить показник ВДВ/1 особу, з урахуванням (2.38) матиме вигляд

$$A_{Q_{кор}} = k_Q \cdot A_Q. \quad (2.39)$$

З урахуванням (2.37) узагальнювальний показник, що характеризує рівень ділової активності регіону, $\Pi_{\text{ДАР}_{\text{кор}}}$ матиме вигляд

$$\Pi_{\text{ДАР}_{\text{кор}}} = k_{\text{ДАР}} \cdot \Pi_{\text{ДАР}}. \quad (2.40)$$

Етап 9 «Висновки про тенденції зміни ділової активності регіону» [127–129].

Недоліками цієї методики є складність математичного розрахунку та відсутність урахування ваги показників.

В. Є. Ходаков для розрахунку інвестиційної привабливості регіону використовує 10 груп факторів (69 показників): економіко-географічне положення, ресурсно-сировинний потенціал, трудовий потенціал, економічний потенціал, інфраструктурний потенціал, охорона здоров'я, науково-технічний потенціал, інвестиційний потенціал, природно-кліматичний потенціал та інвестиційні ризики [130].

В. Є. Ходаков та Д. В. Хапов у праці [131] для розрахунку інвестиційної привабливості регіонів використовують спосіб оцінювання, що передбачає 6 етапів.

1) Визначення середнього значення показника x_j для кожної вибірки даних:

$$\bar{x}_j = \frac{\sum_{i=1}^m x_{ij}}{m}, \quad (2.41)$$

де x_{ij} – вихідне значення j -го показника для вибірки даних;

m – кількість значень у вибірці.

2) Розрахунок стандартного відхилення для кожної вибірки ($\sigma(x_j)$):

$$\sigma(x_j) = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^m (x_{ij} - \bar{x}_j)^2}{m+1}}. \quad (2.42)$$

3) Зведення даних до нормованого вигляду. Враховуючи те, що всі дані, які входять до моделей, вимірюються в різних фізичних величинах, вони зводяться до нормованого вигляду (l_{ij}) таким чином, щоб їх зміни відбувалися в діапазоні від 0 до 1. При цьому використовують формулу

$$l_{ij} = \left(1 + e^{\frac{\bar{x}_j - x_{ij}}{\sigma(x_j)}} \right)^{-1}. \quad (2.43)$$

4) Розрахунок інтегрального показника в підгрупах інвестиційної привабливості. При цьому абсолютні значення ознак замінюються їх нормованим виглядом, і нормування відбувається за середнім значенням за групою:

$$P_{ij} = \frac{l_{ij}}{\bar{l}_j}, \quad (2.44)$$

де P_{ij} – нормоване значення інтегрального показника j -ї ознаки для вибірки даних;

\bar{l}_j – середнє значення зведених нормованих показників для j -ї ознаки.

5) Розрахунок інтегрального показника в основних групах інвестиційної привабливості методом багатовимірної середньої, де абсолютні значення ознак замінюються їх нормованими за середнім значенням рівнями. Для кожної групи факторів f розраховується багатовимірна середня:

$$\bar{P}_f = \frac{\sum_{j=1}^k P_{ij} \cdot z}{k}, \quad (2.45)$$

де f – номер групи факторів;
 k – кількість показників у групі;
 z – ваговий коефіцієнт показника.

Ваговий коефіцієнт значущості визначається на основі експертних оцінок.

Наведені етапи оцінювання інвестиційної привабливості виконуються окремо для кожного аналізованого регіону.

Далі здійснюється ранжування за кожною групою факторів за всіма регіонами. Ранжування інтегральних показників відбувається від більшого результату до меншого. Кожному регіону присвоюється відповідне місце. Перше місце отримує регіон із найбільшим інтегральним показником.

6) Визначення методом суми місць інвестиційної привабливості регіону. Ранжування отриманих результатів відбувається від меншого до більшого. При цьому найкращим є найменший результат.

7) Віднесення оцінки інвестиційної привабливості регіонів за отриманими даними до відповідного класу.

Розподіл регіонів на класи проводиться на основі емпіричної залежності (формули Стерджеса):

$$m = 1 + 3.322 \cdot \lg N, \quad (2.46)$$

де m – кількість груп;
 N – чисельність одиниць сукупності.

Для України при $N = 25$, $m = 1 + 3.322 \cdot \lg 25 = 5$. У такий спосіб ситуацію в регіоні можна буде віднести до одного з 5 класів інвестиційної

привабливості:

1-й клас – сприятлива ситуація для вкладення капіталів;

2-й клас – відносно сприятлива ситуація;

3-й клас – суперечлива ситуація;

4-й клас – несприятлива ситуація;

5-й клас – небезпечна для вкладення капіталів ситуація.

Якщо варіація ознаки проявляється в порівняно вузьких межах і розподіл одиниць має досить рівномірний характер, то будують групування з рівними інтервалами. Для рівноінтервального групування ширину інтервалу (a_i) розраховують так:

$$a_i = \frac{x_{\max} - x_{\min}}{m}, \quad (2.47)$$

де x_{\max} – максимальне значення ознаки;

x_{\min} – мінімальне значення ознаки.

На підставі розрахованої ширини інтервалу послідовно визначають верхню та нижню межі інтервалів [131].

С. О. Іщук та Т. В. Кулініч пропонують здійснювати інтегральне оцінювання інвестиційної привабливості регіону шляхом послідовного виконання 8 етапів [30].

На першому етапі визначаються основні критерії, за якими оцінюється інвестиційна привабливість регіону. Для вичерпної характеристики регіону авторами, зокрема, обрано сім груп показників: загальноекономічний рівень розвитку регіону, рівень фінансового забезпечення економіки регіону, рівень соціального розвитку регіону, рівень інноваційного розвитку регіону, рівень розвитку інфраструктури в регіоні, рівень ефективності використання виробничих ресурсів у регіоні, рівень ділової активності регіону [132].

На другому етапі оцінювання відбувається вибір показників

інвестиційної привабливості регіону, які входять до обраних семи груп.

На третьому етапі визначається рівень (нормовані значення) кожного з вихідних показників, за якими здійснюється оцінювання інвестиційної привабливості регіону. Зокрема, автори пропонують для порівняння абсолютних показників, одиниці вимірювання яких є різними, значення цих показників нормувати за кількістю населення на відповідній території. Вибір саме кількості населення на певній території за основу при нормуванні показників інвестиційної привабливості регіону пояснюється різною щільністю заселення областей України.

За цією методикою рівень показників інвестиційної привабливості регіону (A_{ijr}^n), нормованих за відносною кількістю на 1 тис. осіб населення, розраховується за формулою

$$A_{ijr}^n = \frac{A_{ijr}^*}{A_{ijr}^{*ukr}}, \quad (2.48)$$

де i – порядковий номер показника інвестиційної привабливості ($i = 1, \dots, b$);

b – загальна кількість показників, обраних для оцінювання;

j – порядковий номер області ($j = 1, \dots, c$);

c – загальна кількість досліджуваних областей;

r – порядковий номер року ($r = 1, \dots, m$);

m – загальна кількість років в аналізованому періоді;

A_{ijr}^* – рівень i -го показника, за яким проводиться оцінювання інвестиційної привабливості j -ї області в r -му році аналізованого періоду, нормованого за кількістю населення цієї області, тобто

$$A_{ijr}^* = \frac{A_{ijr}}{N_{jr}}, \quad (2.49)$$

де A_{ijr} – вихідне (фактичне) значення i -го показника для j -ї області в r -му році аналізованого періоду;

N_{jr} – кількість населення у j -й області в r -му році аналізованого періоду, тис. осіб;

A_{ir}^{*ukr} – рівень i -го показника, нормованого за кількістю населення в Україні в r -му році аналізованого періоду, тобто

$$A_{ir}^{*ukr} = \frac{A_{ir}^{ukr}}{N_r}, \quad (2.50)$$

де A_{ir}^{ukr} – фактичне значення i -го показника в Україні в r -му році аналізованого періоду;

N_r – загальна кількість населення в Україні в r -му році аналізованого періоду, тис. осіб.

Отримані за формулою (2.48) значення показників умовно названі «нормованими індексами». Якщо значення такого індексу є більшим за одиницю, то це свідчить про кращу позицію певної області за відповідним показником порівняно з аналогічним усередненим показником для України загалом.

Деякі з показників, зокрема викиди шкідливих речовин в атмосферу, кількість зареєстрованих безробітних та ін., є дестимуляторами розвитку регіону, а отже, потребують мінімізації. Відповідно рівень таких показників ($A_{ijr}^{n'}$) при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону визначається за формулою, оберненою до формули (2.48):

$$A_{ijr}^{n'} = \frac{A_{ir}^{*ukr}}{A_{ijr}^*}. \quad (2.51)$$

Усереднені фактичні значення нормованих індексів i -го показника для j -ї області за аналізований період визначаються за формулою

$$\bar{A}_{ij}^n = \frac{\sum_{r=1}^m A_{ijr}^n}{m}. \quad (2.52)$$

На четвертому етапі автори прогнозують рівень кожного з нормованих індексів (показників інвестиційної привабливості регіону) на наступний за аналізованим періодом рік через урахування динаміки фактичних значень цих індексів за названий період.

При прогнозуванні значень показників інвестиційної привабливості регіону для кожного з нормованих індексів визначаються відповідні їм коефіцієнти динаміки, які відображають зміни, що відбулися з кожним із цих індексів за аналізований період.

Коефіцієнти динаміки, які є середньорічними показниками зростання рівня нормованих індексів A_{ijr}^n , визначаються за формулою

$$k_{ij} = \sqrt[m-1]{\sum_{r=1}^{m-1} \left(1 + \frac{A_{ij(r+1)}^n}{A_{ijr}^n} \right)} - 1, \quad (2.53)$$

де k_{ij} – коефіцієнт динаміки i -го індексу інвестиційної привабливості j -ї області за аналізований період.

Динаміка нормованого індексу A_{ijr}^n вважається позитивною, якщо значення коефіцієнта k_{ij} є більшим за одиницю. Такий метод розрахунку коефіцієнта динаміки дозволяє врахувати всі проміжні фактичні значення кожного з нормованих індексів, отримані за визначений період, а отже, комплексно оцінити коливання і тренд усіх показників інвестиційної привабливості регіону.

Розрахунок прогнозних значень нормованих індексів автори пропонують проводити за одним із двох альтернативних варіантів, різниця між якими полягає у виборі прогнозової бази. Зокрема, для першого варіанта прогнозу, який умовно названо «класичним (середньостатистичним)», прогнозовою базою є значення фактичних нормованих індексів за останній аналізований рік.

Відповідно прогнозні значення нормованих індексів A_{ij}^{np} визначаються шляхом множення фактичних значень цих індексів у базовому для прогнозу році (який є останнім роком в аналізованому періоді) на розрахований за формулою (2.53) коефіцієнт динаміки, тобто

$$A_{ij}^{np} = k_{ij} \cdot A_{ijm}^n, \quad (2.54)$$

де A_{ijm}^n – фактичне значення i -го індексу для j -ї області в останньому році аналізованого періоду.

У другому варіанті прогнозу, який умовно названо «оптимістичним», прогнозовою базою є максимальні значення фактичних нормованих індексів в аналізованому періоді, і формула для розрахунку прогнозних нормованих індексів є такою:

$$A_{ij}^{np2} = k_{ij} \cdot A_{ij}^{n\max}, \quad (2.55)$$

де $A_{ij}^{n\max}$ – максимальне фактичне значення i -го індексу для j -ї області в аналізованому періоді.

На п'ятому етапі визначається рейтинг регіонів за рівнем їх інвестиційної привабливості за кожним з усереднених фактичних і за кожним із прогнозних значень нормованих індексів показників, вибраних на 2-му

етапі, за аналізований період. Цей рейтинг будується на підставі рангів, що присвоюються областям за підсумками нормування значень індексів \bar{A}_{ij}^n і A_{ij}^{np} за розмахом варіації. Нормування усереднених фактичних значень індексів проводиться за формулою

$$A_{ij}^R = \frac{\bar{A}_{ij}^n - \min_j \{\bar{A}_{ij}^n\}}{R_i}, \quad (2.56)$$

де A_{ij}^R – нормоване за розмахом значення усередненого фактичного індексу \bar{A}_{ij}^n ;

R_i – розмах варіації значень фактичного нормованого індексу i -го показника у множині досліджуваних областей, який визначається з рівняння

$$R_i = \max_j \{\bar{A}_{ij}^n\} - \min_j \{\bar{A}_{ij}^n\}, \quad (2.57)$$

де \bar{A}_{ij}^n – усереднене значення фактичного нормованого індексу i -го показника для j -ї області за аналізований період.

Для прогнозних значень нормованих індексів формули (2.56) і (2.57) набирають такого вигляду:

$$A_{ij}^{Rp} = \frac{A_{ij}^{np} - \min_j \{A_{ij}^{np}\}}{R_i^p}, \quad (2.58)$$

де A_{ij}^{Rp} – нормоване за розмахом значення прогнозного індексу ;

R_i^p – розмах варіації значень прогнозного нормованого індексу i -го показника у множині досліджуваних областей, який визначається з рівняння

$$R_i^p = \max_j \{A_{ij}^{np}\} - \min_j \{A_{ij}^{Rp}\}, \quad (2.59)$$

де A_{ij}^{np} – значення прогнозного нормованого індексу i -го показника для j -ї області за аналізований період.

Значення показників, розрахованих за формулами (2.56) і (2.58), перебувають у межах $[0; 1]$. Причому $A_{ij}^R = 1$ ($A_{ij}^{Rp} = 1$) для тієї області, в якій значення всіх без винятку аналізованих показників є максимальними, і навпаки, $A_{ij}^R = 0$ ($A_{ij}^{Rp} = 0$) – для області з найменшими значеннями цих показників.

Шостий етап оцінювання полягає у встановленні рейтингів областей досліджуваної сукупності за кожним із визначених на 1-му етапі семи критеріїв інвестиційної привабливості, для вичерпної характеристики яких сформовано відповідні групи показників. Тобто для всіх областей за кожною з g -груп, $g = 1, \dots, 7$, розраховуються комплексні показники як середнє арифметичне від визначених на попередньому етапі фактичних A_{ij}^R і прогнозних A_{ij}^{Rp} значень показників у відповідній групі, тобто

$$K_{jg} = \frac{\sum_{i=1}^{h_g} A_{ij}^R}{h_g}, \quad (2.60)$$

$$K_{jg}^p = \frac{\sum_{i=1}^{h_g} A_{ij}^{Rp}}{h_g}, \quad (2.61)$$

де K_{jg} , K_{jg}^p – комплексні показники відповідно фактичного і прогнозного рівнів інвестиційної привабливості j -ї області за g -ю групою показників;

h_g – кількість показників у g -й групі.

Значення кожного з комплексних показників коливаються в межах $[0; 1]$. На основі розрахованих значень комплексних показників визначаємо рейтинги областей за рівнем їх інвестиційної привабливості за кожною із семи груп.

Отримані рейтинги можна умовно назвати комплексними (або груповими), оскільки вони відображають інвестиційну привабливість областей за сукупністю показників, які входять до відповідних груп. Ці рейтинги дозволяють порівняти позиції кожної з областей за окремими групами показників, що фактично відображають ті диспропорції (оцінені у різних площинах і за різними напрямками), які наявні в окремих областях.

На сьомому етапі автори визначають загальний (або інтегральний) рейтинг областей за рівнем їх інвестиційної привабливості на основі розрахунку інтегрального показника за підсумковими значеннями комплексних (фактичних і прогнозних) показників, визначених на попередньому етапі оцінювання. Способи реалізації цього етапу залежать від вагомості для потенційних інвесторів кожної з груп показників інвестиційної привабливості, зокрема:

1) якщо всі групи показників мають однакову вагомість, то інтегральний показник рівня інвестиційної привабливості регіону (I_j) розраховується як середнє арифметичне із 7 комплексних показників, тобто

$$I_j = \frac{\sum_{g=1}^7 K_{jg}}{7}; \quad (2.62)$$

2) якщо вагомість окремих груп показників є різною, то розрахунки інтегральних показників інвестиційної привабливості областей проводяться за такою формулою:

$$I_j = \sum_{g=1}^7 (v_g K_{jg}), \quad (2.63)$$

де v_g – вагомість g -ї групи показників інвестиційної привабливості,

$$\sum_{g=1}^7 v_g = 1. \quad (2.64)$$

На підставі розрахованих значень інтегральних показників інвестиційної привабливості будується загальний (інтегральний) рейтинг областей.

На восьмому етапі оцінювання формуються відповідні групи, до яких належать аналізовані області за рівнем їх привабливості для потенційних інвесторів. Зокрема, авторами виділено три основні групи, які умовно названо «Лідери», «Основний масив» і «Аутсайтери» [30, 132].

Ця методика має також певні недоліки. По-перше, інтегральний показник інвестиційної привабливості регіону розраховується не для кожного окремого року, а для всієї сукупності років. По-друге, не враховується ваговий коефіцієнт показників.

Методика, яку пропонує Матвієнко П. В. у праці [133], ґрунтується на такому. Вибирається m загальноприйнятих важливих показників $H_i, i = \overline{1, m}$. Задається динамічний ряд значень i -го показника ($X_i(t), t = \overline{1, T}$, де T – момент останнього вимірювання). Оскільки підібрані показники не однакові за своєю значущістю, то для них визначаються вагові коефіцієнти φ_i .

Далі формується ієрархічна система r правил $P_j, j = \overline{1, r}$, за якими здійснюється вагова (бальна) оцінка показників за шкалою v_j . При цьому кожне наступне правило має менш жорсткі вимоги, і йому відповідає нижча вагова оцінка:

$$v_1 > v_2 > v_3 > \dots > v_{r-1} > v_r.$$

За кожним із показників задається r нормативних значень (норматив). У разі відсутності нормативних значень, їх роль відіграють середні значення показників, розраховані серед регіонів, які беруть участь у побудові рейтингової оцінки [133]. Але, на нашу думку, це неправильно, оскільки обрана система показників не повинна бути змішаною, адже нормативні та середні значення є різними.

П. В.Матвієнко під правилом розуміє умову, при якій порівнюються характеристика i -го показника і його нормативне значення Z_i^j за j -м правилом. Якщо правило виконується, то показник отримує v_j балів, що відповідають цьому правилу, в іншому випадку – 0.

Автор для оцінювання i -го показника використовує такий набір правил.

1-ше правило. Виконання нормативу на всіх рівнях динамічного ряду:

$$X_i(t) - Z_i^1 \geq 0, t = \overline{1, T},$$

де $X_i(t)$ – значення i -го показника в момент часу t ;

Z_i^j – нормативні значення i -го показника за j -м правилом, $j = 1$.

2-ге правило. Виконання нормативу в останній точці динамічного ряду:

$$X_i(T) - Z_i^2 \geq 0.$$

3-тє правило. Значення на тренді в останній точці динамічного ряду задовольняє норматив:

$$H_i(T) - Z_i^3 \geq 0,$$

де $H_i(T)$ – значення i -го показника в момент часу $t = T$ на тренді.

4-те правило. Середній темп зростання значень динамічного ряду задовольняє норматив:

$$S_i - Z_i^4 \geq 0,$$

де S_i – середній темп зростання значень динамічного ряду i -го показника.

5-те правило. Темп приросту тренду задовольняє норматив:

$$R_i - Z_i^5 \geq 0$$

де R_i – темп приросту тренду динамічного ряду i -го показника.

Процес побудови рейтингового оцінювання може бути поданий у вигляді бінарного дерева галузей множини регіонів G . Розбиття на підмножини відбувається за такою схемою.

0-й крок. Відбувається формування кореневої вершини дерева (G, W, P) , де G – множина регіонів; W – кількість балів, набраних регіонами (для кореневої вершини $W = 0$); P – набір правил.

Утворення нових вершин пов'язане з виконанням того чи іншого правила. При цьому якщо є регіони, для яких j -те правило виконується, та регіони, для яких j -те правило не виконується, то утворюються дві вершини. У разі, коли j -те правило виконується для всіх регіонів (не виконується для всіх регіонів), то утворюється одна вершина, і регіони відповідно отримують вагову оцінку $v_j(0)$.

1-й крок. Для множини регіонів, утвореної на попередньому кроці, аналізується 1-ше правило з утворенням вершин:

– першої – представляє регіони, для яких виконується 1-ше правило (G_1^1, W_1^1, P_1) , де G_1^1 – перша множина регіонів, утворених у результаті

виконання 1-го правила; W_1^1 – кількість балів, набраних регіонами, що входять до першої множини у результаті виконання 1-го правила; P_1 – 1-ше правило;

– другої – представляє регіони, для яких 1-ше правило не виконується (G_1^2, W_1^2, P_1) .

Регіони першої вершини отримують вагову оцінку $W_1^1 = v_1$, що відповідає 1-му правилу, а регіони другої вершини – $W_1^2 = 0$.

k -й крок. Для кожної вершини, утвореної на $k-1$ -му кроці, аналізується k -те правило. У результаті цього кожна з них розбивається на одну або дві вершини і утворюється N_k нових вершин.

На останньому m -му кроці кожна вершина являє собою групу регіонів з набраною кількістю балів за даним показником. Аналогічна процедура виконується для кожного показника. Підсумувавши вагу за всіма показниками, отримуємо рейтингову оцінку.

У результаті проведених розрахунків утворюються дві групи регіонів: регіони, для яких виконується j -те правило, і регіони, для яких воно не виконується. Для деталізації отриманого результату доцільно здійснювати його диференціацію всередині утворених груп за критерієм близькості до нормативного значення.

Ураховуючи важливість 1-го правила, пов'язаного з перевіркою виконання нормативу за i -м показником в усіх точках динамічного ряду $(X_i(t), t = 1, 2, 3, \dots, s, \dots, T)$, автором розроблена додаткова ітераційна процедура уточнення результату. Вона зводиться до такого: на кожній ітерації відсікається одна крайня ліва точка динамічного ряду і перевіряється виконання нормативу у точках, що залишаються. Відповідно до збільшення кількості точок, які відсікаються, зменшується можлива кількість додаткових балів.

s -та ітерація. У динамічному ряді відсікається s точок зліва і здійснюється перевірка виконання нормативу в $T-s$ точках динамічного

ряду. Якщо норматив виконується, то кількість балів, яку отримає регіон, визначається таким чином:

$$y_1 = \frac{\sum_{i=s+1}^T i \cdot v_1}{\sum_{i=1}^T i}. \quad (2.65)$$

Процедура уточнення результату за іншими правилами починається з визначення інтервалу, у межах якого вона повинна здійснюватися. Для цього сортуються значення i -го показника n регіонів, які входять до утвореної групи за їх зростанням $Y_l, l=1, 2, 3, \dots, d, \dots, n$. Максимальному значенню Y_n відповідає вагова оцінка F_n , яка не повинна перевищувати оцінку v_j . Мінімальному значенню відповідає вагова оцінка F_1 , що дорівнює 0.

Уточнювальний бал, який отримує регіон за i -м показником при аналізі j -го правила ($j = \overline{2, r}$), визначається за формулою (2.66):

$$f_j = F_d = F_1 + \frac{(Y_d - Y_1)(F_n - F_1)}{Y_n - Y_1}. \quad (2.66)$$

Тобто чим ближче значення показника регіону до нормативного, тим більший уточнювальний бал отримає регіон. Аналогічна процедура виконується для регіонів другої групи.

Максимальна кількість балів, які може набрати регіон, визначається за формулою (2.67) [133]:

$$W^{\max} = \sum_{i=1}^m \varphi_i \cdot (y_1 + \sum_{j=2}^r (v_j + f_j)). \quad (2.67)$$

На нашу думку, ця методика має певні недоліки. На кожному етапі

проведення оцінювання утруднений підрахунок балів. Для реалізації методики необхідно здійснити велику кількість кроків, причому на кожному кроці існують свої правила. Підхід до оцінювання інвестиційної привабливості ускладнений поділом регіонів на множини і підмножини, формуванням вершин бінарного дерева, пов'язаних із невиконанням того чи іншого правила.

Деякі економісти вважають, що інвестиційна привабливість визначається через рівень прибутку від вкладення капіталів. Використання такого підходу відрізняється вузькою сферою застосування, тому що для одержання адекватних результатів необхідно, щоб інвестиції здійснювалися з однаковим ступенем ризику, що практично неможливо.

Дуже поширений також підхід, який визначає інвестиційну привабливість як сукупність суспільно-політичних, природно-господарських та психологічних характеристик. У цьому напрямку методика оцінювання здійснюється з використанням інтегрального показника надійності інвестиційного клімату, для оцінювання якого формується визначена сукупність часткових показників. Інтегральний показник (K) оцінювання стану інвестиційного клімату розраховується як середньозважена арифметична величина значень часткових показників:

$$K = \frac{K_1 \cdot l_1 + K_2 \cdot l_2 + \dots + K_n \cdot l_n}{\sum_{i=1}^n l_i}, \quad (2.68)$$

де K_1, K_2, \dots, K_n – часткові показники, а саме: фінансові, економічні, політичні та ін.;

l_1, l_2, \dots, l_n – вагомості часткових показників [131, 134].

Значення K знаходиться в інтервалі від 0 до 10. Чим вище значення інтегрального показника надійності інвестиційного клімату, тим більш сприятливий клімат має регіон.

Перевага цього методу оцінювання інвестиційної привабливості полягає в можливості простежування динаміки економічних, соціальних та інших регіональних процесів на підставі постійного набору критеріїв.

Зазначена методика має й свої недоліки, які полягають в розмитості оцінювання складових показників та неоднозначності оцінюваних характеристик.

У дослідженнях деяких економічних журналів (наприклад, «Експерта») часто застосовується зведення за сумою місць, які займає регіон за певними показниками. У результаті такого зведення визначається рейтингове місце регіону поряд з іншими [134].

Недоліком цього методу оцінювання інвестиційної привабливості регіонів для інвестора є відсутність видимості, наскільки один регіон привабливіший від іншого та наскільки один регіон ризикованіший від іншого, тому що розходження між регіонами, які займають послідовні порядкові номери, можуть бути як незначними, так і досить відчутними.

Ще однією методикою оцінювання інвестиційної привабливості може бути модель, що містить економічну й ризикову складові:

$$K = k_1 \cdot (1 - k_2), \quad (2.69)$$

де K – показник інвестиційної привабливості регіону, частки одиниці;

k_1 – економічна складова, частки одиниці;

k_2 – ризикова складова, частки одиниці.

Економічна складова являє собою відношення прибутку від інвестицій до вкладених коштів:

$$k_1 = \frac{(BPI \cdot (1 - D) \cdot (1 - T) - I)}{I}, \quad (2.70)$$

де $ВРП$ – валовий регіональний продукт;

$Д$ – дефіцит бюджету, частки одиниці. Розраховується як відношення дефіциту державного бюджету до ВРП;

T – середня ставка оподаткування;

I – обсяг інвестицій.

Ризикова складова необхідна для оцінювання рівня сукупного ризику. Вона розраховується таким чином:

$$k_2 = \frac{\sum_{i=1}^n P_i \cdot j_i}{\sum_{i=1}^n j_i}, \quad (2.71)$$

де n – число показників;

P_i – характеристика показника;

j_i – вага показника.

Ця методика містить у собі як кількісні, так і якісні показники. Для порівняння кількісних та якісних показників і використання їх у подальших розрахунках застосовують бальну шкалу, відповідно до якої кожному показнику на основі методу пріоритетів присвоюється свій ваговий коефіцієнт.

Регіони залежно від значення показника інвестиційної привабливості класифікуються таким способом:

$K > 0,4$ – висока інвестиційна привабливість;

$0,2 < K < 0,4$ – інвестиційна привабливість, вища за середню;

$0,1 < K < 0,2$ – середня інвестиційна привабливість;

$0,05 < K < 0,1$ – інвестиційна привабливість, нижча за середню;

$K < 0,05$ – низька інвестиційна привабливість [134, 135].

Недоліком цієї методики є обмеженість показників, що використовуються для оцінювання інвестиційної привабливості регіону.

І. Ю. Страхова вважає більш прийнятною методикою оцінювання інвестиційної привабливості регіону модель, що вміщує економічну, ризикову, потенційну та іміджеву складові:

$$K = k_1 \cdot ((1 - k_2) + (1 + k_3) + (1 + k_4)), \quad (2.72)$$

де k_3 – потенційна складова, частки одиниці;

k_4 – іміджева складова, частки одиниці.

Економічна та ризикова складові розраховуються аналогічно попередній методиці.

Потенційна складова інвестиційної привабливості регіону складається із трудового, споживчого, інфраструктурного, виробничого, інноваційного, фінансового, інституціонального, природно-ресурсного та туристичного потенціалів. Вона розраховується за формулою

$$k_3 = \frac{\sum_{i=1}^n S_i \cdot j_i}{\sum_{i=1}^n j_i}, \quad (2.73)$$

де n – число показників;

S_i – характеристика показника;

j_i – вага показника.

На думку автора, при визначенні інвестиційної привабливості регіону необхідно враховувати іміджеву складову, що містить 3 групи факторів: економічні, соціально-психологічні та політичні. Вона розраховується за формулою

$$k_4 = \frac{\sum_{i=1}^n I_i \cdot j_i}{\sum_{i=1}^n j_i}, \quad (2.74)$$

де n – число показників;

I_i – характеристика показника;

j_i – вага показника [38].

Таким чином, проведений аналіз наукових джерел [24, 30, 47, 59, 117, 121–141] показав, що існують різні підходи до оцінювання інвестиційної привабливості регіону. Майже кожна методика має свої недоліки. Основними з них є такі:

- використання експертних оцінок;
- складний математичний розрахунок;
- неврахування вагових коефіцієнтів показників та груп;
- змішування в рамках однієї методики нормативних та середніх значень показників;
- не розраховується коефіцієнт динаміки.

Зазначені недоліки можуть приводити до неточності, недостовірності та викривлення результатів оцінювання.

Але найголовнішим недоліком, на нашу думку, є те, що жодна з аналізованих методик не враховує екологічного стану при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону.

2.3 Розроблення методики оцінювання інвестиційної привабливості регіону з урахуванням екологічної складової

У цьому підрозділі буде описана й обґрунтована запропонована нами методика оцінювання інвестиційної привабливості регіону на основі побудови інтегрального показника.

Розрахунок інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону ми пропонуємо проводити на основі методики вимірювання синтетичних категорій якості життя населення, запропонованої в [142], що була удосконалена й адаптована відповідно до цілей нашого дослідження.

Запропонована методика базується на спеціального вигляду згортках ряду часткових показників відповідної синтетичної категорії [143, с. 427]. Тобто нехай $x^{(1)}, x^{(2)}, \dots, x^{(p)}$ – набір статистичних змінних, які досить повно характеризують аналізовану синтетичну категорію інвестиційної привабливості регіону. Структура зв'язків між цими частковими показниками така, що задача побудови інтегрального показника, яка досить інформативно характеризує аналізовану синтетичну категорію, має задовільне розв'язання.

Тоді за інтегральний показник y ми будемо використовувати зважену суму

$$y = \sum_{j=1}^p w_j \cdot \tilde{x}^{(j)}, \quad (2.75)$$

де $\tilde{x}^{(j)}$ ($j=1, 2, \dots, p$) – часткові показники, виміряні в уніфікованій N -бальній шкалі (спосіб уніфікації шкал аналізованих змінних буде розглянутий нижче);

w_j – ваги показників, які визначаються з умови максимізації інформативності інтегрального показника y з погляду можливості більш точно відновлювати значення часткових показників $\tilde{x}^{(1)}, \tilde{x}^{(2)}, \dots, \tilde{x}^{(p)}$ за заданим значенням інтегрального показника y [142, с. 56] (спосіб визначення ваг буде наведений нижче).

За методикою оцінювання інвестиційної привабливості регіону доцільно здійснювати шляхом послідовної реалізації 10 етапів.

Етап 1 Визначення основних критеріїв оцінювання та побудова ієрархічної системи оцінювання

На даному етапі визначаються основні критерії (синтетичні категорії), за якими оцінюється інвестиційна привабливість регіону, та будується загальна ієрархічна схема оцінювання. Як було зазначено вище, ми пропонуємо оцінювати інвестиційну привабливість регіону за п'ятьма синтетичними категоріями: інвестиційним потенціалом, інвестиційним кліматом, інвестиційною активністю, інвестиційними ризиками та екологічною складовою.

Запропонована нами ієрархічна система статистичних та інтегральних показників інвестиційної привабливості регіону цього дослідження наведена на рис. 2.2.

Верхній рівень – це інтегральний показник інвестиційної привабливості регіону; другий – інтегральні показники п'яти синтетичних категорій; третій – блокові інтегральні показники; четвертий – статистичні показники, що характеризують інвестиційну привабливість регіону. Як бачимо з рис. 2.2, II, III та IV синтетичні категорії не мають 3-го рівня (тобто в них не виділені окремі блоки), оскільки показники, що входять до цих категорій, характеризують категорію в цілому і не можуть бути поділені на блоки.

Етап 2 Відбір часткових показників

На другому етапі проводиться відбір показників інвестиційної привабливості регіону, які входять до обраних п'яти синтетичних категорій. Перелік запропонованих нами показників наведений вище у табл. 2.1–2.5.

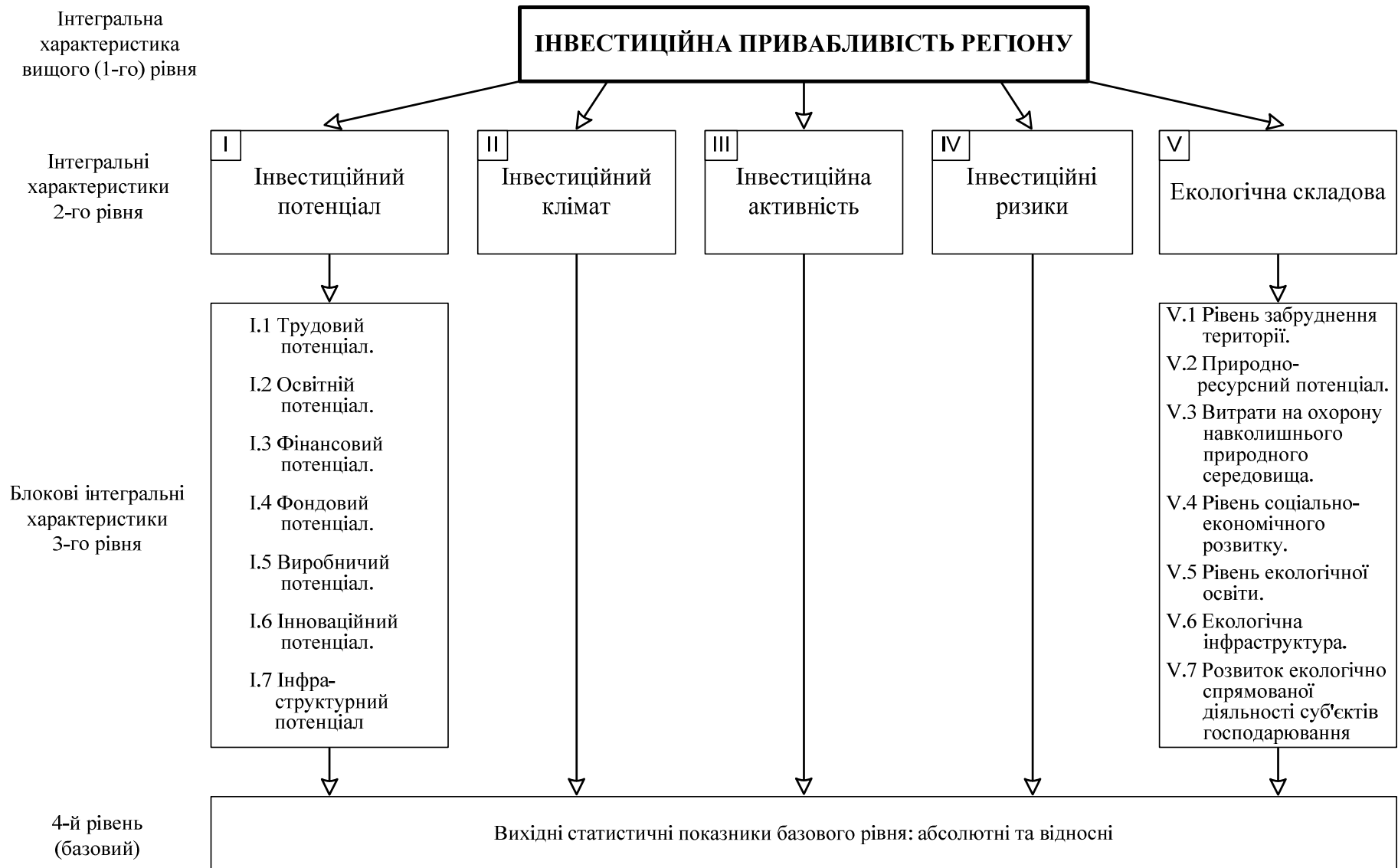


Рис. 2.2. Система статистичних та інтегральних показників інвестиційної привабливості регіону*

* Розроблено автором.

Етап 3 Нормування часткових показників

На третьому етапі оцінювання інвестиційної привабливості регіону здійснюється уніфікація шкал, за якими вимірюються часткові та інтегральні показники аналізованої синтетичної категорії.

Перед тим як переходити до процедури згортання часткових показників $x^{(1)}(r), x^{(2)}(r), \dots, x^{(p)}(r)$ r -ї синтетичної категорії, необхідно всі ці часткові показники нормувати, тобто застосувати до кожного з них таке перетворення, у результаті якого всі вони будуть вимірюватися в N -бальній (безрозмірній) шкалі. При цьому нульове значення перетвореного показника буде відповідати найнижчій оцінці, а максимальне (N балів) – найвищій.

Конкретний вибір нормування залежить від того, до якого з двох типів належить аналізований показник («стимулятор» чи «дестимулятор»).

1. Якщо вихідний показник x пов'язаний з аналізованою інтегральною властивістю інвестиційної привабливості регіону монотонно зростаючою залежністю (тобто чим більше значення, тим вища інвестиційна привабливість) (показник-«стимулятор»), то значення відповідної уніфікованої змінної \tilde{x} розраховується за формулою

$$\tilde{x} = \frac{x - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}} \cdot N, \quad (2.76)$$

де x_{\min} і x_{\max} – відповідно найменше і найбільше значення вихідного показника.

2. Якщо вихідний показник x пов'язаний з аналізованою інтегральною властивістю інвестиційної привабливості регіону монотонно-спадаючою залежністю (тобто чим більше значення, тим нижча інвестиційна привабливість) (показник-«дестимулятор»), то значення відповідної уніфікованої змінної \tilde{x} розраховується за формулою

$$\tilde{x} = \frac{x_{\max} - x}{x_{\max} - x_{\min}} \cdot N. \quad (2.77)$$

Для реалізації таких перетворень необхідно правильно визначити для кожного аналізованого часткового показника x значення x_{\min} та x_{\max} . Оскільки теоретико-нормативний підхід у визначенні цих значень у більшості випадків пов'язаний зі значними труднощами (зокрема необхідністю узгодження різних точок зору експертів), у роботі для цих випадків пропонується використовувати емпіричний підхід. Тобто за x_{\min} та x_{\max} треба брати відповідно мінімальне й максимальне значення серед усіх спостережуваних (по різних регіонах або за різні періоди часу) значень цієї змінної.

Дотримуючись найпоширенішого в міжкраїнових і міжрегіональних зіставленнях підходу, в нашому дослідженні ми будемо використовувати 10-бальну шкалу нормування (тобто $N = 10$).

Як було зазначено при розгляді першого етапу методики, у нашому дослідженні існують синтетичні категорії (I та V), в яких виділяються блоки, та синтетичні категорії (II, III та IV), в яких блоки не виділяються. Тому подальше оцінювання проводиться двома шляхами.

Перший шлях: коли проводиться оцінювання синтетичних категорій, в яких не виділяються блоки (етап 4).

Другий шлях: коли проводиться оцінювання синтетичних категорій, в яких виділяються блоки (етапи 5 та 6).

Загальна методична схема оцінювання інвестиційної привабливості регіону на різних ієрархічних рівнях наведена на рис. 2.3.

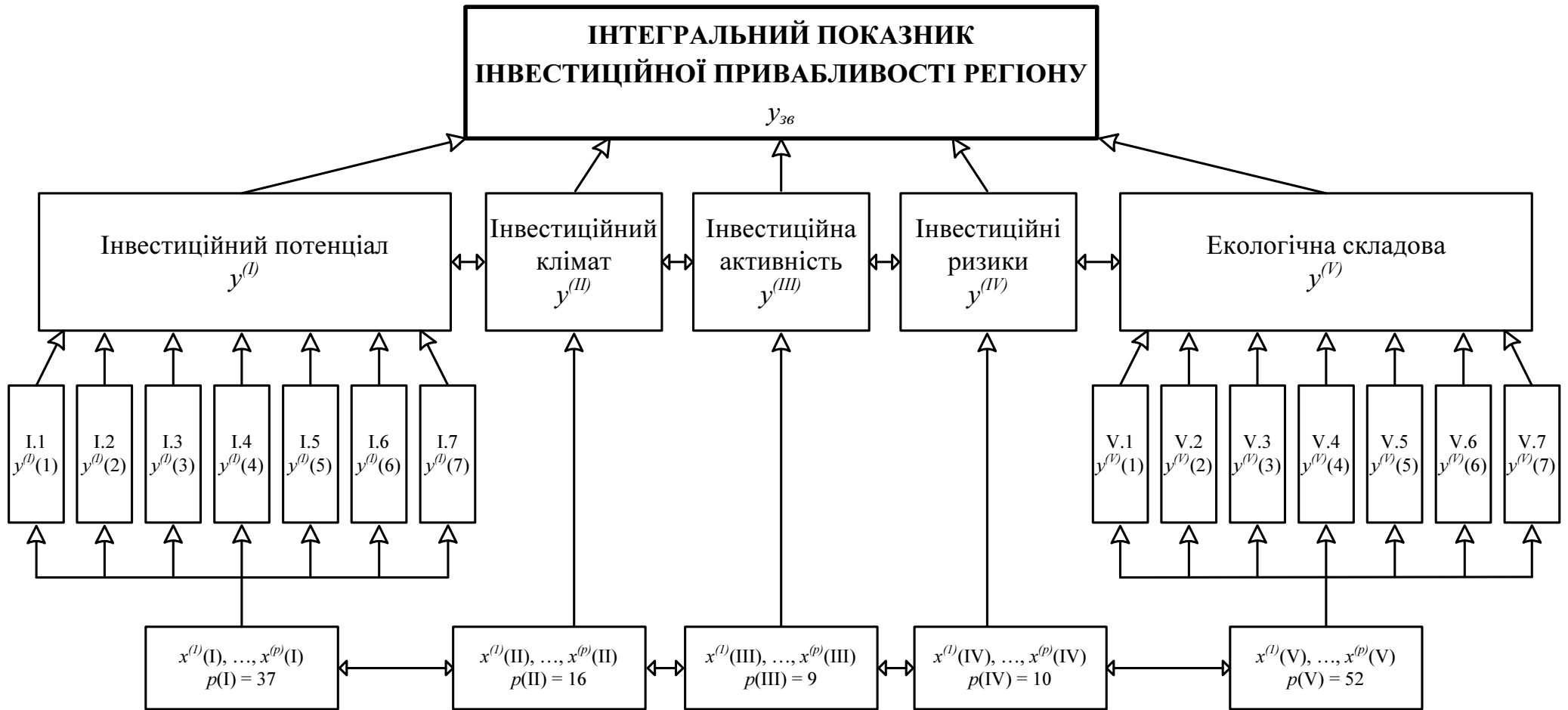


Рис. 2.3. Схема побудови інтегральних показників інвестиційної привабливості регіону*

* Розроблено автором.

Етап 4 Побудова інтегрального показника, який характеризує аналізовану синтетичну категорію (без виділення блоків)

За спостереженнями $\tilde{x}_i^{(1)}, \tilde{x}_i^{(2)}, \dots, \tilde{x}_i^{(p)}$ ($i=1, 2, \dots, n$), де $\tilde{x}_i^{(j)}$ – значення j -го часткового показника (за уніфікованою 10-бальною шкалою) аналізованої синтетичної категорії, що характеризує i -й регіон, а n – загальне число статистично обстежених регіонів, будується оцінка $\hat{\Sigma}_x$ коваріаційної матриці вектора показників $\tilde{X} = (\tilde{x}^{(1)}, \tilde{x}^{(2)}, \dots, \tilde{x}^{(p)})^T$ [144].

Коваріація – числова характеристика залежності випадкових величин. Вона показує, чи є лінійний взаємозв'язок між випадковими величинами. Сутність коваріації полягає в тому, що вона виникає внаслідок невизначеності результату перемножування двох сукупностей чисел. Знак коваріації вказує на вид лінійного зв'язку між розглянутими величинами: якщо коваріація більша від нуля – це означає прямий зв'язок (тобто при зростанні однієї величини зростає й інша), якщо коваріація менша від нуля – це свідчить про зворотний зв'язок. При коваріації, що дорівнює нулю, лінійний зв'язок між змінними відсутній.

Коваріаційна матриця – це квадратна матриця, складена з попарних коваріацій і дисперсій двох або більше випадкових величин. Вона характеризує ступінь випадкового розкиду окремо за кожною компонентою й у цілому за багатовимірною ознакою [144, с. 101, 109–110].

Дисперсією випадкової величини називається математичне сподівання квадрата відхилення цієї величини від її математичного сподівання (середнього значення). Вона є центральним моментом другого порядку. Дисперсія є мірою відхилення значень випадкової величини від центру розподілу. Більші значення дисперсії свідчать про більші відхилення значень випадкової величини від центру розподілу [145].

Після цього визначається найбільше власне значення λ_1 коваріаційної матриці $\hat{\Sigma}_x$ (тобто найбільший серед коренів рівняння $|\hat{\Sigma}_x - \lambda I_p| = 0$, де I_p –

одинична матриця розміром $p \times p$), потім – власний вектор $l = (l_1, l_2, \dots, l_p)^T$ матриці $\hat{\Sigma}_x$ як розв'язання системи рівнянь

$$\left(\hat{\Sigma}_x - \lambda_1 I_p\right)l = 0. \quad (2.78)$$

Тоді значення інтегрального показника $y_i^{(r)}$ для i -го регіону r -ї аналізованої синтетичної категорії визначається за формулою

$$y_i^{(r)} = \sum_{j=1}^p l_j \cdot \tilde{x}_i^{(j)}, \quad r = I, II, III, IV, V. \quad (2.79)$$

Побудована таким чином лінійна комбінація часткових показників (названа в [146] модифікованою першою головною компонентою ознак $\tilde{x}^{(1)}, \tilde{x}^{(2)}, \dots, \tilde{x}^{(p)}$) має, поряд із класичною головною компонентою, корисну властивість найкращого автопрогнозу часткових показників $\tilde{x}^{(1)}, \tilde{x}^{(2)}, \dots, \tilde{x}^{(p)}$, а саме: якби ми поставили перед собою завдання знайти такий характеризуючий регіони скалярний показник z , щоб за його значенням z_i найбільш точно можна було відновлювати значення всіх часткових показників $\tilde{x}_i^{(1)}, \tilde{x}_i^{(2)}, \dots, \tilde{x}_i^{(p)}$ регіону i , то таким показником була б перша головна компонента $z_i^{(1)} = \sum_{j=1}^p l_j (\tilde{x}_i^{(j)} - \bar{\tilde{x}})$. Як показали дослідження [144], перехід від $z^{(1)}$ до y (тобто до модифікованої першої головної компоненти) практично не знижує точність цього прогнозу, але істотно спрощує інтерпретацію інтегрального показника та забезпечує уніфікованість шкали його виміру. Із властивостей головних компонент випливає, що $\sum_{j=1}^p w_j = 1$, де w_j прямо пропорційно l_j [144, 147], оскільки значення y можуть

варіюватися в рамках тієї самої шкали, що й уніфіковані значення $\tilde{x}^{(1)}, \tilde{x}^{(2)}, \dots, \tilde{x}^{(p)}$, а «ваги» w_j свідчать про порівняльну значущість часткових показників у значенні їх впливу на інтегральний показник.

З метою уніфікації вимірювальних шкал інтегрального індикатора $y_i^{(r)}$ вираз (2.79) запишемо у вигляді

$$y_i^{(r)} = \sum_{j=1}^p w_j \cdot \tilde{x}_i^{(j)}, \quad r = I, II, III, IV, V, \quad (2.80)$$

де w_j – ваги часткових показників, які визначаються так:

– якщо всі коефіцієнти l_j ($j = 1 \dots p$) мають однаковий знак

$$w_j = \frac{l_j}{\sum_{j=1}^p l_j}; \quad (2.81)$$

– якщо коефіцієнти l_j ($j = 1 \dots p$) мають різні знаки

$$w_j = \frac{l_j^2}{\sum_{j=1}^p l_j^2}. \quad (2.82)$$

Етап 5 Побудова блокових інтегральних показників у вигляді модифікованих перших головних компонент окремо за частковими показниками, що входять у кожен із блоків M_1, M_2, \dots, M_{m_0} (де m_0 – загальне число блоків у даній синтетичній категорії).

Нехай $\tilde{x}^{(1)}(M_k), \tilde{x}^{(2)}(M_k), \dots, \tilde{x}^{(p_k)}(M_k)$ – часткові показники, що увійшли до блоку M_k , де k – порядковий номер блоку, $k = 1, 2, \dots, m_0$, (очевидно,

$p_1 + p_2 + \dots + p_{m_0} = p$). Тоді за показниками $\tilde{x}_i^{(1)}(M_k), \tilde{x}_i^{(2)}(M_k), \dots, \tilde{x}_i^{(p_k)}(M_k)$ ($i = 1, 2, \dots, n$) будується оцінка $\hat{\Sigma}_{\tilde{x}(M_k)}$ коваріаційної матриці вектора показників $\tilde{X}(M_k) = (\tilde{x}^{(1)}(M_k), \dots, \tilde{x}^{(p_k)}(M_k))^T$, визначається найбільше власне число $\lambda_1(M_k)$ коваріаційної матриці $\hat{\Sigma}_{\tilde{x}(M_k)}$, а потім – власний вектор $l(M_k) = (l_1(M_k), l_2(M_k), \dots, l_{p_k}(M_k))^T$ як розв'язок системи рівнянь

$$\left(\hat{\Sigma}_{\tilde{x}(M_k)} - \lambda_1(M_k) \cdot I_{p_k} \right) \cdot l(M_k) = 0. \quad (2.83)$$

Тоді значення модифікованої першої головної компоненти $y^{(r)}(M_k)$ часткових показників, що увійшли до блоку M_k , визначиться рівнянням

$$y_i^{(r)}(M_k) = \sum_{q=1}^{p_k} w_q(M_k) \cdot \tilde{x}_i^{(q)}(M_k), \quad (2.84)$$

де $w_q(M_k)$ – ваги часткових показників, які входять до блоку M_k , та визначаються аналогічно до формул (2.81) і (2.82).

Відзначимо, що можливі ситуації, коли блок M_k складається з єдиного часткового показника $\tilde{x}^{(1)}(M_k)$. Тоді значення інтегральної характеристики $y_i^{(r)}(M_k)$ визначається значеннями цього часткового показника, тобто $y_i^{(r)}(M_k) = \tilde{x}_i^{(1)}(M_k), i = 1, 2, \dots, n$.

Етап 6 Побудова інтегрального показника, що характеризує аналізовану синтетичну категорію (з виділенням блоків)

Значення інтегрального показника r -ї базової синтетичної категорії $y_i^{(r)}$ для i -го регіону визначається за значеннями своїх блокових

інтегральних показників $y_i^{(r)}(M_1), \dots, y_i^{(r)}(M_{m_0})$ у такий спосіб:

1. Обчислюється зважена евклідова відстань $\rho_i(r)$ від i -го регіону $(y_i^{(r)}(M_1), \dots, y_i^{(r)}(M_{m_0}))$ до еталону $(10; 10; \dots; 10)$ у просторі блокових інтегральних показників r -ї синтетичної категорії

$$\rho_i(r) = \sqrt{\sum_{k=1}^{m_0} (v_k(r) \cdot (y_i^{(r)}(M_k) - 10)^2)}, \quad (2.85)$$

де нормовані позитивні ваги $v_1(r), v_2(r), \dots, v_{m_0}(r)$ $\left(\sum_{k=1}^{m_0} v_k(r) = 1\right)$ визначаються пропорційно вибірковим дисперсіям $s_k^2(r) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (y_i^{(r)}(M_k) - \bar{y}^{(r)}(M_k))^2$ та кількості часткових критеріїв p_k , що входять до складу блоків M_k ($k = 1, 2, \dots, m_0$):

$$v_k(r) = \frac{p_k \cdot s_k^2(r)}{\sum_{k=1}^{m_0} p_k \cdot s_k^2(r)}, \quad (2.86)$$

$$\bar{y}^{(r)}(M_k) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i^{(r)}(M_k). \quad (2.87)$$

2. Значення інтегрального показника $y_i^{(r)}$ даної синтетичної категорії для i -го регіону визначається за формулою

$$y_i^{(r)} = 10 - \rho_i(r), \quad r = I, II, III, IV, V. \quad (2.88)$$

Етап 7 Побудова інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону

Значення інтегрального показника інвестиційної привабливості $y_{звi}$ для i -го регіону визначається за значеннями інтегральних показників синтетичних категорій $y_i^{(I)}, y_i^{(II)}, y_i^{(III)}, y_i^{(IV)}, y_i^{(V)}$ аналогічно до попередньої процедури, а саме:

1. Обчислюється зважена евклідова відстань $\rho_{звi}$ від i -го регіону $(y_i^{(I)}, y_i^{(II)}, y_i^{(III)}, y_i^{(IV)}, y_i^{(V)})$ до еталону $(10; 10; 10; 10; 10)$ у просторі інтегральних показників п'ятьох базових синтетичних категорій

$$\rho_{звi} = \sqrt{\sum_{r=I}^V \bar{s}_r \cdot (y_i^{(r)} - 10)^2}, \quad (2.89)$$

де нормовані позитивні ваги $\bar{s}_I, \dots, \bar{s}_V$ $\left(\sum_{r=I}^V \bar{s}_r = 1 \right)$ визначаються пропорційно

вибірковим дисперсіям $s_r^2 = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (y_i^{(r)} - \bar{y}^{(r)})^2$ ($r = I, II, III, IV, V$).

2. Значення інтегрального показника інвестиційної привабливості для i -го регіону визначається за формулою

$$y_{звi} = 10 - \rho_{звi}. \quad (2.90)$$

Усі визначені в такий спосіб інтегральні показники вимірюються за 10-бальною шкалою, причому нульове значення інтегрального показника свідчить про найгіршу ситуацію із інвестиційною привабливістю, а 10-бальне – про найкращу.

На підставі розрахованих значень інтегральних показників

інвестиційної привабливості будується загальний рейтинг аналізованих регіонів.

Етап 8 Розподіл регіонів за рівнями інвестиційної привабливості

На цьому етапі формуються групи, до яких належать аналізовані області за рівнем їх інвестиційної привабливості для потенційних інвесторів.

Кількість груп (Q) ми пропонуємо визначати за формулою Стерджеса [148, с. 22]:

$$Q = 1 + 3,322 \lg n, \quad (2.91)$$

де n – загальне число статистично обстежених регіонів.

Величину інтервалу груп (h) визначатимемо за такою формулою:

$$h = \frac{y_{зв \max} - y_{зв \min}}{Q}, \quad (2.92)$$

де $y_{зв \max}$, $y_{зв \min}$ – відповідно максимальне та мінімальне значення інтегрального показника інвестиційної привабливості.

Такий розподіл дозволить визначити місце кожного регіону у загальному рейтингу аналізованих.

Етап 9 Визначення коефіцієнта динаміки інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону

На даному етапі визначається коефіцієнт динаміки інтегрального показника інвестиційної привабливості за аналізований період через урахування динаміки фактичних значень цього показника.

Для цього визначається коефіцієнт динаміки, який відображає зміни, що відбулися з показником за аналізований період. Необхідність розрахунку такого коефіцієнта зумовлена тим, що позитивна (або негативна) динаміка

інтегрального показника упродовж досить тривалого періоду (4–5 років) значною мірою зумовила його теперішнє значення, а тому буде впливати на зміну його значення у майбутньому.

Коефіцієнт динаміки (K_{3ei}) інтегрального показника інвестиційної привабливості i -го регіону за аналізований період визначається за формулою

$$K_{3ei} = \sqrt[m-1]{\prod_{t=1}^{m-1} \left(1 + \frac{y_{3ei(t+1)}}{y_{3ei_t}} \right)} - 1, \quad (2.93)$$

де t – порядковий номер року, $t = 1, 2, \dots, m$;

m – останній аналізований рік.

Динаміка вважається позитивною, якщо значення K_{3ei} є більшим за одиницю.

Етап 10 Аналіз результатів проведеного оцінювання та розроблення рекомендацій для підвищення рівня інвестиційної привабливості досліджуваного регіону

Необхідно відзначити, що оцінювання інвестиційної привабливості регіону є надзвичайно важливим, враховуючи широке коло його користувачів та можливості використання його результатів. Такими користувачами передусім є приватні інвестори, для яких отримані результати слугуватимуть поточними і прогностичними індикаторами переваг і слабких сторін, можливостей і загроз під час обґрунтування вкладень капіталу в регіони. Органи державного і місцевого управління, які розпоряджаються розподілом видатків відповідних бюджетів за цілями інвестування, теж будуть зацікавлені в об'єктивному оцінюванні регіонів, оскільки цей підхід допоможе їм обґрунтувати оптимальну структуру таких видатків і підвищити економічну ефективність використання бюджетних коштів.

Крім того, виявлення комплексу слабких і сильних сторін окремих

регіонів за різними напрямками забезпечення регіонального соціально-економічного розвитку може стати надійним підґрунтям для формування і реалізації загальнодержавних програм і стратегій розвитку національного господарства [149].

Структури й економічні суб'єкти, зацікавлені у використанні результатів оцінювання інвестиційної привабливості регіону, наведені у табл. 2.6.

Комплексне оцінювання рівня інвестиційної привабливості регіонів потрібно проводити за певний період. Але специфіка української економіки, брак та складність отримання достовірної статистики і матеріалів комплексного економічного аналізу ускладнюють таке оцінювання.

Таблиця 2.6

Структури, зацікавлені у використанні результатів оцінювання інвестиційної привабливості регіону

Структури	Мета
Міжнародні інвестиційні інституції	Прийняття зважених рішень щодо підтримки в інвестуванні
Інвестори	Проведення різного роду порівнянь, зіставлень, пов'язаних із вибором оптимального варіанта вкладення інвестиційних ресурсів у певний регіон
Структури державного рівня управління	Аналіз, формування, контроль поточних і стратегічних рішень щодо інвестиційних процесів у державі
Структури регіонального рівня управління	Аналіз та формування стратегій розвитку регіону
Засоби масової інформації	Визначення напрямів і тенденцій вкладення інвестицій, формування відповідної думки інвесторів щодо даного питання стосовно певного регіону
Підприємства і організації	Визначення тенденції формування попиту на продукцію у різних регіонах та чинників, що його визначають

Запропонована нами методика дає можливість урахувати всі основні фактори впливу на інвестиційну привабливість регіону, визначити рівень та динаміку розвитку за обраними групами факторів, розрахувати інтегральний показник інвестиційної привабливості кожного регіону, провести ранжування регіонів на основі проведених розрахунків, відстежити динаміку

інвестиційних потоків, створити дієві заходи підвищення привабливості регіону для залучення капіталу.

Запропонована методика має сприяти вирішенню таких регіональних завдань: підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів; формування оптимальних територіальних напрямків інвестиційних потоків; створення сприятливішої інвестиційної привабливості; стратегічного планування та формування інвестиційної політики; удосконалення механізмів обґрунтування і залучення інвестицій; зниження ступеня ризиків для інвесторів і кредиторів.

Висновки до розділу 2

Матеріали другого розділу присвячені проблемам удосконалення науково-методичних підходів до урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону. Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки.

1. На основі критичного аналізу й систематизації існуючих підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіонів визначено основні вимоги, яким повинні відповідати показники, необхідні для проведення таких оцінок. Керуючись такими вимогами, у роботі сформовано систему економічних показників, запропоновану до використання в розрахунках інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону, яка включає комплекс еколого-економічних показників, що характеризують: рівень забруднення довкілля регіону, природно-ресурсний потенціал регіону, витрати на охорону навколишнього природного середовища, рівень екологічної освіти, розвиток екологічної інфраструктури регіону та екологічно спрямовану діяльність суб'єктів господарювання.

2. Узагальнення існуючих науково-методичних підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіонів, їх комплексний аналіз дозволили виявити їх основні методичні недоліки, що стало підґрунтям для

поглиблення й подальшого удосконалення науково-методичних підходів до урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону.

3. Розроблено авторський науково-методичний підхід до урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону, який передбачає визначення інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону на основі формування інтегральних показників взаємопов'язаних між собою синтетичних категорій: інвестиційний потенціал, інвестиційний клімат, інвестиційна активність, інвестиційні ризики та екологічна складова, визначення яких, у свою чергу, базується на відповідній системі часткових екологічних та економічних показників. Цей підхід повністю базується на використанні економіко-математичних методів дослідження. Обрані групи показників, які використовуються для оцінювання, мають необхідну для проведення розрахунків статистичну базу.

4. У роботі обґрунтовано доцільність і ефективність використання запропонованого методичного підходу, який дозволяє здійснювати інтегральне оцінювання рівня інвестиційної привабливості регіонів з урахуванням екологічної складової, відслідковувати регіональний інвестиційний рейтинг за визначений період та порівнювати інвестиційну привабливість різних регіонів між собою. Результати оцінювання дають можливість отримати об'єктивне уявлення про рівень інвестиційної привабливості регіонів відповідно до визначених пріоритетів і напрямів соціально-економічного розвитку.

Основні результати досліджень розділу 2 опубліковані у працях [109, 111, 112, 114, 119, 143, 149].

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УРАХУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ В ОЦІНКАХ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПРИ ПОБУДОВІ РЕЙТИНГІВ РЕГІОНІВ

3.1 Розроблення економічного інструментарію та програмного забезпечення для оцінювання інвестиційної привабливості регіону

В умовах трансформаційних перетворень національної економіки нагальним завданням є імплементація засад і принципів екологічно збалансованого соціально-економічного розвитку не лише у нормативно-правові документи, а й у практику природокористування і господарську діяльність економічних суб'єктів. Базові принципи й завдання національної екологічної політики на найближчу перспективу визначено Законом України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року». У документі зазначається, що невідкладність вирішення стратегічних завдань щодо формування засад сталого розвитку визначається першопричинами екологічних проблем України:

- успадкована структура економіки з переважаючою часткою ресурсо- та енергоємних галузей, негативний вплив якої був посилений переходом до ринкових умов;
- зношеність основних фондів промислової і транспортної інфраструктури;
- існуюча система державного управління у сфері ОНПС, регулювання використання природних ресурсів, відсутність чіткого розмежування природоохоронних та господарських функцій;
 - недостатня сформованість інститутів громадянського суспільства;
 - недостатнє розуміння в суспільстві пріоритетів збереження НПС та переваг сталого розвитку;

- недотримання природоохоронного законодавства [150].

Вирішення переважної більшості зазначених проблем можливе за умов використання залученого інвестиційного капіталу, оскільки внутрішні можливості є досить обмеженими. Такий стан справ спонукає як державу, так і окремих економічних суб'єктів до пошуку джерел інвестування, і ключовим завданням є створення сприятливої інвестиційної привабливості.

У ринковій економіці екологічний імператив уже давно є ключовим у прийнятті й реалізації економічних рішень, а в трансформаційних економіках (як в українській) екологічні аспекти поки що не є визначальними і в оцінках інвестиційної привабливості територій не знайшли гідного місця і адекватного відображення [151, с. 21–22; 152].

Потреба регіону в інвестиціях та стимулювання їх залучення в економіку зумовлює необхідність розроблення заходів, спрямованих на покращання результатів господарської діяльності. Розроблення дієвих заходів можливе лише на основі інформації про слабкі та сильні сторони розвитку та рівень інвестиційної привабливості регіону.

Для проведення розрахунків за запропонованою у підрозділі 2.3 методикою щодо оцінювання інвестиційної привабливості аналізованих регіонів нами розроблена програма на мові програмування Maple, використання якої значно спрощує та прискорює розрахунки.

Програмний пакет Maple розроблений компанією Waterloo Maple Software (Канада). Maple є однією із провідних обчислювальних систем комп'ютерної математики, розрахованої на широке коло користувачів. Донедавна її називали системою комп'ютерної алгебри. Насправді вона здатна виконувати швидко й ефективно не лише символічні, але й числові розрахунки, причому поєднує це із чудовими засобами графічної візуалізації та підготовки електронних документів.

Maple – одна із найбільш надійних і достовірних систем комп'ютерної математики (надійних – у значенні високої імовірності й точності отриманих результатів при найскладніших символічних обчисленнях).

Maple – інтегрована система, що поєднує в собі: власну мову програмування; редактор для підготовки й редагування документів і програм; сучасний багатовіконний користувацький інтерфейс із можливістю роботи в діалоговому режимі; потужну довідкову систему із прикладами; ядро алгоритмів і правил перетворення математичних виразів; числовий і символний процесори; систему діагностики; бібліотеки вбудованих і додаткових функцій; пакети функцій сторонніх виробників і підтримку деяких інших мов програмування та програм.

Пакет Maple втілює новітню технологію символних обчислень, числових обчислень із довільною точністю, наявність інноваційних Web-компонентів, розширюваної технології користувацького інтерфейсу і досить розвинених математичних алгоритмів для розв'язання складних математичних задач.

Maple дозволяє проводити дослідження функцій, застосовуючи апарат математичного аналізу, а саме – диференціювати, інтегрувати, знаходити межі, обчислювати суми, добутки, будувати й підсумовувати різні ряди, інтерполювати й апроксимувати функції, працювати з поліномами, зокрема ортогональними, будувати інтегральні перетворення, знаходити розв'язок систем лінійних алгебраїчних рівнянь, нелінійних алгебраїчних рівнянь, зокрема шукати корені поліномів, розв'язувати диференціальні рівняння й системи диференціальних рівнянь аналітично й чисельно.

Пакет Maple придатний для формулювання, розв'язання й дослідження різних математичних моделей. Його алгебраїчні засоби істотно розширюють діапазон проблем, які можуть бути вирішені на якісному рівні [153, 154].

Використання програми Maple дозволило нам обробляти значні масиви статистичної інформації, зокрема обчислювати коваріаційну матрицю та визначати власний вектор коваріаційної матриці на основі розв'язання системи лінійних алгебраїчних рівнянь.

Авторська блок-схема алгоритму оцінювання інвестиційної привабливості регіону наведена на рис. 3.1.

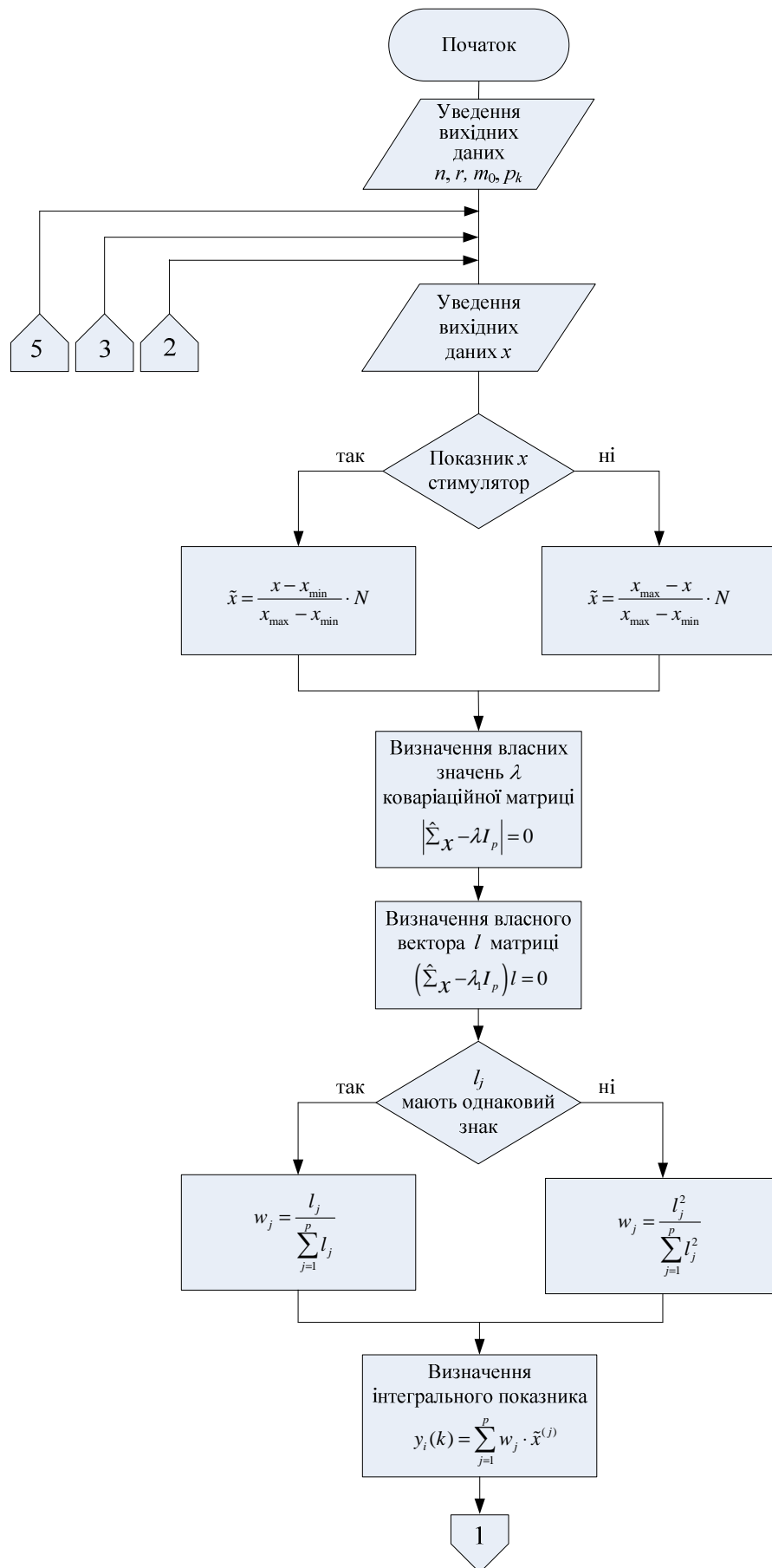


Рис. 3.1. Блок-схема алгоритму оцінювання інвестиційної привабливості регіону*

* Розроблено автором.

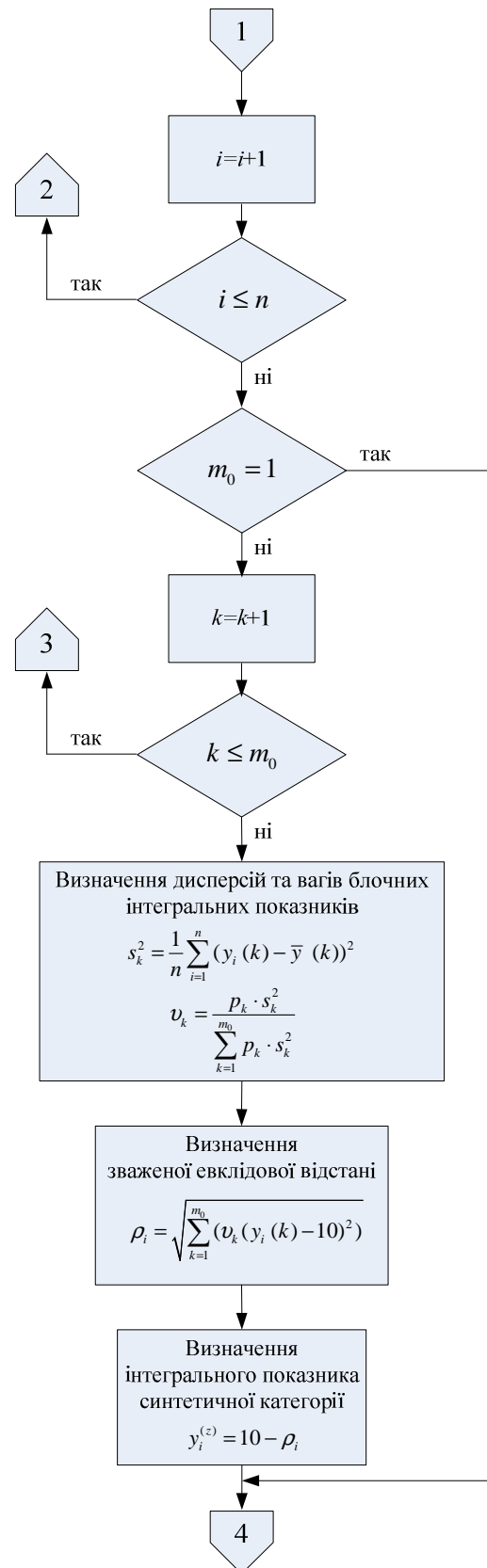


Рис. 3.1, аркуш 2



Рис. 3.1, аркуш 3

Позначення, які використовуються у блок-схемі:

n – кількість регіонів, що досліджуються;

i – порядковий номер регіону, $i = 1 \dots n$;

r – кількість синтетичних категорій;

z – порядковий номер синтетичної категорії, $z = 1 \dots r$;

m_0 – кількість блоків у синтетичній категорії;

- k – порядковий номер блоку у синтетичній категорії, $k = 1 \dots m_0$;
- p_k, p_z, p – кількість часткових показників відповідно у блоці, синтетичній категорії, синтетичній категорії без виділення блоків;
- x – часткові критерії;
- j – порядковий номер часткового критерію у синтетичній категорії без виділення блоків, $j = 1 \dots p$;
- \tilde{x} – нормовані (уніфіковані) критерії;
- x_{\min}, x_{\max} – відповідно найменше і найбільше значення вихідного показника;
- N – шкала нормування, у нашому випадку $N = 10$;
- $\hat{\Sigma}_x$ – коваріаційна матриця вектора показників;
- λ – власні значення коваріаційної матриці $\hat{\Sigma}_x$;
- λ_1 – найбільше власне значення коваріаційної матриці $\hat{\Sigma}_x$;
- I_p – одинична матриця;
- l – власний вектор матриці $\hat{\Sigma}_x$, $l = (l_1, l_2, \dots, l_p)$;
- w_j, v_k, \bar{s}_z – ваги відповідно часткових показників, блоків, синтетичних категорій;
- $y_i(k), y_i^{(z)}, y_{zvi}$ – інтегральний показник відповідно k -го блоку, z -ї синтетичної категорії, інвестиційної привабливості регіону;
- s_k^2, s_z^2 – дисперсії;
- $\bar{y}(k), \bar{y}^{(z)}$ – середнє значення інтегрального показника відповідно k -го блоку, z -ї синтетичної категорії серед аналізованих регіонів;
- ρ_i, ρ_{zvi} – зважена евклідова відстань від i -го регіону до еталону відповідно у просторі блокових інтегральних показників, інтегральних показників синтетичних категорій.

Таким чином, за допомогою розробленої авторської програми,

алгоритм роботи якої наведений на рис. 3.1, нами буде проведено оцінювання інвестиційної привабливості Сумської, Донецької, Львівської, Одеської та Київської областей з урахуванням екологічної складової за 2007–2011 роки.

3.2 Оцінювання інвестиційної привабливості території з урахуванням екологічної складової: регіональний розріз

За нестабільного стану економіки і недостатності інвестиційних ресурсів найважливішого значення для конкретного регіону набуває конкуренція за інвестиції між економічними суб'єктами зокрема та регіонами в цілому. Капітал відповідно до законів ринку переходить зі слабких регіонів в економічно сильні, з вищою інвестиційною привабливістю. Тому основним завданням для керівництва регіону повинно бути забезпечення високої інвестиційної привабливості своєї області.

На сьогоднішній день залучення інвестицій у реальний сектор економіки регіону є питанням його динамічного розвитку. Будуть інвестиції – буде розвиток реального сектору економіки а отже, буде й соціально-економічне процвітання регіону. Не вдасться залучити – неминуча криза виробництва, економічний спад економіки, зменшення рівня доходів домогосподарств регіону та ін.

У нашому практичному дослідженні під «регіоном» ми будемо розуміти адміністративно-територіальну одиницю – область [155]. Для аналізу нами обрано п'ять областей України: Сумську, Донецьку, Львівську, Одеську та Київську, які різняться географічним розташуванням, екологічним станом, рівнем соціально-економічного розвитку, промисловим потенціалом, рівнем НТП тощо.

Далі нами буде проведено оцінювання інвестиційної привабливості зазначених областей з урахуванням екологічної складової за 2007–2011 роки за запропонованою у підрозділі 2.3 методикою.

Перші два етапи методики (визначення основних критеріїв оцінювання

та побудова ієрархічної системи оцінювання і відбір часткових показників) були реалізовані та описані у підрозділі 2.3.

Потім на основі [82, 83, 90–92, 156–219] сформуємо таблиці даних за кожною аналізованою областю (додаток А).

У подальшому за допомогою розробленої авторської програми, алгоритм якої наведений вище, виконуються розрахунки за етапами 3–7 запропонованої у підрозділі 2.3 методики.

Спочатку проводиться нормування вихідних даних (часткових показників) за формулами (2.76) та (2.77). Таблиці з нормованими показниками наведені у додатку Б. Потім розрахуємо блокові інтегральні показники синтетичної категорії «Інвестиційний потенціал».

У табл. 3.1 наведені результати розрахунку блочного інтегрального показника $y^{(I)}(1)$ блоку «Трудовий потенціал» синтетичної категорії «Інвестиційний потенціал» для аналізованих областей за 2007–2011 роки.

Таблиця 3.1

Динаміка блочного інтегрального показника $y^{(I)}(1)$
блоку «Трудовий потенціал» синтетичної категорії
«Інвестиційний потенціал» за 2007–2011 роки*

Область Рік	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	9.0225	9.9994	6.0205	7.1755	8.3754
2008	7.4739	8.7032	7.5634	7.3147	8.5878
2009	1.5005	1.3113	4.7140	3.3634	0.8767
2010	1.2001	2.3456	5.4013	4.2494	3.4817
2011	3.9526	2.7758	4.9312	4.1832	2.8319

* Розраховано автором.

Як свідчать дані табл. 3.1, Сумська область мала найкраще значення інтегрального показника трудового потенціалу у 2007 р., а найгірше – у 2010 р. У 2011 р. область займала третє місце серед аналізованих за рівнем трудового потенціалу.

Донецька область мала найкраще значення інтегрального показника трудового потенціалу, як і Сумська, у 2007 р., а найгірше – у 2009 р. У 2011 р. Донецька область займала п'яте місце серед аналізованих за рівнем трудового потенціалу.

Львівська, Одеська та Київська області мали найкраще та найгірше значення цього показника у 2008 та 2009 роках відповідно. У 2011 р. Львівська область займала перше місце, Одеська – друге, Київська – четверте місце серед аналізованих областей за рівнем трудового потенціалу.

Необхідно відмітити, що всі аналізовані області отримали велике значення інтегрального показника трудового потенціалу у 2007 та 2008 роках (від 6.0205 до 9.9994) та мали різке зменшення показника упродовж 2009–2011 рр. (навіть до 0.8767), що свідчить про негативні тенденції у сфері зайнятості населення у цих областях.

У табл. 3.2 наведені результати розрахунку блочного інтегрального показника $y^{(t)}(2)$ блоку «Освітній потенціал» синтетичної категорії «Інвестиційний потенціал» для аналізованих областей за 2007–2011 роки.

Таблиця 3.2

Динаміка блочного інтегрального показника $y^{(t)}(2)$
блоку «Освітній потенціал» синтетичної категорії
«Інвестиційний потенціал» за 2007–2011 роки*

Область Рік	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	6.9587	5.2115	3.4010	5.9908	5.0550
2008	4.0540	4.0806	2.1291	4.3564	2.9466
2009	2.6169	4.2041	3.3535	2.9604	4.9839
2010	1.7366	5.5840	6.1024	4.8597	4.9762
2011	7.0603	4.3467	7.0239	5.0917	4.0021

* Розраховано автором.

Проаналізувавши дані табл. 3.2, бачимо, Сумська область мала найкраще значення інтегрального показника освітнього потенціалу у 2011 р., займаючи при цьому перше місце, а найгірше – у 2010 р.

Донецька область мала найкраще значення інтегрального показника освітнього потенціалу у 2010 р., а найгірше – у 2008 р. У 2011 р. область займала четверте місце серед аналізованих за рівнем освітнього потенціалу.

Львівська область мала найкраще та найгірше значення цього показника у 2011 та 2008 роках відповідно, у 2011 р. займала друге місце серед аналізованих областей за рівнем освітнього потенціалу.

Найкраще та найгірше значення інтегрального показника освітнього потенціалу Одеська область мала у 2007 та 2009 роках відповідно і у 2011 р. займала третє місце серед аналізованих за цим показником.

Київська область мала найкраще та найгірше значення за інтегральним показником освітнього потенціалу в 2007 та 2008 роках відповідно і у 2011 р. займала п'яте місце серед аналізованих областей за рівнем освітнього потенціалу.

У табл. 3.3 наведені результати розрахунку блочного інтегрального показника $y^{(1)}(3)$ блоку «Фінансовий потенціал» синтетичної категорії «Інвестиційний потенціал» для аналізованих областей за 2007–2011 роки.

Таблиця 3.3

Динаміка блочного інтегрального показника $y^{(1)}(3)$ блоку
«Фінансовий потенціал» синтетичної категорії
«Інвестиційний потенціал» за 2007–2011 роки*

Область Рік	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	4.8796	5.4255	4.7599	4.2246	5.9832
2008	3.7965	5.4408	4.4529	5.3711	4.9564
2009	4.5239	4.4635	4.2000	4.8553	4.4310
2010	4.4024	4.9462	4.6318	5.9847	4.0912
2011	5.5996	5.1133	4.5838	5.6489	5.2058

* Розраховано автором.

Як свідчать дані, наведені у табл. 3.3, Сумська область мала найкраще значення інтегрального показника фінансового потенціалу у 2011 р. і займала

при цьому друге місце серед аналізованих областей, а найгірше – у 2008 р.

Донецька область мала найкраще значення інтегрального показника фінансового потенціалу у 2008 р., а найгірше – у 2009 р., у 2011 р. область займала четверте місце серед аналізованих за рівнем фінансового потенціалу.

Львівська область мала найкраще та найгірше значення цього показника у 2007 та 2009 роках відповідно, у 2011 р. займала п'яте місце серед аналізованих за рівнем фінансового потенціалу.

Найкраще та найгірше значення інтегрального показника фінансового потенціалу Одеська область мала у 2010 та 2007 роках відповідно, у 2011 р. займала перше місце серед аналізованих областей за даним показником.

Київська область мала найкраще та найгірше значення за інтегральним показником фінансового потенціалу в 2007 та 2010 роках відповідно, у 2011 р. займала третє місце серед аналізованих за рівнем фінансового потенціалу.

Необхідно відмітити, всі області, що аналізуються, отримали невеликі значення інтегрального показника фінансового потенціалу за 2007–2011 рр., що свідчить про негативні тенденції у сфері фінансового забезпечення.

У табл. 3.4 наведені результати розрахунку блочного інтегрального показника $y^{(I)}(4)$ блоку «Фондовий потенціал» синтетичної категорії «Інвестиційний потенціал» для аналізованих областей за 2007–2010 роки.

Таблиця 3.4

Динаміка блочного інтегрального показника $y^{(I)}(4)$
блоку «Фондовий потенціал» синтетичної категорії
«Інвестиційний потенціал» за 2007–2010 роки*

Область Рік	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	7.3692	8.5405	9.2291	7.8974	4.7870
2008	7.7566	9.1226	9.5678	8.2006	5.7083
2009	4.2516	1.8176	1.6342	1.1685	3.3210
2010	3.3037	0	1.8022	0.9210	3.4693

* Розраховано автором.

Блочний інтегральний показник $y^{(I)}(4)$ «Фондового потенціалу» не розраховувався за 2011 р., оскільки форма № 11-ОЗ "Звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію" була відмінена згідно з планом державних статистичних спостережень.

За даними табл. 3.4 бачимо, що всі п'ять областей мали найкраще значення інтегрального показника фондового потенціалу у 2008 р. Найгірше значення інтегрального показника фондового потенціалу Сумська, Донецька та Одеська області мали у 2010 р., а Львівська та Київська – у 2009 р.

Необхідно також відмітити, що всі аналізовані області мали велике значення інтегрального показника фондового потенціалу у 2007–2008 рр. (від 4,7870 до 9,5678) та різке зменшення показника упродовж 2009–2010 рр. (навіть до 0), що свідчить про погіршення ситуації із оновленням та зносом основних засобів у цих областях.

У табл. 3.5 наведені результати розрахунку блочного інтегрального показника $y^{(I)}(5)$ блоку «Виробничий потенціал» синтетичної категорії «Інвестиційний потенціал» для аналізованих областей за 2007–2011 роки.

Таблиця 3.5

Динаміка блочного інтегрального показника $y^{(I)}(5)$
блоку «Виробничий потенціал» синтетичної категорії
«Інвестиційний потенціал» за 2007–2011 роки*

Область Рік	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	1.4691	0.2895	2.3171	3.1170	0.1740
2008	3.7323	3.8678	2.8386	4.9754	2.2102
2009	3.9067	2.9170	3.4214	6.0998	5.1164
2010	4.7112	6.2056	5.8684	5.5425	6.8159
2011	8.1472	9.6277	8.0970	5.9847	9.4042

* Розраховано автором.

Проаналізувавши табл. 3.5, бачимо, що всі аналізовані області найгірше значення інтегрального показника виробничого потенціалу мали у 2007 р.

Сумська, Донецька, Львівська та Київська області мали найкраще значення цього інтегрального показника у 2011 р. Одеська область найкраще значення інтегрального показника мала у 2009 р.

У 2011 р. за рівнем блочного інтегрального показника виробничого потенціалу області розмістилися так: перше місце – Донецька, друге – Київська, третє – Сумська, четверте – Львівська, п'яте – Одеська.

Необхідно зазначити, що всі області, які аналізуються, у 2007 р. мали невеликі значення блочних інтегральних показників виробничого потенціалу, а у 2011 р. відмічалось значне збільшення цих показників, що свідчить про покращання ситуації у виробництві.

У табл. 3.6 наведені результати розрахунку блочного інтегрального показника $y^{(I)}(6)$ блоку «Інноваційний потенціал» синтетичної категорії «Інвестиційний потенціал» для аналізованих областей за 2007–2011 роки.

Таблиця 3.6

Динаміка блочного інтегрального показника $y^{(I)}(6)$
блоку «Інноваційний потенціал» синтетичної категорії
«Інвестиційний потенціал» за 2007–2011 роки*

Область Рік	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	0	1.6141	6.2029	1.0670	3.0604
2008	3.9213	5.7404	3.2723	3.2706	5.3903
2009	4.9777	3.3171	4.1886	3.7639	4.8741
2010	7.3801	7.7659	3.3643	6.7895	5.2622
2011	8.8346	8.0558	4.0005	9.3036	6.7922

* Розраховано автором.

Як свідчать дані, наведені у табл. 3.6, чотири із п'яти областей (крім Львівської) мали найкраще значення інтегрального показника інноваційного потенціалу у 2011 р., а найгірше – у 2007 р. А у Львівській області найкраще і найгірше значення цього показника були у 2007 та 2008 роках відповідно.

У 2011 р. за рівнем блочного інтегрального показника інноваційного

потенціалу області розмістилися так: перше місце – Одеська, друге – Сумська, третє – Донецька, четверте – Київська, п’яте – Львівська.

Треба зазначити, що всі області, які аналізуються, у 2007 р. мали невеликі значення блочних інтегральних показників інноваційного потенціалу, а у 2011 р. відмічалось значне збільшення цих показників (крім Львівської області, яка мала зворотню динаміку), що свідчить про покращання ситуації у сфері впровадження інновацій у цих областях.

У табл. 3.7 наведені результати розрахунку блочного інтегрального показника $y^{(I)}(7)$ блоку «Інфраструктурний потенціал» синтетичної категорії «Інвестиційний потенціал» для аналізованих областей за 2007–2011 роки.

Таблиця 3.7

Динаміка блочного інтегрального показника $y^{(I)}(7)$
блоку «Інфраструктурний потенціал» синтетичної категорії
«Інвестиційний потенціал» за 2007–2011 роки*

Область Рік	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	3.3041	1.0790	0.5920	0.4737	0.7757
2008	4.5914	3.3548	5.2368	8.5652	3.1663
2009	5.8476	7.6597	8.2114	9.1803	6.8504
2010	6.1563	8.8003	8.3333	7.0563	6.8347
2011	6.0927	8.9705	8.6723	9.9001	9.2132

* Розраховано автором.

За даними табл. 3.7 бачимо, що Сумська область мала найкраще значення інтегрального показника інфраструктурного потенціалу у 2010 р., а найгірше – у 2007 р.

Інші чотири області мали найкращі та найгірші значення інтегрального показника інфраструктурного потенціалу у 2011 та 2007 роках відповідно.

За рівнем блочного інтегрального показника інфраструктурного потенціалу у 2011 р. області розмістилися так: перше місце – Одеська, друге – Київська, третє – Донецька, четверте – Львівська, п’яте – Сумська.

Необхідно зазначити, що області, які аналізуються, у 2007 р. мали низькі значення блочних інтегральних показників інфраструктурного потенціалу, а починаючи з 2008 р. відмічалось значне збільшення цих показників, що свідчить про покращання ситуації в інфраструктурі цих областей.

Далі за значеннями блокових інтегральних показників визначаємо інтегральний показник $y^{(I)}$ синтетичної категорії «Інвестиційний потенціал» для аналізованих областей за 2007–2011 роки. Результати розрахунку наведені в табл. 3.8 та на рис. 3.2.

Таблиця 3.8

Динаміка інтегрального показника $y^{(I)}$ синтетичної категорії
«Інвестиційний потенціал» за 2007–2011 роки*

Область Рік	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	2.4954	2.9003	4.6119	2.8123	3.3014
2008	4.6249	4.3769	4.5757	6.2215	3.7528
2009	3.5070	3.2541	4.2681	4.2839	3.8178
2010	3.6475	4.7486	4.6118	4.9355	4.7953
2011	7.2098	6.7088	5.6650	6.9513	6.2476

* Розраховано автором.

Проаналізувавши отримані дані, наведені в табл. 3.8, бачимо, що всі аналізовані області мали найкраще значення інтегрального показника інвестиційного потенціалу у 2011 р., найгірше – у 2007 р. (крім Львівської області, яка найгірше значення мала у 2009 р.).

Значення інтегрального показника $y^{(I)}$ синтетичної категорії «Інвестиційний потенціал» для всіх аналізованих областей у 2011 р. значно збільшилося (до 5.6650 – 7.2098) порівняно з 2007 р. (2.4954 – 4.6119). Тобто необхідно відмітити, що інвестиційний потенціал усіх аналізованих регіонів у 2011 році покращився порівняно з 2007 роком.

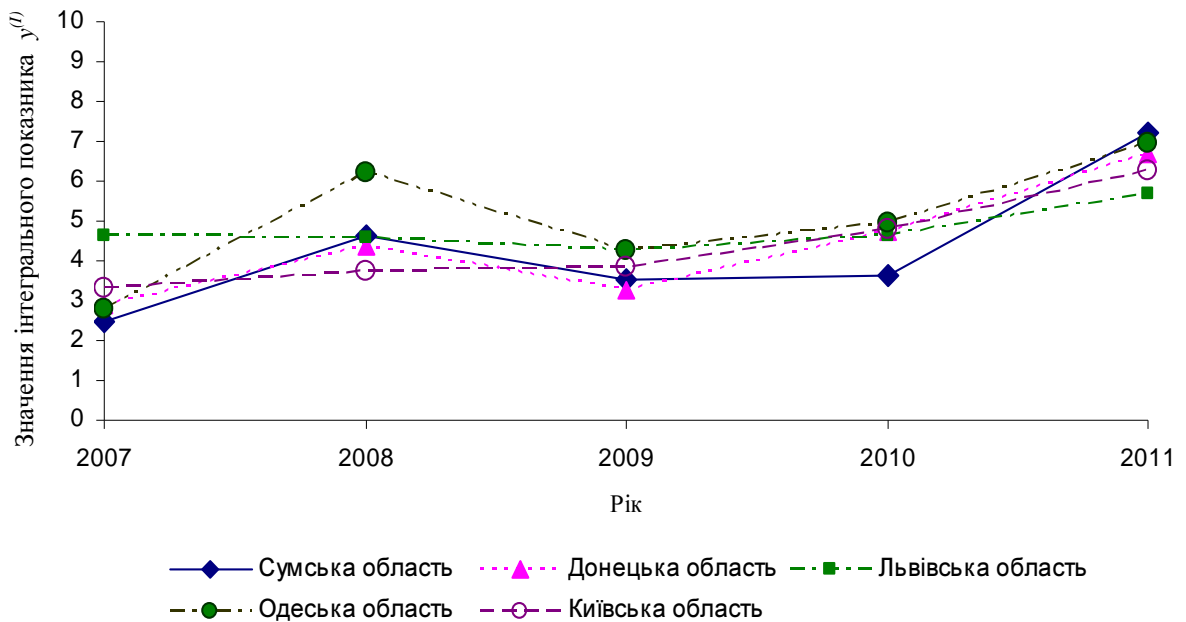


Рис. 3.2. Динаміка інтегрального показника $y^{(I)}$ синтетичної категорії «Інвестиційний потенціал» Сумської, Донецької, Львівської, Одеської, Київської областей за 2007–2011 роки*

* Побудовано автором.

Проаналізувавши рис. 3.2, бачимо, що майже всі області мають схожу динаміку за даним інтегральним показником: збільшення значення у 2008 р., зменшення – у 2009 р. та поступове збільшення у 2010 та 2011 роках. Крім Львівської області, в якій у 2008 р. збільшення не спостерігалось, та Київської області, в якій у 2009 р. зменшення інтегрального показника не було.

Найкращі значення серед аналізованих мали: у 2007 р. – Львівська область, у 2008, 2009, 2010 роках – Одеська, у 2011 р. – Сумська.

Найгірші значення мали такі області: у 2007 та 2010 роках – Сумська, у 2008 р. – Київська, у 2009 р. – Донецька, у 2011 р. – Львівська.

У 2011 р. за рівнем інвестиційного потенціалу області розмістилися так: перше місце – Сумська, друге – Одеська, третє – Донецька, четверте – Київська, п'яте – Львівська.

Знаходимо інтегральний показник $y^{(II)}$ синтетичної категорії «Інвестиційний клімат» для аналізованих областей за 2007–2011 роки. Результати розрахунку наведені в табл. 3.9 та на рис. 3.3.

Таблиця 3.9

Динаміка інтегрального показника $y^{(II)}$ синтетичної категорії «Інвестиційний клімат» за 2007–2011 роки*

Рік \ Область	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	5.0518	4.5077	5.4991	4.9378	3.1567
2008	7.0499	6.0617	6.3310	6.6764	4.6272
2009	6.3064	4.1040	4.9740	4.1126	4.6354
2010	4.0911	4.4782	4.6274	4.9013	5.3589
2011	5.0873	5.9801	4.8577	5.4732	7.3204

* Розраховано автором.

Як свідчать дані табл. 3.9, майже всі аналізовані області мали найкраще значення інтегрального показника інвестиційного клімату у 2008 р., крім Київської, у якій найкраще значення спостерігалось у 2011 р. Найгірше значення цього показника простежувалося у двох областях (Донецькій та Одеській) у 2009 р., ще у двох областях (Сумській та Львівській) у 2010 р., у Київській – у 2007 р.

Як бачимо з рис. 3.3, майже всі області мають схожу динаміку за інтегральним показником $y^{(II)}$: збільшення значення у 2008 р., зменшення – у 2009 р. та поступове збільшення у 2010 та 2011 роках. Виняток становлять Сумська та Львівська області, які у 2010 р. не мали збільшення значення показника, та Київська область, яка у 2009 р. не мала зменшення інтегрального показника.

Найкращі значення серед аналізованих областей за даним показником мали: у 2007 р. – Львівська, у 2008 та 2009 роках – Сумська, у 2010 та 2011 роках – Київська.

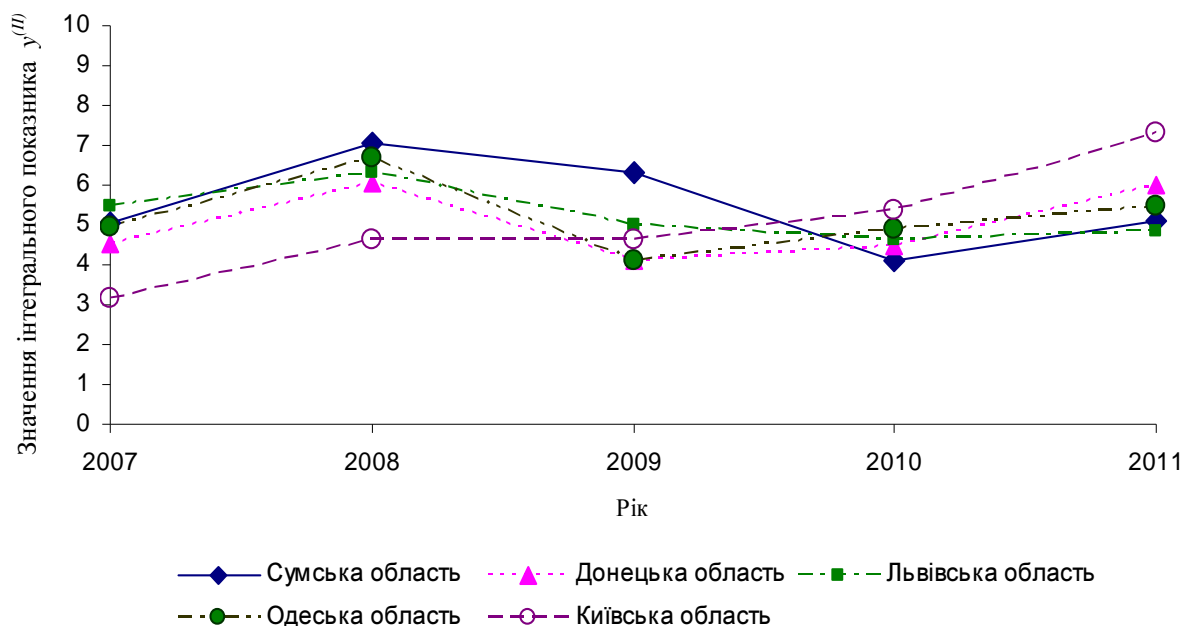


Рис. 3.3. Динаміка інтегрального показника $y^{(II)}$ синтетичної категорії «Інвестиційний клімат» Сумської, Донецької, Львівської, Одеської, Київської областей за 2007–2011 роки*

* Побудовано автором.

Найгірші значення мали такі: у 2007 та 2008 роках – Київська, у 2009 р. – Донецька, у 2010 р. – Сумська, у 2011 р. – Львівська область.

У 2011 р. за рівнем інвестиційного клімату області розмістилися так: перше місце – Київська, друге – Донецька, третє – Одеська, четверте – Сумська, п'яте – Львівська.

Далі знаходимо інтегральний показник $y^{(III)}$ синтетичної категорії «Інвестиційна активність» для аналізованих областей за 2007–2011 роки. Результати розрахунку наведені в табл. 3.10 та на рис. 3.4.

За даними табл. 3.10 бачимо, що майже всі аналізовані області мали найкраще значення інтегрального показника інвестиційної активності, як і інтегрального показника інвестиційного клімату, у 2008 р., крім Донецької області, в якій найкраще значення спостерігалось у 2011 р.

Таблиця 3.10

Динаміка інтегрального показника $y^{(III)}$ синтетичної категорії
«Інвестиційна активність» за 2007–2011 роки*

Область \ Рік	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	3.2643	3.7913	5.9542	4.3879	4.1097
2008	7.7274	6.4493	7.3320	7.0990	6.5663
2009	1.4658	2.6481	5.3403	4.0283	4.9648
2010	3.4113	2.8150	5.9718	2.5288	3.4095
2011	7.2681	8.2594	5.2587	3.4792	4.9253

* Розраховано автором.

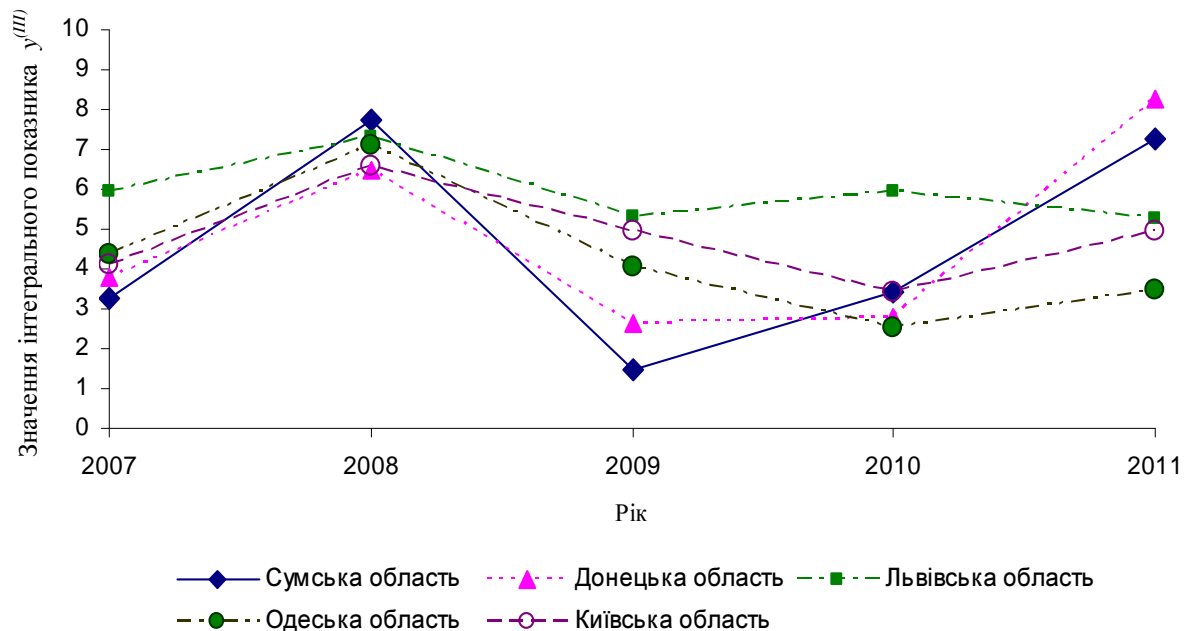


Рис. 3.4. Динаміка інтегрального показника $y^{(III)}$ синтетичної категорії
«Інвестиційна активність» Сумської, Донецької, Львівської, Одеської,
Київської областей за 2007–2011 роки*

* Побудовано автором.

Найгірше значення цього показника спостерігалось у двох областях (Сумській та Донецькій) у 2009 р., ще у двох областях (Одеській та Київській) – у 2010 р., у Львівській області – у 2011 р.

Проаналізувавши рис. 3.4, ми бачимо схожу динаміку аналізованих

областей за цим інтегральним показником $y^{(III)}$: у 2008 р. – збільшення значення показника; у 2009 р. – зменшення; у 2010 р. у Київській та Одеській областях продовжилося зменшення інтегрального показника, а в Сумській, Донецькій та Львівській областях відбулося збільшення показника інвестиційної активності; у 2011 р. в усіх областях, крім Львівської, відмічалось збільшення цього показника.

Найкращі значення серед аналізованих областей за даним показником мали: у 2007, 2009 та 2010 роках – Львівська, у 2008 р. – Сумська, у 2011 р. – Донецька область.

Найгірші значення мали такі: у 2007 та 2009 роках – Сумська область, у 2008 р. – Донецька, у 2010 та 2011 роках – Одеська.

У 2011 р. за рівнем інвестиційної активності області розмістилися так: перше місце – Донецька, друге – Сумська, третє – Львівська, четверте – Київська, п'яте – Одеська.

Далі знаходимо інтегральний показник $y^{(IV)}$ синтетичної категорії «Інвестиційні ризики» для аналізованих областей за 2007–2011 роки. Результати розрахунку наведені в табл. 3.11 та на рис. 3.5.

Таблиця 3.11

Динаміка інтегрального показника $y^{(IV)}$ синтетичної категорії
«Інвестиційні ризики» за 2007–2011 роки*

Область Рік	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	4.4097	6.1263	6.9729	6.4007	8.2604
2008	7.9276	3.4667	6.6471	6.4669	7.4959
2009	6.0343	3.9271	3.4633	4.4834	6.0100
2010	5.7656	3.5706	5.3040	3.9515	2.5218
2011	6.8231	6.7987	4.1212	4.8139	3.9349

* Розраховано автором.

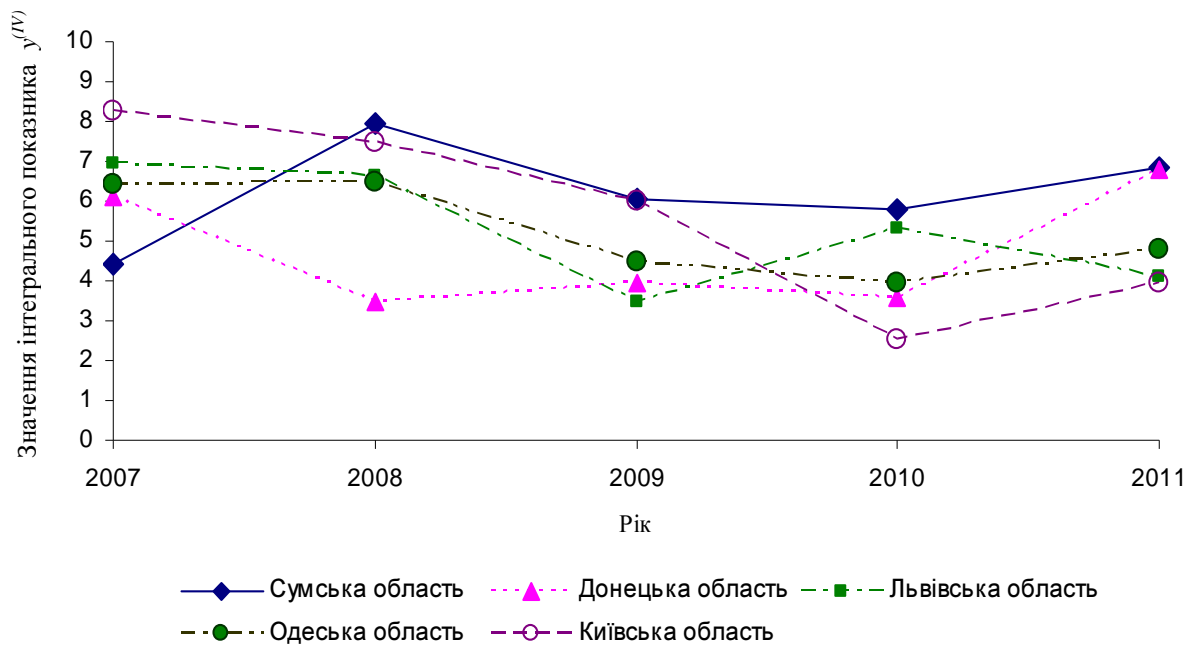


Рис. 3.5. Динаміка інтегрального показника $y^{(IV)}$ синтетичної категорії «Інвестиційні ризики» Сумської, Донецької, Львівської, Одеської, Київської областей за 2007–2011 роки*

* Побудовано автором.

Як свідчать дані табл. 3.11, Сумська та Одеська області мали найкраще значення інтегрального показника інвестиційних ризиків у 2008 р., Львівська та Київська області – у 2007 р., Донецька область – у 2011 р. Найгірше значення цього показника спостерігалось у двох областях (Одеській та Київській) у 2010 р., Сумській – у 2007 р., Донецькій – у 2008 р., Львівській – у 2009 р.

Проаналізувавши рис. 3.5, бачимо, що за інтегральним показником $y^{(IV)}$ синтетичної категорії «Інвестиційні ризики» немає спільної динаміки у аналізованих областях. Лише Сумська та Одеська області мають схожу динаміку: збільшення рівня показника у 2008 р., зменшення – упродовж 2009–2010 рр. та збільшення – у 2011 р.

Найкращі значення серед аналізованих областей за цим показником мали: у 2007 р. – Київська, у 2008, 2009, 2010 та 2011 роках – Сумська.

Найгірші значення мали такі: у 2007 р. – Сумська, у 2008 р. – Донецька, у 2009 р. – Львівська, у 2010 та 2011 роках – Київська область.

У 2011 р. за рівнем інвестиційних ризиків області розмістилися так: перше місце – Сумська, друге – Донецька, третє – Одеська, четверте – Львівська, п'яте – Київська.

Далі розрахуємо блокові інтегральні показники синтетичної категорії «Екологічна складова».

У табл. 3.12 наведені результати розрахунку блочного інтегрального показника $y^{(v)}(1)$ блоку «Рівень забруднення території» синтетичної категорії «Екологічна складова» для аналізованих областей за 2007–2011 роки.

Таблиця 3.12

Динаміка блочного інтегрального показника $y^{(v)}(1)$ блоку
«Рівень забруднення території» синтетичної категорії
«Екологічна складова» за 2007–2011 роки*

Область Рік	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	7.0688	0.7794	0.8553	2.8547	2.9895
2008	2.7312	6.4179	1.9405	2.5427	4.9355
2009	2.8234	8.4347	7.0842	6.7416	6.3637
2010	4.3177	7.8974	9.9120	5.5098	8.0592
2011	5.4668	5.1933	9.3698	7.5248	5.2766

* Розраховано автором.

За даними табл. 3.12 бачимо, що Сумська область мала найкраще власне значення блочного інтегрального показника $y^{(v)}(1)$ у 2007 р., а найгірше – у 2008 р., у 2011 р. займала третє місце серед аналізованих областей за даним показником.

Донецька область мала найкраще значення блочного інтегрального показника $y^{(v)}(1)$ у 2009 р., а найгірше – у 2007 р., у 2011 р. займала п'яте місце серед аналізованих за рівнем забруднення території.

Найкраще та найгірше значення блочного інтегрального показника $y^{(V)}(1)$ Одеська область мала у 2011 та 2008 роках відповідно, у 2011 р. займала друге місце серед аналізованих за даним показником.

Львівська та Київська області мали найкраще та найгірше значення цього показника у 2010 та 2007 роках відповідно. У 2011 р. Львівська область займала перше місце серед аналізованих областей за рівнем забруднення території, Київська – четверте.

У табл. 3.13 наведені результати розрахунку блочного інтегрального показника $y^{(V)}(2)$ блоку «Природно-ресурсний потенціал регіону» синтетичної категорії «Екологічна складова» для аналізованих областей за 2007–2011 роки.

Таблиця 3.13

Динаміка блочного інтегрального показника $y^{(V)}(2)$ блоку
«Природно-ресурсний потенціал регіону» синтетичної категорії
«Екологічна складова» за 2007–2011 роки*

Область Рік	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	5.3799	3.7955	7.0270	4.2286	6.6758
2008	5.5627	6.1961	6.4297	3.8524	7.5902
2009	5.9042	5.8726	4.4408	6.3551	7.2247
2010	4.9499	5.5959	3.0014	5.7487	2.4268
2011	4.2092	6.9752	3.8753	5.8039	3.1820

* Розраховано автором.

Проаналізувавши дані табл. 3.13, бачимо, що Сумська область мала найкраще власне значення блочного інтегрального показника $y^{(V)}(2)$ у 2009 р., найгірше – у 2011 р., займаючи при цьому третє місце серед аналізованих за рівнем природно-ресурсного потенціалу.

Донецька область мала найкраще значення блочного інтегрального показника $y^{(V)}(2)$ у 2011 р., найгірше – у 2007 р. У 2011 р. область займала перше місце серед аналізованих областей за рівнем природно-ресурсного

потенціалу.

Львівська область мала найкраще та найгірше значення цього показника у 2007 та 2010 роках відповідно, у 2011 р. займала четверте місце серед аналізованих за цим показником.

Найкраще та найгірше значення блочного інтегрального показника $y^{(V)}(2)$ в Одеській області спостерігалися у 2009 та 2008 роках відповідно, у 2011 р. область займала друге місце серед аналізованих за цим показником.

Київська область мала найкраще та найгірше значення за блочним інтегральним показником $y^{(V)}(2)$ у 2008 та 2010 роках відповідно, у 2011 р. займала п'яте місце серед аналізованих областей за рівнем природно-ресурсного потенціалу.

У табл. 3.14 наведені результати розрахунку блочного інтегрального показника $y^{(V)}(3)$ блоку «Витрати на ОНПС» синтетичної категорії «Екологічна складова» для аналізованих областей за 2007–2011 роки.

Таблиця 3.14

Динаміка блочного інтегрального показника $y^{(V)}(3)$ блоку
«Витрати на охорону навколишнього природного середовища»
синтетичної категорії «Екологічна складова» за 2007–2011 роки*

Рік \ Область	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	6.0342	3.6651	6.0479	7.9855	2.6367
2008	5.8924	5.0432	7.3285	6.4578	3.3318
2009	3.4668	5.3158	5.7390	1.9782	2.1247
2010	2.8263	2.1999	7.6424	2.7702	2.6490
2011	6.1913	6.4049	4.6473	5.4018	7.7904

* Розраховано автором.

Як свідчать дані табл. 3.14, Сумська область мала найкраще власне значення блочного інтегрального показника $y^{(V)}(3)$ у 2011 р., а найгірше – у 2010 р. У 2011 р. область займала третє місце серед аналізованих за рівнем витрат на ОНПС.

Донецька область, як і Сумська, мала найкраще значення блочного інтегрального показника $y^{(v)}(3)$ у 2011 р., найгірше – у 2007 р. У 2011 р. область займала друге місце серед аналізованих за рівнем витрат на ОНПС.

Львівська область найкраще значення блочного інтегрального показника $y^{(v)}(3)$ мала у 2010 р., найгірше – у 2011 р., займаючи при цьому п'яте місце серед аналізованих за цим показником.

Найкраще та найгірше значення блочного інтегрального показника $y^{(v)}(3)$ Одеська область мала у 2007 та 2009 роках відповідно, у 2011 р. займала четверте місце серед аналізованих областей за рівнем витрат на ОНПС.

Київська область мала найкраще та найгірше значення за блочним інтегральним показником $y^{(v)}(3)$ у 2011 та 2009 роках відповідно, у 2011 р. займала перше місце серед аналізованих областей за рівнем витрат на ОНПС.

У табл. 3.15 наведені результати розрахунку блочного інтегрального показника $y^{(v)}(4)$ блоку «Рівень соціально-економічного розвитку» синтетичної категорії «Екологічна складова» для аналізованих областей за 2007–2011 роки.

Таблиця 3.15

Динаміка блочного інтегрального показника $y^{(v)}(4)$ блоку
«Рівень соціально-економічного розвитку» синтетичної категорії
«Екологічна складова» за 2007–2011 роки*

Рік \ Область	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	0.7847	2.9025	0.1474	0	0.1573
2008	3.2181	4.3763	3.8742	3.6100	3.7310
2009	4.6315	5.8015	6.7325	4.9162	5.5616
2010	6.5152	5.5128	7.8715	6.8006	7.3252
2011	8.9909	6.8356	9.2361	10	9.1349

* Розраховано автором.

За даними табл. 3.15 бачимо, що за значеннями блочного інтегрального

показника $y^{(V)}(4)$ області мають однакову динаміку: найкращі значення показника всі області мали у 2011 р., найгірші – у 2007 р.

У 2011 р. за рівнем соціально-економічного розвитку області розмістилися так: перше місце – Одеська (маючи максимальне значення показника $y^{(V)}(4)=10$), друге – Львівська, третє – Київська, четверте – Сумська, п'яте – Донецька.

Необхідно зазначити, що в усіх аналізованих областях були низькі значення блочного інтегрального показника $y^{(V)}(4)$ у 2007 р., та всі області мали поступове збільшення значень цього показника, починаючи з 2008 р., з досягненням максимуму у 2011 р., що свідчить про покращання рівня соціально-економічного розвитку досліджуваних областей.

У табл. 3.16 наведені результати розрахунку блочного інтегрального показника $y^{(V)}(5)$ блоку «Рівень екологічної освіти» синтетичної категорії «Екологічна складова» для аналізованих областей за 2007–2011 роки.

Таблиця 3.16

Динаміка блочного інтегрального показника $y^{(V)}(5)$ блоку
«Рівень екологічної освіти» синтетичної категорії
«Екологічна складова» за 2007–2011 роки*

Область Рік	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	4.3476	2.3317	9.1417	0.6500	0.2345
2008	4.0982	1.8495	0.8941	1.3811	2.0029
2009	2.7066	2.0847	1.2507	9.5116	8.4642
2010	1.4887	7.8429	4.0899	1.0134	7.7674
2011	5.5322	7.4927	6.0903	1.4753	9.2572

* Розраховано автором.

Проаналізувавши дані табл. 3.16, бачимо, що Сумська область мала найкраще власне значення блочного інтегрального показника $y^{(V)}(5)$ у 2011 р., найгірше – у 2010 р. У 2011 р. область займала четверте місце серед аналізованих областей за рівнем екологічної освіти.

Донецька область мала найкраще значення блочного інтегрального показника $y^{(V)}(5)$ у 2010 р., найгірше – у 2008 р., у 2011 р. займала друге місце серед аналізованих за цим показником.

Львівська область найкраще власне значення блочного інтегрального показника $y^{(V)}(5)$ мала у 2007 р., найгірше – у 2008 р., у 2011 р. займала третє місце серед аналізованих за рівнем екологічної освіти.

Найкраще та найгірше значення блочного інтегрального показника $y^{(V)}(5)$ Одеська область мала у 2009 та 2007 роках відповідно, у 2011 р. займала п'яте місце серед аналізованих областей за цим показником.

Київська область мала найкраще та найгірше значення за блочним інтегральним показником $y^{(V)}(5)$ у 2011 та 2007 роках відповідно, у 2011 р. займала перше місце серед аналізованих за рівнем екологічної освіти.

У табл. 3.17 наведені результати розрахунку блочного інтегрального показника $y^{(V)}(6)$ блоку «Екологічна інфраструктура» синтетичної категорії «Екологічна складова» для аналізованих областей за 2007–2011 роки.

Таблиця 3.17

Динаміка блочного інтегрального показника $y^{(V)}(6)$ блоку
«Екологічна інфраструктура» синтетичної категорії
«Екологічна складова» за 2007–2011 роки*

Рік \ Область	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	2.0780	1.4028	0	0	3.7772
2008	0.7134	4.4610	0.5118	1.8183	4.5816
2009	5.5944	4.0995	5.3905	3.0108	5.8928
2010	6.3078	6.5198	8.3528	9.1220	5.6632
2011	8.4376	7.9710	10	9.6776	5.8980

* Розраховано автором.

За даними табл. 3.17 бачимо, що за значеннями цього блочного інтегрального показника області мають однакову динаміку: всі аналізовані області мали найкращі власні значення блочного інтегрального показника

$y^{(V)}(6)$ у 2011 р., найгірші – у 2007 р., крім Сумської, у якій найгірше значення було у 2008 р.

У 2011 р. за рівнем екологічної інфраструктури області розмістилися так: перше місце – Львівська (маючи максимальне значення показника $y^{(V)}(6) = 10$), друге – Одеська, третє – Сумська, четверте – Донецька, п'яте – Київська.

Необхідно відмітити, що в усіх аналізованих областях були низькі значення блочного інтегрального показника $y^{(V)}(6)$ у 2007 р. (крім Сумської, у якій найнижче значення було у 2008 р.), та всі області мали поступове збільшення значень цього показника, починаючи з 2008 р. (а Сумська – з 2009 р.), з досягненням максимуму у 2011 р., що свідчить про позитивну динаміку в сфері розвитку екологічної інфраструктури цих областей.

У табл. 3.18 наведені результати розрахунку блочного інтегрального показника $y^{(V)}(7)$ блоку «Розвиток екологічно спрямованої діяльності суб'єктів господарювання» синтетичної категорії «Екологічна складова» для аналізованих областей за 2007–2011 роки.

Таблиця 3.18

Динаміка блочного інтегрального показника $y^{(V)}(7)$ блоку
«Розвиток екологічно спрямованої діяльності суб'єктів господарювання»
синтетичної категорії «Екологічна складова» за 2007–2011 роки*

Область Рік	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	4.9386	7.9871	4.9064	6.7615	9.2054
2008	6.9261	2.3183	5.2496	4.4323	4.4322
2009	3.1956	3.8350	6.5858	4.9101	2.9453
2010	3.3787	3.0714	3.5030	3.3655	2.5108
2011	3.8523	3.0209	3.9950	4.6835	0.9787

* Розраховано автором.

Як свідчать дані, наведені в табл. 3.18, Сумська область мала найкраще власне значення блочного інтегрального показника $y^{(V)}(7)$ у 2008 р., а

найгірше – у 2009 р. У 2011 р. область займала третє місце серед аналізованих за рівнем розвитку екологічно спрямованої діяльності суб'єктів господарювання.

Донецька область мала найкраще власне значення блочного інтегрального показника $y^{(V)}(7)$ у 2007 р., найгірше – у 2008 р. У 2011 р. область займала четверте місце серед аналізованих за цим показником.

Львівська область найкраще власне значення блочного інтегрального показника $y^{(V)}(7)$ мала у 2009 р., найгірше – у 2010 р., у 2011 р. займала друге місце серед аналізованих областей за рівнем розвитку екологічно спрямованої діяльності суб'єктів господарювання.

Найкраще та найгірше значення блочного інтегрального показника $y^{(V)}(7)$ Одеська область мала у 2007 та 2010 роках відповідно, у 2011 р. займала перше місце серед аналізованих за цим показником.

Київська область мала найкраще та найгірше значення за блочним інтегральним показником $y^{(V)}(7)$ у 2007 та 2011 роках відповідно, займаючи у 2011 р. п'яте місце серед аналізованих областей за рівнем розвитку екологічно спрямованої діяльності суб'єктів господарювання.

Необхідно відмітити, що всі аналізовані регіони отримали дуже низькі значення блочного інтегрального показника $y^{(V)}(7)$ за весь досліджуваний період, а особливо низькі значення області мали у 2011 р., що свідчить про негативні тенденції у розвитку екологічно спрямованої діяльності суб'єктів господарювання у цих областях.

Далі за значеннями блокових інтегральних показників визначаємо інтегральний показник $y^{(V)}$ синтетичної категорії «Екологічна складова» для аналізованих областей за 2007–2011 роки. Результати розрахунку наведені в табл. 3.19 та на рис. 3.6.

Таблиця 3.19

Динаміка інтегрального показника $y^{(v)}$ синтетичної категорії
«Екологічна складова» за 2007–2011 роки*

Область \ Рік	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	4.6465	2.7960	4.7192	2.3538	2.1850
2008	4.0827	4.3244	3.6095	3.3732	4.5995
2009	3.1467	3.3348	2.8735	6.3545	6.1277
2010	2.9403	5.6775	4.8889	2.8792	5.0213
2011	5.3547	6.4023	5.6120	3.9672	5.3471

* Розраховано автором.

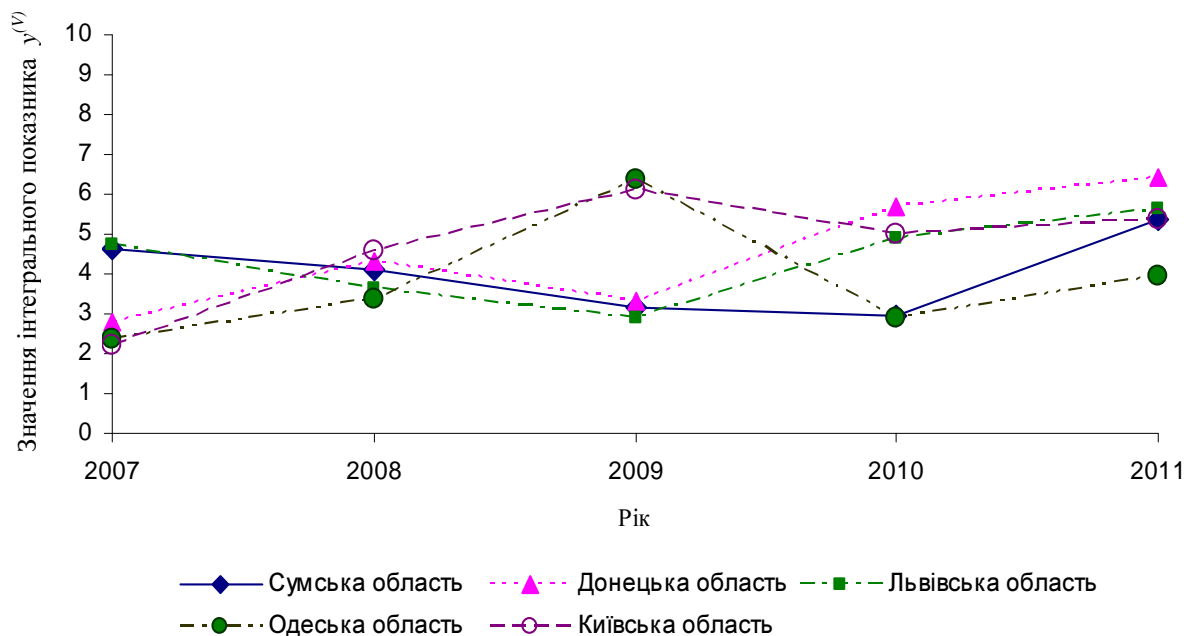


Рис. 3.6. Динаміка інтегрального показника $y^{(v)}$ синтетичної категорії
«Екологічна складова» Сумської, Донецької, Львівської, Одеської,
Київської областей за 2007–2011 роки*

* Побудовано автором.

Проаналізувавши дані табл. 3.19, бачимо, що три із п'яти областей (Сумська, Донецька і Львівська) мали найкраще значення інтегрального показника синтетичної категорії «Екологічна складова» у 2011 р. та дві області (Одеська і Київська) – у 2009 р. Найгірше значення цього показника

мали три області (Донецька, Одеська та Київська) у 2007 р., Львівська – у 2009 р., Сумська – у 2010 р.

Як бачимо з рис. 3.6, аналізовані області не мають однакової динаміки щодо даної синтетичної категорії. Лише Одеська та Київська області мають схожу динаміку: збільшення значення показника упродовж 2008, 2009 років, зменшення – у 2010 р. та знову збільшення у 2011 р. Схожу між собою динаміку мають Сумська та Львівська області, за винятком 2010 р. У цих областях у 2008, 2009 роках спостерігалось зменшення показника, збільшення – у 2011 р. У 2010 р. у Сумській області спостерігалось зменшення значення показника, а у Львівській області – збільшення. Донецька область мала збільшення цього показника у 2008, 2010 та 2011 роках, зменшення у 2009 р.

Найкращі значення серед аналізованих областей за цим показником мали: у 2007 р. – Львівська, у 2008 р. – Київська, у 2009 р. – Одеська, у 2010 та 2011 роках – Донецька.

Найгірші значення мали такі: у 2007 р. – Київська область, у 2008, 2010 та 2011 роках – Одеська, у 2009 р. – Львівська.

У 2011 р. за рівнем інтегрального показника екологічної складової інвестиційної привабливості досліджувані області розмістилися так: перше місце – Донецька, друге – Львівська, третє – Сумська, четверте – Київська, п'яте – Одеська.

Необхідно відмітити, що значення інтегрального показника $y^{(V)}$ для всіх аналізованих областей знаходиться на досить низькому рівні: близько 2–4 та інколи доходять до 6 (за 10-бальною шкалою). Це свідчить про слабкий рівень розвитку «Екологічної складової» інвестиційної привабливості цих областей.

Після розрахунку значень інтегральних показників п'яти синтетичних категорій для аналізованих областей були визначені ваги цих синтетичних категорій (табл. 3.20).

Таблиця 3.20

Ваги синтетичних категорій (у динаміці)*

	2007	2008	2009	2010	2011
$y^{(I)}$	0,174	0,344	0,037	0,075	0,116
$y^{(II)}$	0,083	0,144	0,059	0,026	0,121
$y^{(III)}$	0,064	0,028	0,113	0,127	0,278
$y^{(IV)}$	0,134	0,340	0,068	0,131	0,170
$y^{(V)}$	0,545	0,144	0,723	0,641	0,315

* Розраховано автором.

Таким чином, аналізуючи дані, наведені в табл. 3.20, бачимо, що вага синтетичної категорії «Екологічна складова» є найбільшою серед усіх синтетичних категорій за чотири із п'яти аналізованих років (крім 2008 р.), тобто ця складова найбільше впливає на формування позитивної чи негативної інвестиційної привабливості області. Тому це також доводить необхідність включення «Екологічної складової» в оцінювання інвестиційної привабливості регіону.

Потім за значеннями інтегральних показників та ваг п'яти синтетичних категорій визначаємо інтегральний показник $y_{звi}$ інвестиційної привабливості для Сумської, Донецької, Львівської, Одеської та Київської областей за 2007–2011 роки. Результати розрахунку наведені в табл. 3.21 та на рис. 3.7.

Таблиця 3.21

Динаміка інтегрального показника $y_{звi}$ інвестиційної привабливості за 2007–2011 роки*

Область Рік	Сумська	Донецька	Львівська	Одеська	Київська
2007	4.1226	3.3648	5.0804	3.1647	3.1017
2008	5.7761	4.2899	5.3134	5.8390	5.0765
2009	3.2440	3.3310	3.3080	5.6461	5.7690
2010	3.3869	4.8211	5.0385	3.1449	4.4014
2011	5.9249	6.8062	5.2079	4.4834	5.3381

* Розраховано автором.

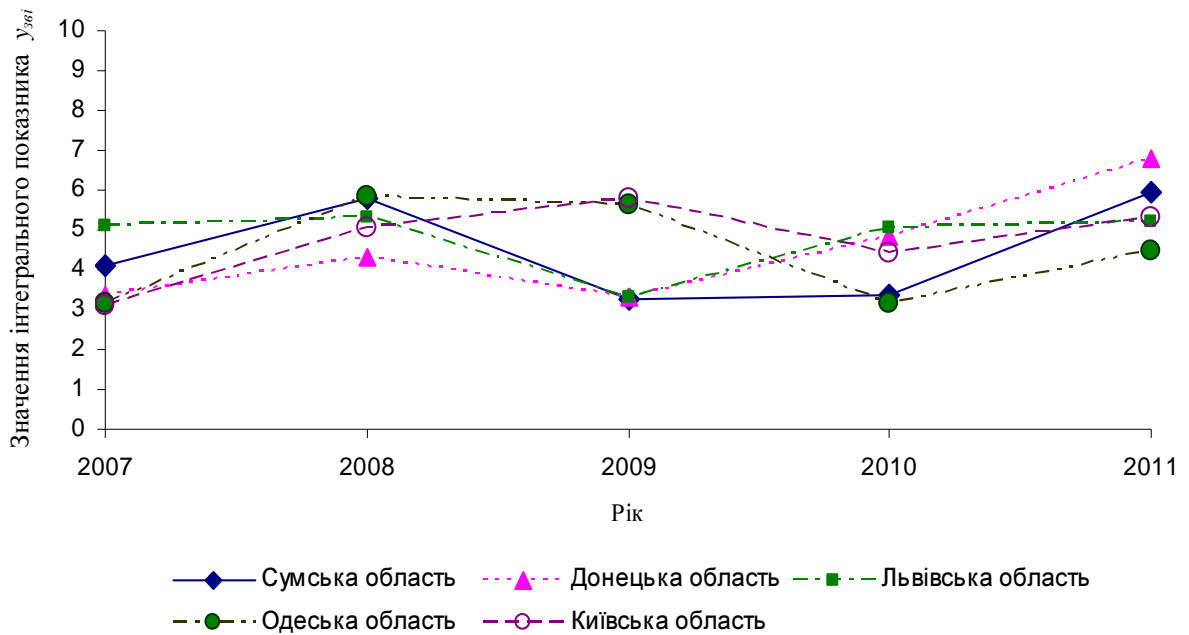


Рис. 3.7. Динаміка інтегрального показника $u_{звi}$ інвестиційної привабливості Сумської, Донецької, Львівської, Одеської, Київської областей за 2007–2011 роки*

* Побудовано автором.

За даними табл. 3.21 бачимо, що три області (Сумська, Донецька та Львівська) найкраще значення інтегрального показника $u_{звi}$ мали у 2011 р., Одеська область – у 2008 р. та Київська – у 2009 р. Найгірше значення $u_{звi}$ Сумська, Донецька та Львівська області мали у 2009 р., Київська – у 2007 р. та Одеська – у 2010 р. [151, с. 24–26; 220, с. 276–278].

Проаналізувавши рис. 3.7, бачимо, що майже всі аналізовані області мають схожу динаміку за інтегральним показником $u_{звi}$ інвестиційної привабливості: у 2008 р. в усіх областях відбулося збільшення значення показника; у 2009 р. в усіх областях, крім Київської, відбулося зменшення значення інтегрального показника; у 2010 р. у частині областей (Сумській, Донецькій, Львівській) відбулося збільшення значення інтегрального показника інвестиційної привабливості, а в інших областях (Одеській та Київській) – зменшення; у 2011 р. усі області мали збільшення рівня

інтегрального показника.

Найкращі значення серед аналізованих областей мали: у 2007 р. та 2010 р. – Львівська, у 2008 р. – Одеська, у 2009 р. – Київська та у 2011 р. – Донецька.

Найгірші значення мали такі області: у 2007 р. – Київська, у 2008 р. – Донецька, у 2009 р. – Сумська, у 2010 та 2011 роках – Одеська.

У 2011 р. за рівнем інвестиційної привабливості області розмістилися так: перше місце – Донецька, друге – Сумська, третє – Київська, четверте – Львівська, п'яте – Одеська [151, с. 24–26; 220, с. 276–278].

Проаналізувавши дані, наведені у табл. 3.21, необхідно зазначити, що всі області упродовж досліджуваного періоду отримали низькі значення інтегрального показника y_{zvi} (від 3,1017 до 6,8062). Це свідчить про недостатньо високий рівень інвестиційної привабливості цих областей.

Необхідно відмітити, що інтегральний показник y_{zvi} інвестиційної привабливості області лінійно залежить від часткових показників, тобто приріст показника y_{zvi} залежить від того, наскільки змінилися часткові показники, а не від значень показників, що більш точно свідчить про отриманий результат. Тобто інтегральний показник y_{zvi} характеризує динаміку інвестиційної привабливості.

На наступному етапі сформуємо групи областей за рівнем їх інвестиційної привабливості для потенційних інвесторів. Такий розподіл дозволить визначити місце кожної із аналізованих областей у загальному рейтингу.

Кількість груп (Q) визначаємо за формулою (2.91)

$$Q = 1 + 3,3221 \lg 5 = 3,32 \approx 3 \text{ групи.}$$

Таким чином, у нашому дослідженні ми будемо виділяти 3 групи за рівнем інвестиційної привабливості:

1-ша група – високий рівень інвестиційної привабливості;

2-га група – середній рівень інвестиційної привабливості;

3-тя група – низький рівень інвестиційної привабливості.

Величину інтервалу груп (h) визначаємо за формулою (2.92)

$$h = \frac{6,8062 - 3,1017}{3} = 1,2348.$$

До першої групи з високим рівнем інвестиційної привабливості належать області, у яких значення інтегрального показника $y_{зві}$ знаходяться в інтервалі від 5,5713 до 6,8062.

До другої групи із середнім рівнем інвестиційної привабливості належать області, у яких значення інтегрального показника $y_{зві}$ знаходяться в інтервалі від 4,3365 до 5,5713.

До третьої групи з низьким рівнем інвестиційної привабливості належать області, у яких значення інтегрального показника $y_{зві}$ знаходяться в інтервалі від 3,1017 до 4,3365.

У табл. 3.22 наведений розподіл областей за рівнями інвестиційної привабливості за 2007–2011 роки.

Як свідчать дані табл. 3.22, до групи з високим рівнем інвестиційної привабливості у 2007 р. не увійшла жодна із аналізованих областей, у 2008 р. увійшли Одеська та Сумська області, у 2009 р. – Київська і знову Одеська, у 2010 р. – не увійшла жодна з областей, у 2011 р. – Донецька та Сумська області.

До групи із середнім рівнем інвестиційної привабливості увійшли: у 2007 р. – Львівська область, у 2008 р. – Львівська та Київська області, у 2009 р. не увійшла жодна з аналізованих областей, у 2010 р. – Львівська, Донецька та Київська області, у 2011 р. – Київська, Львівська та Одеська області.

Таблиця 3.22

Групування аналізованих областей за рівнем інвестиційної привабливості за 2007–2011 роки*

Рівень інвестиційної привабливості	Значення інтегрального показника y_{zvi}	2007		2008		2009		2010		2011	
		Область (значення y_{zvi})	Місце в рейтингу	Область (значення y_{zvi})	Місце в рейтингу	Область (значення y_{zvi})	Місце в рейтингу	Область (значення y_{zvi})	Місце в рейтингу	Область (значення y_{zvi})	Місце в рейтингу
Високий	5,5713 – 6,8062	–	–	Одеська (5.8390) Сумська (5.7761)	1 2	Київська (5.7690) Одеська (5.6461)	1 2	–	–	Донецька (6.8062) Сумська (5.9249)	1 2
Середній	4,3365 – 5,5713	Львівська (5.0804)	1	Львівська (5.3134) Київська (5.0765)	3 4	–	–	Львівська (5.0385) Донецька (4.8211) Київська (4.4014)	1 2 3	Київська (5.3381) Львівська (5.2079) Одеська (4.4834)	3 4 5
Низький	3,1017 – 4,3365	Сумська (4.1226) Донецька (3.3648) Одеська (3.1647) Київська (3.1017)	2 3 4 5	Донецька (4.2899)	5	Донецька (3.3310) Львівська (3.3080) Сумська (3.2440)	3 4 5	Сумська (3.3869) Одеська (3.1449)	4 5	–	–

* Складено автором.

До групи з низьким рівнем інвестиційної привабливості у різні роки входили такі області: у 2007 р. – Сумська, Донецька, Одеська та Київська області, у 2008 р. – Донецька, у 2009 р. – Донецька, Львівська та Сумська області, у 2010 р. – Сумська та Одеська області, у 2011 р. жодна з областей не входила до цієї групи.

Проаналізувавши дані табл. 3.22, бачимо, що у 2007 р. всі аналізовані області мали низькі значення інтегральних показників y_{3ei} та перебували на середньому та низькому рівнях інвестиційної привабливості. У 2008 р. значення y_{3ei} досліджуваних територій збільшилися, і області входили до всіх груп інвестиційної привабливості: високої, середньої, низької. У 2009 р. аналізовані області розділилися на дві групи: високої та низької інвестиційної привабливості. У 2010 р. була ситуація, аналогічна 2007 р.: області входили лише до груп середньої та низької інвестиційної привабливості. У 2011 р. значення інтегральних показників y_{3ei} досліджуваних областей збільшилися, і вони піднялися до високого та середнього рівнів інвестиційної привабливості.

Найкраще значення інтегрального показника інвестиційної привабливості y_{3ei} серед усіх аналізованих областей за 2007–2011 рр. було у Донецькій області у 2011 р. ($y_{3ei} = 6.8062$), а найгірше – у Київській області у 2007 р. ($y_{3ei} = 3.1017$).

На наступному етапі проведемо розрахунок коефіцієнтів динаміки інтегральних показників інвестиційної привабливості аналізованих областей за формулою (2.93):

$$K_{3ei} = \sqrt[m-1]{\prod_{t=1}^{m-1} \left(1 + \frac{y_{3ei(t+1)}}{y_{3ei_t}} \right)} - 1.$$

Провівши розрахунки, отримали такі результати: для Сумської області коефіцієнт динаміки $K_{3ei} = 1,143$, для Донецької – $K_{3ei} = 1,210$, для Львівської

– $K_{зві} = 1,032$, для Одеської – $K_{зві} = 1,144$, для Київської – $K_{зві} = 1,165$.

Таким чином, необхідно відмітити, що всі досліджувані області мають позитивну тенденцію до зростання інтегрального показника інвестиційної привабливості за аналізований період. Найбільшу динаміку серед досліджуваних має Донецька область ($K_{зві} = 1,210$). За нею йдуть Київська ($K_{зві} = 1,165$), Одеська ($K_{зві} = 1,144$), Сумська ($K_{зві} = 1,143$). Найменшу динаміку має Львівська область ($K_{зві} = 1,032$).

3.3 Економіко-організаційний інструментарій підвищення рівня інвестиційної привабливості Сумської області

Конкурентоспроможність регіону як складова національного господарства визначається двома головними факторами. По-перше – це рівень інвестиційної привабливості регіону, по-друге – це ефективність системи державного регулювання залучення інвестицій у регіон. Забезпечення прийняттого рівня та постійне підвищення інвестиційної привабливості регіонів має стати пріоритетним напрямом державної регіональної політики.

Сталий розвиток областей обумовлює необхідність проведення послідовної та ефективної регіональної політики, реалізація якої пов'язана із проблемою підвищення інвестиційної привабливості області. Для області це означає, з одного боку, можливість підвищення ефективності розвитку, а з іншого – право зайняти гідне місце в системі територіального устрою та сприяти економічному зростанню в країні [143, 221, 222].

На основі узагальнення існуючого досвіду, накопиченого у сфері оцінювання інвестиційної привабливості регіонів, нами у 2 розділі запропонована методика оцінювання інвестиційної привабливості регіону з урахуванням екологічної складової, схема якої наведена на рис. 3.8.

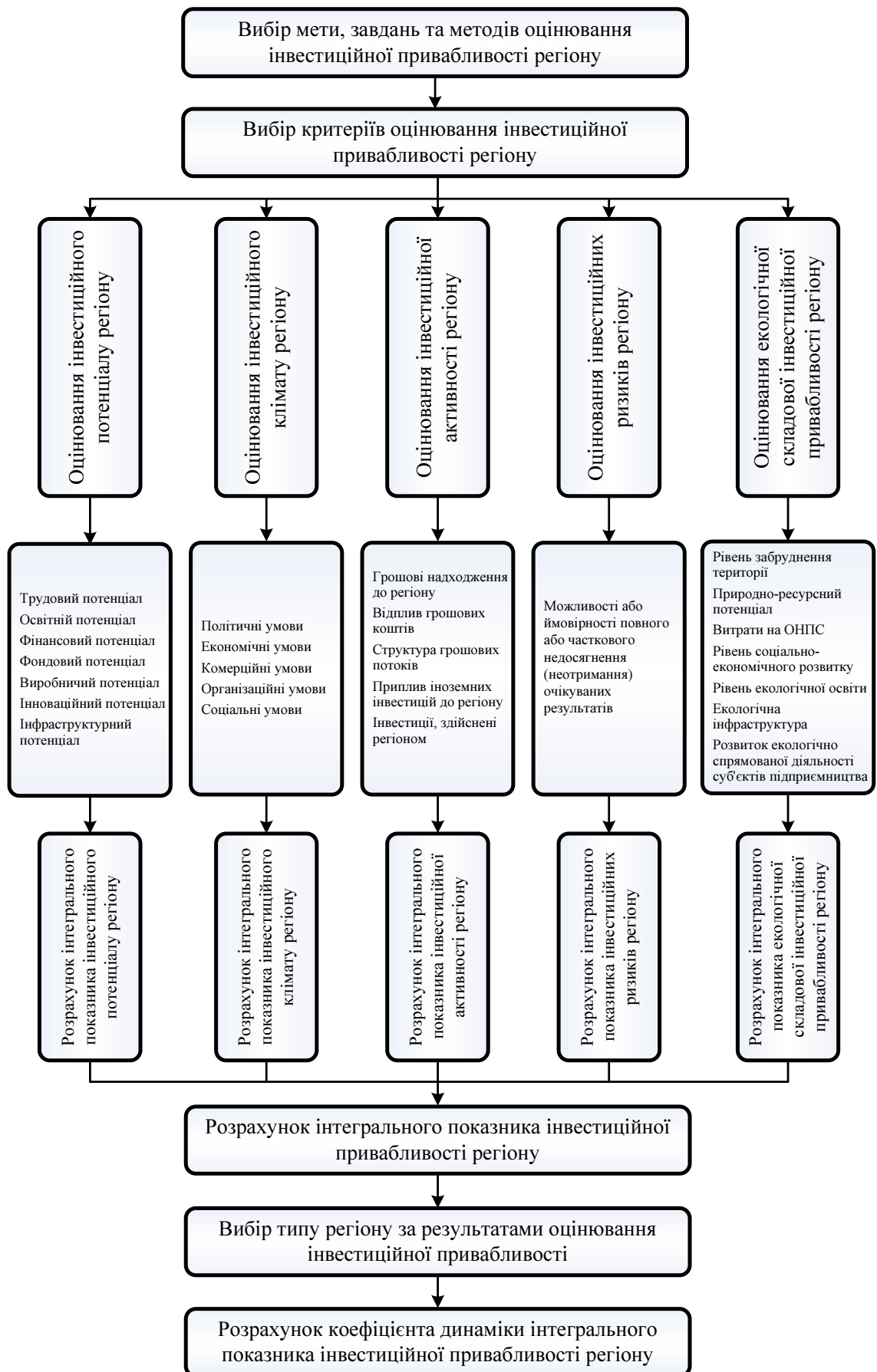


Рис. 3.8. Послідовність оцінювання інвестиційної привабливості регіону*

* Розроблено автором.

Ця методика дозволила оцінити рівень інвестиційної привабливості Сумської, Донецької, Львівської, Одеської та Київської областей, їх інвестиційний потенціал, інвестиційний клімат, інвестиційну активність, інвестиційні ризики і стан екологічної складової інвестиційної привабливості у них.

Проведене оцінювання інвестиційної привабливості дозволило виділити інвестиційно привабливі сфери господарювання Сумської області за участі приватних інвесторів. До них можна віднести:

- окремі галузі промисловості (паливно-енергетичну, машинобудівну, харчову, хімічну, нафтохімічну, легку);
- агропромисловий комплекс;
- будівництво;
- туристичну галузь.

До потенційних сфер господарювання, що потребують значних капіталовкладень із державного та місцевих бюджетів, для підвищення інвестиційної привабливості Сумської області потрібно віднести такі:

- охорону навколишнього природного середовища – у зв'язку зі значними обсягами накопичених відходів I–III класів небезпеки на території області та викидів шкідливих речовин у повітря та ін.;
- транспортну інфраструктуру – у зв'язку з невідповідністю її стану міжнародним нормам за якістю автошляхів та недостатнім транспортним сполученням у сільській місцевості;
- енергозбереження – реалізація регіональних програм у цій сфері передбачає фінансування таких процесів: зниження енергоємності великих промислових підприємств, зменшення втрат при передачі і розподілі енергоресурсів, перехід на поновлювані джерела енергії;
- ринкову інфраструктуру, розвиток якої є повільним через низьку активність страхових компаній, інвестиційних фондів, нерозвиненість важливих сегментів ринкової інфраструктури – біржової, аудиторської, консалтингової діяльності.

Зміни у зазначених сферах господарювання з метою підвищення

інвестиційної привабливості Сумської області можуть бути забезпечені завдяки значному соціальному та інноваційному потенціалу області. Наявність соціального потенціалу підтверджується насиченістю регіонального ринку праці зайнятою і незайнятою робочою силою. Інноваційний потенціал розвивається у взаємозв'язку із соціальним. Наслідком такого поєднання є забезпечення області значною кількістю фахівців та розробленням і впровадженням інноваційних проектів на підприємствах Сумської області.

Серед основних варіантів надходження інвестицій у розвиток області необхідно розглядати: збільшення обсягів довгострокового банківського кредитування економіки; збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій; активізацію механізму самофінансування через реінвестування прибутку, одержаного прибутковими підприємствами області.

Далі проведемо аналіз результатів здійсненого оцінювання інвестиційної привабливості з урахуванням екологічної складової Сумської області.

Проаналізуємо таблицю руху (в часі) інтегральних показників п'яти синтетичних категорій та інвестиційної привабливості в цілому і відповідних місць Сумської області серед аналізованих (табл. 3.23).

Проаналізувавши дані, наведені в табл. 3.23, необхідно відмітити, що за аналізований період спостерігалася схожа «поведінка» рангів усіх синтетичних категорій. У 2008 р. порівняно з 2007 р. відбулося збільшення рангів усіх синтетичних категорій, крім «Екологічної складової», де відбулося зменшення. У 2009 р. значення рангів двох синтетичних категорій («Інвестиційний клімат» та «Інвестиційні ризики») залишилися на попередньому рівні, а за трьома синтетичними категоріями («Інвестиційний потенціал», «Інвестиційна активність» та «Екологічна складова») відбулося зменшення. У 2010 р. значення рангів двох синтетичних категорій («Інвестиційні ризики» та «Екологічна складова») залишилися на попередньому рівні, за двома синтетичними категоріями («Інвестиційний

потенціал» та «Інвестиційний клімат») відбулося зменшення, і одна синтетична категорія («Інвестиційна активність») мала збільшення рангу. У 2011 р. три категорії («Інвестиційний потенціал», «Інвестиційний клімат» та «Екологічна складова») мали збільшення рангів, дві категорії («Інвестиційна активність» та «Інвестиційні ризики») залишилися на попередньому рівні.

Таблиця 3.23

Динаміка інтегральних показників п'яти синтетичних категорій та $y_{зєі}$ інвестиційної привабливості Сумської області за 2007–2011 роки*

Рік	$\frac{y^{(I)}}{R^{(I)}}$	$\frac{y^{(II)}}{R^{(II)}}$	$\frac{y^{(III)}}{R^{(III)}}$	$\frac{y^{(IV)}}{R^{(IV)}}$	$\frac{y^{(V)}}{R^{(V)}}$	$\frac{y_{зєі}}{R_{зєі}}$
2007	2.4954/ /5	5.0518/ /2	3.2643/ /5	4.4097/ /5	4.6465/ /2	4.1226/ /2
2008	4.6249/ /2	7.0499/ /1	7.7274/ /1	7.9276/ /1	4.0827/ /3	5.7761/ /2
2009	3.5070/ /4	6.3064/ /1	1.4658/ /5	6.0343/ /1	3.1467/ /4	3.2440/ /5
2010	3.6475/ /5	4.0911/ /5	3.4113/ /2	5.7656/ /1	2.9403/ /4	3.3869/ /4
2011	7.2098/ /1	5.0873/ /4	7.2681/ /2	6.8231/ /1	5.3547/ /3	5.9249/ /2

$R^{(I)}$, $R^{(II)}$, $R^{(III)}$, $R^{(IV)}$, $R^{(V)}$, $R_{зєі}$ – місце (ранг), яке займає область серед аналізованих, у відповідній категорії.

* Складено автором.

Проаналізувавши дані табл. 3.23, маємо таку ситуацію у Сумській області за синтетичними категоріями.

За рівнем інвестиційного потенціалу у 2007 р. Сумська область посідала п'яте місце, у 2008 р. – піднялася на друге, у 2009 р. – опустилася на четверте, у 2010 р. – на п'яте, а вже у 2011 р. – зайняла перше місце за цим показником.

За рівнем інвестиційного клімату область у 2007 р. займала друге місце, у 2008 та 2009 роках – перше, у 2010 р. – п'яте, а в 2011 р. – четверте місце.

За рівнем інвестиційної активності Сумська область у 2007 р. займала

лише п'яте місце, у 2008 р. піднялася на перше, у 2009 р. знову опустилася на п'яте, а у 2010–2011 роках піднялася на друге місце.

За рівнем інвестиційних ризиків область у 2007 р. займала п'яте місце, а з 2008 по 2011 рік – тримала стабільно перше місце за цим показником.

За рівнем інтегрального показника «Екологічної складової» у 2007 р. Сумська область була на другому місці серед аналізованих, а починаючи з 2008 р. спочатку опустилася на третє місце, наступні два роки – на четверте, а у 2011 р. знову піднялася на третє місце.

За даними табл. 3.23 бачимо, що у 2007 та 2008 роках Сумська область займала друге місце серед аналізованих за рівнем інвестиційної привабливості. У 2009 та 2010 роках відбулося зниження рівня інвестиційної привабливості (область займала відповідно п'яте та четверте місця). Та вже у 2011 р. Сумська область знову зайняла друге місце серед аналізованих за рівнем інвестиційної привабливості, маючи при цьому найкраще власне значення інтегрального показника $y_{zei} = 5.9249$ за п'ять аналізованих років.

Проаналізуємо значення інтегральних показників синтетичних категорій та інвестиційної привабливості Сумської області за 2011 р. та спробуємо знайти основні «вузькі місця» (проблемні сфери) в соціо-еколого-економічному розвитку, на які потрібно звернути увагу керівництву області при розробленні та реалізації стратегії розвитку.

Проаналізувавши дані, наведені у табл. 3.23, маємо таку ситуацію за інтегральними показниками п'яти синтетичних категорій Сумської області у 2011 р.:

- за синтетичною категорією «Інвестиційний потенціал» область займала перше місце;
- за синтетичною категорією «Інвестиційний клімат» – четверте місце;
- за синтетичною категорією «Інвестиційна активність» – друге місце;
- за синтетичною категорією «Інвестиційні ризики» – перше місце;
- за синтетичною категорією «Екологічна складова» – третє місце.

Таким чином, найбільш проблемними для Сумської області у 2011 р.

були синтетичні категорії «Інвестиційний клімат» та «Екологічна складова», де область займала відповідно четверте та третє місця серед п'яти аналізованих. Розглянемо ці категорії більш детально.

Порівняльний аналіз нормованих показників синтетичної категорії «Інвестиційний клімат» виявив такі проблемні місця Сумської області за цією категорією:

- ВРП, млн грн:
 - найкращий показник – 161021 (Донецька область);
 - Сумська область – 22907;
- питома вага прибуткових підприємств, %:
 - найкращий показник – 69,3 (Донецька область);
 - Сумська область – 64,6;
- експорт товарів та послуг, млн дол. США:
 - найкращий показник – 17197,6 (Донецька область);
 - Сумська область – 1017,4;
- кількість малих підприємств на 10 тис. населення, од.:
 - найкращий показник – 81 (Одеська область);
 - Сумська область – 41;
- торгова площа магазинів, м² на 10 тис. населення:
 - найкращий показник – 2411 (Одеська область);
 - Сумська область – 1417;
- доходи підприємств від надання послуг пошти та зв'язку, млн грн:
 - найкращий показник – 2561 (Одеська область);
 - Сумська область – 527,7;
- рівень довіри до обласних органів влади, %:
 - найкращий показник – 11,5 (Одеська область);
 - Сумська область – 3,7.

Відповідно саме ці показники необхідно віднести до головних «вузьких місць» у проблемі підвищення рівня інвестиційного клімату Сумської області. Покращання ситуації, що визначає динаміку цих показників, є одним

із пріоритетних завдань управління областю.

Нами розроблено й запропоновано до впровадження комплекс організаційно-економічних заходів із покращання інвестиційного клімату Сумської області (рис. 3.9). Розглянемо наведені заходи більш детально.

1. Нарощування обсягу ВРП Сумської області шляхом збільшення обсягу випуску товарів та наданих послуг.

2. Збільшення кількості прибуткових та зменшення кількості збиткових підприємств області шляхом:

- проведення реструктуризації та санації збиткових підприємств, роздержавлення підприємств;
- впровадження на збиткових підприємствах антикризового управління;
- перепрофілювання підприємств;
- створення нових видів продукції, використання прогресивних та інноваційних технологій на підприємствах.

3. Збільшення експорту товарів та послуг, вироблених в області, шляхом випуску більш конкурентоспроможної та затребуваної на зовнішньому ринку продукції.

4. Посилення уваги до розвитку малого підприємництва шляхом:

- надання суб'єктам малого підприємництва фінансової допомоги на зворотній основі для реалізації інвестиційних проектів;
- фінансової та організаційної підтримки участі суб'єктів малого підприємництва в міжнародних виставках та ярмарках;
- здешевлення банківського кредитування для суб'єктів малого підприємництва, тобто часткової компенсації відсотків за кредити на реалізацію інвестиційних бізнес-проектів;
- застосування пільгових умов оподаткування місцевими податками для новостворених малих підприємств упродовж першого року діяльності.

5. Збільшення довіри населення області до обласних органів влади шляхом відкритості здійснюваної політики, діалогу з громадськістю.

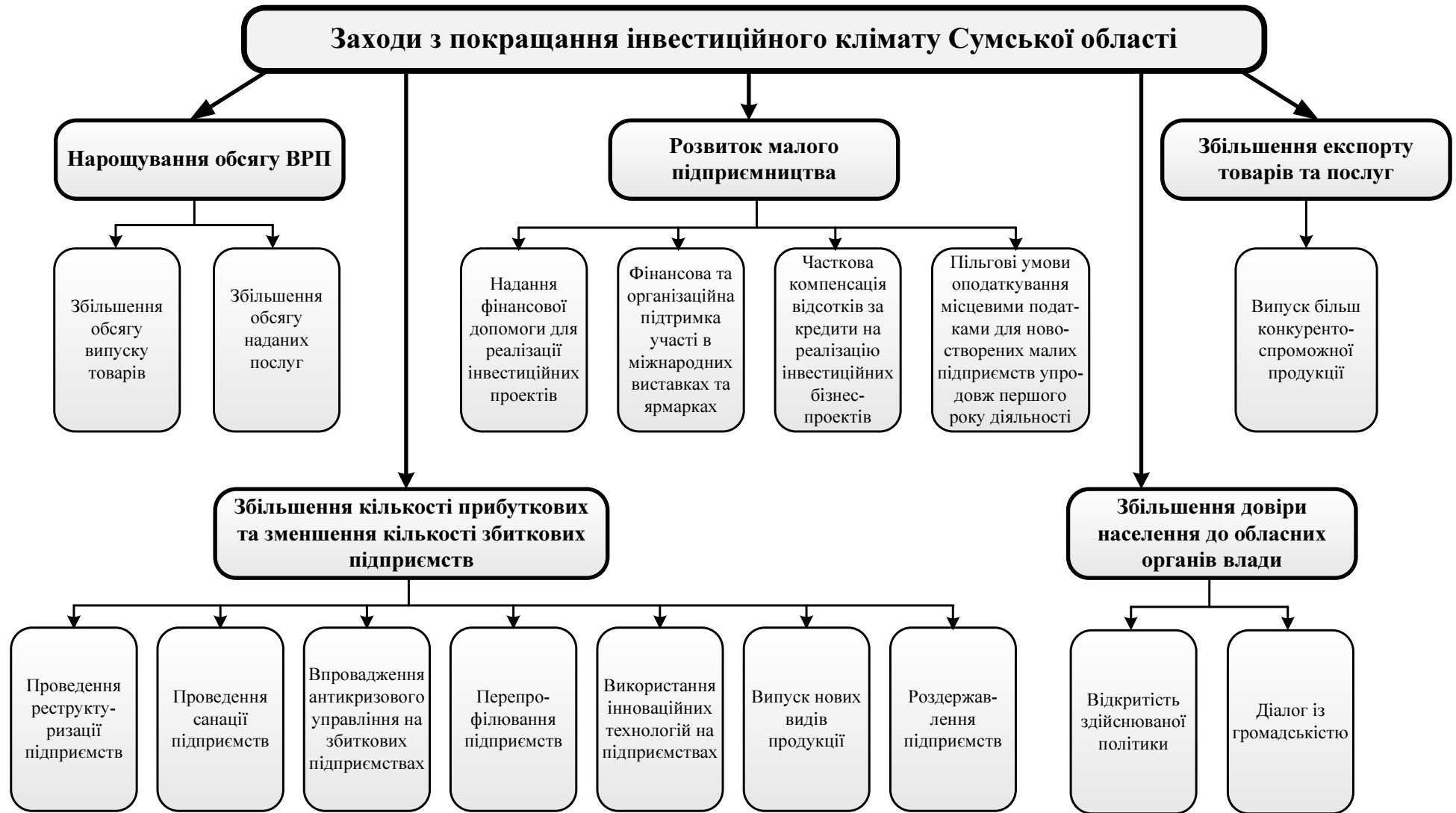


Рис. 3.9. Заходи із покращання інвестиційного клімату Сумської області*

* Розроблено автором.

Для розгляду ситуації у 2011 р. за синтетичною категорією «Екологічна складова» в Сумській області спустимося на один рівень нижче в ієрархічній системі показників і детально проаналізуємо значення блокових інтегральних показників, що входять до цієї синтетичної категорії (табл. 3.24).

Таблиця 3.24

Значення блокових інтегральних показників синтетичної категорії
«Екологічна складова» Сумської області за 2011 рік*

$y^{(v)}(1)/R^{(v)}(1)$	$y^{(v)}(2)/R^{(v)}(2)$	$y^{(v)}(3)/R^{(v)}(3)$	$y^{(v)}(4)/R^{(v)}(4)$	$y^{(v)}(5)/R^{(v)}(5)$	$y^{(v)}(6)/R^{(v)}(6)$	$y^{(v)}(7)/R^{(v)}(7)$
5.4668/ 3	4.2092/ 3	6.1913/ 3	8.9909/ 4	5.5322/ 4	8.4376/ 3	3.8523/ 3

* Складено автором.

Проаналізувавши дані табл. 3.24, маємо таку ситуацію з блоковими інтегральними показниками синтетичної категорії «Екологічна складова»:

- за першим блоком «Рівень забруднення території» область займала третє місце;
- за другим блоком «Природно-ресурсний потенціал регіону» – третє місце;
- за третім блоком «Витрати на ОНПС» – третє місце;
- за четвертим блоком «Рівень соціально-економічного розвитку» – четверте місце;
- за п'ятим блоком «Рівень екологічної освіти» – четверте місце;
- за шостим блоком «Екологічна інфраструктура» – третє місце;
- по сьомим блоком «Розвиток екологічно спрямованої діяльності суб'єктів господарювання» – третє місце.

Таким чином, найбільш проблемними блоками у синтетичній категорії «Екологічна складова» для Сумської області у 2011 р. були четвертий та п'ятий блоки, де область посідала четверте місце серед аналізованих. Але значення всіх інших блокових показників також знаходяться не на високому

рівні. Тому розглянемо всі блоки цієї синтетичної категорії більш детально.

Порівняльний аналіз динаміки показників блоку «Рівень забруднення території» виявив такі проблемні місця Сумської області:

- обсяг відходів I–III класів небезпеки у місцях видалення відходів та на території підприємств у розрахунку на 1 особу, кг:

- найкращий показник – 14,4 (Львівська область);
- Сумська область – 1682,1.

Порівняльний аналіз динаміки показників блоку «Природно-ресурсний потенціал регіону» виявив такі проблемні місця Сумської області:

- видобуток вугілля, млн т:
 - найкращий показник – 37,9 (Донецька область);
 - Сумська область – 0;
- видобуток торфу, тис. т:
 - найкращий показник – 14,9 (Київська область);
 - Сумська область – 0;
- протяжність річок, км:
 - найкращий показник – 16343 (Львівська область);
 - Сумська область – 8020;
- площа ставків і водосховищ, тис. га:
 - найкращий показник – 85,16 (Одеська область);
 - Сумська область – 14,44.

Порівняльний аналіз динаміки показників блоку «Витрати на ОНПС» виявив такі проблемні місця Сумської області:

- КІ на ОНПС, тис. грн:
 - найкращий показник – 1398332,6 (Київська область);
 - Сумська область – 23662;
- поточні витрати на ОНПС, тис. грн:
 - найкращий показник – 2036913,5 (Донецька область);
 - Сумська область – 217306;
- питома вага КІ на ОНПС, % до ВРП:

- найкращий показник – 2,36 (Київська область);
- Сумська область – 0,1.

Порівняльний аналіз динаміки показників блоку «Рівень соціально-економічного розвитку» виявив такі проблемні місця Сумської області:

- доходи бюджету регіону, що припадають на 1 жителя, грн:
 - найкращий показник – 3943,97 (Донецька область);
 - Сумська область – 3692,35;
- середньомісячна номінальна заробітна плата одного працюючого в регіоні, грн:
 - найкращий показник – 3063 (Донецька область);
 - Сумська область – 2177;
- обсяг платних послуг для населення, грн на 1 особу:
 - найкращий показник – 1588 (Одеська область);
 - Сумська область – 681;
- обсяг роздрібного товарообороту підприємств у розрахунку на душу населення, грн на 1 особу:
 - найкращий показник – 9548 (Одеська область);
 - Сумська область – 4321;
- коефіцієнт смертності в регіоні, осіб на 1 тис. населення:
 - найкращий показник – 12,8 (Львівська область);
 - Сумська область – 16,3;
- коефіцієнт народжуваності в регіоні, осіб на 1 тис. населення:
 - найкращий показник – 12,1 (Одеська область);
 - Сумська область – 9,1.

Порівняльний аналіз динаміки показників блоку «Рівень екологічної освіти» виявив такі проблемні місця Сумської області:

- кількість учнівських гуртків екологічного спрямування, од.:
 - найкращий показник – 1545 (Львівська область);
 - Сумська область – 137;
- кількість проведених відкритих лекцій, виховних годин та бесід

екологічного спрямування, од.:

- найкращий показник – 4962 (Київська область);
- Сумська область – 71;
- кількість екологічних спеціальностей у ВНЗ регіону, од.:
- найкращий показник – 13 (Київська область);
- Сумська область – 1.

Порівняльний аналіз динаміки показників блоку «Екологічна інфраструктура» виявив такі проблемні місця Сумської області:

- кількість екологічних маршрутів та стежок, од.:
- найкращий показник – 215 (Київська область);
- Сумська область – 48;
- кількість садіб зеленого туризму, од.:
- найкращий показник – 500 (Львівська область);
- Сумська область – 12.

Порівняльний аналіз динаміки показників блоку «Розвиток екологічно спрямованої діяльності суб'єктів господарювання» виявив такі проблемні місця Сумської області:

- виконано природоохоронних заходів, од.:
- найкращий показник – 143 (Донецька область);
- Сумська область – 19;
- потужність уведених в дію станцій для очищення стічних вод, тис. м³ за добу:
- найкращий показник – 0,7 (Київська область);
- Сумська область – 0;
- потужність уведених в дію установок для уловлювання та знешкодження шкідливих речовин із відхідних газів, тис. м³ газу за год.:
- Сумська область – 0.

Саме ці показники потрібно віднести до головних «вузьких місць» у проблемі підвищення значення інтегрального показника екологічної складової інвестиційної привабливості Сумської області. Покращання

ситуації, що визначає динаміку цих показників, є одним із пріоритетних завдань управління областю.

Для ліквідації виявлених «вузьких місць» та збільшення значення інтегрального показника екологічної складової інвестиційної привабливості Сумської області нами пропонується комплекс заходів, поданий на рис. 3.10.

1. Заходи у сфері поводження з відходами:

- будівництво, розширення і реконструкція полігонів твердих побутових відходів (ТПВ) та споруд для перероблення і знешкодження непридатних і заборонених до застосування пестицидів;

- впровадження обладнання та машин для збирання, складування, утилізації та видалення комунальних і небезпечних (токсичних) відходів;

- перероблення та знешкодження непридатних і заборонених до застосування пестицидів;

- упровадження обладнання та машин для збирання, транспортування, складування, перероблення та знешкодження непридатних і заборонених до застосування пестицидів;

- перезатарювання і транспортування непридатних і заборонених до застосування пестицидів до місць складування та знешкодження.

2. Заходи у сфері екологічної освіти:

- розширення системи позашкільної екологічної освіти учнів шкіл;
- створення (відкриття) учнівських гуртків екологічного спрямування;
- проведення екологічних освітніх і дослідницьких акцій та проектів у шкільному та позашкільному вихованні;

- проведення виставок, фестивалів та акцій щодо пропаганди ОНПС;

- проведення на території області всеукраїнських екологічних акцій і конкурсів;

- відкриття нових екологічних спеціальностей у ВНЗ області.

Заходи у сфері поводження з відходами

- будівництво, розширення і реконструкція полігонів ТПВ та споруд для перероблення і знешкодження непридатних і заборонених до застосування пестицидів;
- утравлення обладнання та машин для збирання, складування, утилізації та видалення комунальних та небезпечних (токсичних) відходів;
- перероблення та знешкодження непридатних і заборонених до застосування пестицидів;
- впровадження обладнання та машин для збирання, транспортування, складування, перероблення та знешкодження непридатних і заборонених до застосування пестицидів;
- перезатарювання і транспортування непридатних і заборонених до застосування пестицидів до місць складування та знешкодження

Заходи у сфері екологічної освіти

- розширення системи позашкільної екологічної освіти учнів середніх шкіл;
- створення (відкриття) учнівських гуртків екологічного спрямування;
- проведення екологічних освітніх і дослідницьких акцій та проєктів у шкільному та позашкільному вихованні;
- проведення виставок, фестивалів та акцій щодо пропаганди ОНПС;
- проведення на території області всеукраїнських екологічних акцій та конкурсів;
- відкриття нових екологічних спеціальностей у ВНЗ регіону

Заходи у сфері екологічної інфраструктури

- розроблення та впровадження нових туристично-екскурсійних маршрутів природничої (екологічної) тематики;
- проведення реконструкції автомобільних доріг на основних туристичних маршрутах області;
- сприяння розвитку сільського зеленого туризму в області шляхом проведення семінарів, конференцій, зустрічей з обміну досвідом

Заходи у сфері екологічно спрямованої діяльності суб'єктів господарювання

- будівництво, ремонт та реконструкція очисних споруд та каналізаційних систем;
- придбання насосного і технологічного обладнання для комунальних каналізаційних систем, установок і обладнання для збирання рідких відходів;
- встановлення та реконструкція обладнання для очищення газопилового потоку від забруднювальних речовин, що викидаються в атмосферне повітря;
- удосконалення та реконструкція виробничих технологічних ліній і обладнання;
- підвищення рівня інноваційних, ресурсозберігаючих та природоохоронних технологій

Витрати на ОНПС

- збільшення обсягу КІ та поточних витрат на ОНПС із державного бюджету та за рахунок власних коштів підприємств і організацій;
- збільшення обсягу КІ на ОНПС за рахунок коштів іноземних інвесторів. Для цього необхідно розробляти привабливі інвестиційні проєкти, що передбачають досягнення економічних, соціальних та екологічних ефектів

Заходи у сфері соціально-економічного розвитку

- збільшення доходів бюджету області шляхом оптимізації податкової політики, що, у свою чергу, залежить від зменшення кількості збиткових підприємств та детінізації економіки регіону;
- збільшення обсягу платних послуг, наданих населенню області;
- збільшення обсягу роздрібного товарообороту регіону

Зниження коефіцієнта смертності

- покращання екологічної ситуації в області;
- створення умов доступу до якісного медичного та санаторно-курортного обслуговування;
- розширення доступу дітей і підлітків до фізкультурно-спортивних і оздоровчих закладів;
- впровадження на виробництвах із шкідливими умовами праці технологій, які забезпечуватимуть усунення або зменшення негативного впливу на здоров'я працівників;
- контроль за безпекою для життя і здоров'я людини продуктів харчування, непродовольчих товарів повсякденного вжитку, ліків;
- посилення громадського порядку та боротьба із злочинністю

Збільшення коефіцієнта народжуваності

- підвищення рівня заробітної плати;
- допомога у покращанні житлових умов сімей із дітьми;
- запровадження вагомих податкових пільг для сімей із дітьми;
- підвищення соціального престижу батьківства

Рис. 3.10. Заходи із покращання стану екологічної складової інвестиційної привабливості Сумської області*

* Розроблено автором.

3. Заходи у сфері розширення екологічної інфраструктури:

- розроблення та впровадження нових туристично-екскурсійних маршрутів природничої (екологічної) тематики;
- проведення реконструкції автомобільних доріг на основних туристичних маршрутах області;
- сприяння розвитку сільського зеленого туризму в області шляхом проведення семінарів, конференцій, зустрічей з обміну досвідом.

4. Заходи у сфері екологічно спрямованої діяльності суб'єктів господарювання:

- будівництво, ремонт та реконструкція очисних споруд та каналізаційних систем;
- придбання насосного і технологічного обладнання для комунальних каналізаційних систем, установок і обладнання для збирання рідких відходів;
- встановлення та реконструкція обладнання для очищення газопилового потоку від забруднювальних речовин, що викидаються в атмосферне повітря;
- удосконалення та реконструкція виробничих технологічних ліній та обладнання;
- підвищення рівня інноваційних, ресурсозберігаючих та природоохоронних технологій.

5. Витрати на ОНПС:

- збільшення обсягу КІ та поточних витрат на ОНПС із державного бюджету та за рахунок власних коштів підприємств і організацій;
- збільшення обсягу КІ на ОНПС за рахунок коштів іноземних інвесторів. Для цього необхідно розробляти привабливі інвестиційні проекти, які передбачають досягнення економічних, соціальних та екологічних ефектів.

6. Заходи у сфері соціально-економічного розвитку:

- збільшення доходів бюджету області шляхом оптимізації податкової політики, що, у свою чергу, залежить від зменшення кількості збиткових

підприємств та детінізації економіки;

- збільшення обсягу платних послуг, наданих населенню області;
- збільшення обсягу роздрібного товарообороту області.

7. Зниження коефіцієнта смертності. Для цього необхідно:

- покращання екологічної ситуації в області;
- створення умов доступу до якісного медичного та санаторно-курортного обслуговування;

- розширення доступу дітей та підлітків до фізкультурно-спортивних і оздоровчих закладів;

- впровадження на виробництвах із шкідливими умовами праці технологій, які забезпечуватимуть усунення або зменшення негативного впливу на здоров'я працівників;

- контроль за безпекою для життя і здоров'я людини продуктів харчування, непродовольчих товарів повсякденного вжитку, ліків;

- посилення громадського порядку та боротьба із злочинністю.

8. Збільшення коефіцієнта народжуваності. Для цього необхідно:

- підвищення рівня заробітної плати;
- допомога у покращанні житлових умов сімей із дітьми;
- запровадження вагомих податкових пільг для сімей із дітьми;
- підвищення соціального престижу батьківства.

9. На величину показників блоку «Природно-ресурсний потенціал регіону» дуже важко або взагалі неможливо вплинути у короткостроковій та середньостроковій перспективі через їх об'єктивний характер, поелементний склад та особливості впливу на економічні рішення.

На наступному етапі здійснимо аналіз результатів проведеного оцінювання інвестиційної привабливості з урахуванням екологічної складової Донецької, Львівської, Одеської та Київської областей за 2011 рік. Для цього проаналізуємо таблицю значень інтегральних показників п'яти синтетичних категорій та інвестиційної привабливості та відповідних місць аналізованих областей за 2011 рік (табл. 3.25).

Таблиця 3.25

Динаміка інтегральних показників п'яти синтетичних категорій та $y_{зві}$ інвестиційної привабливості Сумської, Донецької, Львівської, Одеської та Київської областей за 2011 рік*

Область	$y^{(I)}/R^{(I)}$	$y^{(II)}/R^{(II)}$	$y^{(III)}/R^{(III)}$	$y^{(IV)}/R^{(IV)}$	$y^{(V)}/R^{(V)}$	$y_{зві}/R_{зві}$
Сумська	7.2098/ /1	5.0873/ /4	7.2681/ /2	6.8231/ /1	5.3547/ /3	5.9249/ /2
Донецька	6.7088/ /3	5.9801/ /2	8.2594/ /1	6.7987/ /2	6.4023/ /1	6.8062/ /1
Львівська	5.6650/ /5	4.8577/ /5	5.2587/ /3	4.1212/ /4	5.6120/ /2	5.2079/ /4
Одеська	6.9513/ /2	5.4732/ /3	3.4792/ /5	4.8139/ /3	3.9672/ /5	4.4834/ /5
Київська	6.2476/ /4	7.3204/ /1	4.9253/ /4	3.9349/ /5	5.3471/ /4	5.3381/ /3

* Складено автором.

За даними, наведеними у табл. 3.25, бачимо, що у 2011 році за значенням інтегрального показника інвестиційної привабливості $y_{зві}$ області розмістилися так: перше місце – Донецька, друге – Сумська, третє – Київська, четверте – Львівська, п'яте – Одеська.

Проаналізуємо значення інтегральних показників синтетичних категорій досліджуваних областей за 2011 р. та спробуємо визначити основні проблемні місця у розвитку, на які потрібно звернути увагу керівництву цих областей.

Розглянувши дані табл. 3.25, отримали таку ситуацію у Донецькій області за інтегральними показниками синтетичних категорій інвестиційної привабливості:

- за синтетичною категорією «Інвестиційний потенціал» область займала третє місце;
- за синтетичною категорією «Інвестиційний клімат» – друге місце;
- за синтетичною категорією «Інвестиційна активність» – перше місце;
- за синтетичною категорією «Інвестиційні ризики» – друге місце;

- за синтетичною категорією «Екологічна складова» – перше місце.

Найбільш проблемною для Донецької області у 2011 р. була синтетична категорія «Інвестиційний потенціал», за якою область посідала третє місце серед п'яти аналізованих.

Розглянувши дані, наведені у табл. 3.25, отримали таку ситуацію у Львівській області за інтегральними показниками синтетичних категорій інвестиційної привабливості:

- за синтетичною категорією «Інвестиційний потенціал» область займала п'яте місце;
- за синтетичною категорією «Інвестиційний клімат» – п'яте місце;
- за синтетичною категорією «Інвестиційна активність» – третє місце;
- за синтетичною категорією «Інвестиційні ризики» – четверте місце;
- за синтетичною категорією «Екологічна складова» – друге місце.

Найбільш проблемними для Львівської області у 2011 р. були чотири (тобто майже всі) синтетичні категорії: «Інвестиційний потенціал», «Інвестиційний клімат», «Інвестиційна активність», «Інвестиційні ризики», за якими область посідала відповідно два п'яті, третє та четверте місця серед п'яти аналізованих.

Розглянувши дані табл. 3.25, отримали таку ситуацію в Одеській області за інтегральними показниками синтетичних категорій інвестиційної привабливості:

- за синтетичною категорією «Інвестиційний потенціал» область займала друге місце;
- за синтетичною категорією «Інвестиційний клімат» – третє місце;
- за синтетичною категорією «Інвестиційна активність» – п'яте місце;
- за синтетичною категорією «Інвестиційні ризики» – третє місце;
- за синтетичною категорією «Екологічна складова» – п'яте місце.

Одеська область, як і Львівська, у 2011 р. мала чотири проблемні синтетичні категорії: «Інвестиційний клімат», «Інвестиційні ризики», «Інвестиційна активність» та «Екологічна складова», за якими область

посідала відповідно два треті та два п'яті місця.

Розглянувши дані, наведені у табл. 3.25, отримали таку ситуацію у Київській області за інтегральними показниками синтетичних категорій інвестиційної привабливості:

- за синтетичною категорією «Інвестиційний потенціал» область займала четверте місце;
- за синтетичною категорією «Інвестиційний клімат» – перше місце;
- за синтетичною категорією «Інвестиційна активність» – четверте місце;
- за синтетичною категорією «Інвестиційні ризики» – п'яте місце;
- за синтетичною категорією «Екологічна складова» – четверте місце.

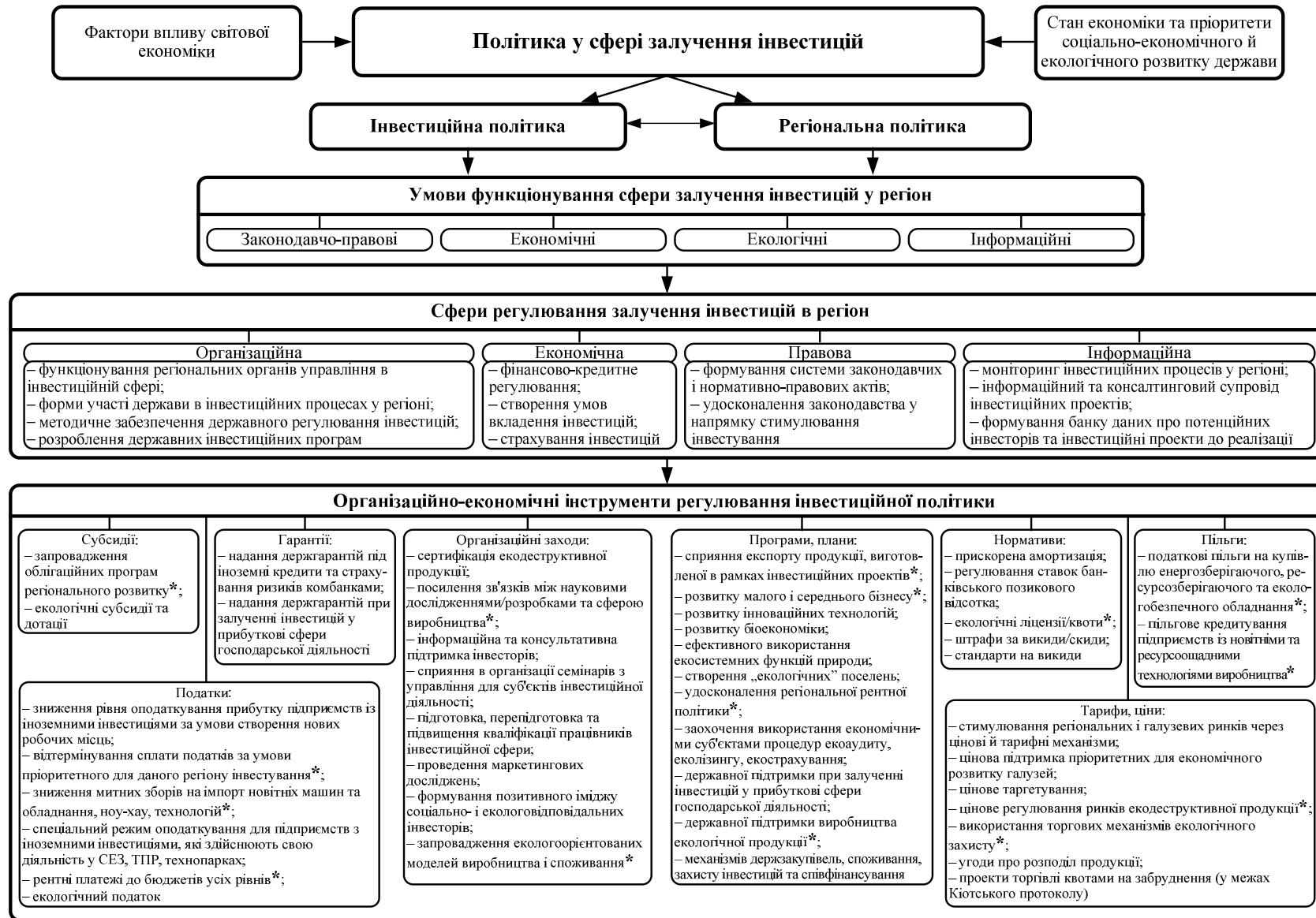
Київська область, як і попередні дві області, у 2011 р. мала чотири найбільш проблемні синтетичні категорії: «Інвестиційний потенціал», «Інвестиційна активність», «Екологічна складова» та «Інвестиційні ризики», за якими область посідала відповідно три четвертих та п'яте місця серед аналізованих.

Вирішення проблеми покращання інвестиційної привабливості області залежить від: послідовності дій та компетенції державних і місцевих органів влади; правдивого оцінювання рівня інвестиційної привабливості областей; комплексності та всебічності заходів, що проводяться.

Державна політика в інвестиційній сфері повинна створювати передумови для стимулювання інвестиційної діяльності в областях: стабільне законодавчо-нормативне забезпечення, зниження рівня корумпованості, реформування відносин власності у сільському господарстві, оптимізація податкового законодавства та ін. Вона має передбачати такі заходи:

- оптимізація кадрового забезпечення області;
- фінансово-кредитне регулювання та професійно-консультативна допомога області;
- стимулювання розвитку науково-дослідної діяльності.

Розроблений автором організаційно-економічний механізм регулювання залучення інвестицій у регіон поданий на рис. 3.11.



* – пріоритетні організаційно-економічні інструменти для Сумської області

Рис. 3.11. Організаційно-економічний механізм регулювання залучення інвестицій у регіон**

** Розроблено автором.

На нашу думку, регіональна політика щодо стимулювання іноземних інвестицій має формуватися за такими напрямками:

- збільшення обсягів іноземних інвестицій за рахунок проведення інтенсивного маркетингу;
- підвищення інвестиційної привабливості регіону шляхом полегшення доступу інвесторів до об'єктів інвестування;
- розвиток інфраструктури та підвищення рівня ефективності використання соціально-економічних факторів та природних ресурсів;
- стимулювання припливу інвестицій у високотехнологічне виробництво;
- сприяння зміцненню науково-технічного потенціалу регіону.

Дієвими способами залучення інвестицій у регіон є налагодження процесу співпраці місцевих органів влади із потенційними інвесторами, активізація рекламно-інформаційної діяльності та створення належного інфраструктурного забезпечення.

Повноцінному використанню інвестиційної привабливості регіону і залученню нових інвестицій сприятиме розроблення стратегії просування регіональних ресурсів, продуктів та послуг на внутрішньому і на зовнішніх ринках. Реалізація такої стратегії передбачає формування системи інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності в регіоні та втілення комплексу відповідних заходів:

- забезпечення потенційних інвесторів необхідною інформацією на стадії планування інвестиційних проектів шляхом створення і подальшого використання інвестиційної карти регіону;
- залучення до складання бізнес-планів інвестиційних проектів висококваліфікованих фахівців;
- закріплення договірних зобов'язань регіональних управлінь статистики щодо надання необхідної для моніторингу інвестиційних проектів інформації;
- активізація використання інформаційно-комп'ютерних технологій,

формування корпоративних мереж і використання мережі Internet для надання достовірної та оперативної інформації про потенційні можливості інвестування в регіон.

Таким чином, за допомогою розробленої нами програми за запропонованою методикою оцінювання інвестиційної привабливості регіонів з урахуванням екологічної складової ми провели оцінювання інвестиційної привабливості Сумської, Донецької, Львівської, Одеської та Київської областей за 2007–2011 рр. На основі виконаних розрахунків зробили висновки та запропонували практичні рекомендації для підвищення інвестиційної привабливості Сумської області.

Висновки до розділу 3

Матеріали третього розділу присвячені організаційно-економічним питанням практичної реалізації науково-методичного підходу до урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону. За проведеним дослідженням можна сформулювати такі висновки.

1. З метою реалізації авторського науково-методичного підходу до оцінювання інвестиційної привабливості регіонів з урахуванням екологічної складової у роботі розроблено прикладне програмне забезпечення (на мові програмування Maple) для проведення розрахунків і отримання порівнюваних інтегральних показників, які б дозволяли економічним суб'єктам обґрунтовувати інвестиційні рішення.

2. На основі запропонованого у підрозділі 2.3 науково-методичного підходу до урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону розраховано інтегральні показники п'яти синтетичних категорій та інвестиційної привабливості Сумської, Донецької, Львівської, Одеської та Київської областей за 2007–2011 рр. Визначено, що за рівнем інвестиційної привабливості у 2011 р. області розмістилися так: перше місце – Донецька, друге – Сумська, третє – Київська, четверте – Львівська, п'яте –

Одеська. Спираючись на отримані дані, у роботі проведено ранжування аналізованих областей за рівнями інвестиційної привабливості.

3. Аналіз отриманих результатів оцінювання й порівняння засвідчив позитивну тенденцію зростання інтегрального показника інвестиційної привабливості досліджуваних областей упродовж 2007–2011 рр.; найвища динаміка у Донецькій області ($K_{zvi} = 1,210$), найнижча – у Львівській області ($K_{zvi} = 1,032$).

4. На основі виконаних розрахунків ваг синтетичних категорій інвестиційної привабливості було доведено необхідність включення екологічної складової до методики оцінювання інвестиційної привабливості регіону: вага цієї категорії є найбільшою серед усіх синтетичних категорій, тобто ця складова суттєво впливає на рівень інвестиційної привабливості регіону і, відповідно, має бути адекватно відображена у відповідних оцінках.

5. Керуючись результуючими оцінками, у роботі запропоновано комплекс науково-практичних рекомендацій щодо підвищення інвестиційної привабливості регіону, зокрема розроблено організаційно-економічний механізм регулювання залучення інвестиційних ресурсів у регіон, що включає комплекс організаційно-економічних інструментів екологічного спрямування, згрупованих у функціональні блоки: субсидії; гарантії; тарифи, ціни; програми, плани; нормативи; пільги; податки; організаційні заходи, цільове використання яких сприятиме розвитку галузевих і регіональних ринків, підвищенню ефективності взаємодій між агентами економічної діяльності й підвищенню ефективності регіональної інвестиційної політики.

Основні результати досліджень розділу опубліковані у працях [151, 220, 221].

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі проведених досліджень запропоновано нові підходи до вирішення науково-практичного завдання, яке полягає в удосконаленні науково-методичних підходів до урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону, що базуються на ієрархічній системі оцінювання та розрахунку інтегрального показника, який визначається за показниками п'яти основних синтетичних категорій.

Результати дисертаційного дослідження є підставою для таких висновків.

1. На основі комплексного аналізу тенденцій соціально-економічного розвитку й узагальнення масиву даних встановлено, що господарська діяльність в Україні чинить значний екодеструктивний вплив на НПС, і відповідно екологічна ситуація є складною: щорічні економічні збитки національного господарства від неефективного природокористування та забруднення довкілля становлять близько 15–17% валового національного доходу. Незадовільним також залишається інвестиційне забезпечення ОНПС: питома вага КІ на ОНПС у складі виробленого ВВП в Україні знаходиться на рівні 0,255–0,532 %, тоді як у розвинених країнах – на рівні 1,2–3,6 %. Кардинальних змін ситуації, що склалася, можна досягти шляхом покращання інвестиційної привабливості України в цілому та її регіонів зокрема, створенні умов, сприятливих для залучення інвестиційних ресурсів, та екологізації моделей виробництва і споживання.

2. У роботі на основі критичного аналізу й систематизації основних груп економічних, правових, соціальних і організаційних чинників впливу доведено, що нормативно-правове й організаційно-економічне забезпечення, що супроводжує процеси оцінювання інвестиційної привабливості регіонів, потребує істотного удосконалення. Це стало підґрунтям для поглиблення й удосконалення науково-методичних підходів до урахування саме екологічної

складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону. Базуючись на розрахунках інтегральних показників інвестиційної привабливості, обґрунтовано необхідність та доцільність включення екологічної складової до методики оцінювання інвестиційної привабливості регіону, оскільки ця характеристика суттєво впливає на неї.

3. Узагальнення концептуальних основ та існуючих підходів до визначення сутності й змісту поняття «інвестиційна привабливість регіону» дозволило сформулювати авторське визначення, яке на відміну від існуючих враховує екологічну складову: інвестиційна привабливість регіону – це інтегральна оціночна характеристика певного регіону з позицій інвестиційного клімату, інвестиційної активності, інвестиційного потенціалу, екологічного стану та інвестиційних ризиків, що впливають на ефективність інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

4. На основі системного аналізу існуючих підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіонів визначено основні вимоги, яким повинні відповідати показники, необхідні для проведення такого оцінювання. Керуючись такими вимогами, у роботі сформовано систему економічних показників, що пропонується для розрахунку інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону, яка включає комплекс еколого-економічних показників, що характеризують: рівень забруднення довкілля регіону, природно-ресурсний потенціал регіону, витрати на охорону навколишнього природного середовища, рівень екологічної освіти, розвиток екологічної інфраструктури регіону та екологічно спрямовану діяльність суб'єктів господарювання.

5.3 метою якнайбільш повного залучення екологічних факторів в оцінки інвестиційної привабливості у роботі розроблено авторський науково-методичний підхід до урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону, який передбачає визначення інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону на основі формування інтегральних показників взаємопов'язаних між собою

синтетичних категорій, таких як інвестиційний потенціал, інвестиційний клімат, інвестиційна активність, інвестиційні ризики та екологічна складова, визначення яких, у свою чергу, базується на відповідній системі часткових екологічних та економічних показників. Цей підхід спирається на економіко-математичні методи дослідження, які базуються на багатовимірному статистичному аналізі. Розроблений підхід дозволяє врахувати основні фактори впливу на інвестиційну привабливість регіону, визначити рівень та динаміку розвитку за обраними групами факторів, розрахувати інтегральний показник інвестиційної привабливості кожного регіону, провести ранжування регіонів на основі проведених розрахунків, проаналізувати динаміку інвестиційних потоків та запропонувати дієві заходи з підвищення інвестиційної привабливості регіону.

б. У процесі практичної апробації розробленого науково-методичного підходу до урахування екологічної складової при оцінюванні інвестиційної привабливості регіону було розраховано інтегральні показники п'яти синтетичних категорій та інвестиційної привабливості Сумської, Донецької, Львівської, Одеської та Київської областей за 2007–2011 рр. Визначено, що за рівнем інвестиційної привабливості у 2011 р. області розмістилися так: перше місце – Донецька, друге – Сумська, третє – Київська, четверте – Львівська, п'яте – Одеська. Встановлено, що всі досліджувані області мають позитивну тенденцію до зростання інтегрального показника інвестиційної привабливості упродовж 2007–2011 рр.; найвища динаміка у Донецькій області ($K_{zai} = 1,210$), а найнижча – у Львівській області ($K_{zai} = 1,032$). Результати цього оцінювання дають можливість отримати об'єктивне уявлення про рівень інвестиційної привабливості регіонів відповідно до визначених напрямів і пріоритетів соціально-економічного й екологічного розвитку. Проведене оцінювання інвестиційної привабливості регіонів є важливим, враховуючи широке коло його користувачів (інвестори, керівники підприємств (фірм), органи державного і місцевого управління) та можливостей використання отриманих результатів. Виявлення проблемних

вузлів окремих регіонів за різними групами показників соціально-економічного та екологічного розвитку повинно стати надійним підґрунтям для формування й реалізації регіональних та загальнодержавних програм і стратегій розвитку.

7. У ході дослідження розроблено організаційно-економічний механізм регулювання залучення інвестицій у регіон, що включає комплекс організаційно-економічних інструментів екологічного спрямування, згрупованих у функціональні блоки: субсидії; гарантії; тарифи, ціни; програми, плани; нормативи; пільги; податки; організаційні заходи, цільове їх використання сприятиме розвитку галузевих і регіональних ринків, підвищенню ефективності взаємодій між агентами економічної діяльності й підвищенню ефективності регіональної інвестиційної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Онопрієнко О. Д. Міжнародні рейтинги України як критерій її інвестиційної привабливості / О. Д. Онопрієнко, Н. О. Куляниця // Проблеми системного підходу в економіці. – 2011. – № 3. – С. 36–41.
2. Ease of Doing Business in Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine>.
3. The Global Competitiveness Report 2013–2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf.
4. 2014 Index of Economic Freedom. Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.heritage.org/index/country/ukraine>.
5. Corruption Perceptions Index 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.transparency.org/cpi2013/results>.
6. Supplementary Analysis : Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.standardandpoors.com/prot/ratings/articles/en/us/?articleType=HTML&assetID=1245360767194#ID4696>.
7. Індекс інвестиційної привабливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eba.com.ua/uk/about-eba/indices/investment-attractiveness-index>.
8. Инвестпривлекательность Украины упала до рекордно низкого уровня после разворота от ЕС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zn.ua/ECONOMICS/investprivlekatelnost-ukrainy-upala-do-rekordno-nizkogo-urovnya-posle-razvorota-ot-es-135414_.html.
9. Індекс інвестпривабливості України є найгіршим за останні чотири роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ipress.ua/news/indeks_investpryvablyvosti_ukrainy_ie_naygirshym_za_ostanni_chotyry_roky_yeba_18544.html.
10. Панченко Ю. Неумеренный климат. Инвестпривлекательность Украины резко упала [Електронний ресурс] / Ю. Панченко // Газета

«Коммерсантъ Україна». – 07.10.2011. – № 161 (1435). – Режим доступу : <http://www.kommersant.ua/doc/1789286>.

11. Регіони України : проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / [за ред. З. С. Варналія]. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.

12. Нагірна В. П. Інтегральний потенціал території у контексті господарської діяльності регіону / В. П. Нагірна // Український географічний журнал. – 2010. – № 2. – С. 32–39.

13. Социально-экономический потенциал региона : [монография] / А. М. Телиженко, Е. В. Лапин, Л. Г. Мельник, С. Н. Ильяшенко, В. Н. Кислый и др. [под общ. ред. проф. О. Ф. Балацкого]. – Сумы : ВТД «Университетская книга», 2010. – 364 с.

14. Балацкий О. Ф. Прогнозирование социально-экономического потенциала территории : методические подходы / О. Ф. Балацкий, А. М. Телиженко // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2008. – № 2, Т.2. – С. 5–14.

15. Інвестиційний клімат. Державне агентство України з інвестицій та розвитку. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://in.ukrproject.gov.ua/index.php?get=212>.

16. Рейтинги інвестиційної привабливості території / Т. А. Васильєва, О. М. Теліженко, В. М. Боронос, Н. В. Винниченко // Інвестиційне забезпечення соціально-економічного розвитку міста [Текст] : монографія : у 2 т. : Т. 1. Системний підхід до інвестиційного забезпечення соціально-економічного розвитку міста / за заг. ред. А. О. Єпіфанова, Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – С. 192–253.

17. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Т. В. Майорова – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 472 с.

18. Сабадаш В. В. Логістика зовнішньоекономічної діяльності /

В. В. Сабадаш, С. А. Петровська // Механізм регулювання економіки. – 2004. – № 2. – С. 140–145.

19. Череп А. В. Інвестознавство : навчальний посібник / А. В. Череп – К. : Кондор, 2006. – 398 с.

20. Сидоренко І. В. Теоретико-методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіону / І. В. Сидоренко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». Збірник. – Чернігів : ЧДТУ, 2010. – № 44.

21. Репченко Н. А. Формирование привлекательного инвестиционного климата региона : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Репченко Наталья Александровна. – Тамбов, 2009. – 180 с.

22. Ballotta M. Factors, Actions and Policies to Determine the Investment Attractiveness of a Territorial System [Електронний ресурс] / M. Ballotta // World Bank, WBI / PSD Investment Climate, Seminar Series, Washington. – 29 January 2004. – Режим доступу : <http://info.worldbank.org/etools/docs/library/136063/ballotta.pdf>.

23. Асаул А. Н. Систематизация факторов, характеризующих инвестиционную привлекательность регионов / А. Н. Асаул // Региональная экономика. – 2004. – № 2. – С. 53–62.

24. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент : [учебный курс] / И. А. Бланк – К. : Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. – 448 с.

25. Гомольська В. В. Організаційно-економічні аспекти поліпшення інвестиційного клімату регіону / В. В. Гомольська // Регіональна економіка. – 2003. – № 3. – С. 62–70.

26. Гурова К. Д. Экономическая реформа (некоторые аспекты реализации) / К. Д. Гурова – Харьков : Фолио, 2000. – 388 с.

27. Доленко Г. О. Методичні рекомендації з курсу «Менеджерські системи» [Електронний ресурс] // Основи інвестиційного менеджменту : До виконання практичних, лабораторних та самостійних робіт

з курсу для студентів факультету кібернетики / Г. О. Доленко, В. А. Заславський, О. О. Тимашов. – Режим доступу : http://www.unicyb.kiev.ua/Library/Zaslav/M_Kon.doc.

28. Єрмошенко М. М. Аналіз і оцінка інвестиційних проектів : [навч. посібник] / М. М. Єрмошенко, І. О. Плужников. – К. : НАУ, 2004. – 155 с.

29. Захожай В. Статистика інвестиційної діяльності [Електронний ресурс] / В. Захожай, М. Кіт // Персонал. – 2007. – №8. – С. 10–17. – Режим доступу : <http://personal.in.ua/article.php?id=548>.

30. Іщук С. О. Оцінювання інвестиційної привабливості регіону: методичний аспект / С. О. Іщук, Т. В. Кулініч // Регіональна економіка. – 2010. – № 3. – С. 71–78.

31. Крушинська А. В. Методика оцінювання інвестиційної привабливості туристичного комплексу / А. В. Крушинська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління. – 2011. – № 698. – С. 73–79.

32. Mempel-Śnieżyk A. The investment attractiveness of regions on the example of Lower Silesia / А. Mempel-Śnieżyk // Економічний форум. – 2012. – № 4. – С. 106–111.

33. Носова О. Інвестиційна привабливість регіонів [Електронний ресурс] / О. Носова // Видання інституту Кеннана в Україні. Режим доступу : <http://www.kennan.kiev.ua/kkp/content/conf06/papers/Nosova.html>.

34. Носова О. В. Инвестиционная привлекательность страны / О. В. Носова // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Економічна серія. – Харків : Видавництво ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. – № 851. – С.34–38.

35. Петкова Л. Муніципальні інвестиції та кредити / Л. Петкова, В. Проскурін – К. ; 2006. – 158 с.

36. Семина Л. А. Инвестиционная привлекательность : теоретический

аспект [Електронний ресурс] / Л. А. Семина // Вестник Челябинского государственного университета. – 2010. – № 14 (195). Экономика. Вып. 27. – С. 17–19. – Режим доступа : <http://www.lib.csu.ru/vch/195/002.pdf>.

37. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика : навч. посіб. / Д. М. Стеченко – К. : Вікар, 2002. – 374 с.

38. Страхова И. Ю. Методы повышения инвестиционной привлекательности промышленности региона : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. экон. наук : спец. 08.00.05 «Экон. и управл. нар. хоз. : экон., организац. и управл. предпр., отрасл., комплексами (промышленность)» / И. Ю. Страхова. – Санкт-Петербург, 2009. – 18 с.

39. Страховий та інвестиційний менеджмент : підручник / за наук. ред. В. Г. Федоренка, В. Б. Захожая / В. Г. Федоренко, В. Б. Захожай, О. Г. Чувардинський та ін. – К. : МАУП, 2002. – 344 с.

40. Харламова Г. О. Оцінювання привабливості об'єктів інвестування / Г. О. Харламова // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 9 (87). – С. 73–79.

41. Хмарська І. В. Проблеми формування та оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України / І. В. Хмарська // Регіональна економіка. – 2003. – № 3. – С. 138–146.

42. Про затвердження Методики розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку. Наказ Держкомстату України № 114 від 15.04.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uazakon.com/documents/date_1a/pg_ibcnog/index.htm.

43. Балацький О. Ф. Управління інвестиціями : навч. посіб. / О. Ф. Балацький, О. М. Теліженко, М. О. Соколов. – [2-ге вид., переробл. і доп.]. – Суми : Університетська книга, 2004. – 232 с.

44. Напрямки стимулювання іноземних інвестицій в економіку міста / О. Ф. Балацький, О. М. Теліженко // Інвестиційне забезпечення соціально-

економічного розвитку міста : монографія : у 2 т. Т. I . Системний підхід до інвестиційного забезпечення соціально-економічного розвитку міста / за заг. ред. А. О. Єпіфанова, Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2009. – С. 177–179.

45. Економіка підприємства в умовах ринкових перетворень : монографія / [за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О. Г. Янкового]. – Одеса : Атлант, 2010. – 390 с.

46. Петровська С. А. Оцінки інвестиційної привабливості регіону : порівняльний пофакторний аналіз / С. А. Петровська // Механізм регулювання економіки. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2012. – № 2 (56) – С. 90–97.

47. Пилипенко О. І. Методика аналізу інвестиційної привабливості підприємства : макро- і мікроекономічні аспекти / О. І. Пилипенко // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2009. – № 4 (50). – С. 120–127.

48. Інвестування : [підручник] / В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко, О. П. Коюда. – К. : Знання, 2008. – 452 с.

49. Хобта В. М. Формування та підвищення інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] / В. М. Хобта, А. В. Мешков // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія : економічна / за заг. ред. д-ра екон. наук В. В. Дем'яньєва. – Донецьк : ДВНЗ «ДонНТУ». – 2009. – Вип. 37-3. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Npdntu_ekon/2009_36_1/118.pdf.

50. Петровська С. А. Аналіз методик оцінки інвестиційної привабливості регіону / С. А. Петровська // Збірка тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції «Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку країни» / ред. кол. В. І. Веретенников та ін.] – Макіївка : МEGI, – 2012. – С.168–169.

51. Іванова Н. Ю. Оцінка інвестиційної привабливості регіону :

порівняльний аналіз сучасних методик / Н. Ю. Іванова, А. І. Данилів // Наукові записки. Том 56, Економічні науки / Національний університет «Києво-Могилянська академія». – К. : КМ «Академія», – 2006. – С. 16–22.

52. Гапак Н. М. Законодавчі чинники формування інвестиційної політики як складової бізнесового клімату / Н. М. Гапак // Регіональна економіка. – 2003. – № 3. – С. 71–76.

53. Сонько С. П. Ринок і регіоналістика / С. П. Сонько, В. І. Мустафін. – К. : Ніка-Центр, 2002. – 395 с.

54. The World Bank. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org>.

55. Institutional Investor. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.institutionalinvestor.com>.

56. Euromoney's Country Risk Rankings [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.euromoney.com>.

57. Transparency International. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.transparency.org>.

58. Moody's Investor Service [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.moody.com>.

59. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент : [текст] / И. А. Бланк. – К. : ИТЕМ ЛТД, «Юнайтед Трейд Лимитед», 1995. – 448 с.

60. Іванов С. В. Особливості визначення рейтингу інвестиційної привабливості регіонів України / С. В. Іванов // Экономика Крыма. – Симферополь : ТНУ им. В. И. Вернадского, 2004. – № 12. – С. 45–49.

61. Коренева Н. О. Методичні підходи до побудови комплексної інтегральної оцінки інвестиційної привабливості на регіональному рівні / Н. О. Коренева // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 2 (68). – С. 106–111.

62. Купалова Г. І. Екологічна складова системи показників інвестиційної привабливості регіонів України / Г. І. Купалова, Н. О. Коренева

// Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2010. – № 3 (9). – С. 133–136.

63. Андел І. В. Економічний, фінансовий та екологічний аспекти інвестиційної привабливості регіону / І. В. Андел // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – № 19.10. – С. 126–141.

64. Андел І. В. Рівень охорони довкілля як чинник диференціації інвестиційної привабливості регіонів / І. В. Андел // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – № 20.13. – С. 68–81.

65. Андел І. В. Рейтингова оцінка інвестиційної привабливості галузей економіки регіонів з урахуванням фінансових показників функціонування підприємств / І. В. Андел // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – № 20.4. – С. 172–178.

66. Петровская С. А. Оценка инвестиционной привлекательности региона : эколого-экономические аспекты / С. А. Петровская // Молодёжь и наука : реальность и будущее : материалы IV Международной конференции студентов, аспирантов и молодых учёных / Кемеровский государственный университет; отв. ред. Т. А. Бельчик. – Кемерово : Офсет, 2012. – С. 234–238.

67. Петровська С. А. Інвестиційна привабливість регіону у контексті сталого розвитку / С. А. Петровська // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю наукової діяльності факультету економіки та менеджменту СумДУ (м. Суми, 3–5 квітня 2012 року) : у 8 т. / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : Сумський державний університет, 2012. – Т.1. – С. 135–137.

68. Программа действий. Повестка дня на 21-й век. Принята Конференцией ООН по окружающей среде и развитию, Рио-де-Жанейро, 3–14 июня 1992 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.un.org/russian/conferen/wssd/agenda21>.

69. Устойчивое развитие : теория, методология, практика : [учебник] /

[под ред. проф. Л. Г. Мельника]. – Суми : Университетская книга, 2009. – 1230 с.

70. Петровська С. А. Підходи до моделювання сталого розвитку / С. А. Петровська // Економіка та менеджмент : перспективи розвитку : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 18–20 травня 2011 р. : в 2 т. / за заг. ред. О. В. Прокопенко, М. Ю. Троян. – Суми : СумДУ, 2011. – Т.2. – С. 149–151.

71. Петровська С. А. Моделювання сталого розвитку : процесні й еколого-економічні аспекти проблеми / С. А. Петровська // Механізм регулювання економіки. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2011. – № 2. – С. 159–166.

72. Карінцева О. І. Формування стратегії сталого розвитку регіону за допомогою моделювання // О. І. Карінцева, С. А. Петровська // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 2, Т.3. – С.104–108.

73. Петровська С. А. Механізм реалізації регіональної соціо-еколого-економічної моделі [Електронний ресурс] / С. А. Петровська // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України : електронне наукове фахове видання / Національний університет державної податкової служби України. – 2011. – № 1. – С. 456–465. – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=njuu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=I=&S21COLORTERMS=0&S21STR=EJ000070%2F2011%2F1.

74. Петровська С. А. Екологічні аспекти інвестиційної привабливості регіону / С. А. Петровська // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю наукової діяльності факультету економіки та менеджменту СумДУ (м. Суми, 3–5 квітня 2012 року) : у 8 т. / за заг. ред.

О. В. Прокопенко. – Суми : Сумський державний університет, 2012. – Т.6. – С.136–138.

75. Петровская С. А. Подходы к моделированию устойчивого развития региона / С. А. Петровская // Сб. докл. Междунар. науч.-практ. конф. [Актуальные проблемы экономического развития]. – Белгород : Изд-во БГТУ им. В. Г. Шухова, 2010. – Ч.2. – С. 149–153.

76. Данилишин Б. М. Ефект декаплінгу як фактор взаємозв'язку між економічним зростанням і тиском на довкілля [Електронний ресурс] / Б. М. Данилишин, О. О. Веклич // Вісник НАН України. – 2008. – № 5. – С. 12–18. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/portal/All/herald/2008-05/a3-n5.pdf>.

77. Мельник Л. Г. Управление инвестиционными проектами на основе учета экстерналильных эффектов хозяйственной деятельности / Л. Г. Мельник, И. Б. Дегтярева // Современные проблемы управления проектами в инвестиционно-строительной сфере и природопользовании : материалы Международной научно-практической конференции, г. Москва, 14-15 апреля 2011 г. / под ред. В. И. Ресина. – М. : ГОУ ВПО «РЭУ им. Г. В. Плеханова», 2011. – С. 46–51.

78. Засади та проблеми економічного зростання національної економіки в контексті сталого розвитку / В. В. Дергачова // Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях : монографія / за наук. ред. Є. В. Хлобистова. – Сімферополь : ПП «Підприємство Фенікс», 2010. – 582с.

79. В Україні накопичено 35 млрд тонн відходів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.hammel.com.ua/index.php?id=104>.

80. Дергачева В. В. Інноваційно-інвестиційна складова частини сталого розвитку енергетики України / В. В. Дергачева // Збірник наукових праць «Економічний вісник НТУУ «КПІ». – К. : НТУУ «КПІ», 2012. – № 9. – С. 15–23.

81. Інформаційне забезпечення вирішення еколого-енергетичних проблем сталого розвитку суспільства: монографія // Н. В. Караєва, С. О. Лук`яненко, В. В. Дергачова та ін. // за заг. ред. Н. В. Караєвої, С. О. Лук`яненко. – К. : Тамподек ХХІ, 2012. – 283 с.

82. Статистичний щорічник України за 2010 рік / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К. : ТОВ «Август Трейд», 2011. – 560 с.

83. Статистичний щорічник України за 2011 рік / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К. : ТОВ «Август Трейд», 2012. – 559 с.

84. Статистичний щорічник України за 2012 рік / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К., 2013. – 552 с.

85. Остапчук Ю. М. Аналітична доповідь «Довкілля України у 2009 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/ns_rik/analit/dovkillia09.pdf.

86. Остапчук Ю. М. Аналітична доповідь «Довкілля України у 2010 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/ns_rik/analit/dovkillia_10.zip.

87. Власенко Н. Аналітична доповідь «Довкілля України у 2011 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/ns_rik/analit/dov_2011.zip.

88. Власенко Н. Аналітична доповідь «Довкілля України у 2012 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/ns_rik/analit/dop_dov_12.zip.

89. Власенко Н. Аналітична доповідь «Довкілля України у 2013 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/ns_rik/analit/dop_dov_13.zip.

90. Статистичний щорічник України за 2007 рік / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К., 2008. – 572 с.

91. Статистичний щорічник України за 2008 рік / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К., 2009. – 567 с.

92. Статистичний щорічник України за 2009 рік / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К., 2010. – 567 с.

93. Россия и страны мира. 2008 [Електронний ресурс] : [стат. сб.]. – М. : Росстат. – 2008. – 361 с. – Режим доступу : <http://institutiones.com/download/books/1040-rossiya-i-strani-mira-statistikaros-stat.html>.

94. Хвесик Ю. М. Інвестиційне забезпечення природокористування в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Ю. М. Хвесик, В. А. Голян, С. М. Демидюк // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси» : зб. наукових праць Луцького національного технічного університету. – Вип. 5 (20). – Ч. 1. – Луцьк, 2008. – Режим доступу до журн. : http://www.nbuuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/En/O_FN/2008_5_1/index.html.

95. Новак У. П. Інвестиційна політика України у контексті еколого-економічних реформ / У. П. Новак, В. О. Мандрик // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія «Економіка». – Рівне, 2012. – Вип. 1 (57). – С. 199–205.

96. Гордієнко В. П. Екологічні проблеми у контексті регіонального економічного розвитку Сумської області / В. П. Гордієнко // Економіка : проблеми теорії та практики : збірник наукових праць. – Вип. 244 : у 5 т. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2008. – Т. 5. – С. 1289–1297.

97. Гордієнко В. П. Інвестиційне забезпечення екологічного розвитку Сумщини / В. П. Гордієнко, О. В. Козьменко, В. О. Мартиненко, Є. О. Балацький, О. М. Андронов, Н. В. Котенко // Інвестиційне забезпечення соціально-економічного розвитку Сумщини : монографія / за ред. А. О. Єпіфанова, Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. – С. 64-98.

98. Балацкий О. Ф. Антология экономики чистой среды / О. Ф. Балацкий. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2007. – 272 с.

99. Тихомиров Н. П. Методы анализа и управления эколого-

економическими ризками : учеб. пособие для вузов / Н. П. Тихомиров, И. М. Потравный, Т. М. Тихомирова; под ред. проф. Н. П. Тихомирова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 350 с.

100. Андреева Н. Н. Екологически орієнтовані інвестиції : вибір рішень і управління : [монографія] / Н. Н. Андреева. – Одеса : ИПРЭЭИ України, 2006. – 536 с.

101. Murovec N. Determinants of environmental investments : testing the structural model / N. Murovec, R. Slabe Erker, I. Prodan // *Journal of Cleaner Production*. – 2012. – № 37. – P. 265–277.

102. Bahn O. The effect of proactive adaptation on green investment / O. Bahn, M. Chesney, J. Gheysens // *Environmental Science & Policy*. – 2012. – № 18. – P. 9–24.

103. Нечаєва. І. А. Програмно-цільовий підхід в управлінні інвестиційним розвитком металургійного підприємства : монографія / І. А. Нечаєва, П. В. Гудзь. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2012. – 102 с.

104. Прокопенко О. В. Екологізація інноваційної діяльності : мотиваційний підхід : [монографія] / О. В. Прокопенко. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. – 392 с.

105. Гордієнко В. П. Екологічні фактори у забезпеченні інвестиційної безпеки регіону / В. П. Гордієнко // *Інвестиції : практика та досвід*. – К. : ТОВ «ДКС Центр», 2013. – № 24. – С. 16–20.

106. Гудзь П. В. Обґрунтування стратегічного розвитку регіону з урахуванням інноваційної складової / П. В. Гудзь, В. С. Бойченко // *Інформаційно-аналітичне забезпечення стратегій інноваційного розвитку : мат. II Міжвузівської наук.-практ. конф., м. Полтава, 4–5 квітня 2013 р.* – Полтава : ПолтНТУ, 2013. – Ч. I. – С. 43–46.

107. Гудзь П. В. Прийняття управлінських рішень на основі оцінки ефективності використання економічного потенціалу Запорізької області / П. В. Гудзь, В. Л. Сосніна // *Держава та регіон*. – 2013. – № 6 (75). – С. 36–40.

108. Сабадаш В. В. Екологічна складова інвестиційної привабливості території й неконфліктного природокористування / В. В. Сабадаш, С. А. Петровська // Таврійський науковий вісник. – Херсон : Грінь Д. С., 2013. – Вип. 84. – С. 249–256.

109. Петровська С. А. Напрями еколого-економічного моделювання при розробці стратегій сталого розвитку / С. А. Петровська // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів «Молода наука Волині : пріоритети та перспективи досліджень» : у 3 т. (10–11 травня 2011 року). – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – Т.3. – С. 59–60.

110. Петровська С. А. Еколого-економічні моделі сталого розвитку / С. А. Петровська // Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку країни : міжнародна наук.-практична конф., 16–17 лютого 2011 р. / ред. рада В. І. Веретенников. – Макіївка : Макіївський екон.-гуманіт. ін-т, 2011. – Т.2. – С. 176–177.

111. Петровська С. А. Формування системи показників для оцінки інвестиційної привабливості регіону з урахуванням екологічної складової / С. А. Петровська // Інвестиції : практика та досвід. – К. : ТОВ «ДКС Центр», 2013. – № 11. – С. 26–31.

112. Петровская С. А. Экологический императив в системе оценки инвестиционной привлекательности территории / В. В. Сабадаш, С. А. Петровская // Современные тенденции управления политическим и социально-экономическим развитием территорий / под ред. И. В. Минаковой, Л. Г. Мельника – Орёл : АПЛИТ, 2013. – С. 99–119.

113. Харламова Г. О. Індикатори інвестиційної привабливості України / Г. О. Харламова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 3 (93). – С. 45–56.

114. Петровская С. А. Экологическая составляющая инвестиционной привлекательности региона / С. А. Петровская // Актуальные проблемы

развития социально-экономических систем : теория и практика [Текст] : сборник статей. – Курск : Издательство «Кувекс», 2013. – С. 233–235.

115. Гордієнко В. П. Інвестиційний потенціал у відтворенні природно-ресурсного потенціалу регіону / В. П. Гордієнко, А. Ю. Жулавський // Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка». – 2014. – № 3. – С. 33–40.

116. Поважний С. Ф. Інвестиційний потенціал регіону : сутність та умови використання // С. Ф. Поважний, С. П. Севостьянова, Г. О. Ніколенко // Удосконалення механізмів державного управління соціально-економічним розвитком підприємств і галузей економіки : зб. наук. праць ДонДУУ. – Донецьк, 2011. – Т. XII. – С. 3–14.

117. Гудзь П. В. Аналіз підходів до економіко-математичного моделювання інвестиційного потенціалу Запорізького регіону / П. В. Гудзь, Д. В. Мовіли // Держава та регіон. – 2013. – № 3 (73). – С. 44–50.

118. Гудзь П. В. Генеза сутності категорії «потенціал» / П. В. Гудзь // Організаційно-економічні засади розвитку потенціалу соціально-економічних систем : монографія / Л. С. Головкова, В. М. Порохня, П. В. Гудзь та інші. – Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2011. – С. 7–23.

119. Сабадаш В. В. Экологический детерминант инвестиционной привлекательности региона / В. В. Сабадаш, С. А. Петровская // Культура и экология – основы устойчивого развития России с интеграцией опыта европейских стран : материалы Международного форума (г. Екатеринбург, 12–15 апреля 2013 г.). – Екатеринбург : ФГАОУ ВПО УрФУ, 2013. – С. 206–208.

120. Носова О. В. Інвестиційний клімат в Україні : основні напрями поліпшення / О. В. Носова // Стратегічні пріоритети. – 2008. – №1 (6). – С. 59–65.

121. Долішній М. І. Про рівномірність економічного розвитку регіонів України / М. І. Долішній, Я. О. Побурко, В. І. Карпов // Регіональна

економіка. – 2002. – № 2. – С. 7–17.

122. Васильева Т. А. Научно-методические подходы к оценке инвестиционной привлекательности регионов Украины / Т. А. Васильева, Л. Л. Гриценко, Н. Н. Винниченко // Механізм регулювання економіки. – 2005. – № 3. – С. 199–205.

123. Оніщенко О. А. Методика оцінки інвестиційної привабливості регіонів : теоретичний аспект / О. А. Оніщенко // Економіка і регіон. – 2005. – № 1. – С. 105–107.

124. Герасименко С. С. Статистична оцінка інвестиційної привабливості регіонів / С. С. Герасименко, Л. О. Свистун-Золотаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 12 (42). – С. 155–159.

125. Уманець Т. В. Оцінка інвестиційної привабливості регіону за допомогою інтегральних індексів / Т. В. Уманець // Економіка та прогнозування. – 2006. – № 4. – С. 133–145.

126. Стасюк О. М. Інтегральна оцінка конкурентоспроможності регіонів України / О. М. Стасюк, І. А. Бевз // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 1. – С. 75–86.

127. Ветрова Н. М. Особенности оценки инвестиционной привлекательности региона на примере АР Крым / Н. М. Ветрова, Г. А. Штофер // Экономика и управление. – 2010. – № 1. – С. 45–50.

128. Штофер Г. А. Методические основы оценки деловой активности региона / Г. А. Штофер // Экономика и управление. – 2005. – № 6. – С. 70–74.

129. Ветрова Н. М. Оценка деловой активности региона в системе регионального управления / Н. М. Ветрова, Г. А. Штофер // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2012. – № 1 (5), Т. 1. – С. 35–43.

130. Ходаков В. Е. Система оценки инвестиционной привлекательности региона с учётом природно-климатических факторов [Электронный ресурс] / В. Е. Ходаков // Проблемы информационных

технологий. – 2010. – №2. – Режим доступа до журн. : http://www.nbuu.gov.ua/portal/natural/Pit/2010_2/01_012.htm.

131. Ходаков В. Е. Информационная технология оценки инвестиционной привлекательности и устойчивости развития региона [Электронный ресурс] / В. Е. Ходаков, Д. В. Хапов // Проблемы информационных технологий. – 2011. – № 1. – Режим доступа до журн. : http://www.nbuu.gov.ua/portal/natural/Pit/2011_1/01_013.htm.

132. Ішук С. О. Рейтингова оцінка інвестиційної привабливості областей західного регіону України / С. О. Ішук, Т. В. Кулініч // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Проблеми економіки та управління. – 2011. – № 698. – С. 50–60.

133. Матвієнко П. В. Оцінка інвестиційної привабливості регіонів / П. В. Матвієнко // Економіка та держава. – 2006. – № 12. – С. 66–71.

134. Подходы к оценке инвестиционной привлекательности регионов [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.finekon.ru/podh%20k%20ocenke%20inv.php>.

135. Борсук О. М. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості об'єктів вкладення капіталу / О. М. Борсук // Економіка та управління АПК : зб. наук. праць. – Біла Церква, 2010. – Вип. 75. – С. 78–85.

136. Гордієнко В. П. Науково-методичні підходи до оцінки інвестиційної безпеки / В. П. Гордієнко, І. М. Боярко // Інвестиції : практика та досвід : науково-практичний журнал. – 2013. – № 19. – С. 11–15.

137. Кирик Л. В. Побудова однофакторних та багатфакторних моделей для дослідження інвестиційної привабливості регіону на прикладі Хмельницької області / Л. В. Кирик // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. – 2008. – № 1. – С. 59–65.

138. Заблудська І. В. Оцінювання інвестиційної привабливості регіону за допомогою поліструктурного показника / І. В. Заблудська, О. М. Шаповалова // Держава та регіони. Серія : Економіка та

підприємництво. – 2009. – № 4. – С. 67–72.

139. Вахович І. М. Дослідження факторів впливу на інвестиційну привабливість регіону / І. М. Вахович, О. В. Савлук // Економічний простір. – 2011. – № 52/2. – С. 52–58.

140. Савлук О. В. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіону / О. В. Савлук // Економічний форум. – 2012. – № 4. – С. 213–222.

141. Рахимов Т. Р. Классификация методик оценки инвестиционного климата и ее применение для целей регионального развития [Электронный ресурс] / Т. Р. Рахимов // Региональная экономика и управление : электр. науч. журн. – 2008. – № 2 (14). – Режим доступа до журн. : <http://region.mcnip.ru>.

142. Айвазян С. А. Измерение синтетических категорий качества жизни населения региона и выявление ключевых направлений совершенствования социально-экономической политики (на примере Самарской области и ее муниципальных образований) / С. А. Айвазян, В. С. Степанов, М. И. Козлова // Прикладная эконометрика. – 2006. – № 2. – С. 18–84.

143. Сабадаш В. В. Конкурентоспособность регионов : экономико-экологический аспект / В. В. Сабадаш, С. А. Петровская // Глобальные проблемы модернизации национальной экономики : Материалы II Международной научно-практической конференции (заочной); М-во обр. и науки РФ; ФГБОУ ВПО «Тамб. Гос. ун-т им. Г. М. Державина»; [гл. ред. В. М. Юрьев, отв. ред. А. А. Бурмистрова]. – Тамбов : Изд-во ТРОО «Бизнес-Наука-Общество», 2013. – С. 425–430.

144. Айвазян С. А. Теория вероятностей и прикладная статистика : учебник для вузов / С. А. Айвазян, В. С. Мхитарян. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – Т.1. – 656 с.

145. Васнев С. А. Статистика : учебное пособие / С. А. Васнев. – М. :

МГУП, 2001. – 170 с.

146. Айвазян С. А. К методологии измерения синтетических категорий качества жизни населения / С. А. Айвазян // Экономика и математические методы. – 2003. – Т. 39, № 2. – С. 33–53.

147. Айвазян С. А. Анализ качества и образа жизни населения : эконометрический подход / С. А. Айвазян. – М. : Наука, 2012. – 432 с.

148. Чалиев А. А. Статистика / А. А. Чалиев, А. О. Овчаров. – Нижний Новгород : Изд-во Нижегородского госуниверситета, 2007.– Ч.1. – 87 с.

149. Петровська С. А. Оцінка інвестиційної привабливості регіону : методичний аспект / С. А. Петровська // Механізм регулювання економіки. – Суми : СумДУ, 2013. – № 2 (60). – С. 113–126.

150. Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року», прийнятий 21.12.2010 р. № 2818-VI [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 26. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>.

151. Сабадаш В. В. Оцінювання інвестиційної привабливості території з урахуванням еколого-економічних інтересів суб'єктів господарювання / В. В. Сабадаш, С. А. Петровська // Механізм регулювання економіки. – Суми : СумДУ, 2013. – № 3 (61). – С. 21–29.

152. Сабадаш В. В. Эколого-экономический инструментальный эффективного разрешения экологических конфликтов / В. В. Сабадаш, С. А. Петровская // Управление эколого-экономическими системами : взаимодействие власти, бизнеса, науки и общества : материалы 12-й Международной конференции Российского общества экологической экономики. – Иркутск : Издательство Института географии им. В. Б. Сочавы СО РАН, 2013. – С. 245–246.

153. Нелюхин С. А. Применение пакета Maple к решению экономико-математических задач : учеб. пособие / С. А. Нелюхин. – Рязань : Рязан. гос. радиотехн. ун-т, 2010. – 98 с.

154. Аладьев В. З. Основы программирования в Maple. / В. З. Аладьев. – Таллинн : Международная Академия Ноосферы, 2006. – 301 с.
155. Конституція України. Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
156. Статистичний щорічник Сумської області за 2009 рік / [за ред. Л. І. Олехнович]. – Суми : Головне управління статистики у Сумській області, 2010. – 671 с.
157. Статистичний щорічник Сумської області за 2010 рік / [за ред. Л. І. Олехнович]. – Суми : Головне управління статистики у Сумській області, 2011. – 671 с.
158. Статистичний щорічник Сумської області за 2011 рік / [за ред. Л. І. Олехнович]. – Суми : Головне управління статистики у Сумській області, 2012. – 652 с.
159. Статистичний щорічник Донецької області за 2009 рік / [за ред. О. А. Зеленого]. – Донецьк : Головне управління статистики у Донецькій області, 2010. – 511 с.
160. Статистичний щорічник Львівської області за 2009 рік / [за ред. С. О. Матковського]. – Львів : Головне управління статистики у Львівській області, 2010. – Ч. 1. – 366 с.
161. Статистичний щорічник Львівської області за 2010 рік / [за ред. С. О. Матковського]. – Львів : Головне управління статистики у Львівській області, 2011. – Ч. 1. – 362 с.
162. Статистичний щорічник Одеської області за 2009 рік / [за ред. Т. В. Стоянової]. – Одеса : Головне управління статистики в Одеській області, 2010. – 550 с.
163. Статистичний щорічник Одеської області за 2010 рік / [за ред. Т. В. Копилової]. – Одеса : Головне управління статистики в Одеській області, 2011. – 541 с.
164. Статистичний щорічник Київської області за 2009 рік / [за ред.

С. І. Коханчук]. – К. : Головне управління статистики у Київській області, 2010. – 544 с.

165. Статистичний щорічник Київської області за 2010 рік / [за ред. С. І. Коханчук]. – К. : Головне управління статистики у Київській області, 2011. – 515 с.

166. Статистичний щорічник Київської області за 2011 рік / [за ред. С. І. Коханчук]. – К. : Головне управління статистики у Київській області, 2012. – 507 с.

167. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Сумській області у 2007 році. – Суми : Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Сумській області, 2008. – 115 с.

168. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Сумській області у 2008 році. – Суми : Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Сумській області, 2009. – 133 с.

169. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Сумській області у 2009 році. – Суми : Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Сумській області, 2010. – 130 с.

170. Доповідь про стан навколишнього природного середовища у Сумській області за 2010 рік. – Суми : Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Сумській області, 2011. – 196 с.

171. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Сумській області у 2011 році. – Суми : Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Сумській області, 2012. – 196 с.

172. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області в 2007 році. – Донецьк : Держуправління охорони навколишнього природного середовища в Донецькій області, 2008. – 111 с.

173. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного

середовища в Донецькій області у 2008 році. – Донецьк : Держуправління охорони навколишнього природного середовища в Донецькій області, 2009. – 116 с.

174. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області у 2009 році. – Донецьк : Держуправління охорони навколишнього природного середовища в Донецькій області, 2010. – 197 с.

175. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області у 2010 році. – Донецьк : Держуправління охорони навколишнього природного середовища в Донецькій області, 2011. – 257 с.

176. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області у 2011 році. – Донецьк : Держуправління охорони навколишнього природного середовища в Донецькій області, 2012. – 234 с.

177. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Львівській області у 2007 році. – Львів : Державне управління охорони навколишнього природного середовища у Львівській області, 2008. – 176 с.

178. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Львівській області в 2008 році. – Львів : Державне управління охорони навколишнього природного середовища у Львівській області, 2009. – 223 с.

179. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Львівській області в 2009 році. – Львів : Державне управління охорони навколишнього природного середовища у Львівській області, 2010. – 200 с.

180. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Львівській області в 2010 році. – Львів : Державне управління

охорони навколишнього природного середовища у Львівській області, 2011. – 216 с.

181. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Львівській області в 2011 році. – Львів : Державне управління охорони навколишнього природного середовища у Львівській області, 2012. – 255 с.

182. Звіт про стан навколишнього природного середовища в Одеській області у 2007 році. – Одеса : Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Одеській області, 2008. – 212 с.

183. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Одеській області у 2008 році. – Одеса : Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Одеській області, 2009. – 240 с.

184. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Одеській області у 2009 році. – Одеса : Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Одеській області, 2010. – 224 с.

185. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Одеській області у 2010 році. – Одеса : Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Одеській області, 2011. – 252 с.

186. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Одеській області у 2011 році. – Одеса : Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Одеській області, 2012. – 249 с.

187. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища Київської області у 2007 році. – К. : Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Київській області, 2008. – 67 с.

188. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Київській області у 2008 році. – К.: Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Київській області, 2009. – 200 с.

189. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Київській області у 2009 році. – К.: Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Київській області, 2010. – 260 с.

190. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Київській області у 2010 році. – К.: Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Київській області, 2011. – 303 с.

191. Стан корупції в Україні. Сумська область. Порівняльний аналіз загальнонаціональних досліджень: 2007–2009, 2011 роки. Звіт за результатами соціологічних досліджень. – К., 2011. – 28 с.

192. Стан корупції в Україні. Донецька область. Порівняльний аналіз загальнонаціональних досліджень: 2007–2009, 2011 роки. Звіт за результатами соціологічних досліджень. – К., 2011. – 33 с.

193. Стан корупції в Україні. Львівська область. Порівняльний аналіз загальнонаціональних досліджень: 2007–2009, 2011 роки. Звіт за результатами соціологічних досліджень. – К., 2011. – 32 с.

194. Стан корупції в Україні. Одеська область. Порівняльний аналіз загальнонаціональних досліджень: 2007–2009, 2011 роки. Звіт за результатами соціологічних досліджень. – К., 2011. – 28 с.

195. Стан корупції в Україні. Київська область. Порівняльний аналіз загальнонаціональних досліджень: 2007–2009, 2011 роки. Звіт за результатами соціологічних досліджень. – К., 2011. – 28 с.

196. Еколого-туристичні шляхи Львівщини. – Львів: Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Львівській

області, 2010. – 115 с.

197. Довкілля України. Статистичний збірник за 2009 рік / [за ред. Ю. М. Остапчука]. – К. : Державний комітет статистики України, 2010. – 201 с.

198. Довкілля України. Статистичний збірник за 2010 рік / [за ред. Н. С. Власенко]. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – 205 с.

199. Довкілля України. Статистичний збірник за 2011 рік / [за ред. Н. С. Власенко]. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – 195 с.

200. Житлове будівництво в Україні у 2005–2011 роках. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – 102 с.

201. Заповідники та національні природні парки України у 2010 році. – К. : Державний комітет статистики України, 2011. – 19 с.

202. Заповідники та національні природні парки України у 2011 році. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – 24 с.

203. Капітальні інвестиції в Україні у 2007–2011 роках. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – 122 с.

204. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2007 році. – К. : ДП «Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України», 2008. – 361 с.

205. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2009 році. – К. : Державний комітет статистики України, 2010. – 347 с.

206. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2011 році. – К. : ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2012. – 305 с.

207. Соціальні індикатори рівня життя населення у 2009 році. – К. : Державний комітет статистики України, 2010. – 219 с.

208. Соціальні індикатори рівня життя населення у 2010 році. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – 219 с.

209. Соціальні індикатори рівня життя населення у 2011 році. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – 219 с.

210. Статистичний збірник «Регіони України», 2009 рік / [за ред.

О. Г. Осауленка]. – К. : Державний комітет статистики України., 2009. – Ч. I. – 369 с.

211. Статистичний збірник «Регіони України», 2009 рік / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К. : Державний комітет статистики України, 2009. – Ч. II. – 758 с.

212. Статистичний збірник «Регіони України», 2010 рік / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К. : Державний комітет статистики України, 2010. – Ч. I. – 368 с.

213. Статистичний збірник «Регіони України», 2010 рік / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К. : Державний комітет статистики України, 2010. – Ч. II. – 805 с.

214. Статистичний збірник «Регіони України», 2011 рік / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – Ч. I. – 358 с.

215. Статистичний збірник «Регіони України», 2011 рік / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – Ч. II. – 783 с.

216. Праця України 2008 : статистичний збірник. – К. : Державний комітет статистики України, 2009. – 306 с.

217. Праця України у 2009 році : статистичний збірник. – К. : Державний комітет статистики України, 2010. – 341 с.

218. Праця України у 2010 році : статистичний збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – 325 с.

219. Праця України у 2011 році : статистичний збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – 343 с.

220. Сабадаш В. В. Науково-методичні підходи до прийняття неконфліктних екоорієнтованих інвестиційних рішень / В. В. Сабадаш, С. А. Петровська // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 5 (155). – С. 271–279.

221. Петровська С. А. Соціо-еколого-економічна модель сталого розвитку регіону / С. А. Петровська // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Проблеми глобалізації та моделі стійкого розвитку економіки», 23-25 березня 2011 р. – Луганськ, 2011. – С.366–370.

222. Петровська С. А. Формування стратегії сталого соціально-економічного та екологічного розвитку регіону / С. А. Петровська // Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції. – Суми : Вид-во СумДУ, 2010. – С. 211–213.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Вихідні дані

Таблиця А.1

Інвестиційний потенціал Сумської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	рівень економічної активності населення, %	63,3	64,2	62,5	62,7	65,1
2	рівень зайнятості працездатного населення, %	92,46	92,56	88,94	89,36	90,89
3	середньорічна кількість найманих працівників (за всіма видами економічної діяльності регіону), тис. осіб	361	353,6	323,4	312,7	295,4
4	навантаження на одне вільне робоче місце, осіб	11	25	28	31	25
5	загальний коефіцієнт демографічного навантаження у регіоні, у проміле (дестимулятор)	571	665	671	677	578
6	кількість підготовлених кваліфікованих робітників у професійно-технічних закладах регіону, тис. осіб	9,2	9,6	8,7	9,6	9,1
7	кількість студентів, які здобули освіту у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації, тис. осіб	1,8	1,5	1,5	1,6	1,4
8	кількість студентів, які здобули освіту у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації, тис. осіб	13,9	16	15,1	14,1	13,3
9	кількість підготовлених аспірантів, осіб	68	100	117	126	130
10	кількість підготовлених докторантів, осіб	5	5	6	2	10
11	доходи місцевого бюджету регіону, млн грн	2278,9	2914,5	3003,8	3626,3	4254,7
12	фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування підприємств, млн грн	483,7	-484,9	381,6	527,6	1545,3
13	сумарна вартість оборотних активів підприємств і організацій регіону, млн грн	8020,8	12120,5	13727,4	15614	20543,2
14	рентабельність операційної діяльності, %	3,8	2,3	6,8	5,1	6,1
15	обсяги банківського кредитування економіки регіону, млн грн	3718,5	6487,1	5650,8	5866,1	5092,5
16	дебіторська заборгованість регіону, млн грн (дестимулятор)	3710,3	6423,8	7854,2	8501,4	8682,9
17	кредиторська заборгованість регіону, млн грн (дестимулятор)	5131,7	7475,7	9059,5	10512	13084,4
18	обсяг уведених у дію основних засобів регіону, млн грн	1907	2033	1673	2090	...
19	коефіцієнт оновлення основних засобів промисловості регіону, %	5,4	6	5,6	4,1	...
20	коефіцієнт зносу основних засобів промисловості регіону, у % (дестимулятор)	57,2	61,2	60,9	63,8	...
21	випуск товарів та послуг на 1 особу, грн на 1 особу	22102,27	29592,91	30126,25	34536,38	44343,49
22	обсяг реалізованої продукції промислових підприємств регіону, млн грн	10175,5	13437,6	12371,7	14703,2	23431,5
23	кількість суб'єктів ЄДРПОУ у регіоні, шт.	22604	22855	23212	23412	23824
24	експорт товарів та послуг на 1 особу, дол на 1 особу	611,71	806,42	632,77	680,84	920,51
25	коефіцієнт покриття експортом імпорту, %	153,06	135,11	162,25	147,81	117,88
26	кількість інноваційно-активних промислових підприємств, шт.	13	30	41	42	37
27	кількість упроваджених нових технологічних процесів на промислових підприємствах, шт.	56	77	78	94	102
28	кількість освоєних нових видів продукції на промислових підприємствах, шт.	165	169	256	346	276
29	обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн	819,7	1079,3	993,3	1208,8	2277,4
30	обсяг наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними силами організацій (підприємств), млн. грн	101,2	128,3	104,3	106,9	123
31	кількість фахівців вищої кваліфікації, осіб	1176	1292	1356	1431	1493
32	кількість товарних бірж у регіоні, шт.	4	7	7	8	12
33	введення в експлуатацію житла, тис. м ²	185	198,8	138,6	182	185
34	щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям, км на 1 тис. км ² території	280	281	282	282	282
35	експлуатаційна довжина залізничних колій загального користування, км на 1 тис. км ² території	32	31	31	31	31
36	кількість підприємств та організацій, що займаються будівництвом, шт.	1389	1457	1461	1467	1447
37	кількість підприємств та організацій, що займаються фінансовою діяльністю, шт.	251	264	251	238	222

... – відомості відсутні. За 2011 рік форма №11-ОЗ "Звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію" була відмінена згідно плану державних статистичних спостережень.

Інвестиційний клімат Сумської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	валовий регіональний продукт, млн грн	12341	16210	16060	18333	22907
2	індекс фізичного обсягу випуску товарів та послуг, у %	103,4	103,6	88,7	98,9	106,5
3	питома вага прибуткових підприємств, %	69,5	67,3	64,4	56,2	64,6
4	експорт товарів та послуг, млн дол. США	682	913,4	711,7	746,5	1017,4
5	кількість малих підприємств на 10 тис. населення, од.	52	51	52	36	41
6	частка реалізованої продукції малими підприємствами, у % до загального обсягу реалізованої продукції по області	26,6	25,2	22,5	22	19,3
7	питома вага податку на прибуток підприємств у загальному обсязі доходів регіону, %	0,19	0,13	0,16	0,14	0,12
8	питома вага податку з доходів фізичних осіб у загальному обсязі доходів регіону, %	28,00	29,32	28,37	27,09	26,43
9	кількість об'єктів роздрібної торгівлі, шт. на 10 тис. населення	15	14	13	13	13
10	кількість об'єктів ресторанного господарства, шт. на 10 тис. населення	8	8	8	7	7
11	торгова площа магазинів, м ² на 10 тис. населення	1191	1238	1195	1247	1417
12	доходи підприємств від надання послуг пошти та зв'язку, млн грн	453,5	515,1	496	510,6	527,7
13	рівень довіри до обласних органів влади, у %	12,9	*	15,1	*	3,7
14	індекс сприйняття корупції	36,5	*	47,4	*	55,2
15	коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталів підприємств регіону	1,09	1,81	1,83	1,87	1,85

* – показник розраховується 1 раз на 2 роки

Таблиця А.3

Інвестиційна активність Сумської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	капітальні інвестиції на 1 особу, грн на 1 особу	2681,32	3282,94	2377,38	2491,61	3031,33
2	інвестиції в основний капітал з розрахунку на 1 особу, грн на 1 особу	2026,2	2537,9	1858,3	1908,5	2430,8
3	інвестиції в будівництво у регіоні, млн грн	85,3	75,3	12,4	21,4	13,5
4	питома вага інвестицій в основний капітал за рахунок власних коштів підприємств та організацій, %	62,6	58,8	71,3	63,7	69,8
5	питома вага інвестицій в основний капітал промисловості регіону, %	41,17	35,79	29,66	42,56	53,10
6	питома вага інвестицій в основний капітал сільського господарства регіону, %	9,23	17,45	8,83	12,59	16,00
7	темп інвестицій в основний капітал, у % до попереднього року	138,6	99,3	63,7	101,1	116,5
8	прямі іноземні інвестиції в регіон, млн дол. США	156,7	180,5	158	243,5	357,6
9	сальдо торговельного балансу, млн дол. США	253,8	248,1	284,6	255,8	160,9

Таблиця А.4

Інвестиційні ризики Сумської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	частка населення, яке бере участь у страйках, у % від загальної кількості працівників підприємств та організацій	0,01	0	0	0	0
2	кількість страйків, випадків	2	0	0	0	0
3	рівень безробіття (за методологією МОП), у %	7,5	7,4	11,1	10,6	9,1
4	індекс споживчих цін (інфляції), у %	115	121	110,8	108,9	103,6
5	частка малозабезпеченого населення, у % від загальної кількості	12,9	4,9	12,5	8,7	6,2
6	питома вага робітників, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, %	25	*	25,8	*	26,9
7	частка збиткових підприємств, %	30,5	32,7	35,6	43,8	35,4
8	збиток від звичайної діяльності до оподаткування збиткових підприємств, млн грн	563	1515,6	1509,8	1207,1	1024,6
9	коефіцієнт злочинності, кількість злочинів на 100 тис. населення	760	700	827	915	911
10	кількість незавершених житлових будівель у регіоні, од.	177	131	121	102	99

* – показник розраховується 1 раз на 2 роки

Екологічна характеристика Сумської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	скинуто забруднених зворотних вод у поверхневій водні об'єкти з розрахунку на 1 особу, м ³	21	19	19	17	6
2	викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення з розрахунку на 1 особу, кг	63,8	73,4	70,8	76,2	76,1
3	обсяг відходів I-III класів небезпеки у місцях видалення відходів та на території підприємств з розрахунку на 1 особу, кг	1504,9	1554,8	1574,9	1614,6	1682,1
4	рівень радіаційного забруднення, мкР/год	12	13	13	12	12
5	земельні ресурси, тис. га	2383,2	2383,2	2383,2	2383,2	2383,2
6	землі сільськогосподарського призначення, у % від загальної площі	71,4	71,4	71,35	71,3	71,3
7	ліси та вкриті лісом площі, у % від загальної площі	19,2	19,2	19,24	19,3	19,2
8	видобуток нафти сирової, тис. т	1473,7	1523	1307,1	1050,6	1004,7
9	видобуток газу природного, млн м ³	1455,8	1184,1	1115	958,7	720,5
10	видобуток вугілля, млн. т	-	-	-	-	-
11	видобуток торфу, тис. т	-	-	-	-	-
12	спожито свіжої води, млн м ³	110	111	94	101	102
13	заготівля ліквідної деревини, тис. м ³	977,6	954,9	854,8	962,2	1042,8
14	площа національних природних парків, га	16215,1	16215,1	39575,2	39575,2	39575,2
15	площа мисливських угідь, тис. га	2053,8	2051,7	2059,1	2053,8	2050,8
16	протяжність річок, км	8020	8020	8020	8020	8020
17	площа ставків і водосховищ, тис. га	14,44	14,44	14,44	14,44	14,44
18	вироблено ВДВ на одиницю використаних паливно-енергетичних ресурсів, грн /т	4883,58	6593,01	8394,80	10545,21	12015,25
19	капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища, тис. грн	16420,6	19812,2	19501,4	15361,8	23662
20	поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища, тис. грн	97916,3	120340,4	117049,9	148839,1	217306
21	питома вага капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища у % до ВРП, %	0,13	0,12	0,12	0,08	0,1
22	індекс витрат на охорону навколишнього природного середовища, у % до попереднього року	144,8	122,6	97,4	120,2	146,8
23	збори, пред'явлені підприємствам та організаціям за забруднення навколишнього природного середовища, тис. грн (дестимулятор)	6810,6	7055,1	8084,7	8834,2	9177,1
24	частка фактично сплачених екологічних зборів у загальній сумі пред'явлених, у %	94,6	93,8	86,2	95,2	98,9
25	кількість аварійних ситуацій (у т. ч. аварій природно-техногенного характеру), що спричинили економічні збитки, од. (дестимулятор)	6	4	2	5	4
26	доходи бюджету регіону, що припадають на 1 жителя, грн / особу	1904,16	2461,57	2562,31	3122,08	3692,35
27	середньомісячна номінальна заробітна плата одного працюючого в регіоні, грн	1098	1472	1593	1866	2177
28	забезпеченість населення житлом, м ² на 1 особу	22,6	22,7	23	23,1	23,4
29	забезпеченість населення власними легковими автомобілями, од. на 1 тис. населення	93	103	116	114	88
30	забезпеченість населення особистими телефонними апаратами загального користування, шт. на 100 сімей	51	52	51	51	48
31	обсяг платних послуг для населення, грн на 1 особу	476	487	555,8	610	681
32	обсяг роздрібного товарообороту підприємств з розрахунку на душу населення, грн на 1 особу	2233	3086	2867	3365	4321
33	коефіцієнт смертності в регіоні, осіб на 1 тис. населення (дестимулятор)	18,6	18,7	18	17,3	16,3
34	коефіцієнт народжуваності в регіоні, осіб на 1 тис. населення	8,4	9,1	9,1	8,9	9,1
35	кількість учнівських гуртків екологічного спрямування, од.	150	150	150	182	137
36	кількість проведених відкритих лекцій, виховних годин та бесід екологічного спрямування, од.	1452	44	32	274	71
37	кількість проведених наукових конференцій та семінарів екологічного спрямування, од.	7	21	5	3	18
38	кількість науково-дослідних робіт, фундаментальних та ініціативних досліджень екологічної проблематики, од.	19	7	25	13	12
39	кількість екологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах регіону, од.	1	1	1	1	1
40	виступи на місцевому радіо та телебаченні, од.	117	77	81	24	40
41	статті в місцевих засобах масової інформації, од.	84	85	95	69	319
42	кількість екологічних маршрутів та стежок, од.	20	12	48	48	48
43	кількість садіб зеленого туризму, од.	11	11	11	11	12
44	кількість проведених екологічних фестивалів та акцій, од.	18	15	18	18	15
45	кількість громадських екологічних організацій, од.	53	58	65	70	73
46	виконано природоохоронних заходів, шт.	37	35	40	45	19
47	впроваджено повітроохоронних заходів, шт.	37	35	21	18	18
48	впроваджено маловідхідних, ресурсозбережних та безвідхідних технологій, шт.	27	31	57	24	24
49	потужність уведених у дію станцій для очищення стічних вод, тис. м ³ за 1 добу	-	120,4	-	-	-
50	потужність уведених у дію установок для вловлювання та знешкодження шкідливих речовин із відхідних газів, тис. м ³ газу за 1 год	-	-	-	-	-
51	відсоток економії свіжої води за рахунок оборотної, повторної та послідовно використаної води, у %	81	83	85,52	87,13	88,47
52	утилізовано відходів I-III класів небезпеки, тис. т.	47	94,6	58,1	70,3	95,7

Інвестиційний потенціал Донецької області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	рівень економічної активності населення, %	63,3	64,4	63,2	63,7	64,8
2	рівень зайнятості працездатного населення, %	94,44	94,33	90,60	91,56	91,82
3	середньорічна кількість найманих працівників (за всіма видами економічної діяльності регіону), тис. осіб	1501,2	1483,4	1354,9	1314,8	1250,1
4	навантаження на одне вільне робоче місце, осіб	2	6	13	11	7
5	загальний коефіцієнт демографічного навантаження у регіоні, у промілі (дестимулятор)	544	646	659	671	575
6	кількість підготовлених кваліфікованих робітників у професійно-технічних закладах регіону, тис. осіб	28,3	26,8	24,3	24,4	23,9
7	кількість студентів, які здобули освіту у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації, тис. осіб	16,2	14,7	13,8	12,6	9,6
8	кількість студентів, які здобули освіту у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації, тис. осіб	32,2	35,9	39,2	38,1	36,4
9	кількість підготовлених аспірантів, осіб	376	387	428	1905	1847
10	кількість підготовлених докторантів, осіб	25	21	23	80	72
11	доходи місцевого бюджету регіону, млн грн	9677	11811,1	12092,2	14176,7	17366
12	фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування підприємств, млн грн	40484,2	10570,4	-3448,1	10361,9	12556,2
13	сумарна вартість оборотних активів підприємств і організацій регіону, млн грн	138797,4	200391,3	225337,2	283640,6	360361,4
14	рентабельність операційної діяльності, %	5,2	5,3	0,3	1,7	2,4
15	обсяги банківського кредитування економіки регіону, млн грн	19443,4	33522,6	53004,6	51635,1	46584,6
16	дебіторська заборгованість регіону, млн грн (дестимулятор)	88730,4	142238,5	164986,8	210529,7	244772,3
17	кредиторська заборгованість регіону, млн грн (дестимулятор)	107806,6	157176,9	192750,3	238795,7	299462,2
18	обсяг уведених у дію основних засобів регіону, млн грн	14424,3	18253,3	14013	11690	...
19	коефіцієнт оновлення основних засобів промисловості регіону, %	6,4	6,1	3,2	2,6	...
20	коефіцієнт зносу основних засобів промисловості регіону, у % (дестимулятор)	52,3	54,2	63,4	64,5	...
21	випуск товарів та послуг на 1 особу, грн на 1 особу	46679,59	60722,45	53895,23	71880,49	91445,09
22	обсяг реалізованої продукції промислових підприємств регіону, млн грн	137054,9	182892,9	140953,6	203125,4	266744,9
23	кількість суб'єктів ЄДРПОУ у регіоні, шт.	83955	87553	90006	92265	94507
24	експорт товарів та послуг на 1 особу, дол на 1 особу	2435,44	3302,56	2187,73	3090,45	3905,72
25	коефіцієнт покриття експортом імпорту, %	228,99	277,74	432,39	391,43	372,02
26	кількість інноваційно-активних промислових підприємств, шт.	82	83	80	86	85
27	кількість упроваджених нових технологічних процесів на промислових підприємствах, шт.	52	114	74	70	79
28	кількість освоєних нових видів продукції на промислових підприємствах, шт.	80	150	132	124	143
29	обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн	5601,4	7411,9	7399,1	3651,8	5049,2
30	обсяг наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними силами організацій (підприємств), млн. грн	395,4	478,5	410,1	579,3	555,4
31	кількість фахівців вищої кваліфікації, осіб	5554	5769	5836	6003	6108
32	кількість товарних бірж у регіоні, шт.	28	33	45	54	53
33	введення в експлуатацію житла, тис. м ²	371	437	173	293	289
34	щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям, км на 1 тис. км ² території	302	302	303	303	303
35	експлуатаційна довжина залізничних колій загального користування, км на 1 тис. км ² території	60	60	60	60	60
36	кількість підприємств та організацій, що займаються будівництвом, шт.	6455	7127	7361	7334	7393
37	кількість підприємств та організацій, що займаються фінансовою діяльністю, шт.	1217	1236	1225	1206	1219

... – відомості відсутні. За 2011 рік форма №11-ОЗ "Звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію" була відмінена згідно плану державних статистичних спостережень.

Інвестиційний клімат Донецької області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	валовий регіональний продукт, млн грн	92093	117646	103739	128986	161021
2	індекс фізичного обсягу випуску товарів та послуг, у %	104,6	97,1	81,6	111,1	111,7
3	питома вага прибуткових підприємств, %	70,3	66	62	62,3	69,3
4	експорт товарів та послуг, млн дол. США	11054,2	14863,1	9777	13124,9	17197,6
5	кількість малих підприємств на 10 тис. населення, од.	63	54	55	47	54
6	частка реалізованої продукції малими підприємствами, у % до загального обсягу реалізованої продукції по області	10,8	10	10,7	7,6	5,8
7	питома вага податку на прибуток підприємств у загальному обсязі доходів регіону, %	0,12	0,04	0,02	0,04	0,04
8	питома вага податку з доходів фізичних осіб у загальному обсязі доходів регіону, %	42,35	44,46	41,18	41,40	39,95
9	кількість об'єктів роздрібної торгівлі, шт. на 10 тис. населення	13	13	12	12	12
10	кількість об'єктів ресторанного господарства, шт. на 10 тис. населення	4	4	4	4	4
11	торгова площа магазинів, м ² на 10 тис. населення	1571	1769	1817	1807	1900
12	доходи підприємств від надання послуг пошти та зв'язку, млн грн	1908,3	2240,7	2165,9	2199	2365,1
13	рівень довіри до обласних органів влади, у %	10,9	*	8,8	*	11,4
14	індекс сприйняття корупції	37,4	*	45,4	*	51
15	коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталів підприємств регіону	1,06	1,38	1,52	1,73	1,89

* – показник розраховується 1 раз на 2 роки

Таблиця А.8

Інвестиційна активність Донецької області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	капітальні інвестиції на 1 особу, грн на 1 особу	4484,57	5891,44	3758,94	3456,79	6209,15
2	інвестиції в основний капітал з розрахунку на 1 особу, грн на 1 особу	3716,5	4911,7	2904,5	2495,5	4902
3	інвестиції в будівництво у регіоні, млн грн	1050	1552,2	430,8	985,1	2598,4
4	питома вага інвестицій в основний капітал за рахунок власних коштів підприємств та організацій, %	66,4	65,4	76,4	72,6	61,1
5	питома вага інвестицій в основний капітал промисловості регіону, %	57,95	52,33	55,26	60,11	57,40
6	питома вага інвестицій в основний капітал сільського господарства регіону, %	2,51	4,40	4,77	5,78	4,40
7	темп інвестицій в основний капітал, у % до попереднього року	126	103,4	52,8	87,1	171,1
8	прямі іноземні інвестиції в регіон, млн дол. США	905,9	1355,2	1513	1649,6	2061,5
9	сальдо торговельного балансу, млн дол. США	6226,8	9511,7	7512	10200	12574,8

Таблиця А.9

Інвестиційні ризики Донецької області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	частка населення, яке бере участь у страйках, у % від загальної кількості працівників підприємств та організацій	0,01	0,03	0,03	0,02	0,01
2	кількість страйків, випадків	1	6	1	5	1
3	рівень безробіття (за методологією МОП), у %	5,6	5,7	9,4	8,4	8,2
4	індекс споживчих цін (інфляції), у %	113,9	124	113,1	110,3	105
5	частка малозабезпеченого населення, у % від загальної кількості	7	4,1	5,4	6,9	6,5
6	питома вага робітників, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, %	42,5	*	41,2	*	42,8
7	частка збиткових підприємств, %	29,7	34	38	37,7	30,7
8	збиток від звичайної діяльності до оподаткування збиткових підприємств, млн грн	5075,6	13423,7	17823,1	12173,9	18515,5
9	коефіцієнт злочинності, кількість злочинів на 100 тис. населення	1072	1026	1170	1411	1385
10	кількість незавершених житлових будівель у регіоні, од.	553	573	583	529	481

* – показник розраховується 1 раз на 2 роки

Екологічна характеристика Донецької області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	скинуто забруднених зворотних вод у поверхневій водні об'єкти з розрахунку на 1 особу, м ³	315	136	118	124	125
2	викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення з розрахунку на 1 особу, кг	410,4	391	337,5	357,3	391,4
3	обсяг відходів I-III класів небезпеки у місцях видалення відходів та на території підприємств з розрахунку на 1 особу, кг	1355,9	1441,5	1412,2	1423,7	1220,7
4	рівень радіаційного забруднення, мкР/год	15	14	16	15	16
5	земельні ресурси, тис. га	2651,7	2651,7	2651,7	2651,7	2651,7
6	землі сільськогосподарського призначення, у % від загальної площі	77,15	77,13	77,11	77	77
7	ліси та вкриті лісом площі, у % від загальної площі	7,7	7,7	7,7	7,7	7,7
8	видобуток нафти сирової, тис. т	-	-	-	-	-
9	видобуток газу природного, млн м ³	100,5	82,9	88,6	115,1	83,4
10	видобуток вугілля, млн. т	34,9	34,3	32,7	32,9	37,9
11	видобуток торфу, тис. т	-	-	-	-	-
12	спожито свіжої води, млн м ³	1633	1527	1346	1467	1479
13	заготівля ліквідної деревини, тис. м ³	62,6	62,8	66,2	81,2	99
14	площа національних природних парків, га	43200	43783,7	43783,7	43783,7	43783,7
15	площа мисливських угідь, тис. га	2019,5	2007,1	2007,1	2014,4	2014,7
16	протяжність річок, км	11653	11653	11653	11653	11653
17	площа ставків і водосховищ, тис. га	28,21	28,21	28,21	28,21	28,21
18	вироблено ВДВ на одиницю використаних паливно-енергетичних ресурсів, грн /т	1784,61	2461,69	2717,16	2576,50	2934,45
19	капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища, тис. грн	374381	503896	601465	574991,3	1015430,3
20	поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища, тис. грн	1204680	1530051	1242607	1625216,7	2036913,5
21	питома вага капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища у % до ВРП, %	0,41	0,43	0,58	0,45	0,63
22	індекс витрат на охорону навколишнього природного середовища, у % до попереднього року	133,1	127	81,2	130,8	125,3
23	збори, пред'явлені підприємствам та організаціям за забруднення навколишнього природного середовища, тис. грн (дестимулятор)	250739	257884	298864	492338,4	496097,3
24	частка фактично сплачених екологічних зборів у загальній сумі пред'явлених, у %	90,9	94,1	78	61,7	92,6
25	кількість аварійних ситуацій (у т. ч. аварій природно-техногенного характеру), що спричинили економічні збитки, од. (дестимулятор)	47	31	31	35	29
26	доходи бюджету регіону, що припадають на 1 жителя, грн / особу	2132,01	2624,41	2707,16	3197,98	3943,97
27	середньомісячна номінальна заробітна плата одного працюючого в регіоні, грн	1535	2015	2116	2549	3063
28	забезпеченість населення житлом, м ² на 1 особу	22	22,3	22,4	22,7	22,9
29	забезпеченість населення власними легковими автомобілями, од. на 1 тис. населення	104	125	131	132	117
30	забезпеченість населення особистими телефонними апаратами загального користування, шт. на 100 сімей	50	50	48	46	42
31	обсяг платних послуг для населення, грн на 1 особу	2589,5	2971,5	3006,7	737	829
32	обсяг роздрібного товарообороту підприємств з розрахунку на душу населення, грн на 1 особу	3496	4918	4441	5718	7091
33	коефіцієнт смертності в регіоні, осіб на 1 тис. населення (дестимулятор)	18	18,1	16,8	16,6	16,1
34	коефіцієнт народжуваності в регіоні, осіб на 1 тис. населення	8,9	9,8	9,7	9,3	9,4
35	кількість учнівських гуртків екологічного спрямування, од.	533	470	427	416	394
36	кількість проведених відкритих лекцій, виховних годин та бесід екологічного спрямування, од.	79	92	98	97	250
37	кількість проведених наукових конференцій та семінарів екологічного спрямування, од.	8	9	4	36	36
38	кількість науково-дослідних робіт, фундаментальних та ініціативних досліджень екологічної проблематики, од.	3	3	3	6	5
39	кількість екологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах регіону, од.	1	1	1	1	1
40	виступи на місцевому радіо та телебаченні, од.	175	113	132	188	166
41	статті в місцевих засобах масової інформації, од.	87	215	426	412	410
42	кількість екологічних маршрутів та стежок, од.	11	18	24	61	73
43	кількість садіб зеленого туризму, од.	14	17	19	20	20
44	кількість проведених екологічних фестивалів та акцій, од.	10	11	10	10	12
45	кількість громадських екологічних організацій, од.	88	101	106	113	32
46	виконано природоохоронних заходів, шт.	36	21	119	131	143
47	впроваджено повітроохоронних заходів, шт.	150	97	119	126	103
48	впроваджено маловідхідних, ресурсозбережних та безвідхідних технологій, шт.	36	54	43	42	33
49	потужність уведених у дію станцій для очищення стічних вод, тис. м ³ за 1 добу	-	-	-	-	-
50	потужність уведених у дію установок для вловлювання та знешкодження шкідливих речовин із відхідних газів, тис. м ³ газу за 1 год	100	-	-	-	-
51	відсоток економії свіжої води за рахунок оборотної, повторної та послідовно використаної води, у %	87	85	87	86	86
52	утилізовано відходів I-III класів небезпеки, тис. т.	124,9	119	96,8	82	87,3

Інвестиційний потенціал Львівської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	рівень економічної активності населення, %	61,3	62,2	62,5	62,9	63,1
2	рівень зайнятості працездатного населення, %	92,26	92,41	91,52	92,16	92,28
3	середньорічна кількість найманих працівників (за всіма видами економічної діяльності регіону), тис. осіб	735	732,1	673,2	646,4	622,6
4	навантаження на одне вільне робоче місце, осіб	8	20	22	12	12
5	загальний коефіцієнт демографічного навантаження у регіоні, у промілі (дестимулятор)	647	643	644	646	564
6	кількість підготовлених кваліфікованих робітників у професійно-технічних закладах регіону, тис. осіб	20,1	18,7	17,2	16,6	16,8
7	кількість студентів, які здобули освіту у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації, тис. осіб	7,6	6,7	6,6	6,3	5,3
8	кількість студентів, які здобули освіту у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації, тис. осіб	31,1	32,9	29,1	31,2	33,9
9	кількість підготовлених аспірантів, осіб	494	483	535	612	613
10	кількість підготовлених докторантів, осіб	19	19	22	26	26
11	доходи місцевого бюджету регіону, млн грн	5316,7	7254,9	7516,2	8711,8	9627,9
12	фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування підприємств, млн грн	1382,9	-2367	-1509,3	303,6	2120,7
13	сумарна вартість оборотних активів підприємств і організацій регіону, млн грн	30952,9	41013,3	46659,9	47024	54954,2
14	рентабельність операційної діяльності, %	4	1,3	1,7	3,2	4,7
15	обсяги банківського кредитування економіки регіону, млн грн	7347,6	12824	23062	19050,7	16555
16	дебіторська заборгованість регіону, млн грн (дестимулятор)	18386,6	25658,5	30486,2	30637,3	32664,1
17	кредиторська заборгованість регіону, млн грн (дестимулятор)	22498,2	31741,4	39455,6	36961,4	40356,9
18	обсяг уведених у дію основних засобів регіону, млн грн	5333	6956	4171	7308	...
19	коефіцієнт оновлення основних засобів промисловості регіону, %	6,7	6,9	2,8	3,6	...
20	коефіцієнт зносу основних засобів промисловості регіону, у % (дестимулятор)	46,2	48,1	60,9	70,1	...
21	випуск товарів та послуг на 1 особу, грн на 1 особу	23031,10	29586,74	29074,36	34162,77	42955,25
22	обсяг реалізованої продукції промислових підприємств регіону, млн грн	18051,1	22128,6	21528,3	25807	30065,2
23	кількість суб'єктів ЄДРПОУ у регіоні, шт.	58163	60391	62190	64277	65758
24	експорт товарів та послуг на 1 особу, дол на 1 особу	441,36	442,01	348,64	426,22	526,43
25	коефіцієнт покриття експортом імпорту, %	73,74	42,13	52,80	51,69	40,77
26	кількість інноваційно-активних промислових підприємств, шт.	127	101	106	102	100
27	кількість упроваджених нових технологічних процесів на промислових підприємствах, шт.	54	54	56	63	39
28	кількість освоєних нових видів продукції на промислових підприємствах, шт.	190	138	152	117	119
29	обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн	1064,2	627,1	690,8	383,6	447,4
30	обсяг наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними силами організацій (підприємств), млн. грн	252,9	288,7	274,7	299,6	308,3
31	кількість фахівців вищої кваліфікації, осіб	6047	6382	6656	6953	7165
32	кількість товарних бірж у регіоні, шт.	7	14	20	21	23
33	введення в експлуатацію житла, тис. м ²	670	780	392	642	723
34	щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям, км на 1 тис. км ² території	376	376	376	376	376
35	експлуатаційна довжина залізничних колій загального користування, км на 1 тис. км ² території	59	59	59	59	59
36	кількість підприємств та організацій, що займаються будівництвом, шт.	3076	3458	3652	3688	3724
37	кількість підприємств та організацій, що займаються фінансовою діяльністю, шт.	778	809	856	833	821

... – відомості відсутні. За 2011 рік форма №11-ОЗ "Звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію" була відмінена згідно плану державних статистичних спостережень.

Інвестиційний клімат Львівської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	валовий регіональний продукт, млн грн	27987	35534	35955	41655	52103
2	індекс фізичного обсягу випуску товарів та послуг, у %	105,8	100,7	88,3	102,3	106,2
3	питома вага прибуткових підприємств, %	68,1	65	61,8	61,7	61,8
4	експорт товарів та послуг, млн дол. США	1036,7	998,5	794	974,3	1337,6
5	кількість малих підприємств на 10 тис. населення, од.	79	79	82	73	59
6	частка реалізованої продукції малими підприємствами, у % до загального обсягу реалізованої продукції по області	21,7	19,9	19,3	18,3	16,9
7	питома вага податку на прибуток підприємств у загальному обсязі доходів регіону, %	0,25	0,20	0,38	0,27	14,1
8	питома вага податку з доходів фізичних осіб у загальному обсязі доходів регіону, %	27,16	26,54	25,45	25,05	26,2
9	кількість об'єктів роздрібної торгівлі, шт. на 10 тис. населення	18	17	16	16	16
10	кількість об'єктів ресторанного господарства, шт. на 10 тис. населення	8	8	7	7	6
11	торгова площа магазинів, м ² на 10 тис. населення	1633	1698	1583	1679	1716
12	доходи підприємств від надання послуг пошти та зв'язку, млн грн	1250,8	1479,5	1602,8	1644,9	1723,1
13	рівень довіри до обласних органів влади, у %	12,2	*	5,3	*	11,2
14	індекс сприйняття корупції	34,8	*	44,2	*	43,6
15	коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталів підприємств регіону	1	1,4	1,39	1,32	1,33

* – показник розраховується 1 раз на 2 роки

Таблиця А.13

Інвестиційна активність Львівської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	капітальні інвестиції на 1 особу, грн на 1 особу	3856,71	4973,29	3287,65	3790,62	5099,37
2	інвестиції в основний капітал з розрахунку на 1 особу, грн на 1 особу	3255,4	4255	2648,2	3187,6	4521,9
3	інвестиції в будівництво у регіоні, млн грн	217,7	263,8	61,9	140,4	104,4
4	питома вага інвестицій в основний капітал за рахунок власних коштів підприємств та організацій, %	57	54,8	57,1	49,3	40,4
5	питома вага інвестицій в основний капітал промисловості регіону, %	26,95	27,19	25,84	25,97	21,33
6	питома вага інвестицій в основний капітал сільського господарства регіону, %	2,55	5,09	4,80	5,35	5,64
7	темп інвестицій в основний капітал, у % до попереднього року	123,2	101	55,3	119	125,3
8	прямі іноземні інвестиції в регіон, млн дол. США	515	838,5	958	1196,6	1272,8
9	сальдо торговельного балансу, млн дол. США	-402,4	-1549,9	-794,5	-1013,7	-1943

Таблиця А.14

Інвестиційні ризики Львівської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	частка населення, яке бере участь у страйках, у % від загальної кількості працівників підприємств та організацій	0	0	0,08	0,02	0,03
2	кількість страйків, випадків	0	0	2	1	2
3	рівень безробіття (за методологією МОП), у %	7,7	7,6	8,5	7,8	7,7
4	індекс споживчих цін (інфляції), у %	116,8	125,1	113,4	109,7	104,9
5	частка малозабезпеченого населення, у % від загальної кількості	13,7	7,1	9	7,1	8,7
6	питома вага робітників, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, %	21,8	*	21,8	*	22,9
7	частка збиткових підприємств, %	31,9	35	38,2	38,3	38,2
8	збиток від звичайної діяльності до оподаткування збиткових підприємств, млн грн	1303,1	5345,7	5825,2	3988,4	2790,7
9	коефіцієнт злочинності, кількість злочинів на 100 тис. населення	602	539	546	680	648
10	кількість незавершених житлових будівель у регіоні, од.	198	187	168	157	152

* – показник розраховується 1 раз на 2 роки

Екологічна характеристика Львівської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	скинуто забруднених зворотних вод у поверхневій водні об'єкти з розрахунку на 1 особу, м ³	74	23	23	23	21
2	викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення з розрахунку на 1 особу, кг	98,7	104,4	99,3	96,7	100,9
3	обсяг відходів I-III класів небезпеки у місцях видалення відходів та на території підприємств з розрахунку на 1 особу, кг	93,1	92,9	74,3	14,7	14,4
4	рівень радіаційного забруднення, мкР/год	16	16	15	15	15
5	земельні ресурси, тис. га	2183,1	2183,1	2183,1	2183,1	2183,1
6	землі сільськогосподарського призначення, у % від загальної площі	58,1	58,1	58,1	58,1	58,1
7	ліси та вкриті лісом площі, у % від загальної площі	31,8	31,8	31,8	31,8	31,8
8	видобуток нафти сирової, тис. т	121	119,7	112,5	108	115,4
9	видобуток газу природного, млн м ³	792,1	771	686,8	711,9	723,7
10	видобуток вугілля, млн. т	2,58	1,96	1,64	1,42	1,3
11	видобуток торфу, тис. т	-	-	-	-	-
12	спожито свіжої води, млн м ³	191	187	181	175	174
13	заготівля ліквідної деревини, тис. м ³	1244,7	1165,9	960,4	1106,8	1254,4
14	площа національних природних парків, га	48963	48963	48963	44453,5	44453,5
15	площа мисливських угідь, тис. га	1763,9	1770,8	1770,9	1793,8	1794
16	протяжність річок, км	16343	16343	16343	16343	16343
17	площа ставків і водосховищ, тис. га	10,04	10,04	10,04	10,04	10,04
18	вироблено ВДВ на одиницю використаних паливно-енергетичних ресурсів, грн /т	6284,56	8017,80	9101,65	10957,97	13355,73
19	капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища, тис. грн	37700	110300	90235,8	87603,4	97006,9
20	поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища, тис. грн	111200	128200	132140,1	153068,7	183612
21	питома вага капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища у % до ВРП, %	0,13	0,31	0,25	0,21	0,19
22	індекс витрат на охорону навколишнього природного середовища, у % до попереднього року	119,2	115,3	103,1	115,8	119,9
23	збори, пред'явлені підприємствам та організаціям за забруднення навколишнього природного середовища, тис. грн (дестимулятор)	19244,1	23876,8	26075,4	26845,3	203659,7
24	частка фактично сплачених екологічних зборів у загальній сумі пред'явлених, у %	90,9	97,7	89,6	93,4	91,3
25	кількість аварійних ситуацій (у т. ч. аварій природно-техногенного характеру), що спричинили економічні збитки, од. (дестимулятор)	16	16	16	11	14
26	доходи бюджету регіону, що припадають на 1 жителя, грн / особу	2077,00	2841,83	2947,99	3423,51	3789,17
27	середньомісячна номінальна заробітна плата одного працюючого в регіоні, грн	1183	1570	1667	1941	2244
28	забезпеченість населення житлом, м ² на 1 особу	20,3	20,6	20,8	21,2	21,5
29	забезпеченість населення власними легковими автомобілями, од. на 1 тис. населення	98	103	105	107	110
30	забезпеченість населення особистими телефонними апаратами загального користування, шт. на 100 сімей	59	60	61	61	60
31	обсяг платних послуг для населення, грн на 1 особу	752,6	1025,3	1107,6	1145,5	1151
32	обсяг роздрібного товарообороту підприємств з розрахунку на душу населення, грн на 1 особу	3694	5018	5089	5898	7150
33	коефіцієнт смертності в регіоні, осіб на 1 тис. населення (дестимулятор)	13,6	13,7	12,9	12,9	12,8
34	коефіцієнт народжуваності в регіоні, осіб на 1 тис. населення	10,7	11,3	11,8	11,2	11,4
35	кількість учнівських гуртків екологічного спрямування, од.	2185	2295	2268	2105	1545
36	кількість проведених відкритих лекцій, виховних годин та бесід екологічного спрямування, од.	20	39	39	39	49
37	кількість проведених наукових конференцій та семінарів екологічного спрямування, од.	40	12	16	17	25
38	кількість науково-дослідних робіт, фундаментальних та ініціативних досліджень екологічної проблематики, од.	7	2	2	3	3
39	кількість екологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах регіону, од.	3	3	3	3	3
40	виступи на місцевому радіо та телебаченні, од.	80	70	64	30	13
41	статті в місцевих засобах масової інформації, од.	246	2	2	161	253
42	кількість екологічних маршрутів та стежок, од.	42	42	42	42	42
43	кількість садіб зеленого туризму, од.	500	500	500	500	500
44	кількість проведених екологічних фестивалів та акцій, од.	5	5	5	5	6
45	кількість громадських екологічних організацій, од.	50	50	172	172	172
46	виконано природоохоронних заходів, шт.	30	36	33	22	25
47	впроваджено повітроохоронних заходів, шт.	26	24	14	9	10
48	впроваджено маловідхідних, ресурсозбережних та безвідхідних технологій, шт.	31	22	19	17	9
49	потужність уведених у дію станцій для очищення стічних вод, тис. м ³ за 1 добу	-	0,3	-	-	-
50	потужність уведених у дію установок для вловлювання та знешкодження шкідливих речовин із відхідних газів, тис. м ³ газу за 1 год	-	-	-	-	-
51	відсоток економії свіжої води за рахунок оборотної, повторної та послідовно використаної води, у %	72	69	88	87	88
52	утилізовано відходів I-III класів небезпеки, тис. т.	0,6	0,6	1,2	0,7	0,9

Інвестиційний потенціал Одеської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	рівень економічної активності населення, %	60	60,6	61	61,3	61,8
2	рівень зайнятості працездатного населення, %	95,62	95,47	93,25	93,89	94,02
3	середньорічна кількість найманих працівників (за всіма видами економічної діяльності регіону), тис. осіб	705,4	698,7	653,7	642,3	609
4	навантаження на одне вільне робоче місце, осіб	5	10	8	8	4
5	загальний коефіцієнт демографічного навантаження у регіоні, у промілі (дестимулятор)	539	633	644	654	569
6	кількість підготовлених кваліфікованих робітників у професійно-технічних закладах регіону, тис. осіб	10,4	10,3	9,9	10,1	10
7	кількість студентів, які здобули освіту у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації, тис. осіб	5,6	4,7	4,4	4,6	4,2
8	кількість студентів, які здобули освіту у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації, тис. осіб	25,4	28	28,7	30,9	30,4
9	кількість підготовлених аспірантів, осіб	443	466	514	522	576
10	кількість підготовлених докторантів, осіб	20	26	32	28	16
11	доходи місцевого бюджету регіону, млн грн	5694,1	6641,5	6734,8	8664,6	9152,4
12	фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування підприємств, млн грн	2051	-3238,4	-659,6	-167,9	375,3
13	сумарна вартість оборотних активів підприємств і організацій регіону, млн грн	46147,8	61829,3	65465,7	70324	79727,9
14	рентабельність операційної діяльності, %	5	1,2	5,3	4,4	5,3
15	обсяги банківського кредитування економіки регіону, млн грн	26041,5	42305	39883,7	40357,9	39174,5
16	дебіторська заборгованість регіону, млн грн (дестимулятор)	28046,2	38479,8	40836,4	45874,7	51231,8
17	кредиторська заборгованість регіону, млн грн (дестимулятор)	33998,8	47181,5	54749,5	54584,6	64673,7
18	обсяг уведених у дію основних засобів регіону, млн грн	6570	8079	5951	6612	...
19	коефіцієнт оновлення основних засобів промисловості регіону, %	6,8	6,5	3,9	3,8	...
20	коефіцієнт зносу основних засобів промисловості регіону, у % (дестимулятор)	50,4	52,3	51,2	52,7	...
21	випуск товарів та послуг на 1 особу, грн на 1 особу	28038,59	41279,58	41996,24	47482,31	52943,52
22	обсяг реалізованої продукції промислових підприємств регіону, млн грн	19085,9	30662,4	26469,1	31185,9	27394,6
23	кількість суб'єктів ЄДРПОУ у регіоні, шт.	67857	71150	73787	75235	77235
24	експорт товарів та послуг на 1 особу, дол на 1 особу	902,99	1615,08	1124,59	1192,07	1130,76
25	коефіцієнт покриття експортом імпорту, %	78,62	61,14	73,75	60,81	64,1
26	кількість інноваційно-активних промислових підприємств, шт.	46	49	58	62	79
27	кількість упроваджених нових технологічних процесів на промислових підприємствах, шт.	51	33	26	37	31
28	кількість освоєних нових видів продукції на промислових підприємствах, шт.	30	50	46	72	82
29	обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн	228,7	382,6	121,1	235,8	534,6
30	обсяг наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними силами організацій (підприємств), млн. грн	154	182,3	180,2	192,5	205,8
31	кількість фахівців вищої кваліфікації, осіб	5083	5190	5383	5523	5575
32	кількість товарних бірж у регіоні, шт.	5	9	9	9	9
33	введення в експлуатацію житла, тис. м ²	793	847	537	640	793
34	щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям, км на 1 тис. км ² території	242	242	242	242	242
35	експлуатаційна довжина залізничних колій загального користування, км на 1 тис. км ² території	32	32	32	32	32
36	кількість підприємств та організацій, що займаються будівництвом, шт.	4669	5141	5302	5262	5342
37	кількість підприємств та організацій, що займаються фінансовою діяльністю, шт.	763	799	806	774	807

... – відомості відсутні. За 2011 рік форма №11-ОЗ "Звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію" була відмінена згідно плану державних статистичних спостережень.

Інвестиційний клімат Одеської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	валовий регіональний продукт, млн грн	33116	46994	48647	53878	61499
2	індекс фізичного обсягу випуску товарів та послуг, у %	106,3	111,9	86,8	102,4	100,4
3	питома вага прибуткових підприємств, %	63,1	61	58,5	56,9	63,5
4	експорт товарів та послуг, млн дол. США	1098,5	2314,9	1445,2	1684,4	1541,1
5	кількість малих підприємств на 10 тис. населення, од.	80	82	88	69	81
6	частка реалізованої продукції малими підприємствами, у % до загального обсягу реалізованої продукції по області	30	25,2	23,4	23	21,4
7	питома вага податку на прибуток підприємств у загальному обсязі доходів регіону, %	0,53	0,17	0,15	0,41	0,15
8	питома вага податку з доходів фізичних осіб у загальному обсязі доходів регіону, %	29,03	30,93	30,21	27,50	30,81
9	кількість об'єктів роздрібної торгівлі, шт. на 10 тис. населення	15	15	14	14	14
10	кількість об'єктів ресторанного господарства, шт. на 10 тис. населення	5	5	4	4	4
11	торгова площа магазинів, м ² на 10 тис. населення	1765	1943	2006	2148	2411
12	доходи підприємств від надання послуг пошти та зв'язку, млн грн	1645,5	1808,9	2093,9	2288,9	2561
13	рівень довіри до обласних органів влади, у %	15,4	*	4,8	*	11,5
14	індекс сприйняття корупції	37,9	*	45,3	*	46,3
15	коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталів підприємств регіону	1,31	1,84	1,93	1,87	1,89

* – показник розраховується 1 раз на 2 роки

Таблиця А.18

Інвестиційна активність Одеської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	капітальні інвестиції на 1 особу, грн на 1 особу	5363,51	6130,76	5341,70	4138,65	4170,33
2	інвестиції в основний капітал з розрахунку на 1 особу, грн на 1 особу	4404,5	5240,2	4183,7	3366,8	3415,1
3	інвестиції в будівництво у регіоні, млн грн	355	495	149	220	224,4
4	питома вага інвестицій в основний капітал за рахунок власних коштів підприємств та організацій, %	53,9	55,2	58,5	56,8	54,7
5	питома вага інвестицій в основний капітал промисловості регіону, %	18,23	16,58	21,41	16,68	18,34
6	питома вага інвестицій в основний капітал сільського господарства регіону, %	3,74	5,58	4,91	6,22	11,65
7	темп інвестицій в основний капітал, у % до попереднього року	123,2	91,7	71,5	81,9	87,9
8	прямі іноземні інвестиції в регіон, млн дол. США	718,7	880,8	970,2	1042	1124,9
9	сальдо торговельного балансу, млн дол. США	-587,9	-2455,9	-957	-1835,5	-1512,2

Таблиця А.19

Інвестиційні ризики Одеської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	частка населення, яке бере участь у страйках, у % від загальної кількості працівників підприємств та організацій	0	0	0	0	0
2	кількість страйків, випадків	0	0	0	0	0
3	рівень безробіття (за методологією МОП), у %	4,4	4,5	6,8	6,1	6
4	індекс споживчих цін (інфляції), у %	119,2	123,7	114,4	110,5	105,4
5	частка малозабезпеченого населення, у % від загальної кількості	13,7	10,7	10,9	9,8	10,1
6	питома вага робітників, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, %	13,5	*	15	*	15,5
7	частка збиткових підприємств, %	36,9	39	42,5	43,1	36,5
8	збиток від звичайної діяльності до оподаткування збиткових підприємств, млн грн	2194	9950	7087,2	5875,6	6593,7
9	коефіцієнт злочинності, кількість злочинів на 100 тис. населення	834	834	890	1039	1068
10	кількість незавершених житлових будівель у регіоні, од.	213	190	173	176	146

* – показник розраховується 1 раз на 2 роки

Екологічна характеристика Одеської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	скинуто забруднених зворотних вод у поверхневій водні об'єкти з розрахунку на 1 особу, м ³	80	79	56	61	49
2	викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення з розрахунку на 1 особу, кг	79	80,3	73,2	75,8	72,8
3	обсяг відходів I-III класів небезпеки у місцях видалення відходів та на території підприємств з розрахунку на 1 особу, кг	0,6	0,5	0,5	0,4	15
4	рівень радіаційного забруднення, мкР/год	15	15	15	15	14
5	земельні ресурси, тис. га	3331,3	3331,3	3331,3	3331,3	3331,3
6	землі сільськогосподарського призначення, у % від загальної площі	79,9	79,9	79,9	79,9	79,8
7	ліси та вкриті лісом площі, у % від загальної площі	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7
8	видобуток нафти сирової, тис. т	-	-	-	-	-
9	видобуток газу природного, млн м ³	-	-	-	-	-
10	видобуток вугілля, млн. т	-	-	-	-	-
11	видобуток торфу, тис. т	-	-	-	-	-
12	спожито свіжої води, млн м ³	360	321	336	325	338
13	заготівля ліквідної деревини, тис. м ³	124,6	100,5	88,3	77,1	78,9
14	площа національних природних парків, га	49700	71000	71000	71564	99429
15	площа мисливських угідь, тис. га	2425,7	2416,9	2500,8	2535,2	2513,7
16	протяжність річок, км	7962	7962	7962	7962	7962
17	площа ставків і водосховищ, тис. га	85,16	85,16	85,16	85,16	85,16
18	вироблено ВДВ на одиницю використаних паливно-енергетичних ресурсів, грн /т	7922,70	11039,62	15260,95	13507,54	14970,93
19	капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища, тис. грн	93506,5	97356	53215,6	55422,5	82157,2
20	поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища, тис. грн	131446,1	156435,9	215406,2	332752,1	242285,7
21	питома вага капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища у % до ВРП, %	0,28	0,21	0,11	0,10	0,13
22	індекс витрат на охорону навколишнього природного середовища, у % до попереднього року	130,1	119	137,7	154,5	72,8
23	збори, пред'явлені підприємствам та організаціям за забруднення навколишнього природного середовища, тис. грн (дестимулятор)	7249,5	9068,2	9341,4	12161,3	8508,6
24	частка фактично сплачених екологічних зборів у загальній сумі пред'явлених, у %	102	99	94	97	100,4
25	кількість аварійних ситуацій (у т. ч. аварій природно-техногенного характеру), що спричинили економічні збитки, од. (дестимулятор)	19	14	11	14	17
26	доходи бюджету регіону, що припадають на 1 жителя, грн / особу	2377,79	2776,31	2816,73	3627,33	3832,18
27	середньомісячна номінальна заробітна плата одного працюючого в регіоні, грн	1226	1633	1787	2046	2387
28	забезпеченість населення житлом, м ² на 1 особу	21,6	22	22,1	222,2	22,3
29	забезпеченість населення власними легковими автомобілями, од. на 1 тис. населення	100	109	112	147	185
30	забезпеченість населення особистими телефонними апаратами загального користування, шт. на 100 сімей	83	100	111	120	149
31	обсяг платних послуг для населення, грн на 1 особу		1161	1220	1266	1588
32	обсяг роздрібного товарообороту підприємств з розрахунку на душу населення, грн на 1 особу	4174	5916	6206	7535	9548
33	коефіцієнт смертності в регіоні, осіб на 1 тис. населення (дестимулятор)	16,2	15,9	15	15,1	14,1
34	коефіцієнт народжуваності в регіоні, осіб на 1 тис. населення	11,2	12	12,1	12	12,1
35	кількість учнівських гуртків екологічного спрямування, од.	91	96	120	203	172
36	кількість проведених відкритих лекцій, виховних годин та бесід екологічного спрямування, од.	108	210	3467	236	243
37	кількість проведених наукових конференцій та семінарів екологічного спрямування, од.	12	16	379	21	7
38	кількість науково-дослідних робіт, фундаментальних та ініціативних досліджень екологічної проблематики, од.	5	5	7	9	3
39	кількість екологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах регіону, од.	-	-	-	-	-
40	виступи на місцевому радіо та телебаченні, од.	93	89	116	87	103
41	статті в місцевих засобах масової інформації, од.	72	156	135	90	59
42	кількість екологічних маршрутів та стежок, од.	10	10	10	43	45
43	кількість садіб зеленого туризму, од.	7	10	16	28	30
44	кількість проведених екологічних фестивалів та акцій, од.	7	11	1537	12	17
45	кількість громадських екологічних організацій, од.	86	120	120	128	128
46	виконано природоохоронних заходів, шт.	104	31	45	24	40
47	впроваджено повітроохоронних заходів, шт.	92	6	11	7	4
48	впроваджено маловідхідних, ресурсозбережних та безвідхідних технологій, шт.	21	17	15	27	22
49	потужність уведених у дію станцій для очищення стічних вод, тис. м ³ за 1 добу	-	-	-	-	-
50	потужність уведених у дію установок для вловлювання та знешкодження шкідливих речовин із відхідних газів, тис. м ³ газу за 1 год	-	-	-	-	-
51	відсоток економії свіжої води за рахунок оборотної, повторної та послідовно використаної води, у %	67	70	70	70	70
52	утилізовано відходів I-III класів небезпеки, тис. т.	1	0,9	0,8	0,3	0,9

Інвестиційний потенціал Київської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	рівень економічної активності населення, %	63	63,8	62,8	63,2	63,1
2	рівень зайнятості працездатного населення, %	94,13	94,18	91,94	92,70	93,31
3	середньорічна кількість найманих працівників (за всіма видами економічної діяльності регіону), тис. осіб	653,4	652,7	617,1	615,9	604,8
4	навантаження на одне вільне робоче місце, осіб	3	8	8	5	7
5	загальний коефіцієнт демографічного навантаження у регіоні, у промілі (дестимулятор)	575	661	667	672	581
6	кількість підготовлених кваліфікованих робітників у професійно-технічних закладах регіону, тис. осіб	9,6	8,8	8	7,6	7,1
7	кількість студентів, які здобули освіту у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації, тис. осіб	3,1	2,8	2,9	2,7	2,5
8	кількість студентів, які здобули освіту у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації, тис. осіб	6,2	6,2	8,8	9,6	8,1
9	кількість підготовлених аспірантів, осіб	95	98	108	123	161
10	кількість підготовлених докторантів, осіб	5	1	8	5	4
11	доходи місцевого бюджету регіону, млн грн	4595,1	5230,6	4046	5079	6482
12	фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування підприємств, млн грн	1670,7	-4028,1	251,1	1331	5864,2
13	сумарна вартість оборотних активів підприємств і організацій регіону, млн грн	49574,9	63018,3	69589,6	90051,5	108058,8
14	рентабельність операційної діяльності, %	4,9	0,2	4,2	5,9	8,3
15	обсяги банківського кредитування економіки регіону, млн грн	4928,5	5772,8	4409,6	3679,9	3981,4
16	дебіторська заборгованість регіону, млн грн (дестимулятор)	29596,2	39071,3	44119,8	57632,9	67104,5
17	кредиторська заборгованість регіону, млн грн (дестимулятор)	36814,2	48375,7	55862,8	72496,5	87848,3
18	обсяг уведених у дію основних засобів регіону, млн грн	7968	8405	8240	8914	...
19	коефіцієнт оновлення основних засобів промисловості регіону, %	10,8	8,6	7,4	7,2	...
20	коефіцієнт зносу основних засобів промисловості регіону, у % (дестимулятор)	39,5	37,2	37,5	38,7	...
21	випуск товарів та послуг на 1 особу, грн на 1 особу	33849,65	47992,36	48955,16	59984,28	78022,80
22	обсяг реалізованої продукції промислових підприємств регіону, млн грн	23614,5	28714	30514,1	38191,3	45295,2
23	кількість суб'єктів ЄДРПОУ у регіоні, шт.	41871	45333	47947	49478	51549
24	експорт товарів та послуг на 1 особу, дол на 1 особу	514,88	631,75	775,64	959,95	1258,61
25	коефіцієнт покриття експортом імпорту, %	32,80	30,00	57,49	51,17	47,90
26	кількість інноваційно-активних промислових підприємств, шт.	52	62	46	39	46
27	кількість упроваджених нових технологічних процесів на промислових підприємствах, шт.	52	34	29	19	16
28	кількість освоєних нових видів продукції на промислових підприємствах, шт.	85	122	75	113	95
29	обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн	515,5	617,8	512,2	607,7	815,1
30	обсяг наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними силами організацій (підприємств), млн. грн	136,4	181,2	192,5	209,2	226
31	кількість фахівців вищої кваліфікації, осіб	1203	1294	1341	1355	1363
32	кількість товарних бірж у регіоні, шт.	3	5	8	9	11
33	введення в експлуатацію житла, тис. м ²	857	1164	680	1184	1050
34	щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям, км на 1 тис. км ² території	295	295	296	296	297
35	експлуатаційна довжина залізничних колій загального користування, км на 1 тис. км ² території	29	26	26	27	28
36	кількість підприємств та організацій, що займаються будівництвом, шт.	3284	3871	4215	4263	4357
37	кількість підприємств та організацій, що займаються фінансовою діяльністю, шт.	376	419	457	424	434

... – відомості відсутні. За 2011 рік форма №11-ОЗ "Звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію" була відмінена згідно плану державних статистичних спостережень.

Інвестиційний клімат Київської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	валовий регіональний продукт, млн грн	26221	35687	37548	44953	59154
2	індекс фізичного обсягу випуску товарів та послуг, у %	105,9	104,4	89,2	100,5	107,9
3	питома вага прибуткових підприємств, %	65,7	60,5	59,7	59,1	63,1
4	експорт товарів та послуг, млн дол. США	894,5	1091,6	1335,5	1648,9	2164,3
5	кількість малих підприємств на 10 тис. населення, од.	84	79	82	71	78
6	частка реалізованої продукції малими підприємствами, у % до загального обсягу реалізованої продукції по області	22,4	19,6	18,1	13,9	13,1
7	питома вага податку на прибуток підприємств у загальному обсязі доходів регіону, %	0,33	0,24	0,22	0,24	0,14
8	питома вага податку з доходів фізичних осіб у загальному обсязі доходів регіону, %	30,45	35,06	42,04	39,00	38,06
9	кількість об'єктів роздрібної торгівлі, шт. на 10 тис. населення	17	17	16	17	17
10	кількість об'єктів ресторанного господарства, шт. на 10 тис. населення	5	5	5	5	5
11	торгова площа магазинів, м ² на 10 тис. населення	1488	1535	1563	1825	2002
12	доходи підприємств від надання послуг пошти та зв'язку, млн грн	1496,6	2273,4	1991,5	2053,9	2272,9
13	рівень довіри до обласних органів влади, у %	9,5	*	8	*	10,7
14	індекс сприйняття корупції	29,3	*	39,8	*	46,7
15	коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталів підприємств регіону	1,43	1,95	1,71	1,91	2,02

* – показник розраховується 1 раз на 2 роки

Таблиця А.23

Інвестиційна активність Київської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	капітальні інвестиції на 1 особу, грн на 1 особу	8076,90	10953,18	7090,84	7348,78	11162,48
2	інвестиції в основний капітал з розрахунку на 1 особу, грн на 1 особу	7281,2	9799	5791,4	6571,3	9012,3
3	інвестиції в будівництво у регіоні, млн грн	948,1	230,6	231	94,7	105,3
4	питома вага інвестицій в основний капітал за рахунок власних коштів підприємств та організацій, %	46,6	42,9	50,2	39,9	42,9
5	питома вага інвестицій в основний капітал промисловості регіону, %	25,19	29,37	31,77	22,81	15,21
6	питома вага інвестицій в основний капітал сільського господарства регіону, %	7,69	8,57	8,91	8,44	7,58
7	темп інвестицій в основний капітал, у % до попереднього року	151,6	104	52,8	109,4	120,3
8	прямі іноземні інвестиції в регіон, млн дол. США	871,4	1083,6	1310,5	1507,4	1603
9	сальдо торговельного балансу, млн дол. США	-1832,7	-2547,3	-987,7	-1573,5	-2353,8

Таблиця А.24

Інвестиційні ризики Київської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	частка населення, яке бере участь у страйках, у % від загальної кількості працівників підприємств та організацій	0	0	0	0,06	0,02
2	кількість страйків, випадків	0	0	0	3	2
3	рівень безробіття (за методологією МОП), у %	5,9	5,8	8,1	7,3	6,7
4	індекс споживчих цін (інфляції), у %	114,3	125,6	109,5	107,9	103,9
5	частка малозабезпеченого населення, у % від загальної кількості	9,2	5	2,1	5,5	3,2
6	питома вага робітників, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, %	20,1	*	20,9	*	21,3
7	частка збиткових підприємств, %	31,6	36,9	39,7	39,7	33,5
8	збиток від звичайної діяльності до оподаткування збиткових підприємств, млн грн	2427,2	8772,1	5973,2	6509,4	6307,4
9	коефіцієнт злочинності, кількість злочинів на 100 тис. населення	692	679	804	964	1019
10	кількість незавершених житлових будівель у регіоні, од.	77	73	74	68	75

* – показник розраховується 1 раз на 2 роки

Екологічна характеристика Київської області

№ п/п	Показник	2007	2008	2009	2010	2011
1	скинуто забруднених зворотних вод у поверхневій водні об'єкти з розрахунку на 1 особу, м ³	18	17	17	8	13
2	викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення з розрахунку на 1 особу, кг	144,1	167,3	154,6	156,4	167,2
3	обсяг відходів I-III класів небезпеки у місцях видалення відходів та на території підприємств з розрахунку на 1 особу, кг	91,6	91,6	91,4	202,5	40,3
4	рівень радіаційного забруднення, мкР/год	30	25	25	25	26
5	земельні ресурси, тис. га	2812,1	2812,1	2812,1	2812,1	2812,1
6	землі сільськогосподарського призначення, у % від загальної площі	63,9	63,9	63,9	63,8	63,8
7	ліси та вкриті лісом площі, у % від загальної площі	23,1	23,1	23,1	23,1	23,1
8	видобуток нафти сирової, тис. т	-	-	-	-	-
9	видобуток газу природного, млн м ³	-	-	-	-	-
10	видобуток вугілля, млн. т	-	-	-	-	-
11	видобуток торфу, тис. т	37,4	59,7	42,8	24,6	14,9
12	спожито свіжої води, млн м ³	862	881	886	902	925
13	заготівля ліквідної деревини, тис. м ³	1270,3	1210,2	999,5	1274,7	1391,2
14	площа національних природних парків, га	-	-	-	-	-
15	площа мисливських угідь, тис. га	2208,9	1991	1991	472,6	495,9
16	протяжність річок, км	8745	8745	8745	8745	8745
17	площа ставків і водосховищ, тис. га	25,86	25,86	25,86	25,86	25,86
18	вироблено ВДВ на одиницю використаних паливно-енергетичних ресурсів, грн /т	5194,44	6897,17	8287,32	9674,05	11270,43
19	капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища, тис. грн	77885,1	83955,3	32745,2	53446,6	1398332,6
20	поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища, тис. грн	129056,3	173825	196235,6	239400,7	313066,6
21	питома вага капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища у % до ВРП, %	0,30	0,24	0,09	0,12	2,36
22	індекс витрат на охорону навколишнього природного середовища, у % до попереднього року	115,9	134,7	112,9	122	130,7
23	збори, пред'явлені підприємствам та організаціям за забруднення навколишнього природного середовища, тис. грн (дестимулятор)	17395,7	26665,9	33383,7	36265,6	60331,2
24	частка фактично сплачених екологічних зборів у загальній сумі пред'явлених, у %	101,1	78,5	98,1	71,1	86,3
25	кількість аварійних ситуацій (у т. ч. аварій природно-техногенного характеру), що спричинили економічні збитки, од. (дестимулятор)	17	15	12	9	7
26	доходи бюджету регіону, що припадають на 1 жителя, грн / особу	2644,97	3027,14	2349,87	2956,86	3769,48
27	середньомісячна номінальна заробітна плата одного працюючого в регіоні, грн	1362	1852	1987	2295	2761
28	забезпеченість населення житлом, м ² на 1 особу	29,3	30,2	30,6	31,6	32,1
29	забезпеченість населення власними легковими автомобілями, од. на 1 тис. населення	158	168	177	221	206
30	забезпеченість населення особистими телефонними апаратами загального користування, шт. на 100 сімей	54	56	58	57	56
31	обсяг платних послуг для населення, грн на 1 особу	541,5	705,8	818	814	845
32	обсяг роздрібного товарообороту підприємств з розрахунку на душу населення, грн на 1 особу	3820	5690	5804	7107	9503
33	коефіцієнт смертності в регіоні, осіб на 1 тис. населення (дестимулятор)	18,1	17,9	16,7	16,5	15,6
34	коефіцієнт народжуваності в регіоні, осіб на 1 тис. населення	10,5	11,7	12	11,5	11,7
35	кількість учнівських гуртків екологічного спрямування, од.	353	371	377	358	354
36	кількість проведених відкритих лекцій, виховних годин та бесід екологічного спрямування, од.	4638	4703	4851	4917	4962
37	кількість проведених наукових конференцій та семінарів екологічного спрямування, од.	31	30	41	35	40
38	кількість науково-дослідних робіт, фундаментальних та ініціативних досліджень екологічної проблематики, од.	-	-	-	-	-
39	кількість екологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах регіону, од.	13	13	13	13	13
40	виступи на місцевому радіо та телебаченні, од.	1	19	11	16	17
41	статті в місцевих засобах масової інформації, од.	1	2	237	245	241
42	кількість екологічних маршрутів та стежок, од.	60	60	272	210	215
43	кількість садіб зеленого туризму, од.	35	35	35	39	39
44	кількість проведених екологічних фестивалів та акцій, од.	-	-	-	2	-
45	кількість громадських екологічних організацій, од.	14	53	58	64	74
46	виконано природоохоронних заходів, шт.	38	30	33	22	62
47	впроваджено повітроохоронних заходів, шт.	11	19	13	12	6
48	впроваджено маловідхідних, ресурсозбережних та безвідхідних технологій, шт.	31	21	14	16	6
49	потужність уведених у дію станцій для очищення стічних вод, тис. м ³ за 1 добу	1,8	0,69	-	2	0,7
50	потужність уведених у дію установок для вловлювання та знешкодження шкідливих речовин із відхідних газів, тис. м ³ газу за 1 год	-	-	-	-	-
51	відсоток економії свіжої води за рахунок оборотної, повторної та послідовно використаної води, у %	37	31	29	29	28
52	утилізовано відходів I-III класів небезпеки, тис. т.	2,6	1,3	1,6	0,4	0,4

ДОДАТОК Б

Нормовані показники

Показники інвестиційного потенціалу Сумської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	3.0769	6.5385	0	0.76923	10
2.	9.7238	10	0	1.1602	5.3867
3.	10	8.872	4.2683	2.6372	0
4.	10	3	1.5	0	3
5.	10	1.1321	0.56604	0	9.3396
6.	5.5556	10	0	10	4.4444
7.	10	2.5	2.5	5	0
8.	2.2222	10	6.6667	2.963	0
9.	0	5.1613	7.9032	9.3548	10
10.	3.75	3.75	5	0	10
11.	0	3.2169	3.6689	6.8195	10
12.	4.771	0	4.2681	4.9872	10
13.	0	3.2736	4.5569	6.0639	10
14.	3.3333	0	10	6.2222	8.4444
15.	0	10	6.9793	7.757	4.9628
16.	10	4.5431	1.6665	0.365	0
17.	10	7.0524	5.0608	3.2343	0
18.	5.6115	8.6331	0	10	-
19.	6.8421	10	7.8947	0	-
20.	10	3.9394	4.3939	0	-
21.	0	3.3681	3.6078	5.5906	10
22.	0	2.4608	1.6566	3.4151	10
23.	0	2.0574	4.9836	6.623	10
24.	0	6.3054	0.68199	2.2387	10
25.	7.9288	3.8833	10	6.7455	0
26.	0	5.8621	9.6552	10	8.2759
27.	0	4.5652	4.7826	8.2609	10
28.	0	0.22099	5.0276	10	6.1326
29.	0	1.7809	1.1909	2.6693	10
30.	0	10	1.1439	2.1033	8.0443
31.	0	3.6593	5.6782	8.0442	10
32.	0	3.75	3.75	5	10
33.	7.7076	10	0	7.2093	7.7076
34.	0	5	10	10	10
35.	10	0	0	0	0
36.	0	8.7179	9.2308	10	7.4359
37.	6.9048	10	6.9048	3.8095	0

Показники інвестиційного клімату Сумської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	0	3.6617	3.5198	5.671	10
2.	8.2584	8.3708	0	5.7303	10
3.	10	8.3459	6.1654	0	6.3158
4.	0	6.8992	0.88551	1.9231	10
5.	10	9.375	10	0	3.125
6.	10	8.0822	4.3836	3.6986	0
7.	10	1.4286	5.7143	2.8571	0
8.	5.4325	10	6.7128	2.2837	0
9.	10	5	0	0	0
10.	10	10	10	0	0
11.	0	2.0796	0.17699	2.4779	10
12.	0	8.3019	5.7278	7.6954	10
13.	8.0702	9.0351	10	5	0
14.	0	2.8877	5.8289	7.9144	10
15.	0	9.2308	9.4872	10	9.7436

Показники інвестиційної активності Сумської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	3.3562	10	0	1.2612	7.2214
2.	2.4706	10	0	0.73867	8.4241
3.	10	8.6283	0	1.2346	0.15089
4.	3.04	0	10	3.92	8.8
5.	4.9104	2.6152	0	5.5034	10
6.	0.46404	10	0	4.3619	8.3179
7.	10	4.753	0	4.9933	7.0494
8.	0	1.1847	0.064709	4.3206	10
9.	7.5101	7.0493	10	7.6718	0

Показники інвестиційних ризиків Сумської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	0	10	10	10	10
2.	0	10	10	10	10
3.	9.7297	10	0	1.3514	5.4054
4.	3.4483	0	5.8621	6.954	10
5.	0	10	0.5	5.25	8.375
6.	10	7.8947	5.7895	3.1579	0
7.	10	8.3459	6.1654	0	6.3158
8.	10	0	0.060886	3.2385	5.1543
9.	7.2093	10	4.093	0	0.18605
10.	0	5.8974	7.1795	9.6154	10

Показники екологічної складової Сумської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	0	1.3333	1.3333	2.6667	10
2.	10	2.2581	4.3548	0	0.080645
3.	10	7.184	6.0497	3.8093	0
4.	10	0	0	10	10
5.	0	0	0	0	0
6.	10	10	5	0	0
7.	0	0	4	10	0
8.	9.0488	10	5.8345	0.88559	0
9.	10	6.3049	5.3652	3.2395	0
10.	0	0	0	0	0
11.	0	0	0	0	0
12.	9.4118	10	0	4.1176	4.7059
13.	6.5319	5.3245	0	5.7128	10
14.	0	0	10	10	10
15.	3.6145	1.0843	10	3.6145	0
16.	0	0	0	0	0
17.	0	0	0	0	0
18.	0	2.397	4.9236	7.9387	10
19.	1.2759	5.3614	4.9867	0	10
20.	0	1.8782	1.6026	4.2653	10
21.	10	8	8	0	4
22.	9.5951	5.1012	0	4.6154	10
23.	10	8.9668	4.6161	1.449	0
24.	6.6142	5.9843	0	7.0866	10
25.	0	5	10	2.5	5
26.	0	3.1171	3.6802	6.8108	10
27.	0	3.4662	4.5876	7.1177	10
28.	0	1.25	5	6.25	10
29.	1.7857	5.3571	10	9.2857	0
30.	7.5	10	7.5	7.5	0
31.	0	0.53659	3.8927	6.5366	10
32.	0	4.0852	3.0364	5.4215	10
33.	0.41667	0	2.9167	5.8333	10
34.	0	10	10	7.1429	10
35.	2.8889	2.8889	2.8889	10	0
36.	10	0.084507	0	1.7042	0.27465
37.	2.2222	10	1.1111	0	8.3333
38.	6.6667	0	10	3.3333	2.7778
39.	0	0	0	0	0
40.	10	5.6989	6.129	0	1.7204
41.	0.6	0.64	1.04	0	10
42.	2.2222	0	10	10	10
43.	0	0	0	0	10
44.	10	0	10	10	0
45.	0	2.5	6	8.5	10
46.	6.9231	6.1538	8.0769	10	0
47.	10	8.9474	1.5789	0	0
48.	0.90909	2.1212	10	0	0
49.	0	10	0	0	0
50.	0	0	0	0	0
51.	0	2.6774	6.0509	8.2062	10
52.	0	9.7741	2.2793	4.7844	10

Показники інвестиційного потенціалу Донецької області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	0.625	7.5	0	3.125	10
2.	10	9.7135	0	2.5	3.1771
3.	10	9.2911	4.1736	2.5767	0
4.	10	6.3636	0	1.8182	5.4545
5.	10	1.9685	0.94488	0	7.5591
6.	10	6.5909	0.90909	1.1364	0
7.	10	7.7273	6.3636	4.5455	0
8.	0	5.2857	10	8.4286	6
9.	0	1.0377	4.9057	10	8.6792
10.	2.8571	0	1.4286	10	2.8571
11.	0	2.7754	3.1409	5.8525	10
12.	10	3.1908	0	3.1435	3.6429
13.	0	2.7798	3.9059	6.5373	10
14.	9.8	10	0	2.8	4.2
15.	0	4.1952	10	9.5918	8.0871
16.	10	6.5708	5.1128	2.1943	0
17.	10	7.4239	5.568	3.1651	0
18.	4.1658	10	3.5395	0	-
19.	10	9.2105	1.5789	0	-
20.	10	8.4426	0.90164	0	-
21.	0	3.1368	1.6118	5.6294	10
22.	0	3.5346	0.30072	5.0952	10
23.	0	3.4098	5.7345	7.8753	10
24.	1.4418	6.4895	0	5.2544	10
25.	0	2.3968	10	7.9862	7.032
26.	3.3333	5	0	10	8.3333
27.	0	10	3.5484	2.9032	4.3548
28.	0	10	7.4286	6.2857	9
29.	5.185	10	9.966	0	3.7164
30.	0	4.5188	0.79935	10	8.7004
31.	0	3.8809	5.0903	8.1047	10
32.	0	1.9231	6.5385	10	9.6154
33.	7.5	10	0	4.5455	4.3939
34.	0	0	10	10	10
35.	0	0	0	0	0
36.	0	7.1642	9.6588	9.371	10
37.	3.6667	10	6.3333	0	4.3333

Показники інвестиційного клімату Донецької області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	0	3.7072	1.6896	5.3524	10
2.	7.6412	5.1495	0	9.8007	10
3.	10	4.8193	0	0.36145	8.7952
4.	1.7208	6.8535	0	4.5115	10
5.	10	4.375	5	0	4.375
6.	10	8.4	9.8	3.6	0
7.	10	2	0	2	2
8.	5.3215	10	2.7273	3.2151	0
9.	10	10	0	0	0
10.	0	0	0	0	0
11.	0	6.0182	7.4772	7.1733	10
12.	0	7.2767	5.6392	6.3638	10
13.	8.0769	4.2308	0	5	10
14.	0	2.9412	5.8824	7.9412	10
15.	0	3.8554	5.5422	8.0723	10

Показники інвестиційної активності Донецької області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	3.7342	8.8454	1.0976	0	10
2.	5.0534	10	1.6927	0	9.9599
3.	2.8566	5.1735	0	2.5572	10
4.	3.4641	2.8105	10	7.5163	0
5.	7.2236	0	3.7661	10	6.5167
6.	0	5.7798	6.9113	10	5.7798
7.	6.1877	4.2773	0	2.8994	10
8.	0	3.888	5.2535	6.4356	10
9.	0	5.1745	2.0245	6.2588	10

Показники інвестиційних ризиків Донецької області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	10	0	0	5	10
2.	10	0	10	2	10
3.	10	9.7368	0	2.6316	3.1579
4.	5.3158	0	5.7368	7.2105	10
5.	0	10	5.5172	0.34483	1.7241
6.	1.875	6.25	10	5	0
7.	10	4.8193	0	0.36145	8.7952
8.	10	3.7887	0.51562	4.7188	0
9.	8.8052	10	6.2597	0	0.67532
10.	2.9412	0.98039	0	5.2941	10

Показники екологічної складової Донецької області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	0	9.0863	10	9.6954	9.6447
2.	0	2.6612	10	7.284	2.6063
3.	3.8768	0	1.327	0.80616	10
4.	5	10	0	5	0
5.	0	0	0	0	0
6.	10	8.6667	7.3333	0	0
7.	0	0	0	0	0
8.	0	0	0	0	0
9.	5.4658	0	1.7702	10	0.15528
10.	4.2308	3.0769	0	0.38462	10
11.	0	0	0	0	0
12.	10	6.3066	0	4.216	4.6341
13.	0	0.054945	0.98901	5.1099	10
14.	0	10	10	10	10
15.	10	0	0	5.8871	6.129
16.	0	0	0	0	0
17.	0	0	0	0	0
18.	0	5.8889	8.111	6.8873	10
19.	0	2.0205	3.5425	3.1295	10
20.	0	3.9098	0.45574	5.0529	10
21.	0	0.90909	7.7273	1.8182	10
22.	10	8.8247	0	9.5568	8.4971
23.	10	9.709	8.0388	0.15324	0
24.	9.0123	10	5.0309	0	9.537
24.	0	8.8889	8.8889	6.6667	10
26.	0	2.7174	3.1744	5.883	10
27.	0	3.1414	3.8024	6.6361	10
28.	0	0	4.4444	7.7778	10
29.	0	7.5	9.6429	10	4.6429
30.	10	10	7.5	5	0
31.	8.1619	9.8449	10	0	0.40534
32.	0	3.9555	2.6286	6.1808	10
33.	0.5	0	6.5	7.5	10
34.	0	10	8.8889	4.4444	5.5556
35.	10	5.4676	2.3741	1.5827	0
36.	0	0.76023	1.1111	1.0526	10
37.	1.25	1.5625	0	10	10
38.	0	0	0	10	6.6667
39.	0	0	0	0	0
40.	8.2667	0	2.5333	10	7.0667
41.	0	3.7758	10	9.587	9.528
42.	0	1.129	2.0968	8.0645	10
43.	0	5	8.3333	10	10
44.	0	5	0	0	10
45.	6.9136	8.5185	9.1358	10	0
46.	1.2295	0	8.0328	9.0164	10
47.	10	0	4.1509	5.4717	1.1321
48.	1.4286	10	4.7619	4.2857	0
49.	0	0	0	0	0
50.	10	0	0	0	0
51.	10	0	10	5	5
52.	10	8.6247	3.4499	0	1.2354

Показники інвестиційного потенціалу Львівської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	0	5	6.6667	8.8889	10
2.	8.3146	10	0	7.191	8.5393
3.	10	9.742	4.5018	2.1174	0
4.	10	1.4286	0	7.1429	7.1429
5.	0	0.48193	0.36145	0.12048	10
6.	10	6	1.7143	0	0.57143
7.	10	6.087	5.6522	4.3478	0
8.	4.1667	7.9167	0	4.375	10
9.	0.84615	0	4	9.9231	10
10.	0	0	4.2857	10	10
11.	0	4.4957	5.1018	7.8751	10
12.	8.356	0	1.9112	5.9509	10
13.	0	4.1915	6.5443	6.696	10
14.	7.9412	0	1.1765	5.5882	10
15.	0	3.485	10	7.4475	5.8594
16.	10	4.9072	1.5255	1.4198	0
17.	10	4.8245	0.50451	1.9016	0
18.	3.7042	8.8779	0	10	-
19.	9.5122	10	0	1.9512	-
20.	10	9.205	3.8494	0	-
21.	0	3.2905	3.033	5.5872	10
22.	0	3.3944	2.8941	6.4558	10
23.	0	2.9335	5.3022	8.05	10
24.	5.2151	5.2517	0	4.3636	10
25.	10	0.4125	3.6488	3.3121	0
26.	10	0.37037	2.2222	0.74074	0
27.	6.25	6.25	7.0833	10	0
28.	10	2.8767	4.7945	0	0.27397
29.	10	3.5777	4.5137	0	0.93741
30.	0	6.4621	3.935	8.4296	10
31.	0	2.9964	5.4472	8.1038	10
32.	0	4.375	8.125	8.75	10
33.	7.1649	10	0	6.4433	8.5309
34.	0	0	0	0	0
35.	0	0	0	0	0
36.	0	5.8951	8.8889	9.4444	10
37.	0	3.9744	10	7.0513	5.5128

Показники інвестиційного клімату Львівської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	0	3.1295	3.304	5.6676	10
2.	9.7765	6.9274	0	7.8212	10
3.	10	5.1562	0.15625	0	0.15625
4.	4.4647	3.762	0	3.3168	10
5.	8.6957	8.6957	10	6.087	0
6.	10	6.25	5	2.9167	0
7.	2.7778	0	10	3.8889	3.8889
8.	10	7.0616	1.8957	0	5.4502
9.	10	5	0	0	0
10.	10	10	5	5	0
11.	3.7594	8.6466	0	7.218	10
12.	0	4.8423	7.4529	8.3443	10
13.	10	5.0725	0	4.3478	8.5507
14.	0	5	10	9.6809	9.3617
15.	0	10	9.75	8	8.25

Показники інвестиційної активності Львівської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	3.1411	9.304	0	2.7762	10
2.	3.2406	8.5755	0	2.8788	10
3.	7.7167	10	0	3.8881	2.105
4.	9.9401	8.6228	10	5.3293	0
5.	9.5904	10	7.6962	7.9181	0
6.	0	8.2201	7.2816	9.0615	10
7.	9.7	6.5286	0	9.1	10
8.	0	4.2689	5.8459	8.9945	10
9.	10	2.5516	7.4549	6.0321	0

Показники інвестиційних ризиків Львівської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	10	10	0	7.5	6.25
2.	10	10	0	5	0
3.	8.8889	10	0	7.7778	8.8889
4.	4.1089	0	5.7921	7.6238	10
5.	0	10	7.1212	10	7.5758
6.	10	10	10	4.5455	0
7.	10	5.1562	0.15625	0	0.15625
8.	10	1.0603	0	4.0618	6.7104
9.	5.5319	10	9.5035	0	2.2695
10.	0	2.3913	6.5217	8.913	10

Показники екологічної складової Львівської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	0	9.6226	9.6226	9.6226	10
2.	7.4026	0	6.6234	10	4.5455
3.	0	0.025413	2.3888	9.9619	10
4.	0	0	10	10	10
5.	0	0	0	0	0
6.	0	0	0	0	0
7.	0	0	0	0	0
8.	10	9	3.4615	0	5.6923
9.	10	7.9962	0	2.3837	3.5043
10.	10	5.1562	2.6562	0.9375	0
11.	0	0	0	0	0
12.	10	7.6471	4.1176	0.58824	0
13.	9.6701	6.9898	0	4.9796	10
14.	10	10	10	0	0
15.	0	2.2924	2.3256	9.9336	10
16.	0	0	0	0	0
17.	0	0	0	0	0
18.	0	2.451	3.9837	6.6089	10
19.	0	10	7.2364	6.8737	8.169
20.	0	2.3477	2.8918	5.7822	10
21.	0	10	6.6667	4.4444	3.3333
22.	9.5833	7.2619	0	7.5595	10
23.	10	9.7484	9.6291	9.5879	0
24.	1.6049	10	0	4.6914	2.0988
25.	0	0	0	10	4
26.	0	4.4668	5.087	7.8642	10
27.	0	3.6475	4.5617	7.1442	10
28.	0	2.5	4.1667	7.5	10
29.	0	4.1667	5.8333	7.5	10
30.	0	5	10	10	5
31.	0	6.8449	8.9106	9.8619	10
32.	0	3.831	4.0365	6.3773	10
33.	1.1111	0	8.8889	8.8889	10
34.	0	5.4545	10	4.5455	6.3636
35.	8.5333	10	9.64	7.4667	0
36.	0	6.5517	6.5517	6.5517	10
37.	10	0	1.4286	1.7857	4.6429
38.	10	0	0	2	2
39.	0	0	0	0	0
40.	10	8.5075	7.6119	2.5373	0
41.	9.7211	0	0	6.3347	10
42.	0	0	5	10	10
43.	0	2	4	10	10
44.	0	0	0	0	10
45.	0	0	10	10	10
46.	5.7143	10	7.8571	0	2.1429
47.	10	8.8235	2.9412	0	0.58824
48.	10	5.9091	4.5455	3.6364	0
49.	0	10	3.3333	0	0
50.	0	0	0	0	0
51.	1.5789	0	10	9.4737	10
52.	0	0	10	1.6667	5

Показники інвестиційного потенціалу Одеської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	0	3.3333	5.5556	7.2222	10
2.	10	9.3671	0	2.7004	3.2489
3.	10	9.305	4.6369	3.4544	0
4.	8.3333	0	3.3333	3.3333	10
5.	10	1.8261	0.86957	0	7.3913
6.	10	8	0	4	2
7.	10	3.5714	1.4286	2.8571	0
8.	0	4.7273	6	10	9.0909
9.	0	1.7293	5.3383	5.9398	10
10.	2.5	6.25	10	7.5	0
11.	0	2.7395	3.0093	8.5895	10
12.	10	0	4.8754	5.805	6.8320
13.	0	4.6697	5.7528	7.1995	10
14.	9.2683	0	10	7.8049	10
15.	0	10	8.5113	8.8028	8.0748
16.	10	5.4999	4.4837	2.3104	0
17.	10	5.7024	3.2352	3.289	0
18.	2.9088	10	0	3.1062	-
19.	10	9	0.33333	0	-
20.	10	1.7391	6.5217	0	-
21.	0	5.3166	5.6041	7.8069	10
22.	0	9.5669	6.1017	10	6.8669
23.	0	3.5114	6.3233	7.8673	10
24.	0	10	3.112	4.0599	3.1991
25.	10	0.18529	7.2656	0	1.8473
26.	0	0.90909	3.6364	4.8485	10
27.	10	2.8	0	4.4	2
28.	0	3.8462	3.0769	8.0769	10
29.	2.6022	6.3241	0	2.7739	10
30.	0	5.4633	5.0579	7.4324	10
31.	0	2.1748	6.0976	8.9431	10
32.	0	10	10	10	10
33.	8.2581	10	0	3.3226	8.2581
34.	0	0	0	0	0
35.	0	0	0	0	0
36.	0	7.0134	9.4056	8.8113	10
37.	0	8.1818	9.7727	2.5	10

Показники інвестиційного клімату Одеської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	0	4.8895	5.4719	7.3149	10
2.	7.7689	10	0	6.2151	5.4183
3.	9.3939	6.2121	2.4242	0	10
4.	0	10	2.8502	4.8167	3.6386
5.	5.7895	6.8421	10	0	6.3158
6.	10	4.4186	2.3256	1.8605	0
7.	10	0.52632	0	6.8421	0
8.	4.4606	10	7.9009	0	9.6501
9.	10	10	0	0	0
10.	10	10	0	0	0
11.	0	2.7554	3.7306	5.9288	10
12.	0	1.7848	4.8979	7.0279	10
13.	10	5	0	3.2075	6.3208
14.	0	4.4048	8.8095	9.4048	10
15.	0	8.5484	10	9.0323	9.3548

Показники інвестиційної активності Одеської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	6.1485	10	6.0391	0	0.15912
2.	5.5391	10	4.3605	0	0.25782
3.	5.9538	10	0	2.052	2.1792
4.	0	2.8261	10	6.3043	1.7391
5.	3.4161	0	10	0.20704	3.6439
6.	0	2.3262	1.4791	3.1353	10
7.	10	3.9072	0	2.0116	3.1721
8.	0	3.9906	6.1915	7.9591	10
9.	10	0	8.0241	3.3212	5.0519

Показники інвестиційних ризиків Одеської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	0	0	0	0	0
2.	0	0	0	0	0
3.	10	9.5833	0	2.9167	3.3333
4.	2.459	0	5.082	7.2131	10
5.	0	7.6923	7.1795	10	9.2308
6.	10	6	2.5	1	0
7.	9.3939	6.2121	0.90909	0	10
8.	10	0	3.6911	5.2532	4.3273
9.	10	10	7.6068	1.2393	0
10.	0	3.4328	5.9701	5.5224	10

Показники екологічної складової Одеської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	0	9.6226	9.6226	9.6226	10
2.	7.4026	0	6.6234	10	4.5455
3.	0	0.025413	2.3888	9.9619	10
4.	0	0	10	10	10
5.	0	0	0	0	0
6.	10	10	10	10	0
7.	0	0	0	0	0
8.	0	0	0	0	0
9.	0	0	0	0	0
10.	0	0	0	0	0
11.	0	0	0	0	0
12.	10	0	3.8462	1.0256	4.359
13.	10	4.9263	2.3579	0	0.37895
14.	0	4.2832	4.2832	4.3966	10
15.	0.74387	0	7.0921	10	8.1826
16.	0	0	0	0	0
17.	0	0	0	0	0
18.	0	4.248	10	7.6112	9.6048
19.	9.1278	10	0	0.49977	6.5566
20.	0	1.2414	4.1709	10	5.5062
21.	10	6.1111	0.55556	0	1.6667
22.	7.0135	5.6548	7.9437	10	0
23.	10	6.2971	5.7408	0	7.4364
24.	10	6.25	0	3.75	8
25.	0	6.25	10	6.25	2.5
26.	0	2.74	3.0177	8.5912	10
27.	0	3.5056	4.832	7.0629	10
28.	0	5.7143	7.1429	8.5714	10
29.	0	1.0588	1.4118	5.5294	10
30.	0	2.5758	4.2424	5.6061	10
31.	0	4.0028	4.8315	5.4775	10
32.	0	3.2415	3.7812	6.2542	10
33.	0	1.4286	5.7143	5.2381	10
34.	0	8.8889	10	8.8889	10
35.	0	0.44643	2.5893	10	7.2321
36.	0	0.30366	10	0.38107	0.40191
37.	0.13441	0.24194	10	0.37634	0
38.	3.3333	3.3333	6.6667	10	0
39.	0	0	0	0	0
40.	2.069	0.68966	10	0	5.5172
41.	1.3402	10	7.8351	3.1959	0
42.	0	0	0	9.4286	10
43.	0	1.3043	3.913	9.1304	10
44.	0	0.026144	10	0.03268	0.065359
45.	0	8.0952	8.0952	10	10
46.	10	0.875	2.625	0	2
47.	10	0.22727	0.79545	0.34091	0
48.	5	1.6667	0	10	5.8333
49.	0	0	0	0	0
50.	0	0	0	0	0
51.	0	10	10	10	10
52.	10	8.5714	7.1429	0	8.5714

Показники інвестиційного потенціалу Київської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	2	10	0	4	3
2.	9.7768	10	0	3.3929	6.1161
3.	10	9.856	2.5309	2.284	0
4.	10	0	0	6	2
5.	10	1.134	0.51546	0	9.3814
6.	10	6.8	3.6	2	0
7.	10	5	6.6667	3.3333	0
8.	0	0	7.6471	10	5.5882
9.	0	0.45455	1.9697	4.2424	10
10.	5.7143	0	10	5.7143	4.2857
11.	2.2541	4.8629	0	4.2406	10
12.	5.7608	0	4.3258	5.4174	10
13.	0	2.2985	3.4222	6.9209	10
14.	5.8025	0	4.9383	7.037	10
15.	5.9659	10	3.4865	0	1.4406
16.	10	7.4739	6.1278	2.5251	0
17.	10	7.7345	6.2674	3.0082	0
18.	0	4.6194	2.8753	10	-
19.	10	3.8889	0.55556	0	-
20.	0	10	8.6957	3.4783	-
21.	0	3.2015	3.4195	5.9163	10
22.	0	2.3523	3.1825	6.7234	10
23.	0	3.5772	6.2782	7.8601	10
24.	0	1.5714	3.5062	5.9844	10
25.	1.0186	0	10	7.701	6.5115
26.	5.6522	10	3.0435	0	3.0435
27.	10	5	3.6111	0.83333	0
28.	2.1277	10	0	8.0851	4.2553
29.	0.10895	3.4863	0	3.1529	10
30.	0	5	6.2612	8.125	10
31.	0	5.6875	8.625	9.5	10
32.	0	2.5	6.25	7.5	10
33.	3.5119	9.6032	0	10	7.3413
34.	0	0	5	5	10
35.	10	0	0	3.3333	6.6667
36.	0	5.4706	8.6766	9.124	10
37.	0	5.3086	10	5.9259	7.1605

Показники інвестиційного клімату Київської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	0	2.8743	3.4394	5.6879	10
2.	8.9305	8.1283	0	6.0428	10
3.	10	2.1212	0.90909	0	6.0606
4.	0	1.5522	3.473	5.9411	10
5.	10	6.1538	8.4615	0	5.3846
6.	10	6.9892	5.3763	0.86022	0
7.	10	5.2632	4.2105	5.2632	0
8.	0	3.9776	10	7.377	6.566
9.	10	10	0	10	10
10.	0	0	0	0	0
11.	0	0.9144	1.4591	6.5564	10
12.	0	10	6.371	7.1743	9.9936
13.	5.5556	2.5926	0	5.1852	10
14.	0	2.9885	6.0345	8.046	10
15.	0	8.8136	4.7458	8.1356	10

Показники інвестиційної активності Київської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	2.4221	9.4866	0	0.63372	10
2.	3.7174	10	0	1.9461	8.037
3.	10	1.5925	1.5971	0	0.12421
4.	6.5049	2.9126	10	0	2.9126
5.	6.0266	8.5507	10	4.5894	0
6.	0.82707	7.4436	10	6.4662	0
7.	10	5.1822	0	5.7287	6.832
8.	0	2.9005	6.0019	8.6933	10
9.	4.5819	0	10	6.2439	1.2407

Показники інвестиційних ризиків Київської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	10	10	10	0	6.6667
2.	10	10	10	0	3.3333
3.	9.5652	10	0	3.4783	6.087
4.	5.2074	0	7.4194	8.1567	10
5.	0	5.9155	10	5.2113	8.4507
6.	10	6.6667	3.3333	1.6667	0
7.	10	3.4568	0	0	7.6543
8.	10	0	4.4113	3.5662	3.8845
9.	9.6176	10	6.3235	1.6176	0
10.	0	4.4444	3.3333	10	2.2222

Показники екологічної складової Київської області

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1.	0	1	1	10	5
2.	10	0	5.4741	4.6983	0.043103
3.	6.8372	6.8372	6.8496	0	10
4.	0	10	10	10	8
5.	0	0	0	0	0
6.	10	10	10	0	0
7.	0	0	0	0	0
8.	0	0	0	0	0
9.	0	0	0	0	0
10.	0	0	0	0	0
11.	5.0223	10	6.2277	2.1652	0
12.	0	3.0159	3.8095	6.3492	10
13.	6.9135	5.3791	0	7.0258	10
14.	0	0	0	0	0
15.	10	8.745	8.745	0	0.13419
16.	0	0	0	0	0
17.	0	0	0	0	0
18.	0	2.8027	5.0907	7.3731	10
19.	0.33055	0.375	0	0.1516	10
20.	0	2.4325	3.6509	5.9964	10
21.	0.92511	0.66079	0	0.13216	10
22.	1.3761	10	0	4.1743	8.1651
23.	10	7.8409	6.2762	5.605	0
24.	10	2.4667	9	0	5.0667
25.	0	2	5	8	10
26.	2.0788	4.7704	0	4.2759	10
27.	0	3.5025	4.4675	6.669	10
28.	0	3.2143	4.6429	8.2143	10
29.	0	1.5873	3.0159	10	7.619
30.	0	5	10	7.5	5
31.	0	5.4135	9.1104	8.9786	10
32.	0	3.2905	3.4911	5.7839	10
33.	0	0.8	5.6	6.4	10
34.	0	8	10	6.6667	8
35.	0	7.5	10	2.0833	0.41667
36.	0	2.0062	6.5741	8.6111	10
37.	0.90909	0	10	4.5455	9.0909
38.	0	0	0	0	0
39.	0	0	0	0	0
40.	0	10	5.5556	8.3333	8.8889
41.	0	0.040984	9.6721	10	9.8361
42.	0	0	10	7.0755	7.3113
43.	0	0	0	10	10
44.	10	10	10	0	0
45.	0	6.5	7.3333	8.3333	10
46.	4	2	2.75	0	10
47.	3.8462	10	5.3846	4.6154	0
48.	10	6	3.2	4	0
49.	8.9474	3.1053	0	10	3.1579
50.	0	0	0	0	0
51.	10	3.3333	1.1111	1.1111	0
52.	10	4.0909	5.4545	0	0